LIVADY OY, 2020

KORTTELISELVITYS

K2 Metsäsika-kortteli

HELSINKI

SENAATTI-KIINTEISTÖT

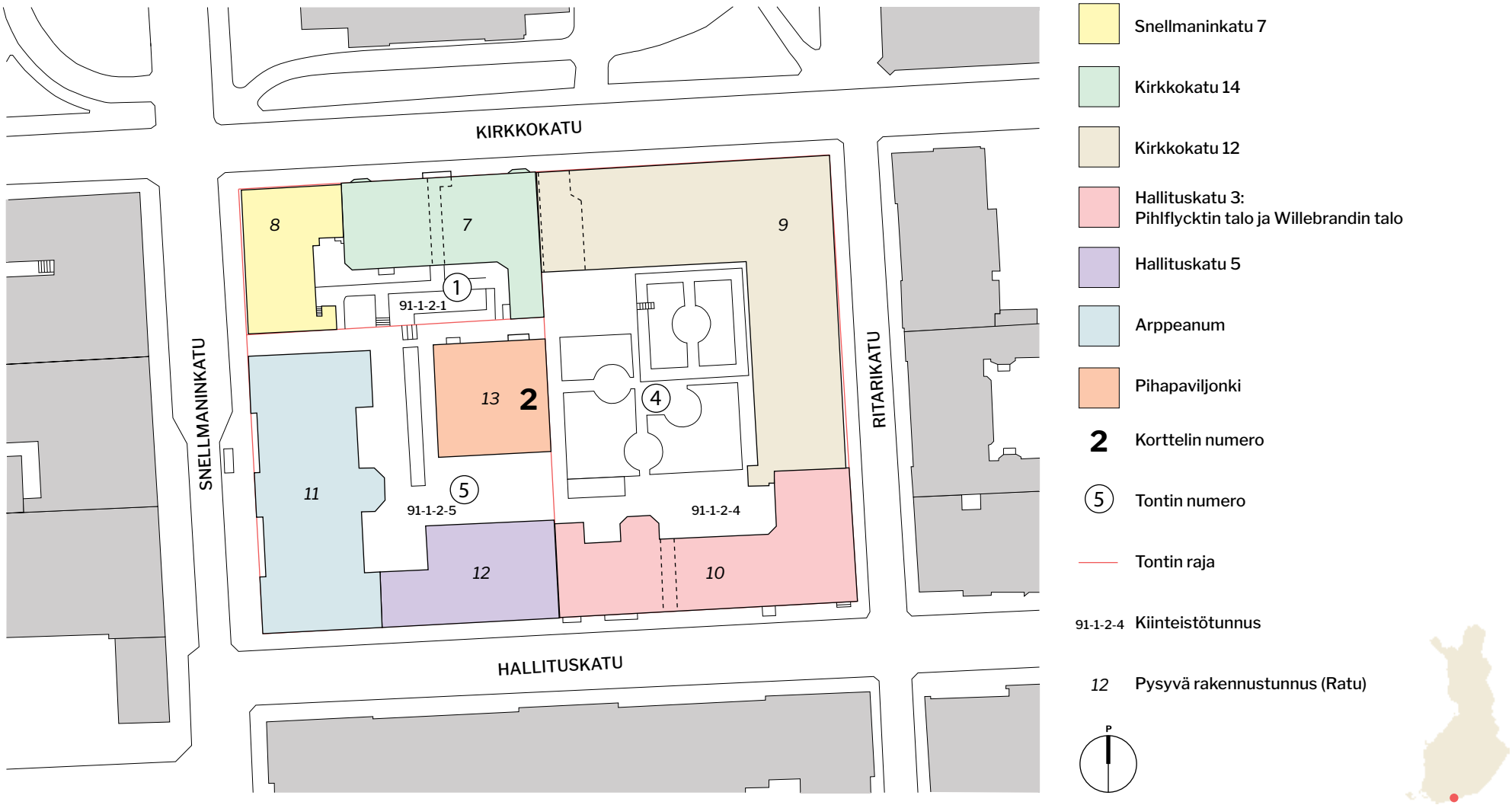

Helsingin Kruununhaan kaupunginosassa sijaitsevan Metsäsika-nimisen korttelin numero 2 korttelikaavio.

K2 Metsäsika-kortteli – kortteliselvitys / Tilaaja: Senaatti-kiinteistöt / Tekijät: Arkkitehtitoimisto Livady – Pasi Kolhonen, Mia Puranen / Valmistunut: 2020 / Julkaisupaikka: Helsinki / Paino: Grano Oy / Ulkoasu: Johannes Nieminen / Taitto: Livady / Valokuvat: Arkkitehtitoimisto Livady, ellei toisin mainittu / Kannen kuva: Korttelipiha kuvattuna Kirkkokatu 12:n viidennen kerroksen kerroskahvion (566) ikkunasta syyskuussa 2019. / ISBN: 978-952-368-036-4 (painettu julkaisu) / 978-952-368-037-1 (pdf) / © Arkkitehtitoimisto Livady

Sisällys

4 Perustiedot

6 Johdanto
7 Selvityksen tavoitteet
8 Selvityksen rakenne
8 Käytetyt lähteet
10 Kaavatilanne
13 Suojelutilanne

14 Korttelin historiaa
15 Helsingin varhaisvaiheita
17 Koettelemuksia 1700-luvulla
19 1800-luvun alkupuoli
22 Kruununhaan rakennuskanta ja Metsäsika-korttelin rakentumi nen 1840–1906
28 Asemakaavahistoria
32 Tonttikohtainen historia ja kadonnut rakennuskanta
54 1900-luvun korttelisuunnitelmat
58 Katujulkisivut 1800-luvulla ja vuonna 2019

62 Rakennuskohtainen historia
64 Snellmaninkatu 7
84 Kirkkokatu 14
98 Kirkkokatu 12
110 Pihapaviljonki
118 Hallituskatu 3: Pihlflycktin talo ja Willebrandin talo
140 Hallituskatu 5
156 Arppeanum

168 Nykytila
170 Snellmaninkatu 7
176 Kirkkokatu 14
188 Kirkkokatu 12
196 Pihapaviljonki
200 Hallituskatu 3, Pihlflycktin talo
206 Hallituskatu 3, Willebrandin talo
212 Hallituskatu 5
218 Arppeanum
228 Korttelipiha
232 Katunäkymät ennen ja nyt
238 Katujulkisivujen ajoituskaaviot

240 Johtopäätökset
241 Metsäsika-korttelin ominaispiirteitä

244 Lähteet

Perustiedot

Julkisivut Kirkkokadulle

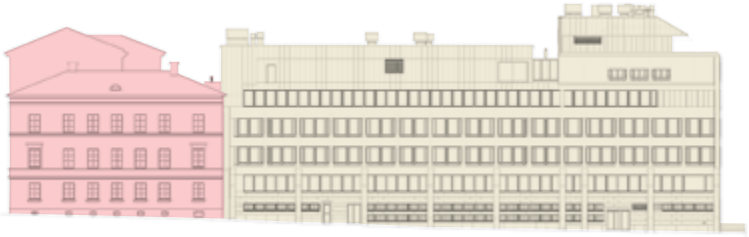

Julkisivut Ritarikadulle

Julkisivut Hallituskadulle

Julkisivut Snellmaninkadulle

- Snellmaninkatu 7
- Kirkkokatu 14
- Kirkkokatu 12
- Hallituskatu 3: Pihlflycktin talo ja Willebrandin talo
- Hallituskatu 5
- Arppeanum
- Pihapaviljonki

Rakennuksen nimi ja osoite	Rakennuttaja	Suunnittelija	Suunnittelu- ja rakentamisvuodet	Merkittävimmät muutosvuodet	Alkuperäinen käyttö	Nykyinen käyttö	Senaatti-kiinteistöjen rakennustunniste	VTJ-PRT	Pysyvä rakennustunnus (RATU)	Suojelutilanne vuonna 2020
Snellmaninkatu 7	Leipurimestari Abraham Möller	Suunnittelija ei tiedossa	1840–1843	1865, 1884, 1905, 1985–1988	Asuinrakennus ja leipomo	Valtioneuvoston toimitiloja	300594 (yhteinen tunniste Kirkkokatu 14:n kanssa)	1030176234	8	Suojeltu asetuksella (480/1985) ja asemakaavassa (sr ja sk).
Kirkkokatu 14	Fastighetsaktiebolaget Nikolaigatan 7	Arkkitehti Gustaf Estlander	1905–1906	1985–1988	Asuinrakennus	Valtioneuvoston toimitiloja	300594 (yhteinen tunniste Snellmaninkatu 7:n kanssa)	1030176223	7	Suojeltu asetuksella (480/1985) ja asemakaavassa (sr ja sk).
Kirkkokatu 12	Suomen valtio, Rakennushallitus	Arkkitehti Osmo Lappo	Suunnittelu 1968–1973, rakentaminen 1976–1981	2014–2017	Valtioneuvoston toimitalo	Valtioneuvoston toimitiloja	300369	1030176245	9	Ei suojeltu
Pihapaviljonki, Snellmaninkatu 5	Suomen valtio, Rakennushallitus	Arkkitehti Osmo Lappo	Suunnittelu 1972–1978, valmistunut 1981	2009	Ravintola ja valtioneuvoston toimitila	Ravintola ja valtioneuvoston toimitiloja	300372	1030176289	13	Ei suojeltu
Hallituskatu 3: Pihlflycktin talo ja Willebrandin talo	Pihlflycktin talo: kaupunginkirurgi Fredrik Pihlflyckt Willebrandin talon 2 alinta kerrosta: kaupunginkirurgi Fredrik Pihlflyckt; muutos ja 3. krs: Knut Fredrik von Willebrand; 4. krs Helsingin yliopisto	Pihlflycktin talo: mahdollisesti arkkitehti Jean Wik Willebrandin talo: alimmat 2 krs mahdollisesti arkkitehti Jean Wik; muutos ja korotus 1887: arkkitehti Sebastian Gripenberg	Pihlflycktin talo: 1843–1844 Willebrandin talo: alimmat 2 krs 1843–1844, korotukset 1887 ja 1936	Pihlfycktin talo: 1912, 1971–1973, 1981, 2010–2012, 2014–2017 Willebrandin talo: 1887, 1925–1929, 1936, 1971–1973, 2010–2012, 2014–2017	Pihlflycktin talo: asuinrakennus, jossa kaupunginkirurgin vastaanotto Willebrandin talo: tallirakennus, jossa myös asuintiloja	Valtioneuvoston toimitiloja	300367	1030176256	10	Suojeltu asetuksella (480/1985) ja asemakaavassa (sr ja sk).
Hallituskatu 5	Keisarillinen Aleksanterin-Yliopisto	Arkkitehti Gustaf Nyström	1884–1887	1925–1929, 1973–1976, 2015	Yliopiston kemian laitos	Valtioneuvoston toimitiloja	300370	1030176278	12	Suojeltu asetuksella (480/1985) ja asemakaavassa (sr ja sk).
Arppeanum, Snellmaninkatu 3–5	Keisarillinen Aleksanterin-Yliopisto	Arkkitehti Carl Albert Edelfelt	1866–1869	1887, 1937–1938, 1983–1985, 1999, 2001–2003, 2014–2015	Yliopiston kemian laitos- ja museorakennus	Valtioneuvoston toimitiloja	300371	1030176267	11	Suojeltu asetuksella (480/1985) ja asemakaavassa (sr ja sk).

Metsäsika-korttelin kiinteistöt omistaa nykyisin Suomen valtio, haltijana on Senaatti-kiinteistöt. Tiloja hallinnoi valtioneuvoston kanslia.

– JOHDANTO –

Tavoitteena on ollut koota yksiin kansiin Metsäsika-korttelin rakennushistoriaa koskeva tieto.

Metsäsika-kortteli sijaitsee Helsingin Kruununhaassa, Senaatintorin koilliskulmassa. Naapurikortteleissa sijaitsevat muun muassa Valtioneuvoston linna, Tuomiokirkko ja Säätytalo. Kortteli koostuu pääasiassa 1800-luvulla ja 1900-luvun alkupuolella valmistuneista, empireä, uusrenessanssia ja jugendia edustavista suojelluista rakennuksista. Korttelin koilliskulmaa ja terassoitua sisäpihaa hallitsevat suuri toimistotalo, Kirkkokatu 12, ja pihapaviljonki, jotka on otettu käyttöön vuonna 1981. Niitä ei ole suojeltu.

Korttelilla ja sen rakennuksilla on monivaiheinen ja värikäs historia, joka mukailee Helsingin keskustan kehityslinjoja aina vuodesta 1640, jolloin alun perin Vantaanjoen suulle perustettu kaupunki siirrettiin nykyiselle paikalleen Vironniemelle. Pihapaviljonkia lukuun ottamatta jokainen rakennus on kokenut merkittäviä korjaus- ja muutosvaiheita, jotka näkyvät erityisesti sisätilojen käsittelyssä. Muutoksista huolimatta rakennuksissa on säilynyt alkuperäisen arkkitehtuurin ominaispiirteitä.

Historiansa aikana Metsäsian korttelin rakennuksissa on ollut monenlaista toimintaa ja asukkaita. Tällä hetkellä koko kortteli on kuitenkin ministeriöiden ja valtioneuvoston kanslian käytössä. Kaikki rakennukset omistaa Suomen valtio ja niiden haltijana on Senaatti-kiinteistöt.

Selvityksen tavoitteet

Senaatti-kiinteistöt tilasi Arkkitehtitoimisto Livadylta selvityksen K2 Metsäsika-korttelista helmikuussa 2019. Tavoitteena on ollut koota yksiin kansiin korttelin rakennushistoriaa koskeva tieto ja paikata niitä aukkoja, joita aiemmat yksittäisiä rakennuksia käsittelevät selvitykset ovat jättäneet. Arppeanumista, Kirkkokatu 12:sta ja pihapaviljongista on laadittu rakennushistoriaselvitykset 2010-luvun aikana. Aiemmin tutkittujen kohteiden historiaa on käsitelty tässä selvityksessä melko kevyesti.

Kirkkokatu 14:n, Snellmaninkatu 7:n ja Hallituskatu 5:n rakennuksista ei sen sijaan ole tehty rakennushistoriaselvitystä ja Hallituskatu 3:a käsittelevä selvitys on jäänyt keskeneräiseksi. Tässä korttelselvityksessä on pyritty esittämään näiden kohteiden rakennushistoria tiiviissä muodossa. Käsittely ei kuitenkaan vastaa täysipainoista rakennushistoriaselvitystä.

Nykyisten rakennusten historian lisäksi esitetään korttelista eri vaiheissa purettuja rakennuksia arkistovalokuvin ja -piirustuksin. Selvitykseen kuuluu myös nykytilan valokuvadokumentaatio, jossa on pyritty nostamaan esille sekä korttelin erityisiä että tavanomaisimpia piirteitä syksyllä 2019.

Senaatti-kiinteistöjen puolesta selvitystä ovat ohjanneet Selja Flink, Mika Kankainen, Pasi Mätäsniemi ja Päivi Kärki, valtioneuvoston kansliasta Juha Hopsu ja Museovirastosta Maarit Mannila. Korttelin rakennuksia kohdekäynneillä esittelivät Tony Turkki, Markku Suominen, Pekka Welling ja Tuomo Soramo. Tekijät kiittävät hyvin sujuneesta yhteistyöstä.

Selvityksen rakenne

Kortteliselvitys jakautuu viiteen päälukuun. Johdanto-luvussa esitellään selvityksen tavoitteet, rakenne ja käytetyt lähteet. Luvussa on myös esitelty voimassa olevat maakunta-, yleis- ja asemakaavat sekä suojelutilanne.

Korttelin rakentumisen vaiheet on esitetty lähtien kaupunkia ja kaupunginosaa käsittelevästä yleisestä historiasta ja tarkentaen sitten korttelin, tonttien ja lopulta yksittäisten rakennusten historiaan.

Korttelin historiaa -luvussa käydään ensin lyhyesti läpi Helsingin kaupungin varhaisvaiheita sekä Kruununhaan kaupunginosan rakentumista, jonka jälkeen kohdennetaan Metsäsika-korttelin historiaan. Korttelin rakentumisen vaiheita on havainnollistettu kaavioiden ja ortoilmakuvien avulla. Luku sisältää lisäksi asemakaavahistorian sekä 1900-luvun korttelisuunnitelmat. Korttelin tasolla historiaa käsittelevässä luvussa käydään läpi tonttikohtainen rakennushistoria sekä esitellään tulipaloissa tuhoutunutta tai muista syistä purettu rakennuskanta. Luvun lopussa on vertailtu 1800-luvun katujulkisivuja ja nykytilanteeseen.

Rakennuskohtaista historiaa käsittelevä luku jakautuu seitsemään osaan, joissa esitellään kunkin nykyisin olemassa olevan rakennuksen uudisrakennus- ja muutosvaiheet.

Neljännessä luvussa on dokumentoitu Metsäsika-kortteli sellaisena kuin se oli syyskuussa 2019. Rakennuskohtaisen esittelyn jälkeen käsitellään erikseen vielä maanalaisia tiloja korttelipihaa. Luvun lopussa on vertailtu korttelin katunäkymiä ennen ja nyt sekä esitetty katujulkisivujen ajoituskaaviot.

Johtopäätökset-lukuun on tiivistetty Metsäsika-korttelin ominaispiirteitä ja esitetty selvityksen laatimisen yhteydessä noussutta pohdintaa. Loppuun on koottu lista käytetyistä lähteistä.

Käytetyt lähteet

Kortteliselvityksen tärkeimpiä kirjallisia lähteitä ovat olleet Kirkkokatu 12:n (Arkkitehdit Mustonen Oy 2004) ja Arppeanumin (Arkkitehtitoimisto Okulus Oy 2014) rakennuksista tehdyt rakennushistoriaselvitykset sekä Hallituskatu 3:n selvityksen luonnos (Aedes Oy 2009). Helsingin historiasta kertovasta kirjallisuudesta mainittakoon Nils-Erik Wickbergin kirjoittama artikkeli ”Helsingin ja Kruununhaan rakentumisen historiaa” (1936). Lisätietoa on saatu lehtiartikkeleista ja verkkolähteistä sekä Senaatti-kiinteistöjen Helsingin arkiston laajasta asiakirja- ja piirustuskokoelmasta.

Yksityishenkilöiden rakennuttamien vanhimpien rakennusten eli Snellmaninkatu 7:n ja Hallituskatu 3:n sekä korttelin jo purettujen rakennusten rakennuspiirustuksia säilytetään Helsingin kaupunginarkiston maistraatin arkistossa. Yliopiston rakennuttamien Arppeanumin ja Hallituskatu 5:n piirustukset ovat Helsingin yliopistomuseon arkistosta ja Kirkkokatu 14:n piirustukset Kansallisarkistosta. Kirkkokatu 12:n ja pihapaviljongin piirustukset ovat Osmo Lapon arkistosta. Vanhempien rakennusten asiakirjat ja piirustusten tekstit ovat olleet osin ruotsinkielisiä ja sisältö on suomennettu selvitykseen. Senaatti-kiinteistöjen Helsingin arkistosta on saatu rakennusten muutosvaiheiden ja nykytilanteen piirustukset. Nykytilanteen pohjapiirustuksia ei ole julkaistu tilojen nykyisen käyttäjän eli valtioneuvoston pyynnöstä.

Korttelin ja sen yksittäisten rakennusten muutosvaiheet on tutkittu laatimalla rakennuskronologiat Helsingin kaupungin rakennusvalvonnan arkiston rakennuslupa-asiakirjojen perusteella, vertaamalla eriaikaisia piirustuksia ja valokuvia sekä tutkimalla kirjallisia lähteitä. Korttelin muutosvaiheista on laadittu näiden pohjalta erilaisia rakentumis- ja sijaintikaavioita. Rakennusten katujulkisivuista on myös tehty ajoituskaaviot.

Korttelin varhaishistoriaa havainnollistavia palovakuutusasiakirjoja säilytetään Kansallisarkistossa. Osa kartoista, asemakaavoista ja ortoilmakuvista on Helsingin kaupungin karttapalvelusta tai muista verkkolähteistä. Ilmakuvia on myös tilattu Helsingin kaupunkimittauspalveluilta ja Puolustusvoimien Sotamuseosta.

Tonttihistoriatieto on koottu pääosin Helsingin kaupunginarkiston Sinetti-tietokantajärjestelmän tonttirekisterikorteista. Tonttien numerointi on vaihdellut eri aikoina, vaikka tonttimuoto olisikin pysynyt samana. Nykyinen tonttijako on vuodelta 1970.

Metsäsika-korttelia koskevat kulttuuriympäristön suojeluaineisto on tutkittu Museoviraston arkistossa sekä Museoviraston ylläpitämän kulttuuriympäristön palveluikkunan (kyppi.fi) kautta.

Selvityksessä on käytetty paljon eriaikaisia arkistovalokuvia, joista vanhin on vuodelta 1866. Suuri osa kuvista on Helsingin kaupunginmuseon kuva-arkistosta, osa Museoviraston Kuvakokoelmilta, Helsingin yliopistomuseosta tai Osmo Lapon arkistosta. Kirkkokatu 14:n ja Snellmaninkatu 7:n kuvia on saatu Suomen Pankin arkistosta ja Suomen Apteekkariliiton kuva-arkistosta ja Kirkkokatu 12:n ja pihapaviljongin kuvia sekä sisäministeriön ja Osmo Lapon arkistoista. Esitämme kiitokset avusta valokuvien ja karttojen jäljittämisestä myös Arkkitehdit Mustoselle ja Arkkitehtitoimisto Okulukselle. Nykytilavalokuvat ovat Livadyn, ellei toisin ole mainittu.

Arkistolähteistä käytetyt lyhenteet käyvät ilmi selvityksen lopussa olevasta lähdeluettelosta.

Nimityksistä

K2 tarkoittaa Helsingin korttelia numero 2. Korttelilla on eläinnimi, joka on esiintynyt alun perin ruotsinkielisenä ”Gräfvsvinet”. Sen suomenkielinen nimi on Metsäsika eli Mäyrä.

Osa korttelin rakennuksista on van-

hoja ja niillä on historiansa aikana ollut lukuisia eri käyttäjiä ja useita eri nimiä. Tiedossa olevat nimet on kirjattu selvitykseen. Nykyiset nimitykset on sovittu yhdessä valtioneuvoston ja Senaattikiinteistöjen kanssa.

Kirkkokadun ja Snellmaninkadun kulmassa on samalla tontilla kaksi eri-ikäistä rakennusta, joilla on nykyisin sisäyhteys ja sama käyttäjä. Selvyyden vuoksi on tässä selvityksessä käytetty 1840-luvun alun kaksikerroksisesta, Snellmaninkadun suuntaisesta talosta nimeä **Snellmaninkatu 7** ja Kirkkokadun puolelle vuosina 1905–1906 rakennetusta nelikerroksisesta jugendtyylisestä talosta nimeä **Kirkkokatu 14**. Snellmaninkatu 7 tunnetaan myös *Möllerin talona* rakennuttajansa mukaan tai *apteekin talona* kulmassa pitkään toimineen Kruununhaan apteekin mukaan.

Kirkkokatu 12:n rakennusta on aiemmin kutsuttu nimellä *valtioneuvoston lisärakennus Kirkkokatu 12* tai *sisäasiainministeriön toimitalo Kirkkokatu 12*. Nykyisin siitä käytetään kuitenkin lyhyttä nimeä Kirkkokatu 12, sillä talossa on nykyisin muitakin käyttäjiä kuin sisäministeriö.

Hallituskatu 3 muodostuu kahdesta eriaikaisesta rakennusosasta vaikkakin ne ovat samaa rakennusta. Osien erilaisen historian vuoksi kulmatalosta käytetään rakennuttajansa mukaan lisänimeä **Pihlflycktin talo** ja Hallituskadun varren kahteen kertaan korotetusta ja usein muutetusta talosta lisänimeä **Willebrandin talo**, sillä rakennuksen katujulkisivun ilme on peräisin Fredrik von Willebrandin omistajuuden ajalta. Willebrandin kirjoitusasu vaihtelee lähteistä riippuen joko muodossa Willebrand tai Willebrandt.

Hallituskatu 5 on tunnettu aiemmin kemian laitoksena. **Arppeanum**-nimi on otettu aktiivisesti käyttöön vasta 2000-luvun alussa. Rakennus tunnetaan myös monilla muilla nimillä, kuten *kemian laitos- ja museorakennus, geologian laitos, Snellmaninkatu 3* tai *Snellmaninkatu 3–5*.

Sisäpihalla olevaa paviljonkia kutsutaan tässä selvityksessä nimellä **pihapaviljonki**. Sitä on aiemmin kutsuttu myös *valtioneuvoston paviljongiksi*.

Metsäsika-kortteli sijaitsee Helsingin tuomiokirkon itäpuolella, Kruununhaan kaupunginosassa. Se sijoittuu Senaatintorin koilliskulmaan. Ilmakuva on vuodelta 2017. Metsäsika-kortteli on rajattu kuvaan valkoisella suorakulmiolla. Kuva: Maanmittauslaitos, mml.fi. Kuvankäsittely: Livady.

Kaavatilanne

Maakuntakaava

Voimassa olevien Uudenmaan maakuntakaavojen yhdistelmässä (2017) Metsäsika-kortteli kuuluu kokonaisuudessaan keskustatoimintojen alueeseen ja valtakunnan keskukseen. Korttelin länsiosa kuuluu valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön (RKY 2009) ja itäosa maakunnallisesti merkittävään kulttuuriympäristöön.

Yleiskaava

Helsingin uusi yleiskaava (2016) on tullut voimaan 5.12.2018.

Metsäsika-kortteli on merkitty yleiskaavassa punaisella värillä liike- ja palvelukeskustan alueeseen, C1: ”*Palvelu-, liike- ja toimitilapainotteinen keskusta, jota kehitetään toiminnallisesti sekoittuneena kaupan ja julkisten palvelujen, toimitilojen, hallinnon, asumisen, puistojen, virkistys- ja liikuntapalvelujen sekä kaupunkikulttuurin alueena. Rakennusten maantasokerrokset ja kadulle avautuvat tilat on osoitettava pääsääntöisesti liiketilaksi. Alue on kävelypainotteinen. Alue erottuu ympäristöään tehokkaampana ja toiminnallisesti monipuolisempana. Liike- ja toimitilan kokonaismäärää ei lähtökohtaisesti tule vähentää. Rakennuksen tai sen osan käyttötarkoituksen muutoksissa on varmistettava keskustalle ominaisen, toiminnallisesti monipuolisen ja sekoittuneen rakenteen säilyminen. Käyttötarkoituksen muutosten yhteydessä tulee tehdä alueellinen tarkastelu.*” (Helsingin uusi yleiskaava.)

Ote voimassa olevien Uudenmaan maakuntakaavojen yhdistelmästä Helsingin keskustan alueelta. Metsäsika-korttelin sijainti (valkoinen suorakaide) on lisätty kuvaan. Punainen väri tarkoittaa keskustatoimintojen aluetta ja valtakunnan keskusta. Vihreä pystyraidoitus on RKY-alueen merkki, vaakaraidoitus maakunnallisesti merkittävän kulttuuriympäristön merkki. Kuva: uudenmaanliitto.fi. Kuvankäsittely: Livady.

Koko Metsäsika-kortteli kuuluu 5.12.2018 voimaan tulleessa Helsingin uudessa yleiskaavassa liike- ja palvelukeskustan (C1) alueeseen, joka on merkitty punaisella. Metsäsika-korttelin sijainti (valkoinen suorakaide) on lisätty kuvaan. Kuva (ote): hel.fi. Kuvankäsittely: Livady.

Asemakaava

Metsäsika-korttelin voimassa oleva asemakaava 8980 on vahvistettu 8.1.1988, voimaantulo- ja lainvoimaisuuspäivämäärä on 12.2.1988. Kaava on tyypiltään asemakaavamuutos ja sen nimi on ”1. ja 2. ns. vanha kaupunginosa”. Kyseessä on suojelukaava, johon on merkitty vanhan kaupunginosan rakennusten suojelumääräykset.

Kirkkokatu 12:n rakennusta ja pihapaviljonkia lukuunottamatta Metsäsika-korttelin rakennuksia koskevat asemakaavassa seuraavat suojelumääräykset: *”sk – valtion omistamien kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta annetun asetuksen mukaan suojeltava rakennus”* sekä *”sr – suojeltava rakennus”.*

Kortteli kuuluu kokonaisuudessaan alueeseen, joka on historiallisesti, rakennustaiteellisesti ja kaupunkikuvallisesti arvokas. Tällä alueella ei suojeltaviksi määrättyjä rakennuksia, rakennusten osia, aitoja, ulkoportaita, muistomerkkejä, puurivejä tai kiveyksiä saa muuttaa, purkaa tai hävittää niin, että kohteen tai sen ympäristön rakennustaiteellinen tai kulttuurihistoriallinen arvo vähenee. Tällä alueella on ennen rakennusluvan myöntämistä pyydettävä lausunto Helsingin kaupunginmuseolta ja varattava Museovirastolle tilaisuus lausunnon antamiseen.

Metsäsika-korttelin asemakaavan mukainen käyttötarkoitus: *”YH – Hallinto- ja virastorakennusten korttelialue.”*

Korttelia koskee myös seuraava määräys: *”Korttelin 2 rakennusten katutasoon liittyviin tiloihin tulee sisustaa näyttely- ja liiketilaa yhteensä vähintään 2 %, kuitenkin enintään 10 % tontin kerrosalasta. Näistä tiloista saadaan tontille 4 sijoittaa kellariin enintään 300 m².”*

Korttelissa on myös maanalaisia tiloja (*ma*).

Suojeltavien rakennusten kohdalla asemakaavan muutokseen on merkitty vain rakennusala. Muuten rakennusoikeus on määritelty siten, ettei tontin kerrosala kasva.

Asemakaavassa on myös autopaikkamääräyksiä, joista tässä ote: *”Maanpäällisten autopaikkojen määrä ja sijainti tontilla on suunniteltava siten, ettei rakennuksen tai sen ympäristön rakennustaiteellinen tai kulttuurihistoriallinen arvo vähene. Piha on istutettava tai päällystettävä tyyliin sopivalla tavalla. Suojelumääräyksellä merkittyjen rakennusten autopaikkanormi on 1 ap/800 m² kerrosalaa. Muun kerrosalan osalta autopaikkanormi on enintään 1 ap/350 m² kerrosalaa, […] Normin edellyttämien autopaikkojen lukumäärän ylittäessä maanpäällisten autopaikkojen määrän saa autopaikkoja rakentaa maan alle tai rakennuksiin siten, että kortteliin 2 tontille 4 saa sijoittaa korttelin 2 tonttien 1, 4 ja 5, korttelin 5 tontin 8, korttelin 12 tontin 2 sekä korttelin 591 tontin 4 autopaikkoja. […] Korttelin 2 autopaikoista on vähintään 25% varattava lyhytaikaista pysäköintiä varten. […]*

Metsäsika-korttelia koskevat myös erityismääräykset: *”Korttelissa 2 ei välille a–b tai e–h tarvitse rakentaa rajaseinää. Korttelissa 2 ei linjan c–d–e etelä- tai länsipuolelle saa rakentaa pihanalaisia tiloja.”*

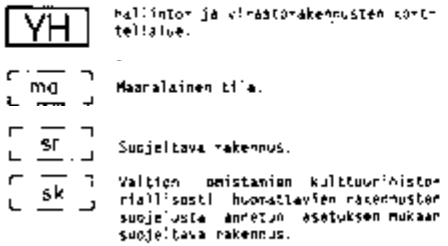

Ote Metsäsika-korttela koskevista asemakaavamerkinnöistä ja -määräyksistä.

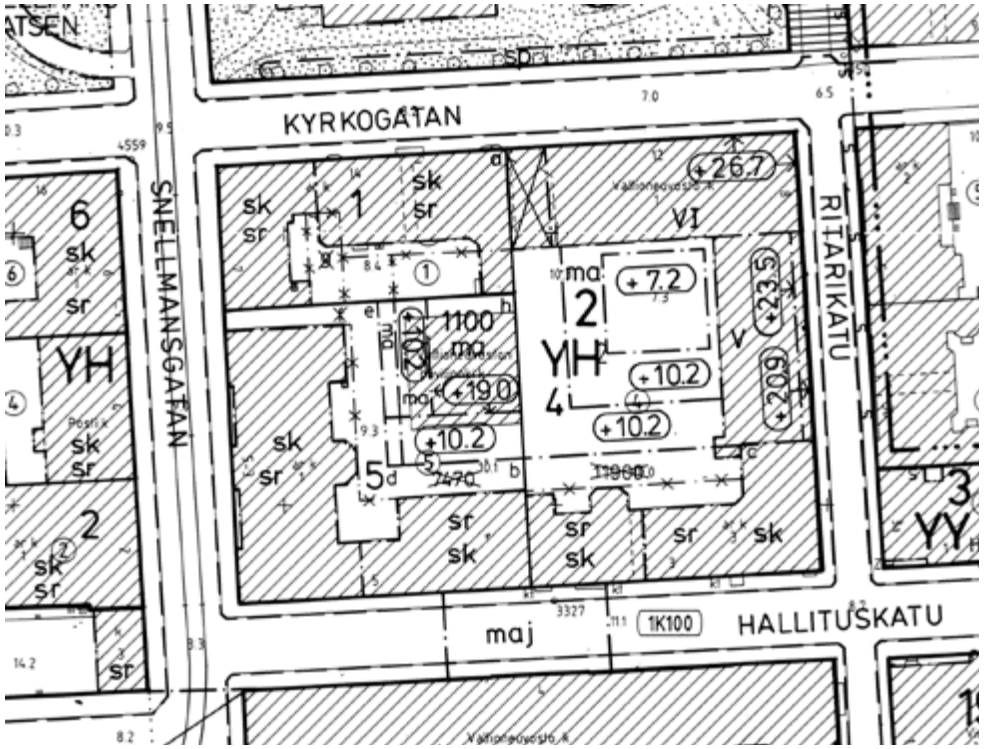

Ote vuonna 1988 voimaan tulleesta asemakaavasta 8980. Piirustus: kartta.hel.fi.

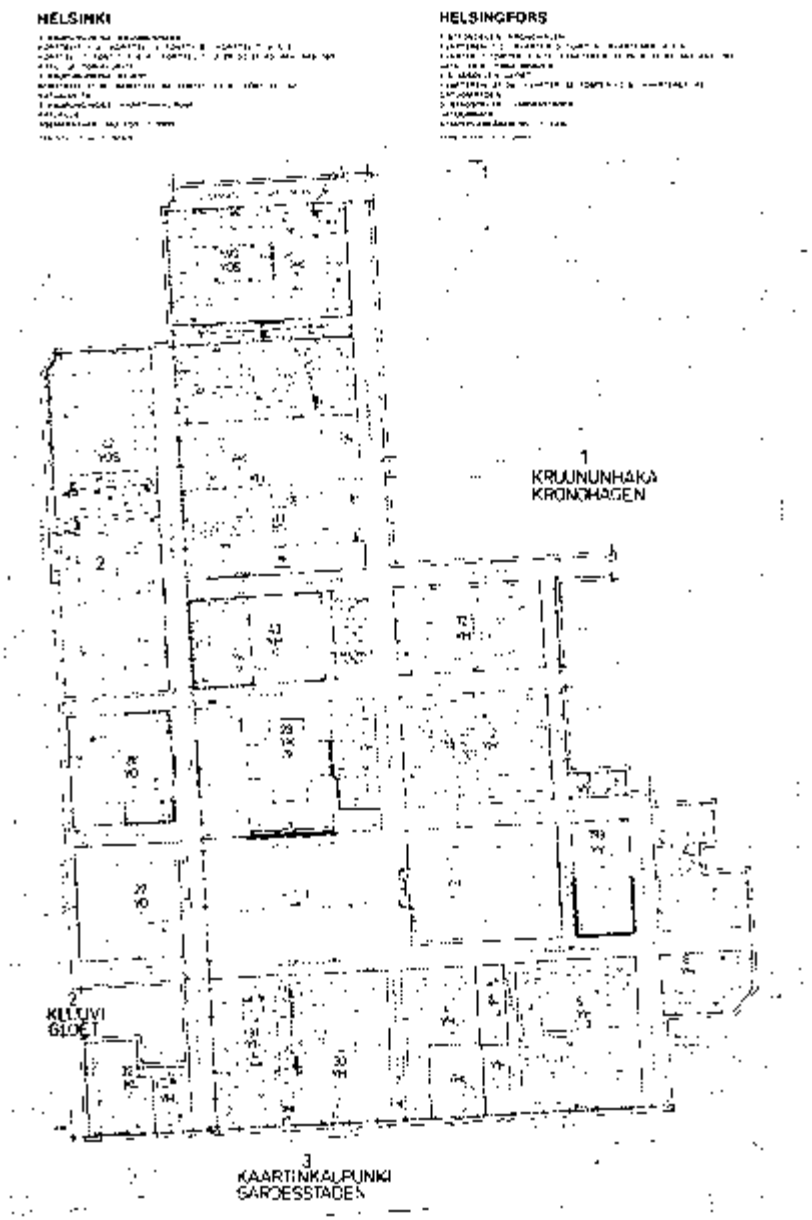

Vuoden 1988 asemakaava 8980 kokonaisuudessaan. Piirustus: kartta.hel.fi

Rakennuskielto

Koko Metsäsika-korttelin alueella (punainen rajaus) on voimassa rakennuskielto uuden asemakaavan laatimista varten. Rakennuskielto on astunut voimaan 11.12.2018 ja voimassaolo päättyy 11.12.2020. Rakennuskieltoalue on väritetty karttaan turkoosilla. Kuva: kartta.hel.fi. Kuvankäsittely: Livady.

Suojelutilanne

Metsäsian kortteli on vahvasti suojeltu. Sen 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa rakennetut rakennukset, eli muut kuin Kirkkokatu 12 ja pihapaviljonki, on suojeltu **valtion omistamien rakennusten suojelusta annetun asetuksen** (480/1985) nojalla. Päätöspäivämäärä on 18.9.1980 ja päätösviranomainen on valtioneuvosto. Voimassa olevassa, 8.1.1988 vahvistetussa asemakaavassa 8980 on suojelumerkinnät ”*sr*” (*suojeltava rakennus)* ja ”*sk*” (*valtioneuvoston omistamien kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta annetun asetuksen mukaan suojeltava rakennus.*)

Vuoden 1985 **rakennussuojelulakiin** liittynyt asetus valtion omistamien rakennusten suojelusta (480/1985) on kumoutunut vuonna 2010. Näiden rakennusten suojelu on kuitenkin edelleen voimassa omistuksesta riippumatta, mikäli uutta suojelupäätöstä ei ole tehty. Suojelusta päätetään rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain (4.6.2010/498) mukaisesti.

Koko kortteli on ”*Vironniemen Helsingin vanha asemakaava-alue*” -nimistä **kiinteiden muinaisjäännösten aluetta**.

Länsiosa korttelista kuuluu ”*Senaatintori ympäristöineen*” -nimiseen **valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin** (RKY 2009).

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt, aluerajaus (RKY 2009): Senaatintori ympäristöineen, tunnus 4628

Kiinteät muinaisjäännökset, alueet: Vironniemen Helsingin vanha asemakaava-alue, tunnus 1000006099

Metsäsika-korttelin asetuksella suojellut rakennukset (Rakennusperintörekisteri):
- Arppeanum, rakennusperintörekisterin tunnus 200112
- Kirkkokatu 14 – Snellmaninkatu 7, tunnus 200190
- Virastotalo Hallituskatu 3 (nk. Pihlflycktin talo), tunnus 200088
- Virastotalo Hallituskatu 3 (nk. Willebrandin talo, tunnus 200135
- Virastotalo Hallituskatu 5 (ent. HY:n kemian laitos), tunnus 200004

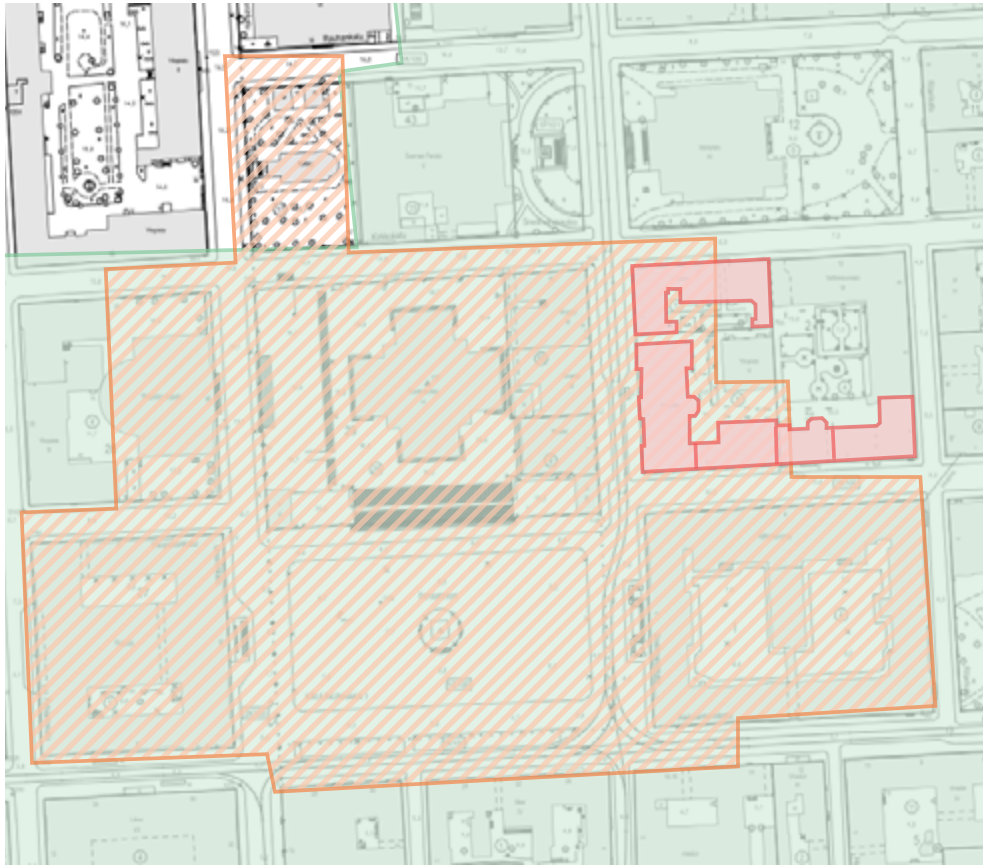

Suojelukaavion kantakartta: kartta.hel.fi.
Kaavio: Livady.

– KORTTELIN HISTORIAA –

Helsinki siirrettiin Vironniemelle vuonna 1640. Metsäsian kortteli oli tuolloin uuden pikkukaupungin ytimessä.

Helsingin varhaisvaiheita

Tässä luvussa luodaan lyhyt katsaus Helsingin varhaishistoriaan ja Metsäsika-korttelin vaiheisiin kaupungin osana.

Ruotsin kuningas Kustaa Vaasa perusti Helsingin kaupungin Vantaanjoen suulle eli nykyisen Vanhankaupungin alueelle vuonna 1550. Tarkoitus oli saada uudesta kaupungista kilpailija Suomenlahden vastarannalla sijaitsevalle Tallinnalle, joka kukoisti etenkin kasvaneen Venäjän kaupan ansiosta. Kuninkaan antamalla käskyllä määrättiin Rauman, Ulvilan, Porvoon ja Tammisaaren porvarit muuttamaan Helsinkiin. Ruotsin valtiovallan mielenkiinto Helsingin kehittämiseksi kuitenkin hiipui, kun Tallinnasta tuli osa Ruotsi-Suomen valtakuntaa vuonna 1561. Helsingin kasvu oli hidasta, ja paremman sataman toivossa kaupunki päätettiin vuonna 1640 siirtää etelämmäksi nykyiselle paikalleen Vironniemelle. Siirretty kaupunki sijoittui lähes kokonaisuudessaan nykyisen Kruununhaan alueelle ja nykyisen Metsäsian paikalla ollut korttelі oli uuden pikkukaupungin keskellä. (Hietala & Helminen & Lahtinen (toim.) 2009, 9; Helsingin kaupunki 2019.)

Metsäsika-korttelin kohdalla sijanneista rakennuksista ei ole juurikaan mainintoja ennen 1700-lukua. Lähteissä on kuitenkin vahvistamaton maininta siitä, että Ruotsinvallan aikaan Hallituskatu 3:n kohdalla olisi ollut ainakin hirsinen varastorakennus, oletettavasti suolamakasiini. Tarinan mukaan sen hirret olisi tuotu Vanhan Helsingin kirkosta Vantaanjoen suulta. (Aedes Oy 2009, 1.)

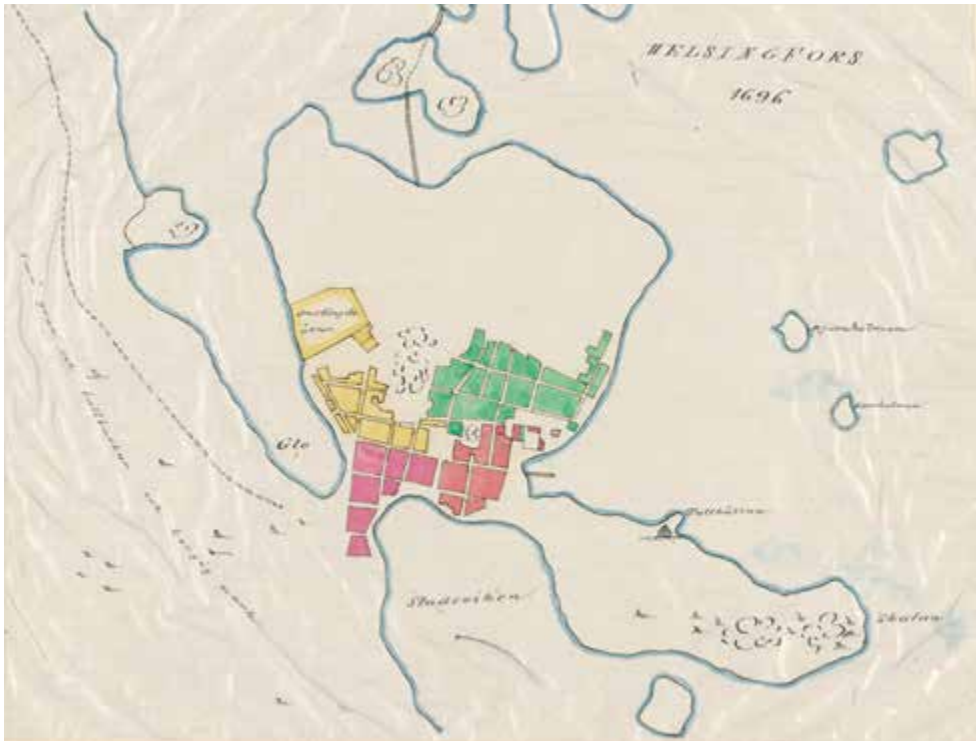

Helsingin vuoden 1696 originaalikartasta tehty kopio. ”Plankarta öfver den till ämnade staden i Södernäs, 1696. Kopia efter original i Magistratens arkiv i Helsingfors.” Piirustus: doria.fi.

Varhaisimman tarkkoihin mittauksiin perustuvan Helsingin tonttikartan laati alun perin Lars Forsell vuonna 1696. Nils Avander uudisti sen vuonna 1707. Karttaa on rajattu ja Metsäsikakorttelin alue on korostettu ympäröimällä. Lähde: (Hietala & Helminen & Lahtinen. (toim.) 2009, 12). Alkuperäistä karttaa säilytetään Tukholman Riksarkivetissa.

Koettelemuksia 1700-luvulla

1700-luvun aikana Helsinki koki suuria vastoinkäymisiä: tulipaloja, sotia, ruttoa ja nälkävuosia. Suomalaiset ja ruotsalaiset kaupungit oli rakennettu pääosin puusta ja tuhoisat tulipalot olivat yleisiä. Esimerkiksi kolme neljäsosaa Helsingin rakennuksista paloi ensimmäistä kertaa jo vuonna 1654, vain neljä vuotta kaupungin siirtämisen jälkeen. Vuonna 1710 kaupunkia koetteli ruttoepidemia, joka levisi Suuren Pohjan sodan pakolaisten mukana. Tauti surmasi kaksi kolmasosaa silloisista helsinkiläisistä.

Kolme vuotta myöhemmin venäläiset sotavoimat nousivat Helsingissä maihin. Perääntyessään ylivoimaisen vihollisen alta suomalais-ruotsalaiset joukot eivät halunneet jättää vihollisilleen mitään ja polttivat kaupungin. Miehitysjoukot hävittivät tullessaan siitä loputkin. Helsinki lähes autioitui ja venäläiset muokkasivat sen sotilastukikohdaksi. Kruununhaan alueelle rakennettiin sotilasparakkeja ja maavallilinnoitteita.

Venäläiset sotajoukot poistuivat Helsingistä Uudenkaupungin rauhan solmimisen jälkeen vuonna 1721. Lähtiessään he hävittivät rakentamansa sotilastukikohdan lähes kokonaan. Helsinkiläiset, jotka olivat olleet pakolaisina joko Ruotsin puolella tai piilopirteissä lähimaakunnissa, palasivat kaupunkiinsa ja aloittivat jälleenrakentamisen.

Tontinomistajat 1696–1707

177. (24)	Finn Erick
178. (25)	Simon Johansson Murmästare Nurkas (muurarimestari)
179. (26)	Johan Sijssman
180. (28)	Andhers Klåckringare (kellonsoittaja)
181. (29)	Probsten Mag. And. Ignatius (rovasti, maisteri)
182. (30)	Skredd. Brent Giöttbärgz Enchia (räätälin leskivaimo)
183. (31)	Daniel Erichsson
184. (27)	Michel Kurki
185. (32)	Hans Hindersson Borg klåckringare (kellonsoittaja)
186. (31 osa)	Sigfrid Cnuutsson
187. (31 osa)	Jöran Tomasson Styf
188. (22, 31)	Martin Mårtensson Fräncka
189. 23)	Zachris Andhersson

Tonttinumerot on merkitty vuosien 1696 ja 1707 kartan mukaan (viereisellä sivulla). Suluissa on esitetty Ehrenströmin vuoden 1820 suunnitelmakartan mukaiset numerot. Siinä lounaiskulman tonttien (22 ja 31) jako on erilainen. Alkuperäinen lähde: Berndt Aminoffin laatima kopio karttaselityksistä Helsingin kaupunginarkistossa. (Hietala & Helminen & Lahtinen (toim.) 2009, 12–13.)

Ruotsin ja Venäjän välinen sota kesti 21 vuotta ja sen venäläismiehityksen kautta (1713–1721) kutsutaan Suomen historiassa isovihaksi.

Parikymmentä vuotta myöhemmin Ruotsi ja Venäjä ajautuivat uuteen sotaan. Niin kutsutun pikkuvihan aikana (1741–1743) venäläiset miehittivät Helsingin uudelleen, mutta tällä kertaa täydelliseltä tuholta vältyttiin ja pääosa asukkaista jäi kaupunkiin.

Kahden hävityn sodan seurauksena Ruotsin ja Venäjän raja oli siirtynyt Kymijoen tasolle eli noin sadan kilometrin päähän Helsingistä. Rannikkopuolustuksesta tuli Ruotsin puolustuspolitiikan tärkeä tehtävä ja Helsingin edustalle päätettiin rakentaa suuri merilinnoitus. Sveaborgin, eli suomalaisittain Viaporin, linnoitusta ryhdyttiin rakentamaan Helsingin edustalle vuonna 1748. Euroopan poliittisista jännitteistä johtuen osa linnoitustyön rahoituksesta tuli Ranskan valtiolta. Sotien köyhdyttämä Ruotsi oli tässä vaiheessa menettänyt suurvalta-asemansa, eikä olisi yksin kyennyt toteuttamaan mittavaa rakennushanketta. Linnoituksen rakentamisella oli merkittäviä myönteisiä vaikutuksia Helsingin kehitykselle, sillä töihin tarvittiin tuhansia miehiä sekä valtavasti rakennustarvikkeita. (Hietala & Helminen & Lahtinen (toim.) 2009, 14–15; Helsingin kaupunki 2019.)

Vanhojen karttojen perusteella voidaan tehdä oletuksia Metsäsika-korttelin paikalla olleiden rakennusten

kohtalosta 1700-luvulla. Vuosien 1696 ja 1707 Forssellin kartan mukainen korttelijako esiintyy lähes sellaisenaan myös vuoden 1820 Ehrenströmin vanhaa kaupunkirakennetta esittävässä kartassa. Kuitenkin isovihan venäläismiehityksen aikaan Metsäsika-korttelin paikka jäi kokonaisuudessaan maavallilinnoituksen sisäpuolelle ja korttelin kaikki rakennukset olivat silloin oletettavasti tuhoutuneet. On todennäköistä, että venäläisen sotaväen lähdettyä korttelin uudet rakennukset on tehty kutakuinkin vanhoille sijoilleen.

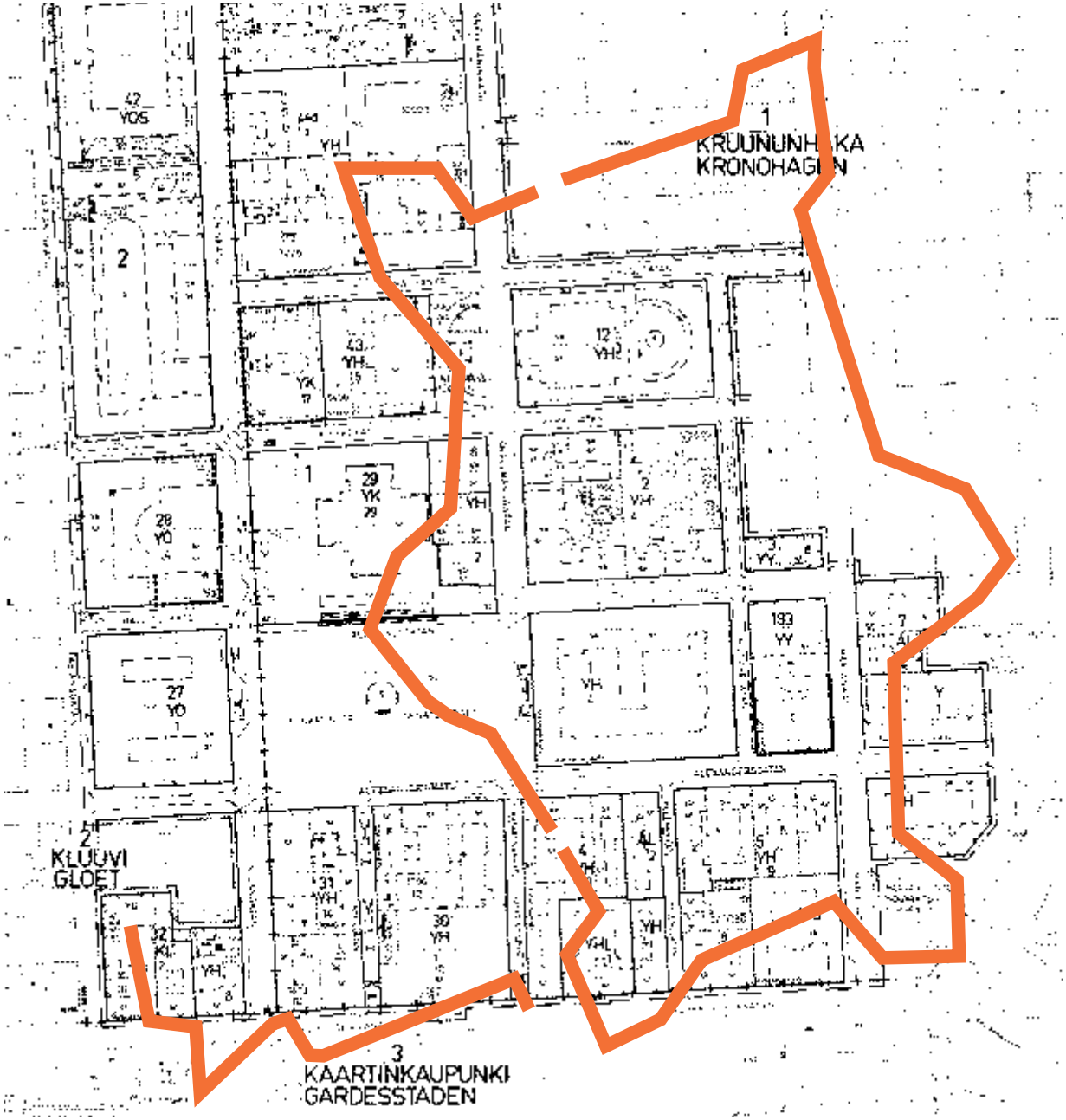

Venäläisten kenttälinnoitusten sijainti vuonna 1721 asemoituna vuoden 1988 asemakaavakartan päälle. Nykyinen Metsäsian kortteli sijoittuu linnoituksen keskelle. 1700-luvulla linnoituksen sisällä oli tiettävästi ainoastaan muutama pieni rakennus. Venäläisen sotaväen kasarmit olivat linnoituksen ulkopuolella, nykyisen Kruununhaan, Kluuvin, Kaisaniemen puiston sekä Kaartinkaupungin alueella. 1700-luvulla rantaviiva ulottui melkein linnoituksen etelä- ja kaakkoislaitaan asti. Linnoituksen ääriviivat on piirretty Seppo Aallon *Kruununkaupunki – Vironniemen Helsinki 1640–1721* -teoksen (2015, 505) mukaan. Kuvankäsittely: Livady.

1800-luvun alkupuoli

1800-luvun alkuvuodet olivat melko sattumanvaraisesti Viaporin linnoituksen kyljessä kehittyneelle Helsingille suurten muutosten aikaa. Suomen sodan yhteydessä venäläiset joukot valtasivat Helsingin jälleen kerran maaliskuussa 1808. Saman vuoden marraskuussa raivosi tulipalo, joka tuhosi noin kolmasosan kaupungista, eli noin seitsemänkymmentä rakennusta. Nykyisen Metsäsian paikalla ollut kortteli kuitenkin säästyi tuhoilta.

Vuonna 1809 Suomesta tuli Venäjän keisarikunnan autonominen osa eli Suomen suurruhtinaskunta. Helsingin tilanne vaikutti alkuun synkältä, sillä keisarille osoitetut anomukset palovaurioiden korjaamiseksi eivät saaneet vastakaikua. Pidemmällä aikavälillä tilanne kuitenkin muuttui suotuisaksi, sillä keväällä 1812 *keisari Aleksanteri I* antoi käskykirjeen, jolla Helsinki sai Suomen uuden pääkaupungin arvon. Syitä muutokseen lienee se, että aiempi pääkaupunki Turku sijaitsi liian kaukana Pietarista, tai liian lähellä Ruotsia, ja lisäksi tulipalossa pahoin vaurioitunut Helsinki tarjosi mahdollisuuden antaa vastanimitetylle pääkaupungille arvoisensa ulkomuoto ikään kuin puhtaalta pöydältä. (Wickberg 1936, 15–16; Arkkitehtitoimisto Okulus 2014, 19; 2019, 4.)

Uuden pääkaupungin asemakaava annettiin ensin maanmittari *Anders Kocken* tehtäväksi. Kustavilainen aatelismies *Johan Albert Ehrenström* kuitenkin kritisoi Kocken osin olemassa olevaan

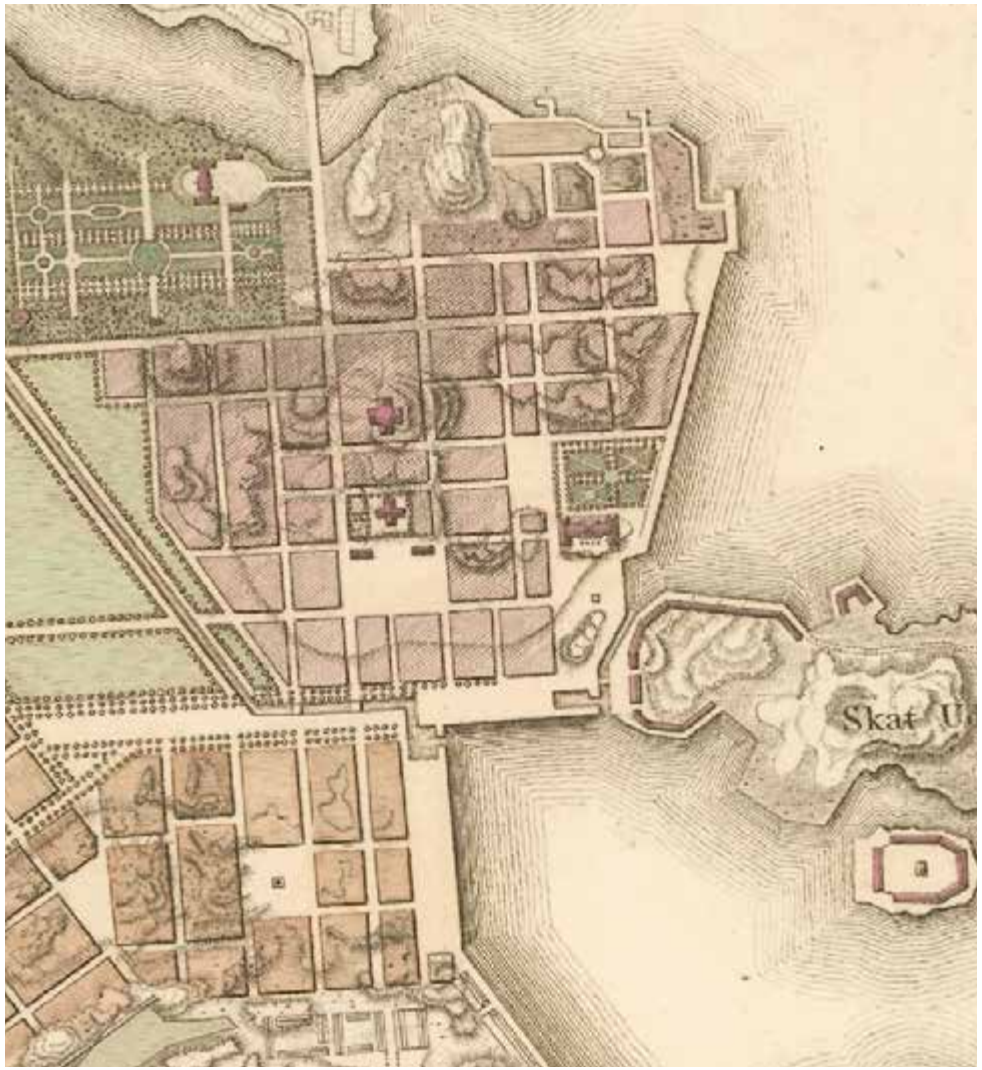

Helsingin asemakaavakartta vuodelta 1820. Johan Albrecht Ehrenströmin (1762–1847) laatima asemakaava vahvistettiin vuonna 1820. Ehrenström halusi luoda suuriruhtinaskunnan pääkaupungiksi kohonneesta Helsingistä edustavan leveine katuineen ja avarine aukioineen. Esplanadin puisto erotti Vironniemen kivikaupungin Uudenmaan esikaupungista. Saksalainen C. L. Engel suunnitteli rakennukset Senaatintorin ympäristön monumentaalikeskustaan. Keskeisiltä osiltaan Ehrenströmin asemakaava toteutui. Kuitenkin Kluuvinlahti täytettiin lopulta kokonaan kanavan sijasta, ja nykyisen Meritullintorin pohjoislaidalle kaavoitettu keisarillinen palatsi puutarhoineen jäi rakentamatta. kartta.hel.fi.

kaupunkirakenteeseen perustuvaa suunnitelmaa ja laati oman klassismin ideaaleihin perustuvan ruutukaava-suunnitelmansa. Hänet nimitettiinkin Helsingin uudelleenrakentamisesta vastaavan komitean johtoon. Lopulliset kaavakartat Ehrenström ja Kocke laativat yhteistyössä, oletettavasti siten, että sisällöstä vastasi pääasiassa Ehrenström ja piirustusten toteutuksesta lähinnä Kocke. (Arkkitehtitoimisto Okulus 2014, 19; 2019, 4.)

Ehrenströmin asemakaavassa esitettiin suuria muutoksia olemassa olevaan kaupunkirakenteeseen. Suunnitelmat olivat varsin suureellisia silloisen arviolta noin 7000 asukkaan kaupungin tarpeisiin, mutta vastasaavutettu pääkaupunkiasema edellytti omanlaistansa edustavuutta. Nykyisen Helsingin päälinjat, muun muassa Senaatintori, Esplanadit, Bulevardi ja Unioninkatu, ovat kaikki näkyvissä jo Ehrenströmin ja Kocken kaavakartassa vuodelta 1817. Myös Metsäsika-kortteli on suunnitelmassa esitetty nykyisessä muodossaan Senaatintorin eli entisen Suuren torin koilliskulmassa. (Wickberg 1936, 16, 18.)

Keskeisempien rakennusten ja kokonaisuuksien suunnittelijaksi saatiin vuonna 1816 onnellisten sattumusten seurauksena *Carl Ludvig Engel*, joka nimitettiin uudelleenrakennuskomitean arkkitehdiksi. Senaatintoria ympäröivien merkkirakennusten alulle panemiseksi ryhdyttiin ripeästi, mutta muun kaupungin katulinjojen leventäminen ja

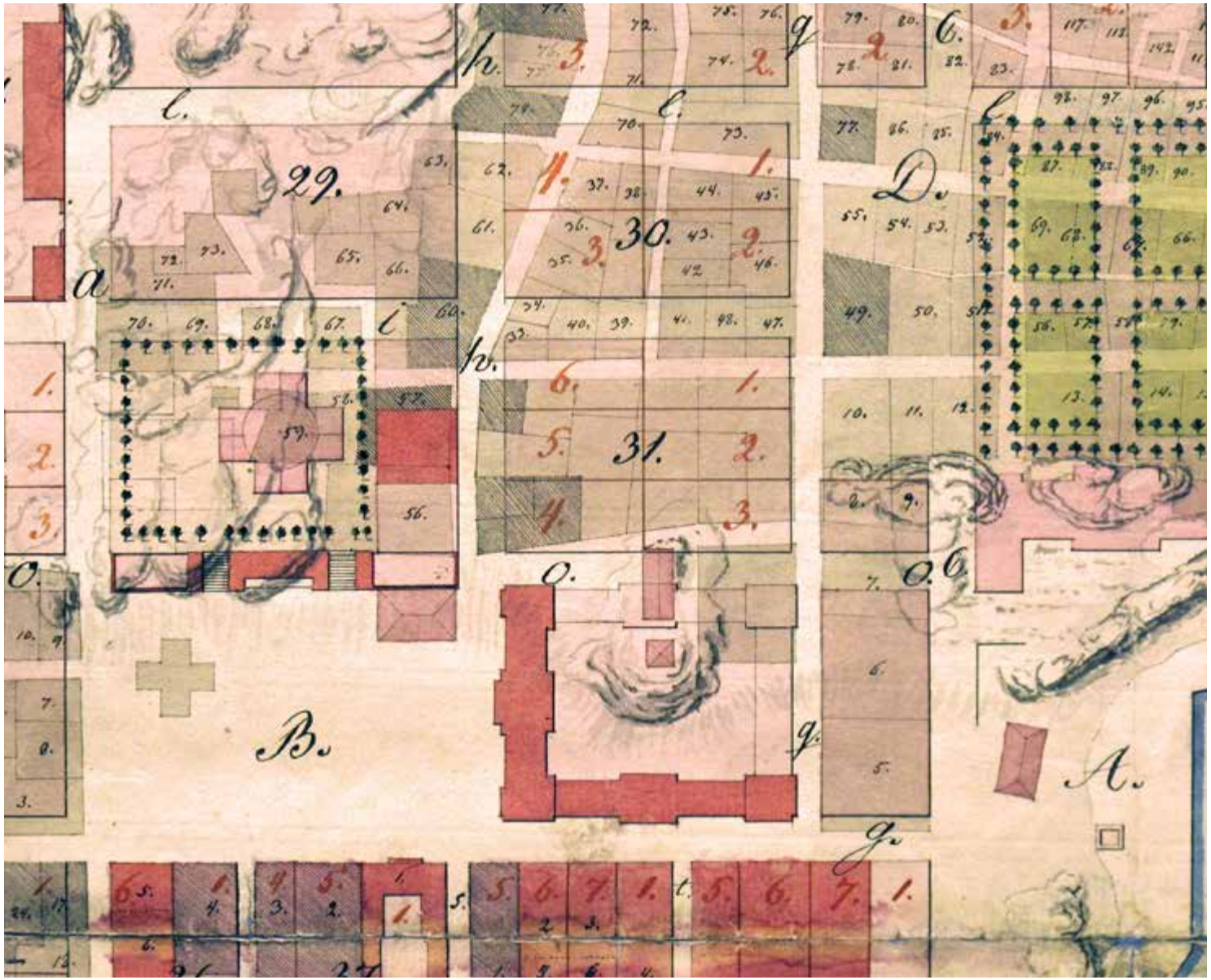

Ote A.F. Granstedtin laatimasta Helsingin kartasta vuodelta 1823. Helsingin palon jälkeen laaditun Ehrenströmin asemakaavan uusi suorakulmainen kortteli- ja tonttijako on asetettu päällekkäin vanhan tieverkoston ja tonttijaon päälle. Nykyistä Metsäsika-korttelia vastaa kartassa kortteli numero 31, jonka länsisivulla ei vielä ole toteutettu Nikolainkadun (nykyinen Snellmaninkatu) katulinjaa. Piirustus: KA.

korttelimuotojen sovittaminen ruutukaavaan vei huomattavasti kauemmin. Esimerkiksi tiiviisti rakennetun, ja kaupungin palossa säästyneen, Metsäsika-korttelin paikalla olleet rakennukset saivat antaa tilaa uusille suunnitelmille oletettavasti vasta 1830- ja 1840-luvun taitteessa kun katulinjoja raivattiin vastaamaan uutta kaupunkisuunnitelmaa. Tässä vaiheessa otettiin myös käyttöön korttelin nimi Grfsvinet eli Metsäsika. (Arkkitehtitoimisto Okulus 2014, 19–20; 2019, 4; Wickberg 1936, 16, 22; Ollila & Toppari 1975, 7.)

Uusia katulinjoja ja korttelijakoja toteutettaessa tonttimaa oli kaupungin omistuksessa. Vuodesta 1839 alkaen kaupunki kuitenkin myi Metsäsika korttelin tontit vähitellen yksityishenkilöille. (Tonttirekisterikortit, HKA SIN.)

Helsingin korttelien eläinnimet

Helsinkiläisten korttelien nimeäminen eläinten mukaan juontaa juurensa vuoden 1808 tuhoisan tulipalon jälkeiseen uudelleenrakentamisen aikaan. Korttelirakennetta muokattiin vasta pääkaupungiksi nimetyn kaupungin tarpeisiin ja nimien määrääminen rakennettaville kaduille, toreille ja kortteleille oli välttämätöntä varsinkin palovakuutusten tähden. Vuonna 1812 uudelleenrakentamiskomitea määräsi, että joka kadun kulmaan oli naulattava valkoinen metallilevy, jossa oli kadun ja korttelin nimi, ja joka portin yläpuolelle oli kiinnitettävä talon numero. Nimenantajina oli useimmiten Helsingin kaupungin kaupunkimittausosasto ja nimet valittiin eläin- ja kasvikunnasta. Korttelinimiä käytettiin 1800-luvulla yleisesti ja kaupungin asukkaat tunsivat ne usein paremmin kuin kadunnimet.

Eläinnimet otettiin käyttöön sitä mukaa kun kadut ja korttelit muokattiin vastaamaan uutta asemakaavaa, eli Metsäsian tapauksessa 1840-luvun aikana. Virallisesti voimassa olivat vain ruotsinkieliset nimet, eli Metsäsika tai Mäyrä -korttelin nimi oli alun perin Gräfsvinet (nykyään Grävsvinet).

1800-luvun loppupuolella eläinnimet alkoivat jäädä pois käytöstä. Kun Töölön ja Eiran asemakaavat vahvistettiin 1900-luvun alussa, tyydyttiin pelkkiin numeroihin. (Ollila & Toppari 1975, 7.)

Leipurimestari Abraham Möller
- 1. lainhuuto 8.4.1839
- kiinnekirjan päivämäärä 22.1.1840

Kauppias Tichon Fedosejeff
- 1. lainhuuto 27.7.1840
- kiinnekirjan päivämäärä 29.5.1841

Kauppias Alexei Duldin
- 1. lainhuuto 16.12.1839
- kiinnekirjan päivämäärä 1.8.1840

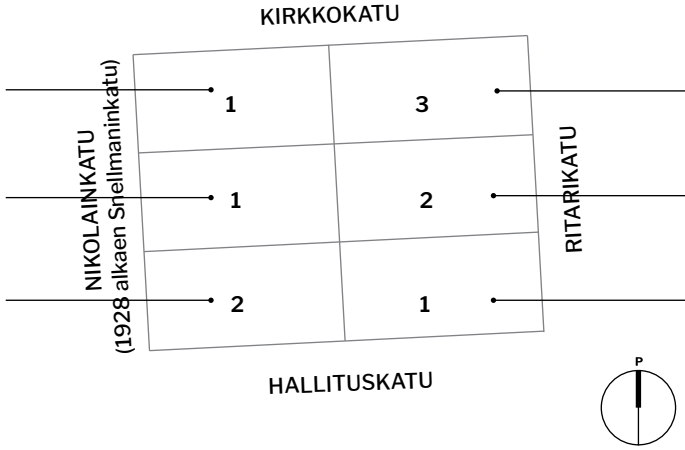

Kuriiri Carl Anders Åberg
- 1. lainhuuto 21.1.1839
- kiinnekirjan päivämäärä ei tiedossa

Kaupunginkirurgi Fredrik Pihlflyckt
- 1. lainhuuto 4.11.1839
- kiinnekirjan päivämäärä 1.7.1840

Kaupunginkirurgi Fredrik Pihlflyckt
- 1. lainhuuto 17.6.1839
- kiinnekirjan päivämäärä 22.1.1840

Helsingin kaupunki myi vuosien 1839 ja 1840 aikana uudelleen järjestellyn Kruununhaan 2. korttelin eli Metsäsika-korttelin tontit yksityishenkilöille. Ostajina oli leipurimestari, kauppiaita, kuriiri ja kaupunginkirurgi. Tiedot on poimittu korttelin tonttirekisterikorteista, joita säilyttää Helsingin kaupunginarkisto (HKA SIN).

Kruununhaan rakennuskanta ja Metsäsika-korttelin rakentuminen 1840–1906

Uudistuva pääkaupunki kaavailtiin rakennettavaksi kokonaan kivestä palovaaran takia. Tavoite osoittautui kuitenkin käytännössä mahdottomaksi toteuttaa. Valtaosa kaupungin asuinrakennuksista oli 1800-luvun aikana yksi- tai kaksikerroksisia puutaloja. Vain tärkeimmät julkiset rakennukset ja vauraimmat asuinrakennukset olivat kivirakenteisia, esimerkiksi vuonna 1844 valmistunut Pihlflycktin talo Hallituskadun ja Ritarikadun kulmassa oli Kruununhaan ainoa yksityinen kolmikerroksinen tiilirakennus. Ensimmäinen kaupunginosa eli Kruununhaka, ja sen mukana Metsäsika-kortteli, rakennettiin vaiheittain ja erilaisilla rakennustyypeillä ja -materiaaleilla. (Wickberg 1936, 18, 24.)

Vuonna 1981 käyttöön otettua Kirkkokatu 12:n -rakennusta lukuun ottamatta kaikki Metsäsika-korttelin nykyiset rakennukset ovat valmistuneet vuosien 1843 ja 1906 välillä. Varhaisin niistä on vuonna 1843 valmistunut, Möllerin rakennuttama Snellmaninkatu 7 ja uusin Kirkkokatu 14:n judentyylinen talo vuodelta 1906. Samaan aikaan kortteliin pystytettiin myös sittemmin purettuja rakennuksia, joista osa oli kivi- ja osa puurakenteisia, tai sellaisia joissa ensimmäinen kerros on tiiltä ja toinen puuta esimerkiksi Ritarikatu 6:ssa sijainnut rakennus. Metsäsika-korttelin viimeiset puurakennukset purettiin vasta 1960- ja1970 -lukujen taitteessa.

Uuden suurpalon pelko vaikutti toivottujen rakennusmateriaalien lisäksi myös siihen, että kaupunkirakenne oli väljä, sillä liian tiivistä asutusta pyrittiin välttämän. Tontit olivat yleensä asukasmäärään nähden melko tilavia. Kaksikerroksisia puutaloja ei saanut rakentaa pihan puolelle ja kaikenlainen rakentaminen kahden tontin välisen rajan molemmin puolin oli keisarillisella kirjelmällä kielletty 20 kyynärän leveydeltä. Tonteilla oli yleensä väljyyttä erilaisten istutusten tarpeisiin ja empire-ajan Helsingillä oli puutarhakaupungin maine. (Wickberg 1936, 26.)

Tulipalojen uhka oli todellinen. Suurpalojen lisäksi pienempiä paloja tapahtui useasti. Esimerkiksi Metsäsika-korttelin koilliskulman tontille Kirkkokadun varrelle vuonna 1849 rakennettu yksikerroksinen puutalo paloi vuonna 1864.

Erilaisten palovakuutusasiakirjojen, karttojen ja suunnitelmapiirustusten perusteella Metsäsika-kortteli oli rakennettu tiiviisti jo 1800-luvun loppupuolella. Varhaisimmat valokuvat alueelta ovat peräisin 1860-luvulta. Asuinrakennusten lisäksi korttelissa on ollut yliopiston tiloja, liiketiloja, leipomo, vaunuliitereitä, eläinsuojia, kaivo sekä kaupunginkirurgin vastaanottotilat, myös kuppaushuoneesta on mainintoja. Korttelin keskeinen sijainti on oletettavasti vaikuttanut siihen, että jokainen tontti on pyritty rakentamaan mahdollisimman tehokkaasti. Samaan aikaan kun kadunvarsiin pystytettiin edustavia kivitaloja, täyttyi sisäpiha vaatimattomammista käyttörakennuksista.

Nikolainkadun kolmikielinen katukilpi. Nikolainkatu oli saanut nimensä keisari Nikolai I:n mukaan. Nykyisen nimensä, Snellmaninkatu, se sai vuonna 1928. Kuva ja tekstitiedot: HKM. Inventaarionumero XXXVI-31.

Metsäsika-korttelin rakennukset vuonna 1875

Vuonna 1875 Metsäsika-korttelissa oli sekä kivisiä että puisia asuin- ja talousrakennuksia sekä kivinen yliopistorakennus. Korttelissa oli useita yksikerroksisia puisia asuin- ja talousrakennuksia, kolme kaksikerroksista kivistä talousrakennusta, yksi asuinrakennus, jossa oli ensimmäinen kerros kiveä ja toinen puuta (Ritarikatu 6), yksi kivinen kaksikerroksinen kivinen asuinrakennus (Möllerin rakennuttama talo), yksi kolmikerroksinen asuinrakennus (Pihlflycktin kulmatalo) sekä yksi nelikerroksinen yliopistorakennus (Arppeanum).

Alla olevaan kaavioon on piirretty Metsäsika-korttelin rakennuskanta vuonna 1875. Tähän päivään asti säilyneet rakennukset tai niiden osat on väritetty keltaisella, sinisellä ja punaisella.

SÄILYNEET RAKENNUKSET JA NIIDEN NYKYISET NIMITYKSET

- Snellmaninkatu 7
- Arppeanum
- Hallituskatu 3, Willebrandin ja Pihlflycktin talot

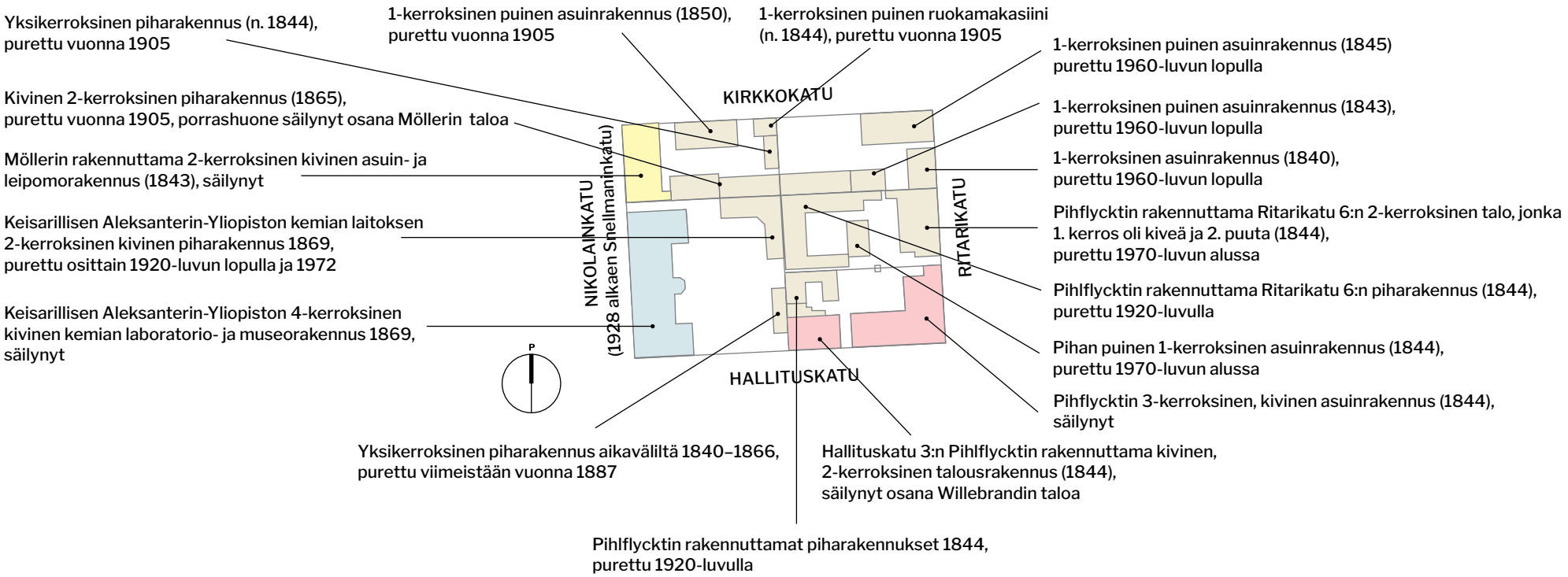

Näkymä Nikolainkadulta (nyk. Snellmaninkatu) kohti etelää vuonna 1883. Vasemmalla on vuonna 1843 valmistunut Snellmaninkatu 7 ja Keisarillisen Aleksanterin-Yliopiston kemian laboratorio- ja museorakennus (Arppeanum) 1869. Oikealla on Postitalo. Kuva: Axel Lindahl / HKM.

Livady

Claës Kjerrström laatima, Pariisissa palkittu Helsingin kartta vuodelta 1878. Vaaleanpunaisella väritetyt rakennukset ovat kivirakennuksia, joissa on peltikatto, tummanpunaiset ovat puurakennuksia, joissa on peltikatto ja keltaiset ovat puurakennuksia, joissa kattomateriaalia kuvaillaan taipuisaksi (*vek*). Oletettavasti kyseessä on huopakatto tai vastaava. Koko kartta ja ote Metsäsika-korttelin lähiympäristöstä. Kuva: KA Ic* 163, Detalj-Plan af Helsingfors Stad.

Helsingin kaupunginmuseossa säilytetään vuoden 1878 Helsinkiä esittävää pienoismallia. Metsäsika-kortteli on rajattu kuvaan valkoisella. Kuva: helsinginkaupunginmuseo.fi. Kuvankäsittely: Livady.

Korttelin rakennuskanta 1834–2019

1834

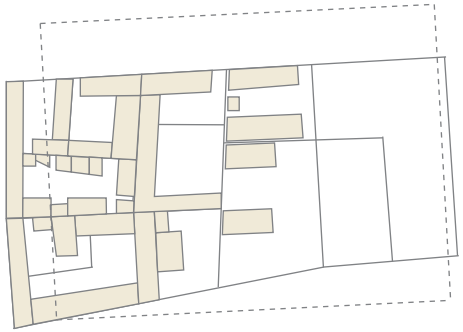

Rakennuksia koskevat tiedot on poimittu palovakuutusasiakirjoista vuosilta 1832 ja 1834 (KA, Tarmo). Korttelin itälaidan rakennuksista ei ole ollut käytettävissä tietoa. Korttelin sijainti ja muoto muuttuivat 1840-luvun aikana. Nykyisen korttelin ääriviivat on merkitty piirustukseen katkoviivalla.

1875

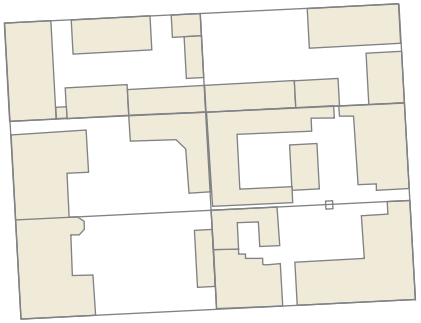

Esitys perustuu palovakuutusasiakirjoihin vuosilta 1868, 1874 ja 1875 (KA Tarmo).

1943

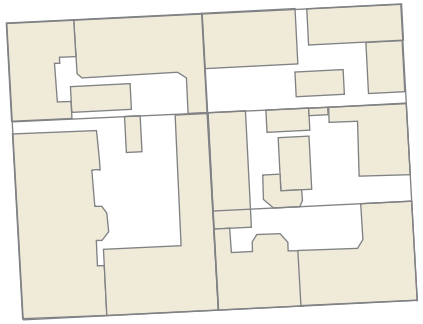

Rakennukset on tunnistettu vuoden 1943 ortokuvasta (kartta.hel.fi).

1970

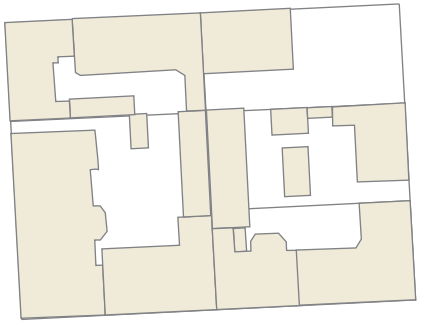

Lähteenä on käytetty vuoden 1970 asemakaavaa (Helsinki region infoshare) ja ilmakuvia.

1979

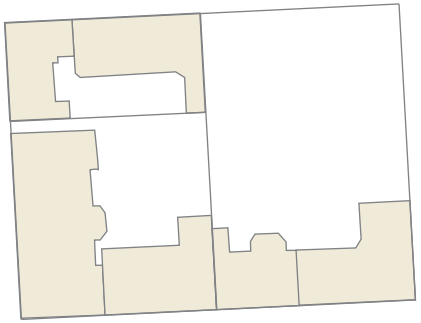

Piirustus mukailee vuoden 1979 asemakaavaa (Helsinki region infoshare) ja käytettävissä olleita ilmakuvia.

2019

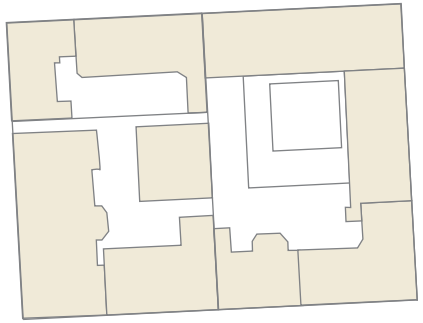

Tiedot ovat vuoden 1988 asemakaavasta (Helsinki region infoshare) ja kohdekäynneiltä.

Metsäsika-kortteli 1900-luvun ortoilmakuvissa

1932

1950

1964

1969

1976

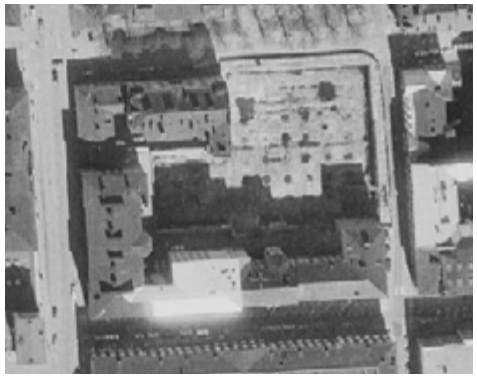

1988

Sivun ortoilmakuvat: kartta.hel.fi, Helsingin kaupunki.

Asemakaavahistoria

Asemakaavan numero	Vahvistettu	Metsäsika-korttelin tontit, joita kaava koski tai koskee	Kaavan sisällöstä
460	11.4.1820	Koko kortteli	Johan Albrecht Ehrenströmin laatima asemakaava vahvistettiin vuonna 1820. Tässä asemakaavassa määräytyivät Metsäsika-korttelin suorakulmainen muoto ja tonttijako. Korttelin numero oli 31, tonttien numerot olivat myötäpäivään katsottuna Ritarikadun varrella 1, 2 ja 3, Nikolainkadun varrella 4, 5 ja 6. Metsäsika-korttelin kaavanmukaiset muutostyöt toteutettiin vasta 1830- ja 1840-lukujen taitteessa.
461	23.8.1836	Koko kortteli	Vuonna 1836 vahvistettiin koko Metsäsika-korttelia koskeva asemakaava, jossa kortteli sai nykyisen numeron 2. Kaavaan liittyi tonttijako, jonka myötä uudet tonttinumerot olivat koilliskulmasta aloittaen ja myötäpäivään siirtyen 3, 5, 1, 2, 1 ja 1. Uusi kaupunkikaava toteutettiin 1830- ja 1840-lukujen taitteessa. Ensin purettiin vanha rakennuskanta ja rakennettiin tiet. Kaupunki myi Metsäsika-korttelin tontit vuosien 1839 ja 1840 aikana yksityishenkilöille, jotka rakensivat talonsa 1840-luvun alusta alkaen.
463	19.5.1875	Koko kortteli paitsi luoteiskulman Kirkkokatu 14:n tontti 1.	Vuonna 1874 laadittiin uusi Helsingin asemakaava, joka vahvistettiin vuonna 1875. Kaavaan liittyi tonttijakomuutoksia: Arppeanumin tontit 1 ja 2 yhdistettiin tontiksi 1+2, korttelin itäosan tontit saivat numerot 3, 2 ja 1. Luoteiskulman tontin numero pysyi ennallaan.
6458	2.7.1970	Koko kortteli ja Hallituskadun katualue	Vuonna 1970 vahvistettu Metsäsika-korttelin ja Hallituskadun katualueen asemakaavamuutoksen mukainen korttelin käyttötarkoitus on ”*YH - hallinto- ja virastorakennusten korttelialue*”. Kirkkokatu 14:n ja Snellmaninkatu 7:n taloja, Hallituskatu 3:n Pihlflycktin ja Willebrandin taloja, Hallituskatu 5:n rakennusta sekä Arppeanumia koskivat asemakaavamääräys ”*ark - Rakennustaiteellisesti tai kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten rakennusala. Tällä osalla tonttia ei saa suorittaa sellaisia purku- tai muutostöitä, jotka tärvelevät julkisivujen tai sisätilojen kulttuurihistoriallista tai rakennustaiteellista arvoa ja tyyliä.*” Kaavaan liittyi tonttijakomuutoksia: korttelin itäpuolen tontit yhdistettiin tontiksi 4 ja lounaiskulman tontti 1+2 tontiksi 5.
7997	4.4.1979	Tontit numero 5 ja 4.	Vuonna 1978 laadittu, 1979 vahvistettu asemakaavamuutos liittyi tonteilla 4 ja 5 rakenteilla olevien Kirkkokatu 12:n ja pihapaviljongin uudisrakennuksiin sekä Presidentin linnan korttelin numero 5 tontteihin 3 ja 5. Kaava ei koskenut Metsäsika-korttelin luoteiskulman Kirkkokatu 14:n tonttia numero 1. Kaavassa on maanalaisia tiloja koskevia määräyksiä. Asemakaavamuutoksen mukainen Metsäsika-korttelin käyttötarkoitus on edelleen ”YH” vanhoja rakennuksia koskee merkintä ”ark”.
8980	8.1.1988	Koko kortteli	Vuonna 1988 vahvistettiin asemakaavamuutos, joka on edelleen voimassa. Kaavassa on Kirkkokatu 14:n ja Snellmaninkatu 7:n taloja, Hallituskatu 3:n Pihlflycktin ja Willebrandin taloja, Hallituskatu 5:n rakennusta ja Arppeanumia koskevat suojelumääräykset ”sk” ja ”sr”. Metsäsika-korttelin asemakaavan mukainen käyttötarkoitus on ”YH”.

Tonttijaon muutokset

Metsäsika-korttelin asemakaavojen sisältämät tonttijaot ja tonttien numeroinnit on havainnollistettu oheisiin kaavioihin. Viimeinen, vuonna 1970 voimaan tullut tonttijako ja numerointi ovat edelleen voimassa.

Tonttikohtainen tonttijakohistoria:
- Nykyinen tontti numero 1: Tonttijaot 11.5.1820 ja 23.8.1836.
- Nykyiset tontit numero 4 ja 5: Tonttijaot vanvhistettiin 11.5.1820, 19.5.1875 ja 9.11.1970.

1820 asti

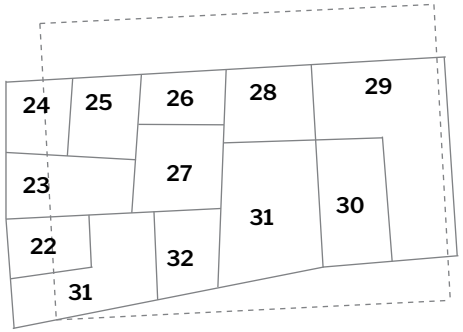

Vanhan korttelin sijainti ja tonttien numerot on saatu Ehrenströmin vuoden 1820 suunnitelmakartasta, johon on merkitty sekä tuleva että vanha kaupunkirakenne. Metsäsian kortteli säilyi jotakuinkin tässä asussaan 1840-luvulle asti. Nykyisen korttelin rajat on merkitty katkoviivalla.

1820

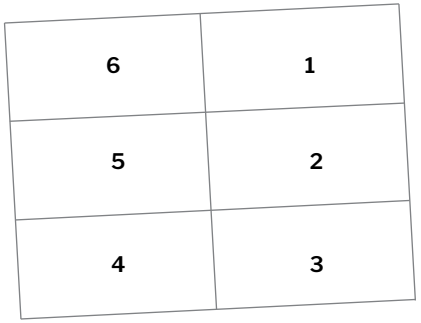

11.5.1820 vahvistettu tonttijako ja -numerointi Ehrenströmin kartan mukaan. Metsäsian kortteli esiintyy suunnitelmassa jo nykyisessä muodossaan.

1836

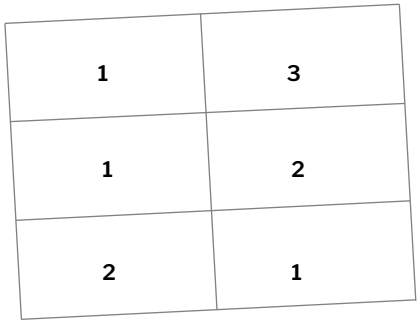

23.8.1836 vahvistetun asemakaavan mukainen tonttijako. Tonttien numerot vastaavat vuonna 1937 laadittua Gyldenin karttaa. Kortteli rakennettiin tämän muotoiseksi 1840-luvun aikana.

1875

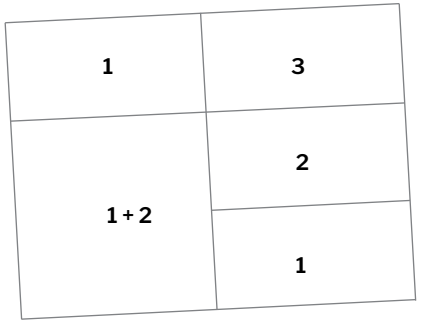

19.5.1875 vahvistetun asemakaavan mukaisessa tonttijaossa vuonna 1869 valmistuneen Arppenaumin tontit 1 ja 2 on yhdistetty. Tonttinumerot on merkitty vuoden 1970 tonttijakokartan mukaan.

1970

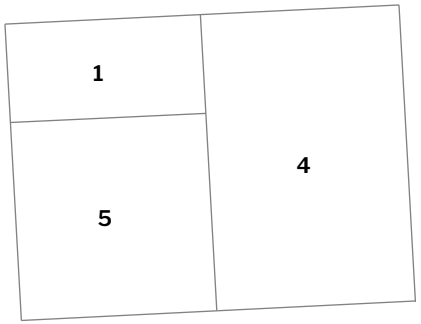

9.11.1970 vahvistetussa asemakaavassa korttelin idänpuoleiset tontit on yhdistetty tontiksi numero 4 ja Arppenaumin tontti on saanut numeron 5.

Vanhentuneet asemakaavat 1820–1979

1820

1836

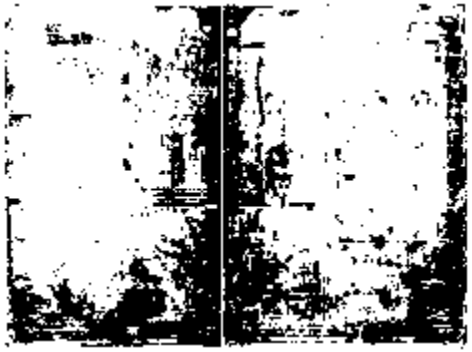

Helsingin asemakaava numero 461 hyväksyttiin 23.8.1836. Asemakaavassa on osoitettu voin tonttien rajat ja numerot. Siihen ei ole merkittyä rakennusoikeuksia eikä käyttötarkoituksia. Vanha, alkuperäinen asemakaavakartta on huonolaatuinen. Kuva: kartta.hel.fi.

1875

Vuonna 1874 laadittu, 1875 vahvistettu Helsingin asemakaava numero 463, ”Plan öfver Helsingfors 1874”. Piirustus: HKA SIN.

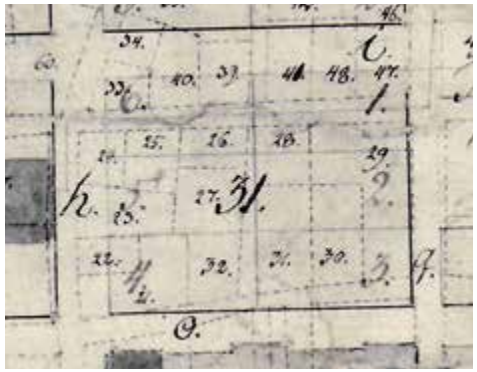

”Plan charta öfver Helsingfors stad 1820”. Helsingin asemakaava numero 460 vuodelta 1820 ja ote Metsäsika-korttelin kohdalta. Piirustuksessa on Steinheilin ja Ehrenströmin allekirjoitukset. Piirustus: A. Kocke / HKA SIN.

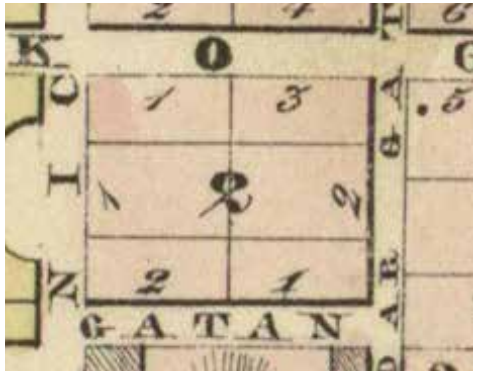

Ote Helsingin kartasta vuodelta 1837. Kartasta käy ilmi vuonna 1836 voimaan tulleen asemakaavan määräämä Metsäsika-korttelin tonttijako ja uusi numerointi. Piirustus: C. W. Gylden / https://jyx.jyu.fi.

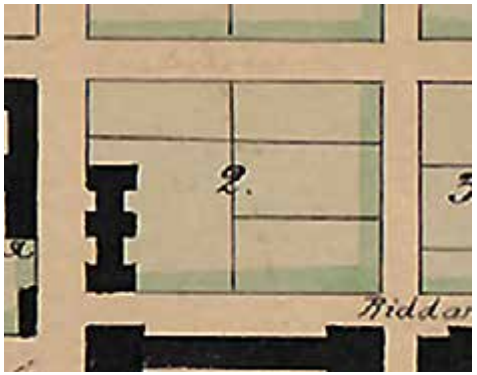

Ote Metsäsika-korttelin kohdalta vuonna 1875 vahvistetusta Helsingin asemakaavasta numero 463. Julkinen yliopistorakennus Arppeanum on merkitty ainoana rakennuksena karttaan. Piirustus: HKA SIN.

1970

Asemakaavan muutos numero 6458 vahvistettiin 2.7.1970. Osaa korttelin vanhasta rakennuskannasta koskee kaavamääräys ”ark”. Kaavaan liittyi tonttijakomuutoksia. Piirustus: HEL SIN.

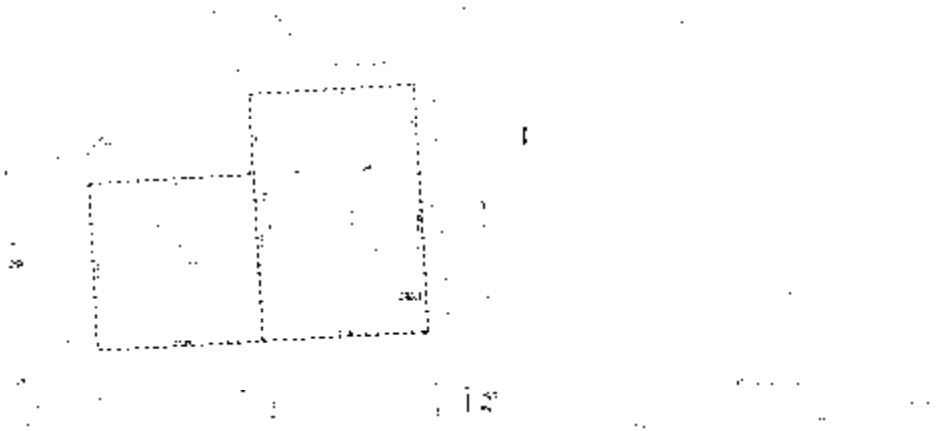

Korttelin 2 tonttijakokartta numero 3162. Tonttijako hyväksyttiin ja vahvistettiin 9.11.1970. Korttelin itäpuolen uusi tontti numero 4 muodostettiin korttelin itäpuolen tonteista numero 1, 2 ja 3 ja korttelin lounaiskulman uusi tontti numero 5 muodostettiin vanhasta lounaiskulman tontista numero 1+2. Piirustus: kartta.hel.fi.

1979

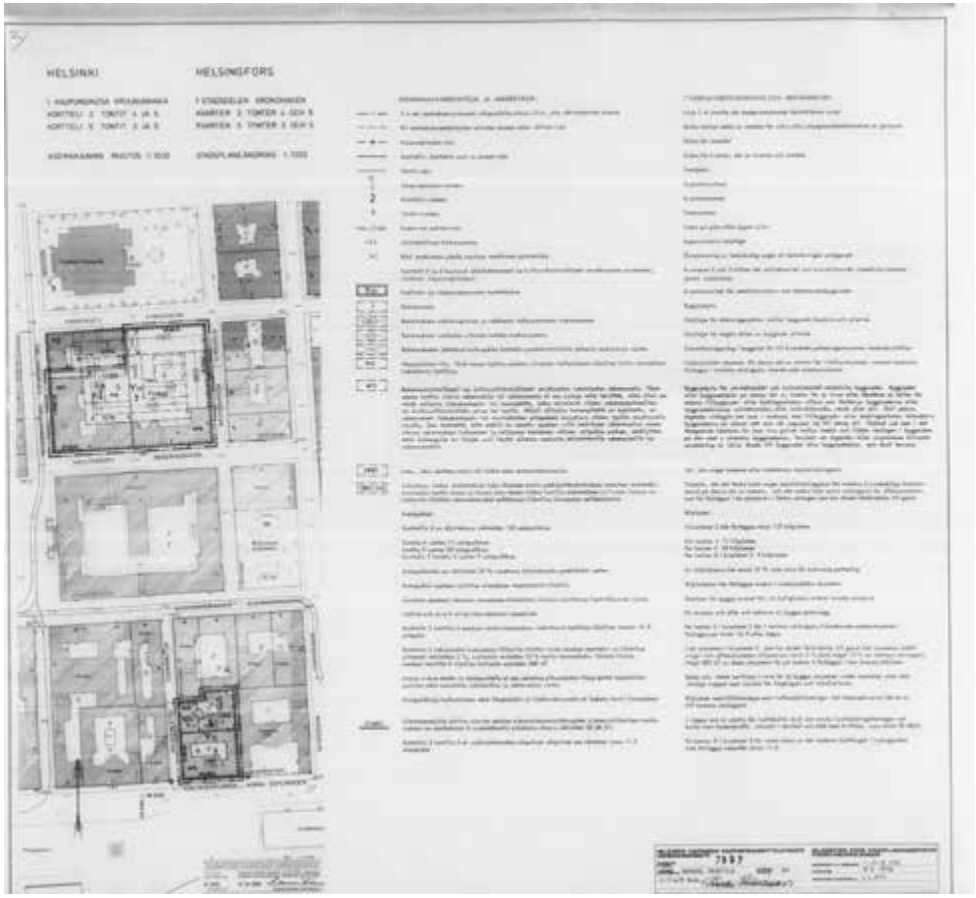

Asemakaavan muutos numero 7997 koskien Kruununhaan korttelin 2 tontteja 4 ja 5 sekä korttelin 5 tontteja 3 ja 5. Kaava ei siis koskenut Kirkkokatu 14:n tonttia numero 1. Piirretty 2.11.1978, vahvistettu 4.4.1979. Piirustus: HEL SIN.

1988

8.1.1988 vahvistettu, edelleen voimassa oleva asemakaava on esitetty sivuilla 10–11.

Tonttikohtainen historia ja kadonnut rakennuskanta

Tässä luvussa käydään läpi Metsäsika-korttelin vuoden 1839 jälkeistä rakennushistoriaa tonteittain ja tutustutaan niihin purettuihin tai tuhoutuneisiin rakennuksiin, joista on säilynyt tietoa piirustuksissa tai arkistovalokuvissa.

Purkutöitä Kirkkokadulla maaliskuussa 1905. Vasemmalla on Kirkkokatu 14:n tontilla sijainnut puinen makasiinirakennus vuodelta 1844, keskellä vuonna 1850 valmistunut hirsirakenteinen, yksikerroksinen asuinrakennus ja katujen kulmassa vuonna 1843 valmistunut kaksikerroksinen Möllerin rakennuttama talo (Snellmaninkatu 7). Makasiinia ja sen viereistä asuinrakennusta ollaan juuri purkamassa uuden jugendtyylisen asuinkerrostalon (Kirkkokatu 14) alta. Kuva: Björn Cederhvarf / MV.

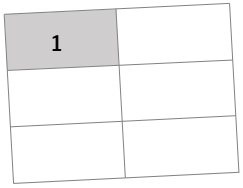

1820–1875

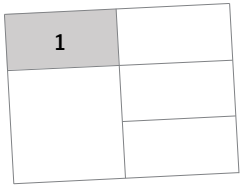

1875–1970

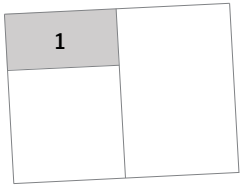

1970 alkaen

Kirkkokatu 14 – Nikolainkatu/Snellmaninkatu 7

Tontti	Tontin rakennushistoria 1839–2019
Kirkkokatu 14 – Nikolainkatu/Snellmaninkatu 7, tonttinumero 1	1839 leipurimestari Abraham Möller ostaa Helsingin kaupungilta Nikolainkadun ja Kirkkokadun kulmatontin. 1840–1843 Möller rakennuttaa Nikolainkadun varrelle kaksikerroksisen kivisen asuinrakennuksen (Möllerin talo, myöhemmin apteekin talo, nykyisin Snellmaninkatu 7) ja aikavälillä 1844–1850 Kirkkokadun varelle yksikerroksisen puisen asuinrakennuksen ja puisen makasiinin sekä tontin itä- ja eteläsivuille piharakennuksia. 1864–1865 tontin itäreunan ja eteläreunojen piharakennukset tuhoutuvat tulipalossa (1864) ja tontin eteläreunan rakennuksen paikalle paikalle rakennetaan uusi kaksikerroksinen kivirakenteinen piharakennus. Sen länsipäädyn porrashuone palvelee myös Nikolainkadun varren kivitaloa (apteekin taloa). 1905 Kirkkokadun varrelta puretaan yksikerroksinen puinen asuinrakennus sekä pieni ruokamakasiini. Tontin eteläsivun piharakennus purettiin, mutta sen länsipäädyn porrashuone jätettiin Snellmaninkatu 7:n talon käyttöön ja paikalle rakennettiin uusi, kaksikerroksinen tiilinen piharakennus. Tontilla tehtiin arkeologisia esinelöytöjä. Vuosien 1905–1906 aikana Kirkkokadun varrelle rakennettiin nelikerroksinen kivinen asuinkerrostalo (Kirkkokatu 14). 1970-luvun alkupuolella tontin eteläsivun piharakennus (1905) puretaan. 1980 omistajaksi valtio 1980-luvun peruskorjauksessa Kirkkokatu 14:n ja Snellmaninkatu 7:n talot muutetaan sosiaali- ja terveysministeriön toimitaloksi.

Metsäsika-korttelin luoteiskulman tontille rakennettavien piirustusten otteet vuodelta 1840. Vasemmalla makasiinin (1844, purettu 1905), puisen asuinrakennuksen (1850, purettu 1905) ja kivisen kaksikerroksisen asuinrakennuksen (Möllerin talo eli Snellmaninkatu 7, säilynyt) julkisivut Kirkkokadulle ja oikealla asemapiirustus. Piirustus: HKA.

1840–1845: Möller rakennuttaa Kirkkokatu 14:n kulmatontilleen kaksikerroksisen kivisen asuinrakennuksen lisäksi kaksi yksikerroksista puista asuinrakennusta, makasiinin ja ulkorakennuksen

1864: Tontin itäreunan ulkorakennus ja eteläreunan asuinrakennus tuhoutuvat tulipalossa

Rakentamaton naapuritontti

Avointa tilaa 20 kyynärää

Makasiini

Ulkorakennus, (palanut 1864)

Kirkkokadun varren naapuritontti numero 3

Rakentamaton alue

Makasiini, (purettu 1905)

Sisäänajoportti

Kirkkokatu

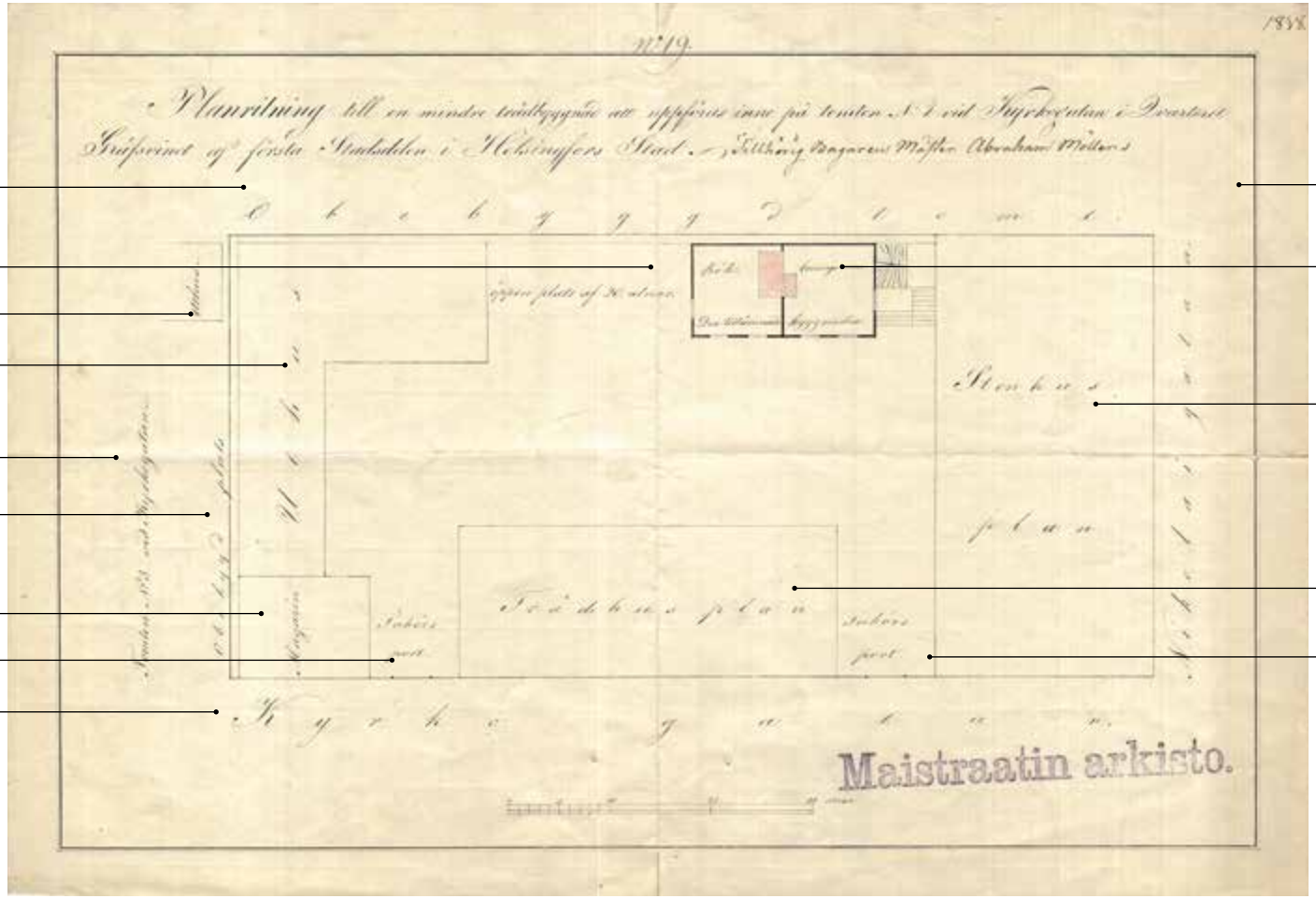

Nikolainkatu

Keittiön ja asuinhuoneen käsittävä uudisrakennus, jota rakennuslupa koskee, (rakennus paloi vuonna 1864)

Kivirakennuksen pohja (Möllerin eli apteekin talo, säilynyt)

Puurakennuksen pohja (purettu 1905)

Sisäänajoportti

P

Kirkkokatu 14, tonttinumero 1. Leipurimestari Abraham Möller rakennutti omistamalleen Kirkkokadun ja Nikolainkadun kulmatontilleen numero 1 pihan puolelle pienen puutalon, johon tehtiin keittiö ja asuinhuone tulisijoineen. Piirustuksen kääntöpuolelle on kirjattu, että Chron ja Alftan tekivät 27.9.1842 tonttikatselmuksen, lääninkanslia vahvisti suunnitelman 8.10.1842. Loppukatselmus pidettiin 18.10.1843. Piirustus: HKA. Suomennos: Livady.

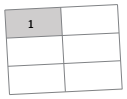

1864–1865: Tulipalo vaurioittaa Kirkkokatu 14:n kahta piharakennusta, jotka puretaan, toisen paikalle rakennetaan uusi kaksikerroksinen kivinen asuinrakennus

Tontilla numero 1 oli vuonna 1864 tulipalo, joka vahingoitti piharakennuksia. Kirkkokatuun ja Nikolainkatuun rajautuvat asuinrakennukset säilyivät, mutta tontin itäreunan (asemapiirroksessa vasemmalla) piharakennus on merkitty tulen tuhoamana purettavaksi. Myös tontin eteläreunaa vasten sijainnut asuinrakennus tuhoutui ja purettiin ja sen paikalle rakennettiin uusi kaksikerroksinen kivirakennus. Ylimpänä on uudisrakennuksen julkisivu pihalle, oikealla ylhäällä leikkaus B, alla asemapiirros, jossa näkyy myös uudisrakennuksen ensimmäisen kerroksen pohjapiirustus. Kuvan oikeassa alareunassa on uudisrakennuksen toisen kerroksen pohjapiirustus ja piirustusviivojen selitykset (punainen merkitsee uutta, paksu musta purettavaa ja tulipalossa tuhoutunutta, ohuempi musta säilytettävää). Tonttikatselmus pidettiin 8.11.1864 paloviranomaisen ja tontinomistajan läsnäollessa, piirustuksessa on Jean Wikin ja Caveniuksen allekirjoitukset. Lääninkanslia hyväksyi piirustuksen 26.1.1865. Ehtona oli tontin itäreunan rakennuksen purkaminen ennen uudisrakennuksen rakentamista. Loppukatselmus pidettiin 14.9.1865. Piirustus: HKA. Suomennos: Livady.

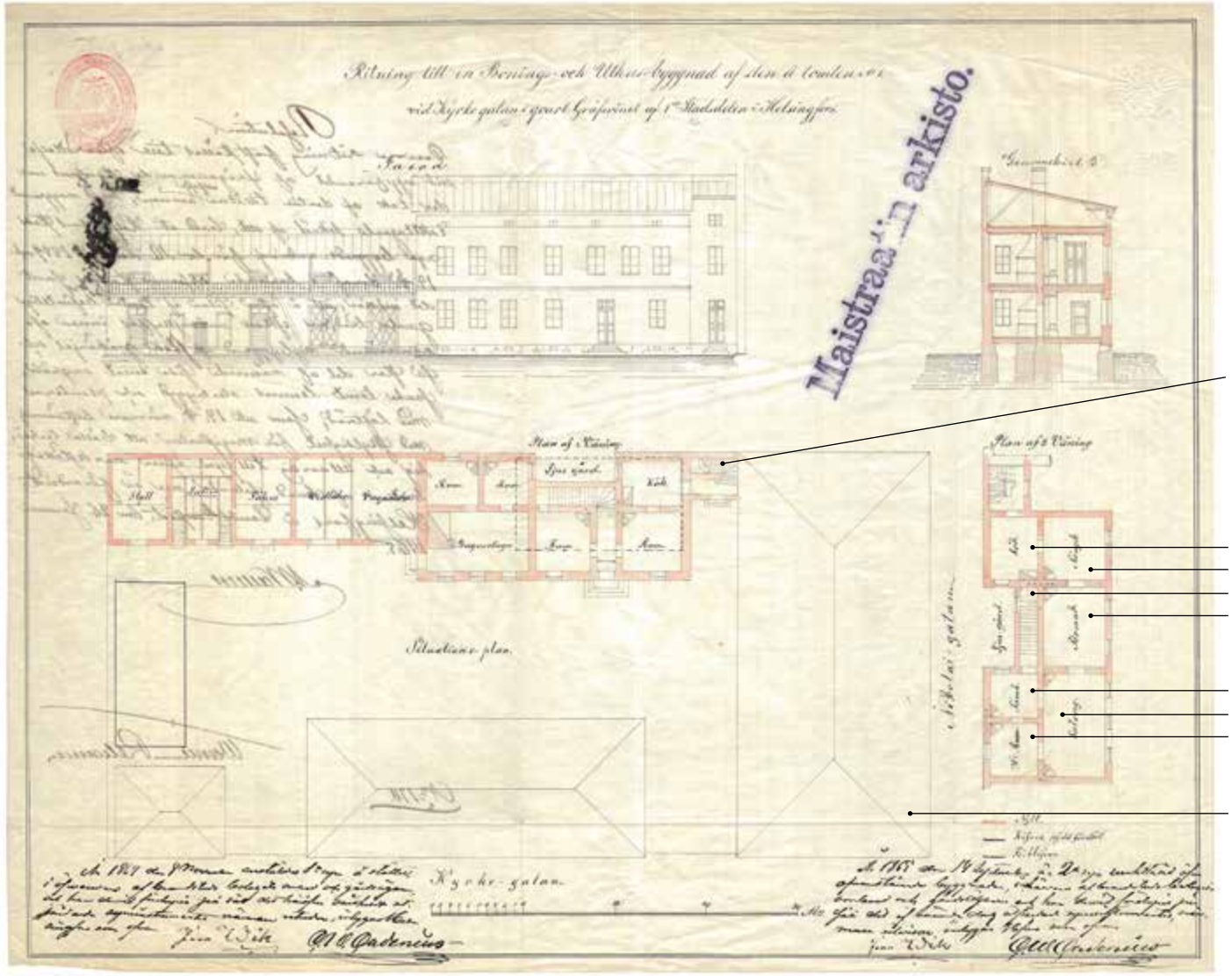

Sisäpihan uudisrakennuksen ensimmäisen kerroksen huonetilat vasemmalta oikealle: talli, latriini (kuivakäymälä), eläinsuoja, puuliiteri, vaunuliiteri, neljä asuinhuonetta, leivintupa, valopiha ja keittiö sekä porrashuone.

Tämä vuonna 1865 rakennettu porrashuone säilynyt osana Snellmaninkatu 7:n taloa

Sisäpihan uudisrakennuksen toisen kerroksen huonetilat:

- keittiö
- sänkykammari
- valopiha
- vierashuone
- tampuuri
- salonki
- herrainhuone

Snellmaninkatu 7 (Möllerin talo)

P

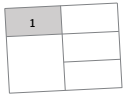

1876: Kirkkokatu 14:n 1840-luvulla rakennetun yksikerroksisen puisen makasiinirakennuksen julkisivua muutetaan

1905: Makasiinirakennus puretaan asuinkerrostalon alta

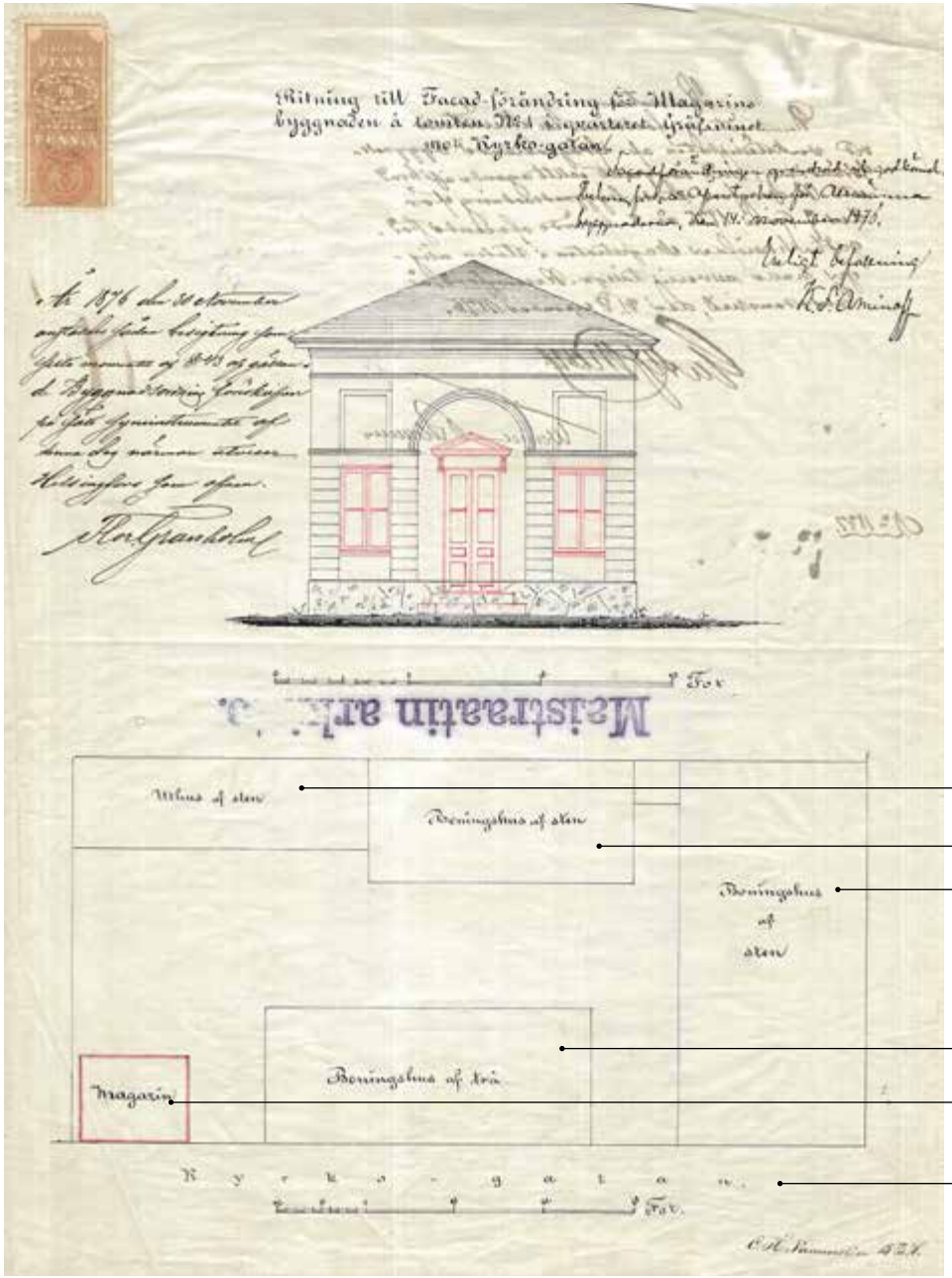

Kivinen ulkorakennus (1865), purettu 1905

Kivinen asuinrakennus (1865), purettu 1905

Kivinen asuinrakennus (1843, Möllerin talo eli Snellmaninkatu 7)

Puinen asuinrakennus (1850), purettu 1905

Makasiini (1844), josta yllä on esitetty julkisivumuutos vuodelta 1876, purettu 1905

Kirkkokatu

Kirkkokatu 14, tontti numero 1. Kirkkokadun varrella sijainneen noin vuonna 1844 valmistuneen makasiinin julkisivua muutettiin C.H. Nummelinin 14.11.1876 päivätyn suunnitelman mukaan. Ylhäällä on makasiinin julkisivu Kirkkokadulle punaisella merkittyine muutoskohtineen ja alla asemapiirros. Yleisten rakennusten ylihallituksen K.F. Aminoff hyväksyi julkisivumuutoksen 14.11.1876, rakennusjärjestyksen vaatima tarkistus pidettiin 30.11.1876 ja lääninkanslia vahvisti muutoksen 21.12.1876. Rakennus purettiin vuonna 1905 Kirkkokatu 14:n nelikerroksisen kivisen asuinkerrostalon alta. Piirustus: HKA. Suomennos: Livady.

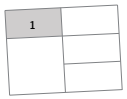

1905–1906: Kirkkokatu 14:n tontilta puretaan 2 rakennusta, paikalle rakennetaan 4-kerroksinen asuinkerrostalo

Fastighetsaktiebolaget Nikolaigatan 7 rakennutti vuosina 1905–1906 Metsäsika-korttelin luoteiskulman tontille numero 1 Kirkkokatu 14 nelikerroksisen asuinkerrostalon. Rakennuspaikalta purettiin yksikerroksinen makasiini ja kaksikerroksinen asuinrakennus. Tontin eteläreunalta purettiin kaksi piharakennusta. Toisen paikalle tehtiin uusi rakennus.

Arkkitehti Gustaf Estlanderin suunnitelmat ovat vuodelta 1905, jugendtyylinen asuinkerrostalo valmistui vuonna 1906. Samalla tehtiin julkisivumuutoksia vanhaan Möllerin taloon (nyk. Snellmaninkatu 7).

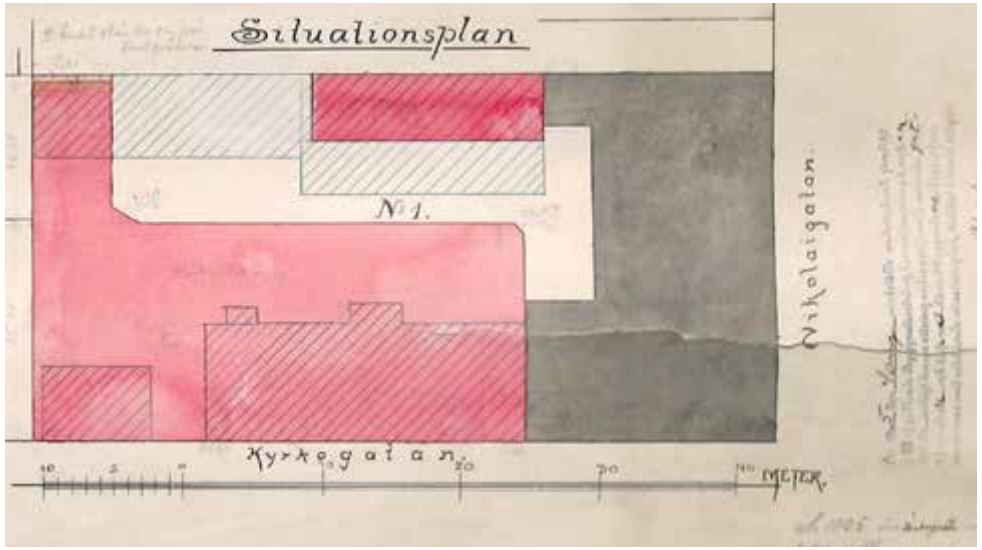

Kirkkokatu 14:n tontin 1 asemapiirustus (vasemmalla) ja julkisivut Kirkkokadulle (yllä) vuodelta 1905. Uusi asuinkerrostalo ja sen piharakennus on väritetty punaisella kuten myös vanhan kaksikerroksisen Möllerin talon (nyk. Snellmaninkatu 7) julkisivumuutokset. Purettavat rakennukset on merkitty asemapiirustukseen vinoraidoituksella. Pohjoinen on asemapiirustuksessa alhaalla. Piirustukset: arkkitehti Gustaf Estlander / KA.

Kirkkokatu 14:n tontin rakennuksia puretaan uuden kivisen asuinkerrostalon alta. Kuva on otettu kohti itää. Vasemmalla näkyy purettava Kirkkokadun varren yksikerroksinen asuinrakennus (1850), korkea rakennus takana on Kirkkokatu 12:n tontilla sijainnut, kivinen jugendtyylinen Helsingin Uusi yhteiskoulu (1902) ja oikealla on Kirkkokatu 14:n tontin eteläsivun purettavia ulkorakennuksia vuodelta 1865. Kuva: Björn Cederhvarf / MV.

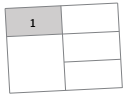

1905–1906: Kaksikerroksinen kivinen piharakennus rakennetaan Kirkkokatu 14:n pihalle

1970-luvun alku: Piharakennus puretaan

Kirkkokatu 14:n tontin eteläreunaa vasten rakennettiin 1905–1906 kaksikerroksinen tiilinen ulkorakennus, jonka maanalaiseen kellarikerroksessa oli mahdollisesti talon asukkaiden käytössä olevia ruokakellareita ja ensimmäisessä kerroksessa hevostalli. Heiniä säilytettiin toisessa kerroksessa, josta ne pudotettiin alas hevosille. Yllä on ulkorakennuksen leikkaus A–B, oikealla alhaalta ylös päin kellarin, ensimmäisen ja toisen kerroksen pohjapiirustukset. Piharakennus purettiin 1970-luvun alussa. Piirustusotteet: Arkkitehti Gustaf Estlander maaliskuussa 1905 / KA.

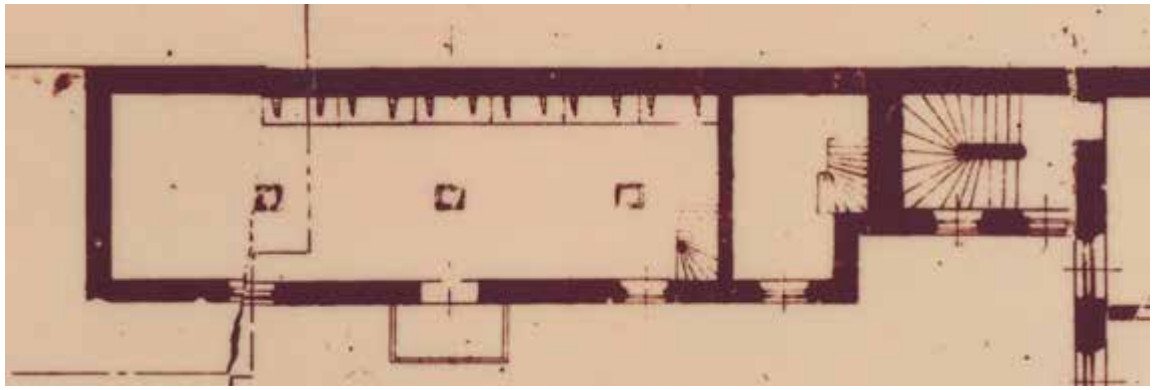

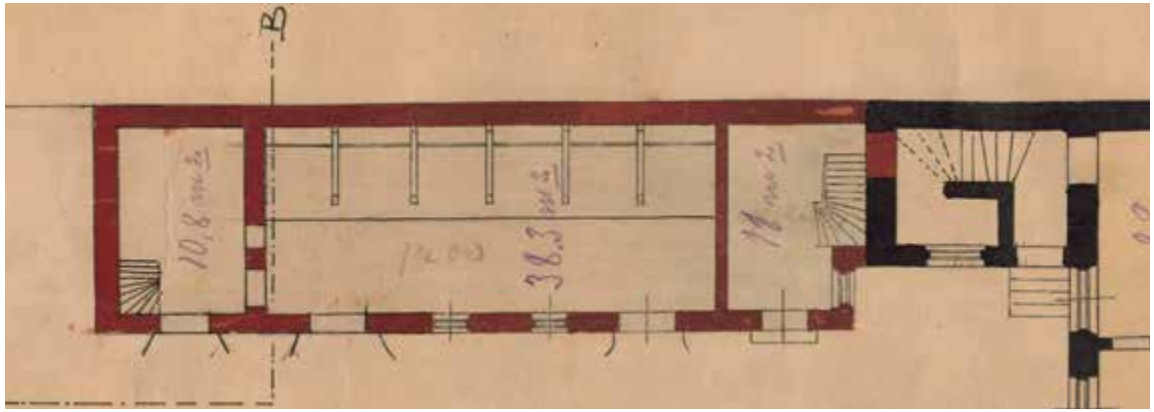

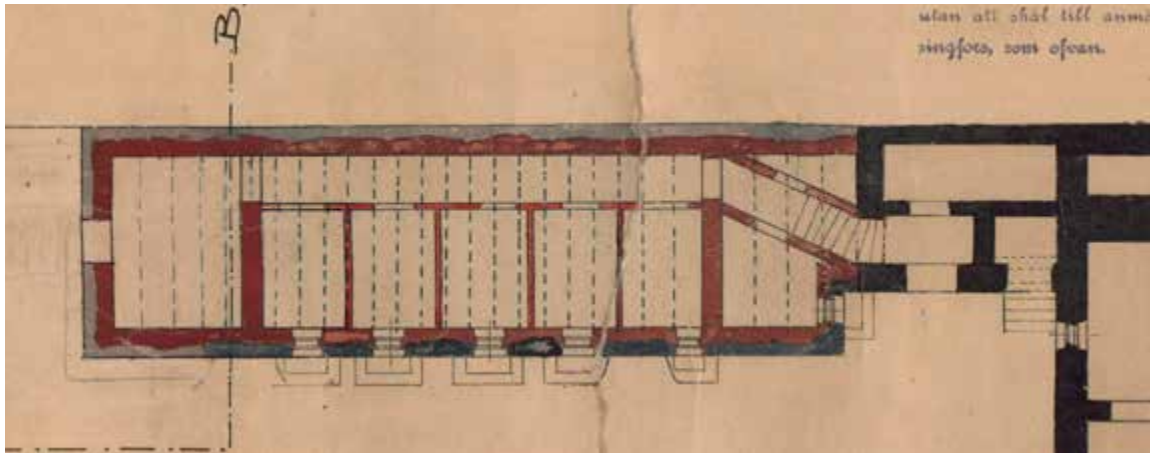

1905: Esinelöytöjä

Rakennustyömiehet tekivät vuonna 1905 Kirkkokatu 14:n tontilla esinelöytöjä rakentaessaan uutta asuinkerrostaloa. Kaikki löydöt tavattiin maata kaivettaessa rakennuksen kivijalkaa varten ja työmiehet veivät löydöt Valtion historialliseen museoon, nykyisen Kansallismuseon edeltäjään, tutkittaviksi. Esineitä ei ole kuvitetussa raportissa ajoitettu tarkemmin kuin ”uuden ajan löytöjä” lukuunottamatta rahalöytöjä, jotka on pystytty ajoittamaan leimojen perusteella. Tontilta löytyi kuusi kuparirahaa, joista yksi oli vuoden 1800 venäläinen kolikko ja viisi ruotsalaista kolikkoa vuosilta 16??, 1630, 1712 (?), 1726 ja 1769.

Muita löytöjä olivat muun muassa raudasta valmistetut saranat, tangot, naulat, kannus, avain, satulan astin, varras, kynttilänpidin, kirveenterä, veitsenterä, kahveli, hohtimet ja hevosenkenkä. Lisäksi tontilta löytyi valinmuotti, savipiippu, pistoolin piippu ja luoteja.

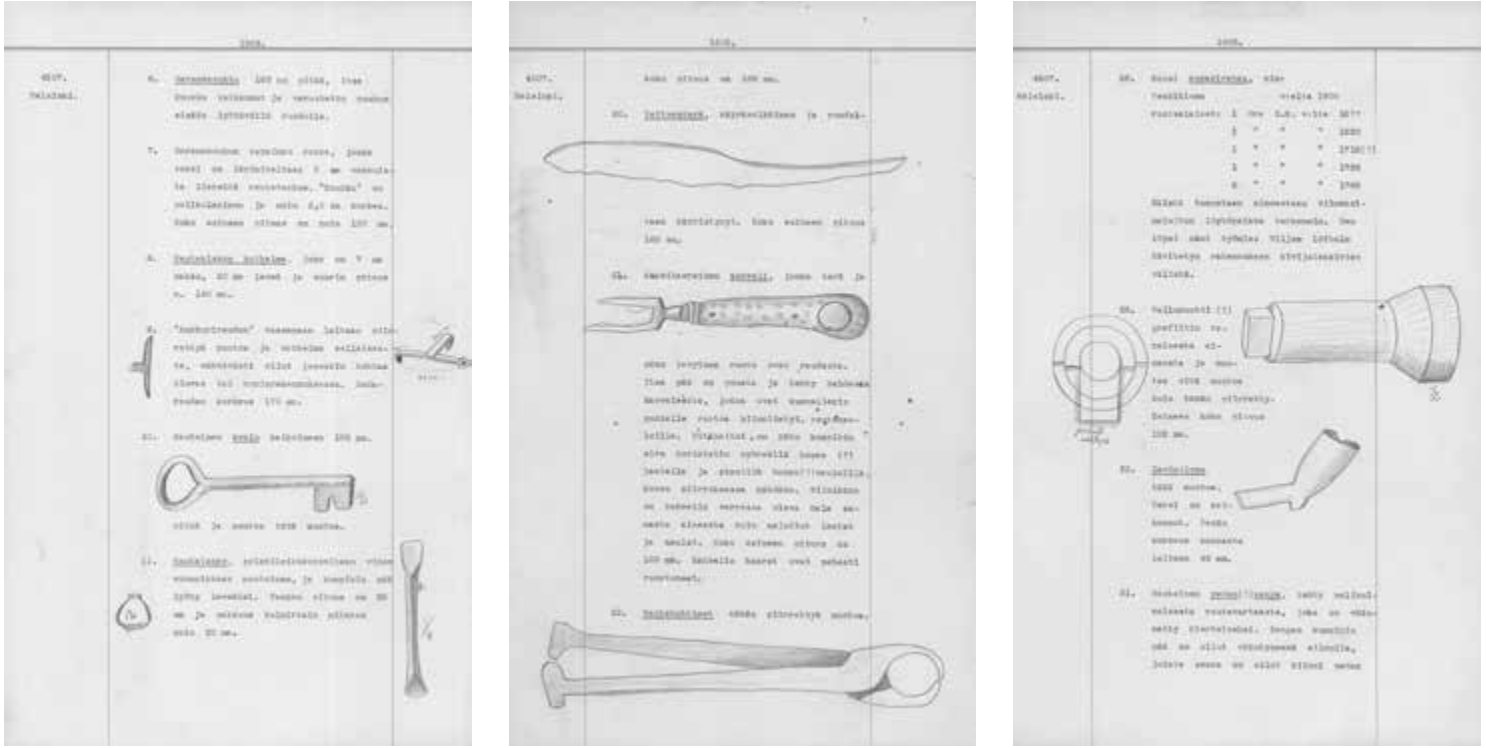

Ote kuvitetusta raportista, joka on tehty tontilta löytyneistä arkeologisista jäännöksistä. Kuvat: kyppi.fi.

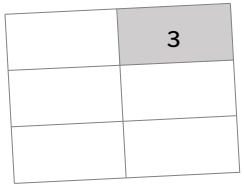

1836–1875

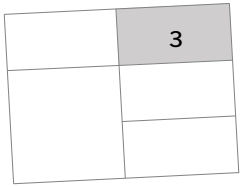

1875–1970

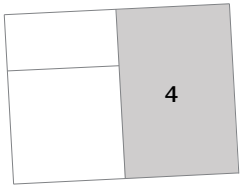

1970 alkaen

Kirkkokatu 12 – Ritarikatu 8

Tontti	Tontin rakennushistoria 1839–2019
Kirkkokatu 12 – Ritarikatu 8, 1836–1875 vanha tonttinumero 3, vuodesta 1970 alkaen pohjoisin kolmannes tontista numero 4	1839 kuriiri Carl Anders Åberg ostaa Helsingin kaupungilta Kirkkokadun ja Ritarikadun kulma-tontin. Hän teettää tontille rakennettavien puisten asuintalojen piirustukset, joiden laatija ei ole tiedossa. 1840 Kirkkokadun ja Ritarikadun varteen suunniteltujen rakennusten piirustukset hyväksytään. Ritarikadun suuntainen yksikerroksinen puurakennus valmistuu vuonna 1840. 1845 Kirkkokadun suuntainen yksikerroksinen puinen asuinrakennus valmistuu. 1849 Kirkkokadun varrelle valmistuu toinen yksikerroksinen asuinrakennus 1864 tulipalossa tuhoutuu vuonna 1849 valmistunut puinen asuinrakennus. 1899 Lucina Hagman ostaa tontin ja muuttaa sinne asumaan. 1900 Lucina Hagmanin vuonna 1899 perustama suomenkielinen Helsingin Uusi Yhteiskoulu muuttaa Kirkkokadun varren puurakennukseen. 1902 Kirkkokadun varrelle, vanhan puukoulun länsipuolelle ja palaneen puutalon paikalle rakennetaan arkkitehti Gunnar Steniuksen suunnittelema jugendtyylinen, kolmikerroksinen kivirakennus. 1959 Ritarikadun varren yksikerroksinen puurakennus vuodelta 1845 vaurioituu tulipalossa (Arkkitehtitoimisto Oy 2010, 17). 1969 Kirkkokadun suuntainen yksikerroksinen puurakennus sekä Ritarikadun puoleinen yksikerroksinen puurakennus puretaan 1970 vahvistetaan uusi asemakaava, jossa Ritarikadun varren tontit numero 1, 2 ja 3 yhdistettiin tontiksi numero 4. 1972 Kirkkokadun varrella oleva kivinen Lucina Hagmanin koulurakennus (1902) puretaan. 1973 ja 1976–1981 rakennetaan sisäasiainministeriön toimitalo Kirkkokatu 12.

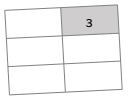

1839–1845: Kirkkokadun ja Ritarikadun kulmatontille rakennetaan kolme yksikerroksista puista asuinrakennusta

1960-luvun loppu: Rakennukset puretaan Kirkkokatu 12:n sisäasiainministeriön toimitalon alta

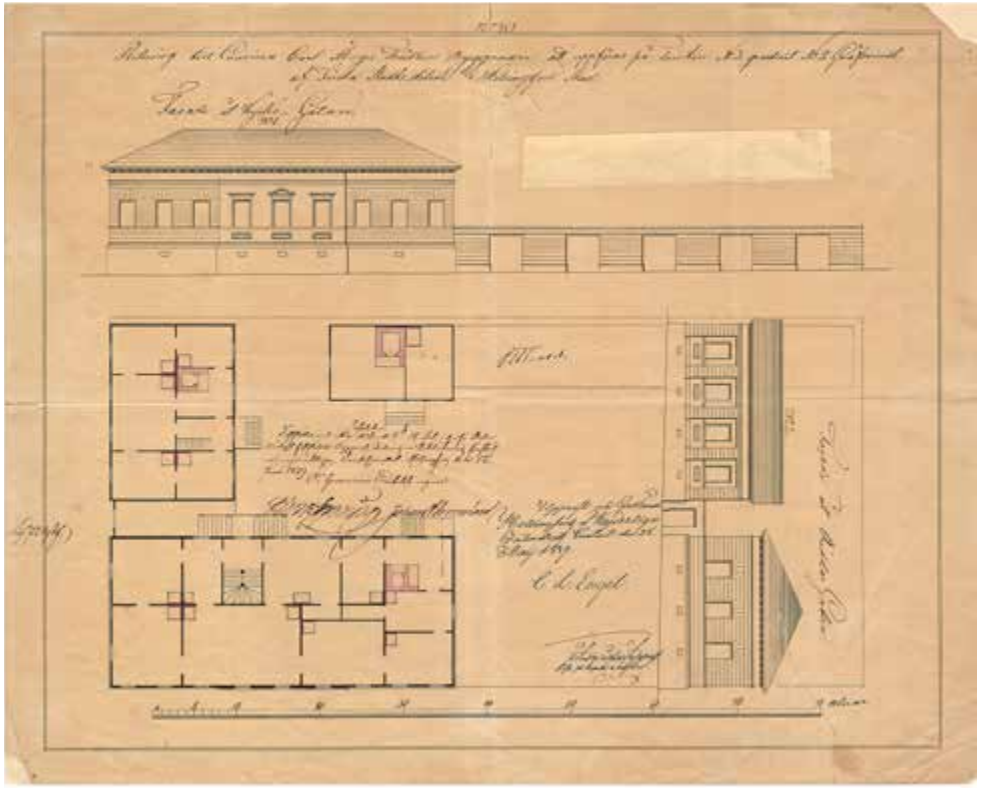

Kirkkokatu 12, vanha tonttinumero 3. Kuriiri Carl Åberg rakennutti Kirkkokadun varrella sijainneelle tontilleen numero 3 kolme yksikerroksista puurakennusta, jotka sijoittuivat Ritarikadun ja Kirkkokadun kulmaan sekä sisäpihalle. Ylimpänä on julkisivu Kirkkokadulle, oikealla julkisivu Ritarikadulle. Vasemmalla alhaalla on rakennusten pohjapiirustukset. Keisarillista intendentinkonttoria johtanut C. L. Engel tarkasti ja hyväksyi allekirjoituksellaan piirustukset 28.5.1839. Tonttikatselmus pidettiin 4.6.1839. Lääninkanslia vahvisti piirustukset 12.6.1839. Ritarikadun puoleisen rakennuksen lopputarkastus pidettiin 30.7.1840 ja Kirkkokadun suuntainen talo katselmoitiin 29.8.1845. Puurakennukset purettiin 1960-luvun lopulla. Piirustus: HKA.

1849: Kirkkokadun varteen rakennetaan yksikerroksinen empiretyylinen puinen asuinrakennus

1864: Rakennus tuhoutuu tulipalossa

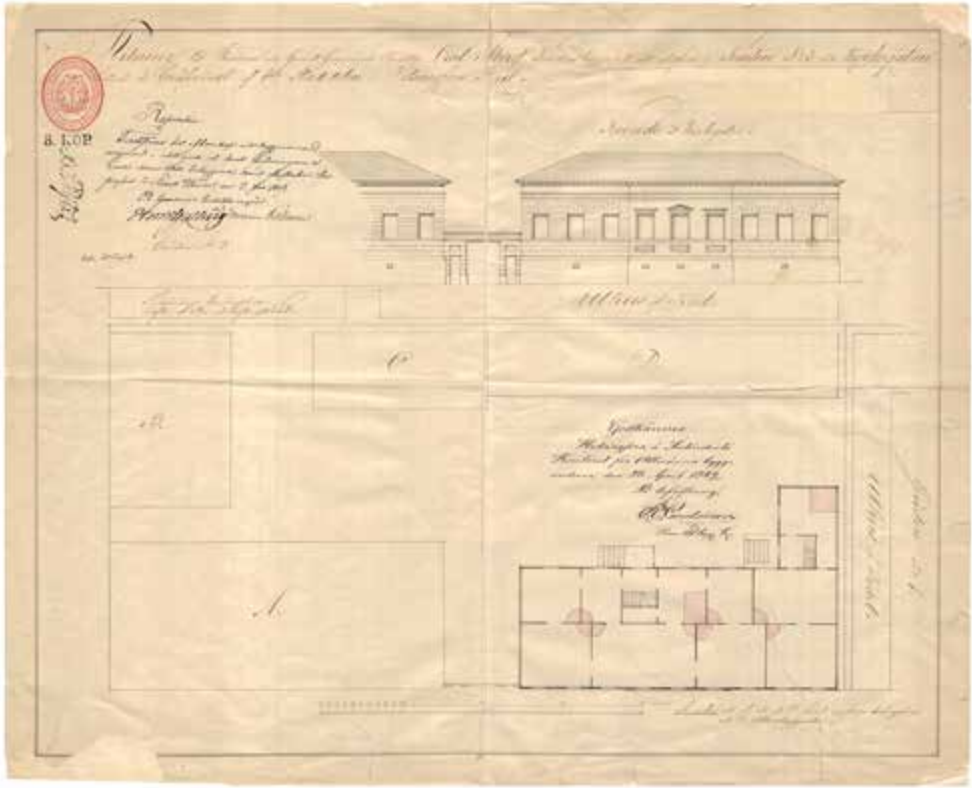

Kirkkokatu 12, vanha tonttinumero 3. Kenraalikuvernöörin kanslian kuriiri Carl Åberg rakennutti omistamalleen Ritarikadun (vasemmalla) ja Kirkkokadun kulmatontille numero 3 puurakennuksen, josta ylimpänä on julkisivupiirustus Kirkkokadulle ja alla uudisrakennuksen pohjapiirustuksen sisältävä asemapiirustus. Kirjaimilla A, B ja C merkityt rakennukset ovat jo aiemmin rakennettuja asuinrakennuksia ja D on ulkorakennus. Yleisten rakennusten ylihallituksen intendentinkonttorin C.C. Gustavson hyväksyi piirustukset Helsingissä 28.4.1849, Alstan ja Cavenius pitivät tonttikatselmuksen 1.5.1849, ja piirustukset hyväksyttiin ja todettiin Helsingin kaupunginjärjestyksen mukaisiksi 7.7.1849. Rakennus ei ehtinyt olla kauaa pystyssä, sillä se paloi vuonna 1864. Piirustus: HKA.

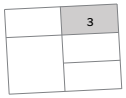

Kirkkokadun ja Ritarikadun kulma vuonna 1928. Keskellä näkyy Kirkkokatu 12 – Ritarikatu 8:n vuonna 1845 valmistunut puinen yksikerroksinen asuinrakennus, Sen vasemmalla puolella on saman tontin vuonna 1840 valmistunut yksikerroksinen puinen asuinrakennus, naapuritontin kaksikerroksinen asuinrakennus Ritarikatu 6, jonka ensimmäinen kerros oli kiveä ja toinen puuta, sekä korttelin kaakkoiskulmaan vuonna 1844 valmistunut Hallituskatu 3:n kolmikerroksinen kivitalo eli Pihlflycktin talo. Oikealla on arkkitehti Gunnar Steniuksen suunnittelema jugendtyylinen Helsingin Uusi Yhteiskoulu, nk. Lucina Hagmanin koulu vuodelta 1902. Kirkkokatu 12:n puurakennukset purettiin 1960-luvun lopulla, Ritarikatu 6 ja koulurakennus purettiin vuonna 1972 Kirkkokatu 12:n sisäasiainmiinsteriön uudisrakennuksen alta. Kuva: Eric Sundström / HKM.

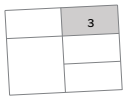

Näkymä Kirkkokadulta kohti itää vuonna 1909. Oikealla on Kirkkokadun ja Ritarikadun kulmassa sijainnut Lucina Hagmanin omistama asuinrakennus Kirkkokatu 12, joka oli vuosina 1900–1902 toiminut Hagmanin perustaman koulun käytössä. Rakennus purettiin 1960-luvun lopulla sisäasiainministeriön toimitalon alta. Kuva: Signe Brander / HKM.

Koulunjohtaja Lucina Hagman Kirkkokatu 12:n kodissaan vuonna 1922. Lucina Hagman (1853–1946) oli perustanut vuonna 1899 maamme ensimmäisen suomenkielisen yhteiskoulun, joka aloitti toimintansa Antinkatu 13:ssa. Marraskuussa 1899 hän osti Kirkkokatu 12:n kulmatontin ja koulu muutti Kirkkokatu 12:n puutaloon vuonna 1900. Rakennukseen mahtui neljä koululuokkaa, voimistelutunnit pidettiin vapaapalokunnan talossa. Koulu muutti vuonna 1902 samalle tontille valmistuneeseen kivirakennukseen. Hagman oli koulunjohtajana toimimisen lisäksi naisasialiikkeen pioneeri, nuorsuomalainen poliitikko ja yksi 1907 valituista ensimmäisistä naiskansanedustajista. Vuonna 1928 hän sai ensimmäisenä naisena Suomessa professorin arvonimen. (uyk.fi/historia; Wikipedia, Lucina Hagman; yksityiskoulut.fi.) Kuva: Eric Sundström / HKM.

1875: Kirkkokatu 12:n tontin eteläreunaa vasten olevassa puisessa asuinrakennuksessa tehdään tulisijamuutoksia

1960-luvun loppu: Rakennus puretaan

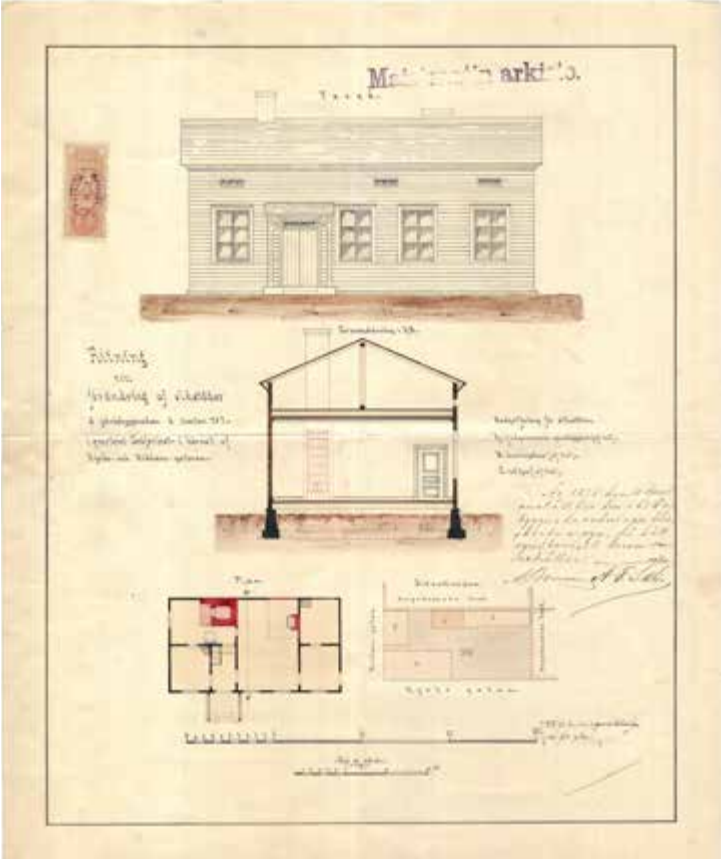

Tontin numero 3 pihalla sijainneessa yksikerroksisessa, puisessa asuinrakennuksessa tehtiin tulisijamuutoksia, jotka on merkitty kuvaan punaisella. Ylimpänä on julkisivu, keskellä leikkaus A–B, alla pohjapiirustus ja asemapiirros, johon kyseinen rakennus on väritetty punaisella. Pohjoinen on asemapiirustuksessa alhaalla. Katsastus pidettiin 19.4.1875 ja lääninkanslia vahvisti piirustukset 4.5.1875. Rakennus purettiin 1960-luvun lopulla Kirkkokatu 12:n sisäasiainministeriön toimitalon alta. Piirustus: HKA.

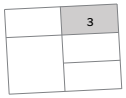

Kirkkokatu 12:n piha vuonna 1928. Kuva on otettu kohti itää. Vasemmalla on vuonna 1845 valmistunut Kirkkokadun suuntainen asuinrakennus, keskellä vuonna 1840 valmistunut Ritarikadun suuntainen asuinrakennus ja oikealla pihan asuinrakennus, jota muutettiin vuonna 1875. Rakennuksen vanhin osa on 1840-luvulta ja sitä on laajennettu tämän jälkeen. Piha-alue oli päällystetty mukulakivillä. Kuva: Eric Sundström / HKM.

Kirkkokatu 12:n piharakennuksia vuonna 1928. Kuva on otettu kohti etelää. Taustalla näkyy naapuritontin kaksikerroksisen Ritarikatu 6:n taloa. Kuva: Eric Sundström / HKM.

1902: Lucina Hagman rakennuttaa Kirkkokatu 12:n tontilleen kivisen, jugendtyylisen koulurakennuksen

Lucina Hagman rakennutti vuonna 1902 omistamalleen Kirkkokatu 12:n tontille vuonna 1899 perustamaansa Helsingin Uutta yhteiskoulua varten kivisen uudisrakennuksen, jonka suunnitteli arkkitehti Gunnar Stenius. Jugendtyylisessä rakennuksessa oli neljä kerrosta.

Koulu oli 8-luokkainen ja ensimmäinen maamme suomenkielinen yhteiskoulu. Koulu oli vuoteen 1938 asti Hagmanin omistuksessa ja se tunnettiin myös Lucina Hagmanin kouluna. Kun koulu muutettiin vuonna 1938 osakeyhtiöksi, luovutti Hagman koululle vain irtaimiston. Koulu toimi Kirkkokatu 12:n kivitalossa vuokralla vuoteen 1956 asti ja itse rakennuksen omistivat Hagmanin kuoleman jälkeen hänen perillistensä. Vuonna 1956 rakennus päätyi Helsingin yliopiston omaisuudeksi ja koulu jatkoi toimintaansa vuokralla vuoteen 1965 asti.

1972: Koulurakennus puretaan uudisrakennuksen alta

Koulurakennus purettiin vuonna 1972 Kirkkokatu 12:n ministeriötalon alta.

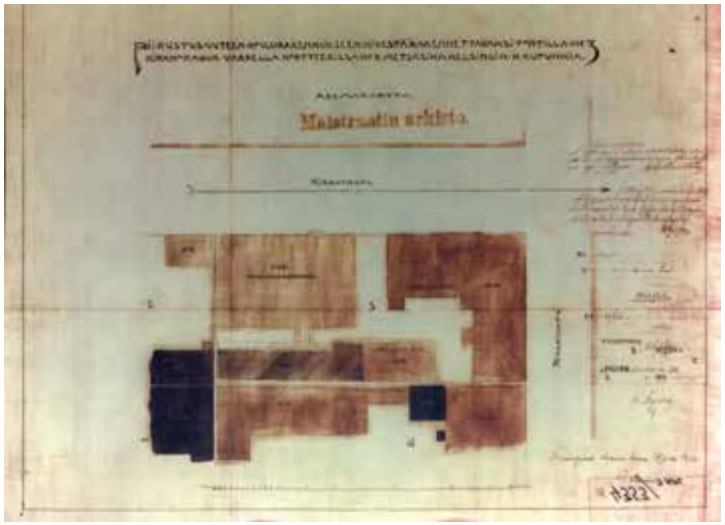

Lucina Hagman rakennutti Kirkkokadun varrelle vuonna 1902 kivisen Helsingin Uuden yhteiskoulun koulurakennuksen. Arkkitehtina oli Gunnar Stenius. Pohjoinen on piirustuksessa ylhäällä.

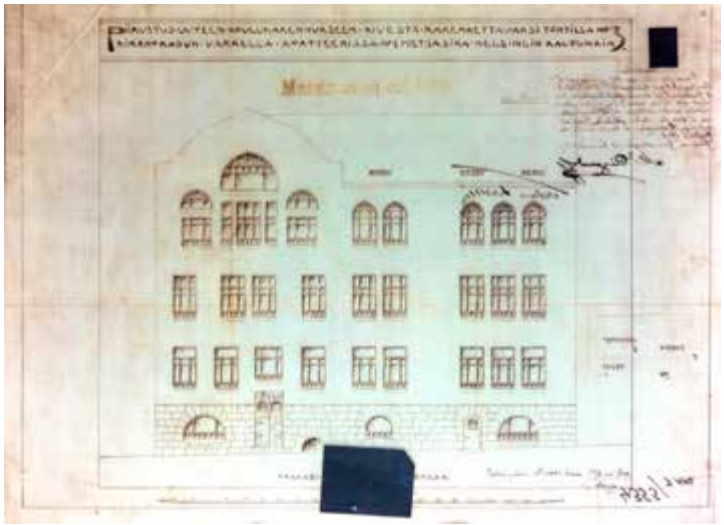

Jugendtyylisen koulurakennuksen julkisivu Kirkkokadulle.

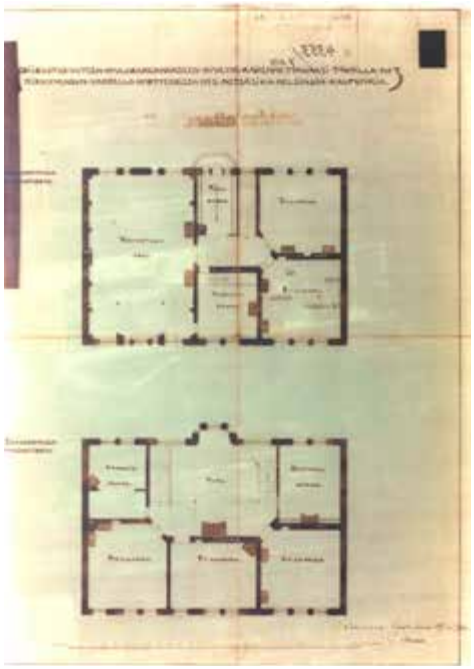

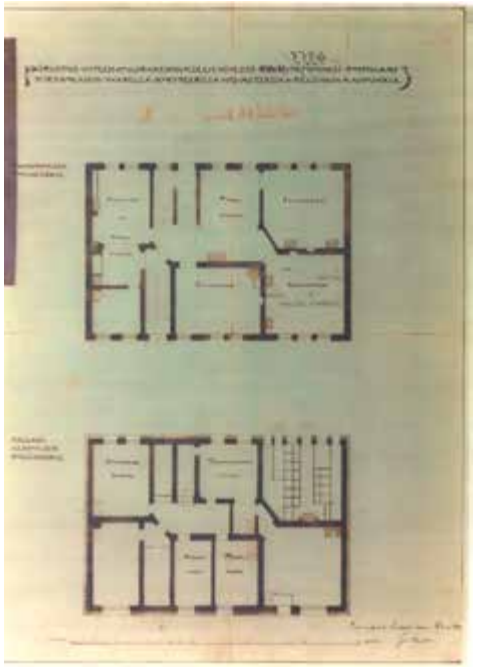

Vasemmalla koulun pohjapiirustukset.

Sivun piirustukset: Uusi koulurakennus Kirkkokatu 12:n tontille, 14.3.1902. Arkkitehti Gunnar Stenius 14.3.1902. KA.

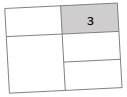

1875–1970

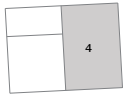

1970 alkaen

Kirkkokatu 12:n koulupihan portti vuonna 1953. Kuva: HKM.

Helsingin Uudella yhteiskoululla ja saman tontin puutaloillla oli yhteinen piha. Kuva vuodelta 1953: HKM.

Koulun toisen kerroksen aulan takka vuonna 1953. Kuva: HKM.

Helsingin Uuden yhteiskoulun opettajainhuone vuonna 1958. Kuva: HKM.

Uusi yhteiskoulu eli Lucina Hagmanin koulu kuvattuna vuonna 1953 Säätytalon puistosta. Kuva: HKM.

Koulurakennus purettiin vuonna 1972 Kirkkokatu 12:n uudisrakennuksen alta. Vasemmalla näkyy yliopiston siipirakennus, joka sittemmin purettiin myös. Kuva: Kari Hakli / HKM.

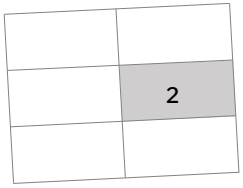

1820–1875

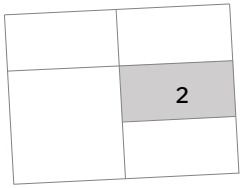

1875–1970

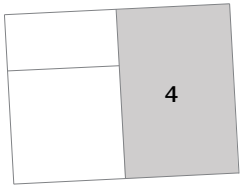

1970 alkaen

Ritarikatu 6

Tontti	Tontin rakennushistoria 1839–2019
Ritarikatu 6, 1820–1970 vanha tonttinumero 2, vuodesta 1970 alkaen keskimmäisin kolmannes tontista numero 4	1839 Helsingin kaupunki myy tontin kaupunginkirurgi Fredrik Pihlflycktille. 1844 Pihlflyckt rakennuttaa Ritarikadun varteen kaksikerroksisen asuinrakennuksen, jonka alakerta on muurattu ja yläkerta puuta. Lisäksi tontille rakennetaan puisten piharakennusten sarja. 1862 Professori K. F. v. Willebrand ostaa tontin. 1910 Keisarillinen Aleksanterin-Yliopisto ostaa Ritarikadun varrella olleen keskimmäisen tontin (Ritarikatu 6) Willebrandeilta vuonna 1910. (HKA SIN.) 1920-luvun lopulla länsireunan piharakennukset puretaan, kun paikalle rakennetaan yliopiston kivinen siipirakennus. 1970 korttelin itäreunan kolme tonttia yhdistetään tontiksi numero 4. 1970-luvun alusssa Ritarikatu 6:n kaksikerroksinen talo, puiset piharakennukset ja 1920-luvun kivinen siipirakennus puretaan Kirkkokatu 12:n uudisrakennuksen alta. 1981 valmistuu sisäasiainministeriön toimitalo Kirkkokatu 12 / Ritarikatu 6–8.

1840-luku: Ritarikatu 6:n tontille numero 2 rakennetaan kaksikerroksinen kivinen asuinrakennus ja puiset piharakennukset

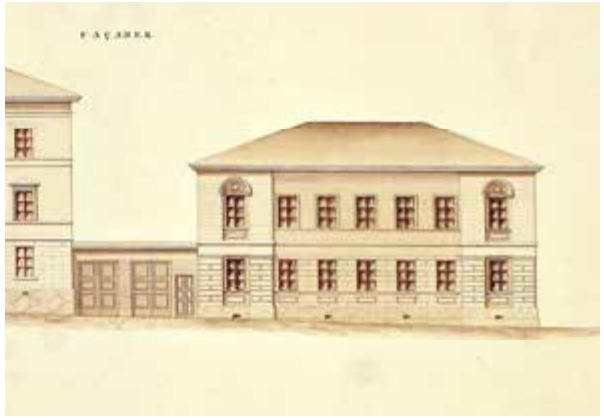

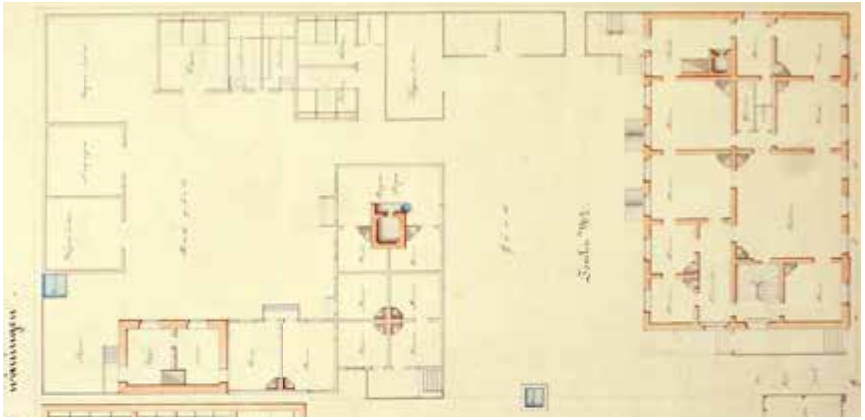

Ritarikatu 6:n noin vuonna vuonna 1844 valmistuneen kaksikerroksisen asuinrakennuksen julkisivu Ritarikadulle sekä asuin- ja piharakennusten ensimmäisen kerroksen pohjapiirustukset. Rakennukset suunnitteli arkkitehti Jean Wik, mutta ylhäällä on esitetty arkkitehti Hampus Dahlströmin laatimat mittauspiirustukset vuodelta 1855. Piirustukset (osat): Sk Helsinki.

Keskellä näkyvässä Ritarikatu 6:n talossa toimi Matkustajakoti Uusi Pirtti. Vasemmalla näkyy Hallituskatu 3:n Pihlflycktin taloa. Kuva 1909: Signe Brander / HKM.

Ritarikatu 6:n portin läpi avautuu näkymä sisäpihalle. Kuva on otettu aikavälillä 1960–1970. Kuva: Aulis Ryyppö / MV, kuvakokoelmat.fi.

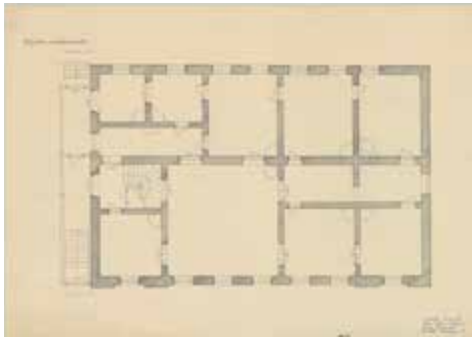

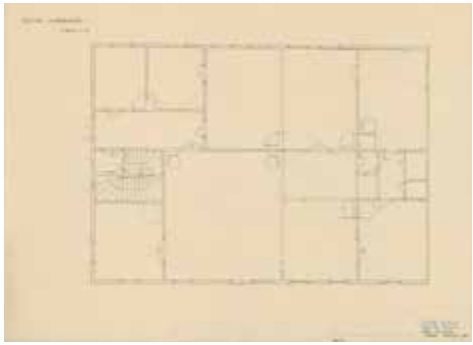

Teknillisen korkeakoulun arkkitehtiopiskelijat laativat vuonna 1950 Ritarikatu 6:n mittauspiirustukset. Rakennus toimi tällöin Helsingin yliopiston maitotalouslaitoksena.

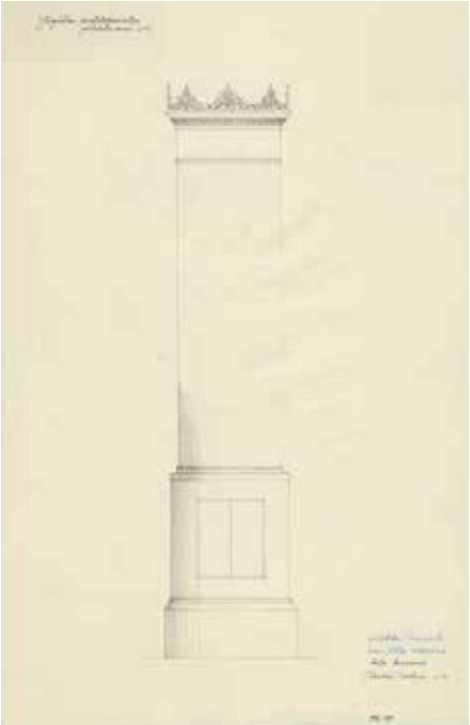

Ritarikatu 6:n Helsingin yliopiston maitotalouslaitoksen juhlasalin uunin mittauspiirustus vuodelta 1950. Sivun mittauspiirustukset: Aalto-yliopiston arkisto / mittausavustajat: Aila Auramo, Marjatta Kosonen, Jaakko Vaetoja. Piirtäjä: Hilkka Suvanto.

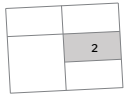

Keskellä oleva Ritarikatu 6:n kaksikerroksisen rakennuksen rakennutti 1840-luvulla kaupunginkirurgi Fredrik Pihlflyckt. Sen suunnitteli arkkitehti Jean Wik. Empiretyylisen rakennuksen alakerta oli muurattu ja rustikoitu, yläkerta oli puuta.

Johan Vilhelm Snellmanin (1806–1881) tiedetään asuneen talossa.

Kuvan oikeassa reunassa näkyy Ritarikatu 8:n (Kirkkokatu 12) puinen asuinrakennus. Ritarikatu 6:n vasemmalla puolella on pihaportti ja Hallituskatu 3:n Pihlflycktin talo. Kuva on ajoittamaton.

Kuva: Asko Salokorpi / HKM. Alkuperäinen negatiivi: MFA.

Ritarikatu 6:n piha vuonna 1909. Keskellä on 1840-luvulla rakennettu yksikerroksinen puinen asuinrakennus, jossa on asunut Zacharias Topelius työskennellessään opettajana. Oikealla etualalla on puukansipeitteinen pihakaivo. Piha oli päällystetty mukulakivillä. Kuva: Signe Brander / HKM.

1970-luvun alku: Ritarikatu 6:n rakennukset puretaan

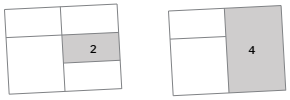

Vuonna 1844 valmistunut Ritarikatu 6:n kadunvarsirakennus pihalta päin kuvattuna vuonna 1971 eli juuri ennen sen purkamista Kirkkokatu 12:n uudisrakennuksen alta. Kuva: Veijo Laine / MV.

Sisäpihan kuva on otettu noin vuonna 1960 kohti luodetta. Etualalla on Ritarikatu 6:n pihan puinen rakennus, jossa sijaitsi yliopiston Topelius-sali. Sen takana näkyvät yliopiston rakennuttama Ritarikatu 6:n pihan kivinen siipirakennus ja vuonna 1902 Kirkkokatu 12:n tontille valmistunut kivinen koulurakennus. Oikealla ovat Ritarikatu 6:n kadun varren kaksikerroksinen talo ja reunassa näkyy Hallituskatu 3:n Pihlflycktin talon Ritarikadun siiven pihajulkisivua. Niistä kaikki paitsi Pihlflycktin talo purettiin 1970-luvun alussa. Kuva: Lars Wernbom / HKM.

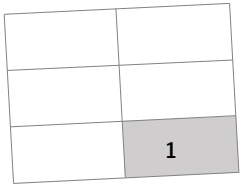

1836–1875

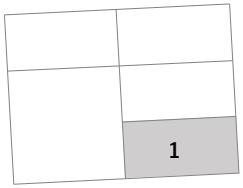

1875–1970

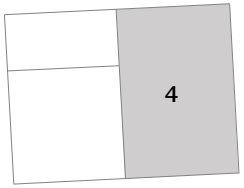

1970 alkaen

Hallituskatu 3 – Ritarikatu 4

Tontti	Tontin rakennushistoria 1839–2019
Hallituskatu 3 – Ritarikatu 4, vuodesta 1970 alkaen eteläinen kolmannes tontista numero 4	1839 Helsingin kaupunki myy Hallituskadun ja Ritarikadun kulmatontin numero 1 kaupunginkirurgi Fredrik Pihlflycktille. 1843–1844 Pihlflyckt rakentaa katujen kulmaan 3-kerroksisen kivisen asuinrakennuksen (Pihlflycktin talo) ja Hallituskadun varteen 2-kerroksisen kivisen talousrakennuksen ja piharakennuksia. 1887 Willebrand korottaa talousrakennuksen 3-kerroksiseksi ja osa piharakennuksesta puretaan. 1920-luvulla yliopisto rakennuttaa tontin länsireunaan kivisen pihasiiven, jonka alta puretaan piharakennus. 1936 Hallituskatu 3:n Willebrandin talo korotetaan nelikerroksiseksi. 1970 korttelin itäreunan kolme tonttia yhdistetään tontiksi numero 4. 1970-luvun alussa pihasiipi puretaan ja Hallituskatu 3 muutetaan maa- ja metsätalousministeriön käyttäöön

Vuoden 1866 valokuvassa näkyy vasemmalla Hallituskatu 3:n piharakennuksia, jotka on sittemmin purettu. Oikealla näkyy Hallituskadun varren tallirakennus, jota on sittemmin korotettu (Willebrandin talo). Kuva (osa): Eugen Hoffers / HKM.

Pihlflycktin 1843–1844 rakennuttaman Hallituskatu 3:n piharakennuksen osa näkyy tässä vuoden 1909 valokuvassa. Kuva (osa): Signe Brander / HKM.

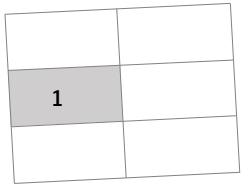

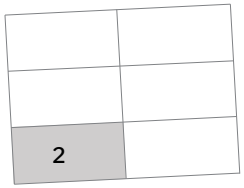

1820–1875

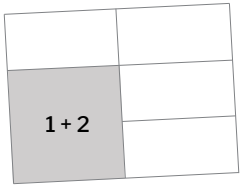

1875–1970

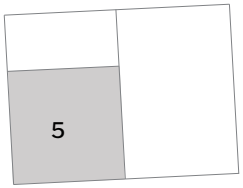

1970 alkaen

Nikolainkatu/Snellmaninkatu 3–5 – Hallituskatu 5, purettujen rakennusten historiaa

Tontit

Nikolainkatu/Snellmaninkatu 3–5 – Hallituskatu 5,
1820–1875 kaksi erillistä tonttia 1 ja 2,
vuodesta 1875 alkaen yhdistelmätontti 1+2,
vuodesta 1970 alkaen tontti 5

Tonttien rakennushistoria 1839–2019

1839 kauppias Alexei Duldin ostaa Helsingin kaupungilta Hallituskadun ja Nikolainkadun kulmatontin numero 2.

1840 kauppias Tichon Fedosejeff ostaa Metsäsika-korttelin Nikolainkadun varren keskimmäisen tontin numero 1. Jossain vaiheessa tontin koilliskulmaan rakennetaan pieni rakennus.

1860 Keisarillinen Aleksanterin-yliopisto ostaa tontit 1 ja 2.

1860-luvulla puretaan tontin 1 itäreunassa sijainnut pieni rakennus ja vuosien 1866–1869 tonttien 1 ja 2 länsireunaan rakennetaan nelikerroksinen kivinen kemian laitos- ja museorakennus (Arppeanum) ja tontin 1 koilliskulmaan kaksikerroksinen kivinen piharakennus.

1887 Hallituskadun varrelle rakennetaan uusi kemian laitosrakennus Hallituskatu 5, jonka alta puretaan tontin itäreunaa vasten sijainnut pieni rakennus.

1920-luvulla Arppeanumin piharakennuksen itäosa puretaan ja paikalle rakennetaan Hallituskatu 5:n siiven laajennus.

1973 puretaan Arppeanumin piharakennuksen fragmentti ja Hallituskatu 5:n pihasiipi sekä tehdään Hallituskatu 5:n saneeraus maa- ja metsätalousministeriön käyttöön.

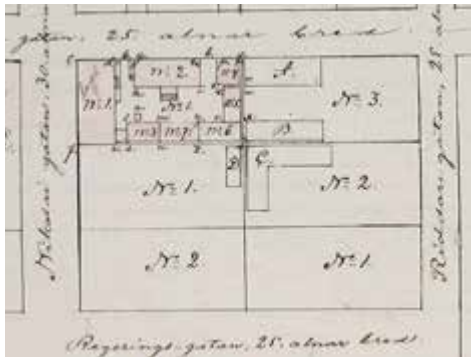

5.11.1861 päivätyssä palovakuutusasiakirjan asemapiirustuksessa näkyy Nikolainkadun tontin numero 1 itäreunassa pieni rakennus, joka purettiin 1860-luvulla Arppeanumin piharakennuksen alta. Piirustus (osa): Piirustus (osa): Tarmo nro 4432, KA.

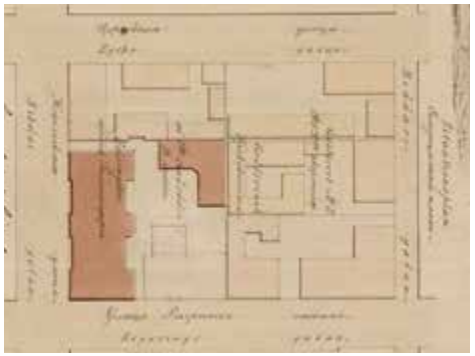

Arkkitehti Carl Albert Edelfeltin 25.4.1866 päivätty Metsäsika-korttelin piirustus. Yliopiston kemian laitoksen laboratorio- ja museorakennus sekä piharakennus on väritetty punaisella. Piirustukseen on lyijykynällä hahmoteltu vielä rakentamattoman Hallituskatu 5:n (kemian laitoksen lisärakennuksen) pohjaa. Piirustus (osa): HYM.

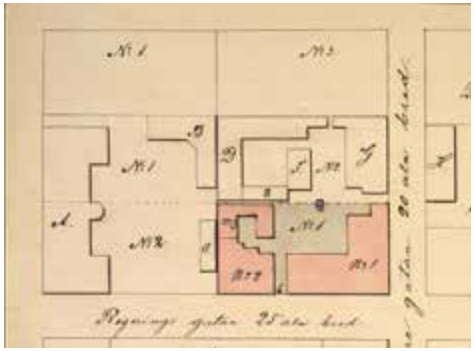

28.2.1874 päivätyssä palovakuutusasiakirjan asemapiirustuksessa näkyy tontin 2 itäreunassa pieni rakennus, joka purettiin viimeistään silloin, kun paikalle rakennettiin Hallituskatu 5:n uusi kemian laitosrakennus. Piirustus (osa): Tarmo nro 8042, KA.

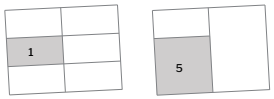

1866–1869 tonteille 1 ja 2 rakennetaan kemian laitos- ja museorakennus sekä tontin 1 kulmaan kivinen kaksikerroksinen piharakennus, joka puretaan osittain 1920-luvulla ja lopulta 1973

Arppeanumin sisäpihalle rakennettiin vuosien 1868–1869 aikana pohjaltaan L-kirjaimen muotoinen, kaksikerroksinen kemian laboratorion ja museorakennuksen ulkorakennus. Arkkitehti Carl Albert Edelfeltin laatimassa, 25.4.1866 päivätyssä piirustuksessa on ylhäällä vasemmalla piharakennuksen julkisivu länteen, oikealla julkisivu itään, alhaalla 1. kerroksen pohjapiirustus, leikkaus A–B, koko Metsäsika-korttelin asemapiirustus, leikkaus C–D ja toisen kerroksen pohjapiirustus. Ulkorakennuksessa oli seuraavat tilat:

a. puuliiteri
b. hevostalli , jossa mm. rehtori Arppe piti hevosiaan
c. eläinsuoja, jossa on mahdollisesti ollut lehmiä
d. latriineja eli käymälöitä
e. vaunuliiteri
f. heinäparvi
g. lantala
h. ruiskuhuone
i. ruoka-aitta
k. vintti, jossa säilytettiin mm. palopurjeita

Piharakennus sai pyörökaaripäätteiset ikkunat kuten päärakennuskin, mutta sen ikkunoita koristavat englantilaistyyppiset, tudor-tyyliset kaariaiheet. Pyöreä ruusuikkuna viittaa puolestaan keskiaikaan. (Okulus 2014, 31.)

Piirustus: HYM.

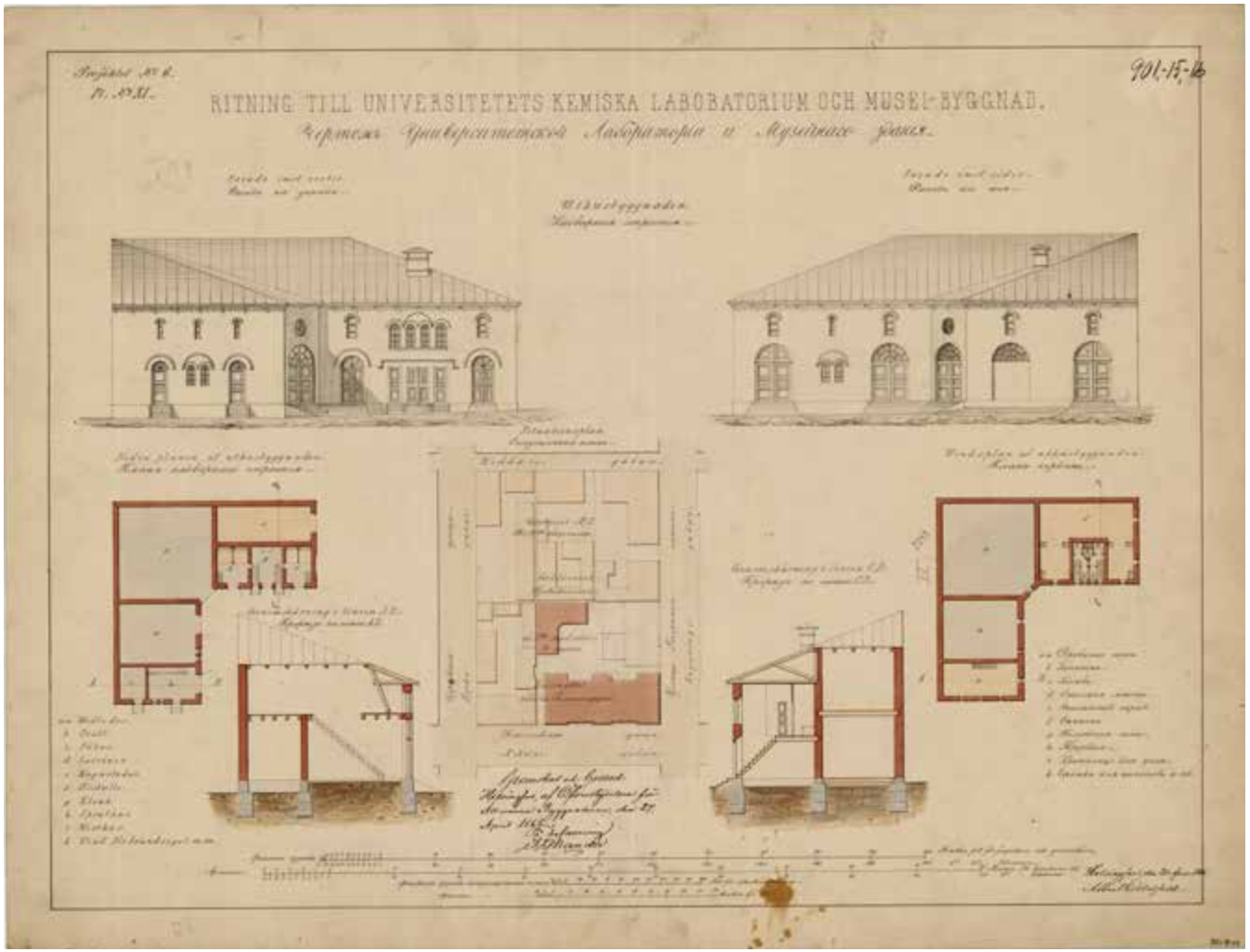

Kuva vasemmalla: Arppeanumin piharakennuksen itäosa purettiin 1920-luvulla Hallituskatu 5:n pihasiiven laajennusosan alta. Jäljelle jäänyt länsiosa purettiin vuonna 1973, kun sen paikalle rakennettiin pihapaviljonki. Kuva (osa) Kari Hakli / HKM.

1900-luvun kortteli-suunnitelmat

1920-luvun suunnitelmat

Muutama vuosi Suomen itsenäistymisen myötä valtiovallan tilantarve kasvoi. Vuonna 1920 valmistui komiteamietintö, jossa tutkittiin mahdollisuutta siirtää yliopisto pois keskusta Meilahden alueelle. Vaihtoehtoisessa suunnitelmassa osa yliopistosta, kuten päärakennus ja kirjasto, olisivat jääneet Senaatintorin äärelle, mutta Metsäsian korttelin eteläpuoliskon yliopiston käytössä olleet tilat olisi otettu valtioneuvoston käyttöön. Arkkitehtitoimisto Borg-Siren-Åberg laati suunnitelmaluonnoksen. (Aedes Oy 2009, rakennusvaiheet 7. Alkuperäislähde: Komiteamietintö n:o 2, 1920.)

1930-luvun valtioneuvoston laajennusluonnos

Vuonna 1933 Yleisten rakennusten ylihallituksen arkkitehti Ilmari Launis laati luonnoksen valtioneuvoston muutos- ja lisätöitä varten. Metsäsian korttelin muut paitsi vuonna 1906 valmistunut Kirkkokatu 14 olisi purettu ja kortteliin olisi rakennettu suuri valtioneuvoston lisärakennus ja sillat Hallituskadun yli eteläpuoliseen valtioneuvoston linnan kortteliin. (Okulus 2019, 46.) Tämä suurisuuntainen suunnitelma ei toteutunut.

Yliopiston lisätilatarve ja suunnitelma 1948–1949

Helsingin yliopiston kemian laitos tarvitsi 1940-luvun lopulla lisätiloja. Yliopisto tavoitteli korttelin koilliskulmaa Kirkkokatu 12 – Ritarikatu 8, joka

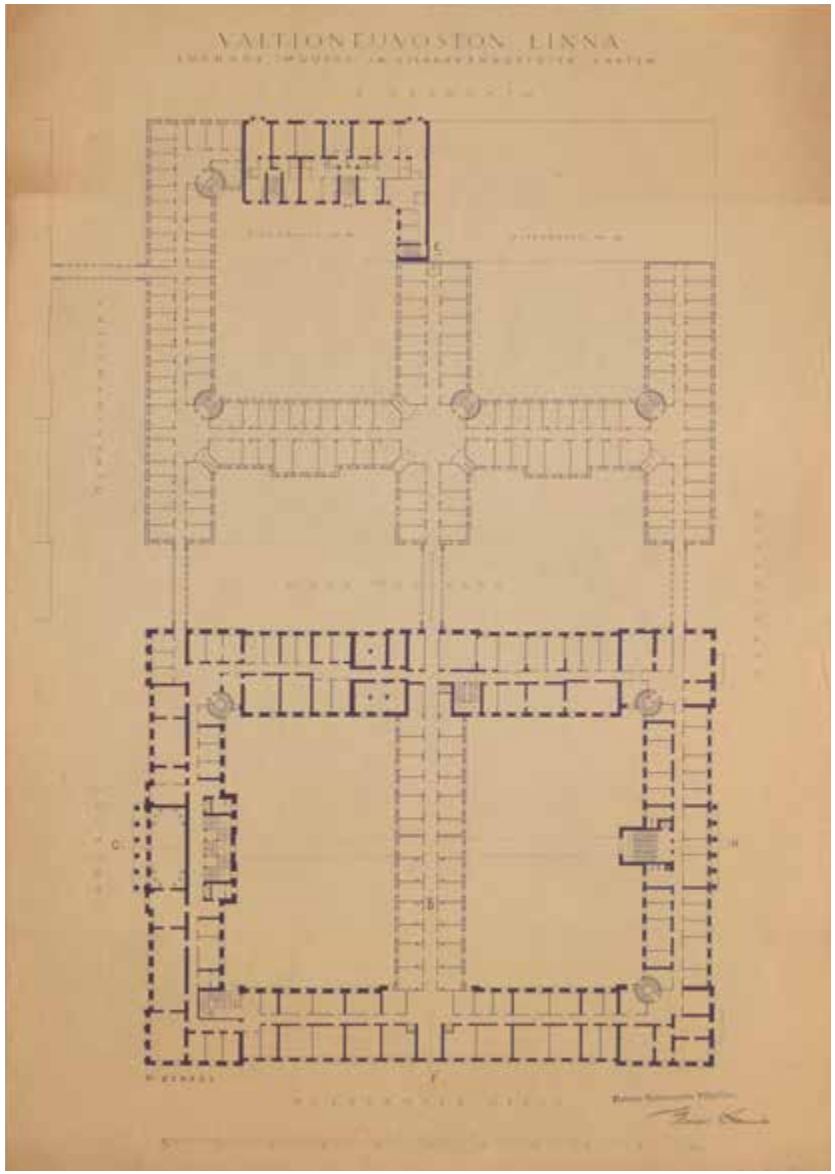

Yleisten rakennusten ylihallituksen arkkitehti Ilmari Launis laatima valtioneuvoston muutos- ja lisärakennusluonnos vuodelta 1933. Piirustuksessa on esitetty Metsäsian korttelin ja sen eteläpuolisen valtioneuvoston linnan korttelin 3. kerroksen pohjapiirustus Hallituskadun ylittävine yhdyssiltoineen. Piirustus: KA.

oli tällöin Lucina Hagmanin perikunnan omistuksessa. Tontti haluttiin pakkolunastaa ja sille aiottiin rakentaa yliopiston käyttöön uudisrakennus. Vuonna 1949 valtioneuvosto asetti Helsingin yliopiston uutisrakennuskomitean, johon kuuluivat mm. rehtori Erik Lönnroth ja arkkitehti Alvar Aalto. Komitean mietinnössä yliopiston käyttö olisi laajentunut korttelissa. Hallituskatu 3 – Ritarikatu 4:n tontilla olevat Pihlflycktin ja Willebrandin talot nähtiin voitavan purkaa ja korvata uudisrakennuksella. (Aedes Oy 2009, 5–6.)

1950-luku

Hagmanin tontti siirtyi 1950-luvun alkupuolella yliopistolle ja Uusi yhteiskoulu jatkoi toimintaansa Kirkkokatu 12:n kivitalossa vuokralaisena 1960-luvulle asti. Kirkkokatu 14 – Snellmaninkatu 7:n kiinteistö oli Suomen Pankin omistuksessa, mutta muutoin koko Metsäsika-kortteli oli yliopiston käytössä. (yksityiskoulut.fi; Aedes Oy 2009, rakennusvaiheet 6.)

Myös valtioneuvoston tilantarve oli kasvanut ja valtioneuvosto teki 7.8.1958 päätöksen yliopiston kiinteistöjen vaihtamisesta metsätiluksiin ja korttelin 44 tontteihin. Opetusministeriö ohjaisti yliopistoa luovuttamaan Metsäsian korttelin tontit valtioneuvoston käyttöön sitä mukaa, kuin niissä toimivat laitokset voivat muuttaa uusiin sijoituspaikkoihin. (Aedes Oy 2009, rakennusvaiheet 7–8.)

Yliopiston laitokset siirtyivät vähitellen Metsäsika-korttelin tiloista muualle vuodesta 1959 aina 1970-luvun alkuun asti.

Korttelisuunnitelmat ja toteutus 1969–1981

1960-luvulle tultaessa ryhdyttiin suunnittelemaan Metsäsika-korttelin korjaamista ja muuttamista valtioneuvoston käyttöön. Korttelin keskellä olleet rakennukset haluttiin purkaa. Virastokäyttöön soveltuvat kadunvarsirakennukset peruskorjattaisiin. Korttelisuunnitelman laatiminen, sisäasiainministeriön toimitalon ja valtioneuvoston paviljongin uudisrakennusten suunnitteleminen ja Hallituskatu 3:n talojen saneeraaminen ministeriököyttöön annettiin toimeksiantona Arkkitehtitoimisto Osmo Lapolle vuonna 1961. Rakennushallitus oli jo tehnyt päätöksen pihan siipirakennusten purkamisesta. Lappo laati korttelisuunnitelman yhteistyössä Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston ja Museoviraston kanssa. (Arkkitehtitoimisto Mustonen Oy 2010, 18; *Arkkitehti*-lehti 3/1983, 28.)

Arkkitehtuuritoimisto Osmo Lapon ensimmäiset luonnokset Kirkkoaktu 12:n uudisrakennuksesta ja pihapaviljongista ovat syksyltä 1969, jolloin purettiin myös ensimmäiset rakennukset. Purkutyöt jatkuivat 1970-luvulla. Hallituskatu 3:n saneeraus tehtiin 1970-luvun alkupuolella. Uudisrakennukset valmistuivat vuonna 1981.

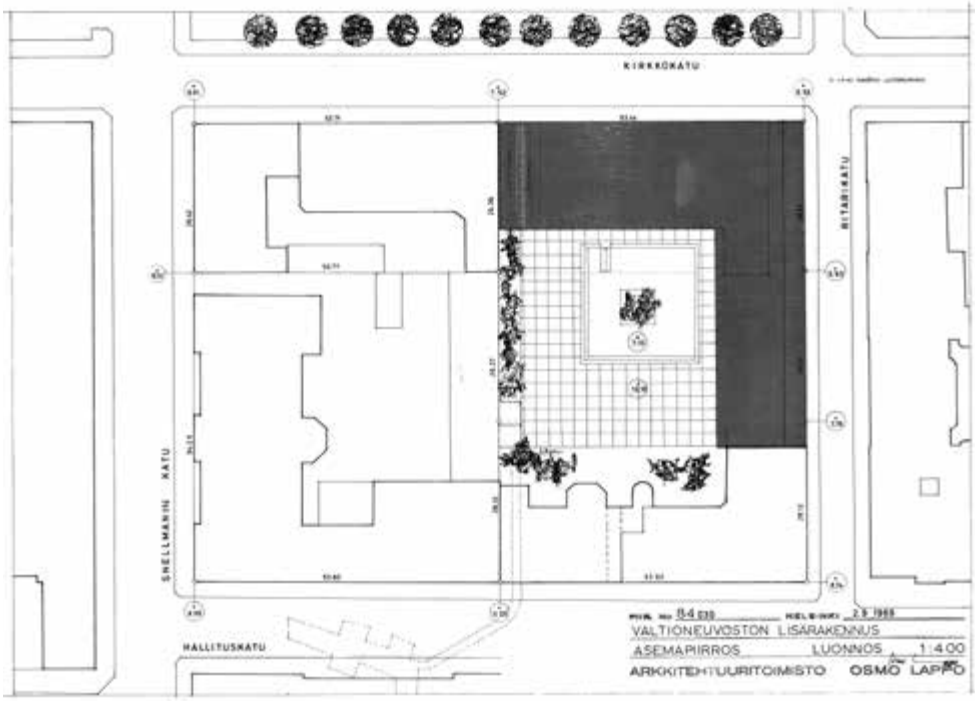

Valtioneuvoston lisärakennuksen luonnoksen asemapiirustus 2.9.1969. Arkkitehtuuritoimisto Osmo Lappo. Kirkkokatu 14 päätettiin säilyttää. Pihapaviljonki ei esiinny vielä suunnitelmissa. Piirustus: Sk.

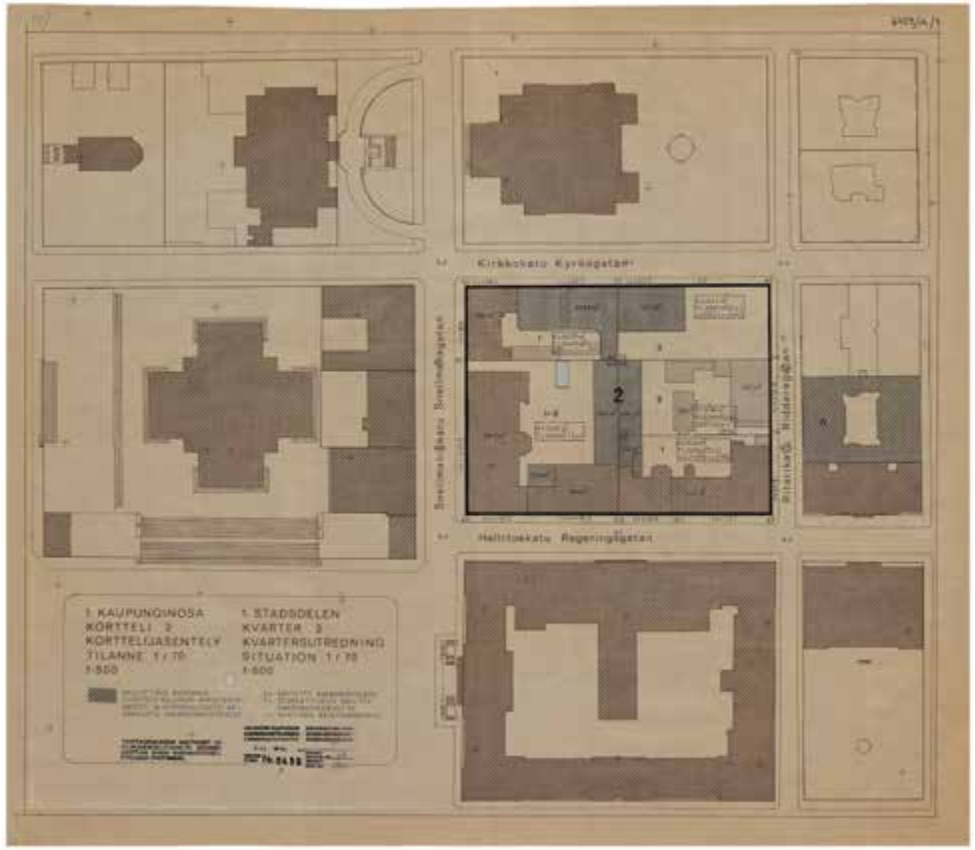

Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston asemakaavaosaston korttelisuunnitelma vuodelta 1970. Ruuturasterilla merkityt rakennukset on tarkoitettu säilytettäviksi. Nämä kohteet kuuluivat Helsingin arkkitehtonisesti ja historiallisesti arvokkaiden rakennuskohteiden luetteloon. Muilla rastereilla merkityt korttelin rakennukset ja rakennusosat aiottiin purkaa, mutta jugendtyylistä Kirkkokatu 14:n taloa ei toteutusvaiheessa purettu. Piirustus: HKA.

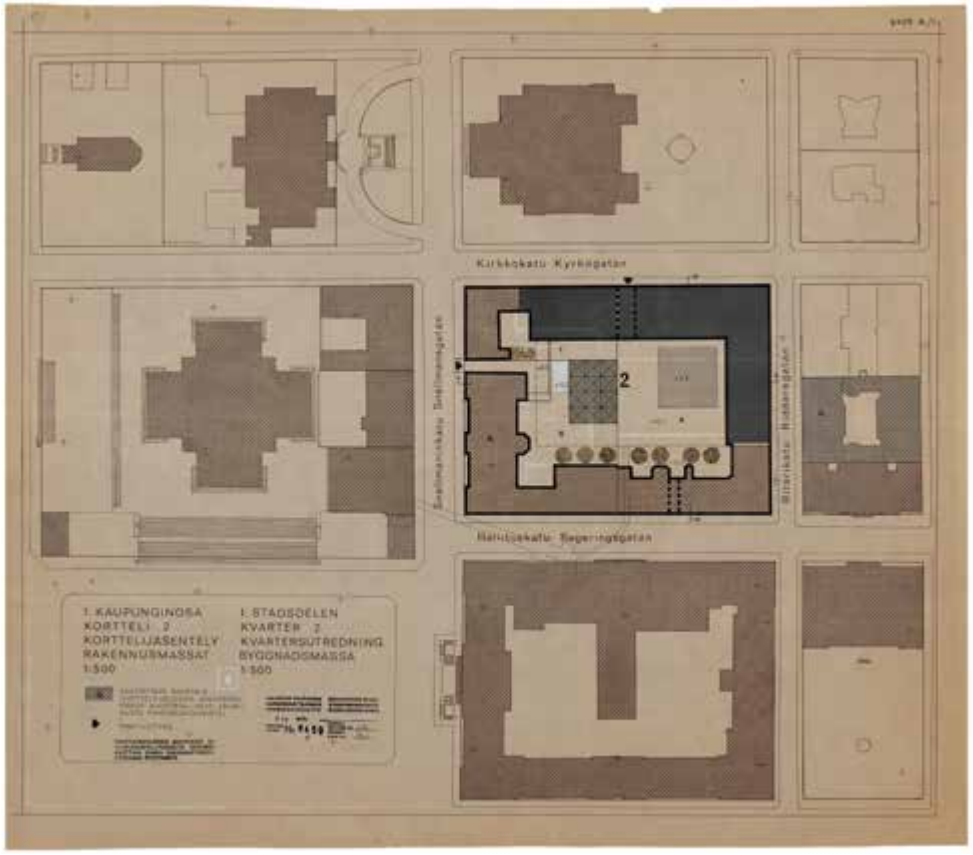

Kaupunkisuunnitteluviraston asemakaavaosaston korttelisuunnitelma vuodelta 1970. Kirkkokadun ja Ritarikadun varrelle ulottuva uudisrakennus on merkitty tummalla. Tässä vaiheessa valtioneuvoston uudisrakennuksen on ajateltu ulottuvan myös Kirkkokatu 14:n puolelle. Korttelipihalle on suunniteltu paviljonkirakennus, kansirakenne alapihoineen ja eteläosaan puurivi. Piirustus: HKA.

säilytettävät rakennukset

Rakennustyömaan kuoppa Metsäsika-korttelin keskellä heinäkuussa 1975. Taustalla Hallituskatu 3:n ja 5:n rakennusten pihan puolta. Pihan keskellä sijainneet siipirakennukset on jo purettu. Kuva: Eeva Rista / HKM.

Ote Arkkitehtuuritoimisto Osmo Lapon laatimasta valtioneuvoston viraston laajennuksen yleisselostuksesta 1.7.1969

Tavoite:
Tavoitteena on rakentaa uudisrakennus Helsingin kaupungin I kaupunginosaan korttelissa no 2 oleville tonteille numerot 2 ja 3. Tähän toimenpiteeseen liittyen on tarkoitus saneerata saman korttelin tontilla no 1 sijaitsevat säilytettäväksi määrätyt rakennukset. Uudisrakennus sisältää sisäasiainministeriön käyttöön tarkoitettuja tiloja, saneerattavan rakennuksen tilat tulevat todennäköisesti maatalousministeriön käyttöön.

Asemakaavalliset lähtökohdat:
Tarkoituksena on yhdistää tontit no 1, 2 ja 3 ja laatia kokonaisratkaisu koko korttelinpuolikkaasta. Kaupunkisuunnitteluvirasto on käydyissä neuvotteluissa edellyttänyt, että ratkaisussa otetaan huomioon koko korttelin keskustan mahdollinen avaaminen. Tämä on osaltaan vaikuttanut pihatason korkeuden määrittelyyn.

Kaupunkikuvan asettamat lähtökohdat:
Rakennuspaikan ympäristöstä tehdyt havainnot ovat johtaneet seuraaviin lähtökohtiin suunnittelussa:
• Noudatetaan suljettua rakennustapaa ja vältetään sisäänvetoja rakennuksen alaosassa.
• Kirkkokadun puolella rakennusmassan korkeus noudattaa Säätytalon puistikon ympärillä sijaitsevien rakennusten keskimääräistä korkeutta.
• Ritarikadun puolella rakennuksen räystäskorkeus on sopeutettu säilytettävän rakennuksen (Ritarikatu 4) räystäskorkeuteen.
• Kaupunginosalle on tyypillistä rakennuksen räystään kiertyminen kulman ympäri ilman matalan ja korkean massan eroa. Tässä tapauksessa Säätytalon puistikon kokonaisuus vaatii Kirkkokadun varrelle Ritarikadun puoleista korkeampaa rakennusmassaa. Kulmaratkaisussa on pyritty lieventämään näiden rakennusmassojen erikorkuisuutta.
• Julkisivun jäsentelyssä on haluttu välttää tiheäjakoista nauhafasaadia ja ylisuuria ikkunapintoja. Suunnitelman kerroskorkeus (3,60 m) antaa hyvän yhtymäkohdan ympäristön rakennuksiin.
• Julkisivuissa on tarkoitus käyttää valkosementtisiä betonielementtejä. Kuten Eteläranta 10:n kohdalla voidaan todeta, patinoituu tällainen julkisivu kauniisti kaupunki-ilmastossa.
• Kaupunginosan julkisille rakennuksille on ominaista verraten korkea kivijalusta. Suunnitelmassa on esitetty suhteellisen umpinainen jalustaosa päällystettäväksi esimerkiksi punertavalla graniitilla.
• Uudisrakennuksen Kirkkokadun puoleisen julkisivun jalustaan ehdotetaan sijoitettavaksi kappale tontilla nykyisin sijaitsevan entisen Uuden yhteiskoulun kivijalasta. Tämä tummista graniittilohkareista tehty jalustan osa sisältää yhden ovi- ja ikkuna-aukon ja täyttää uudisrakennuksen yhden pilarivälin.

Katujulkisivut 1800-luvulla ja vuonna 2019

Kirkkokatu 1850

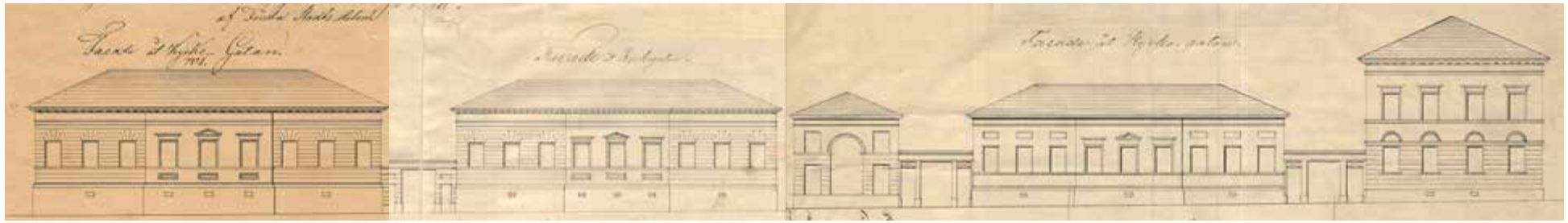

Puinen asuinrakennus 1845,
purettu 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa

Puinen asuinrakennus 1849,
palanut 1864

Makasiini 1850,
purettu viimeistään 1904

Puinen asuinrakennus 1850,
purettu viimeistään 1904

Möllerin talo,
kivinen asuinrakennus 1843

Kirkkokatu 2019

Kirkkokatu 12, 1981

Kirkkokatu 14, 1906

Snellmaninkatu 7, 1843,
laajennusosa 1884

Ritarikatu 1855

Pihlflycktin kivinen asuinrakennus 1844

Asuinrakennus 1844, 1. kerros muurattu, 2. krs puuta, purettu 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa

Puinen asuinrakennus 1840, purettu 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa

Puinen asuinrakennus 1845, purettu 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa

Ritarikatu 2019

Hallituskatu 3, Pihlflycktin talo 1844

Kirkkokatu 12, 1981

Hallituskatu 1887

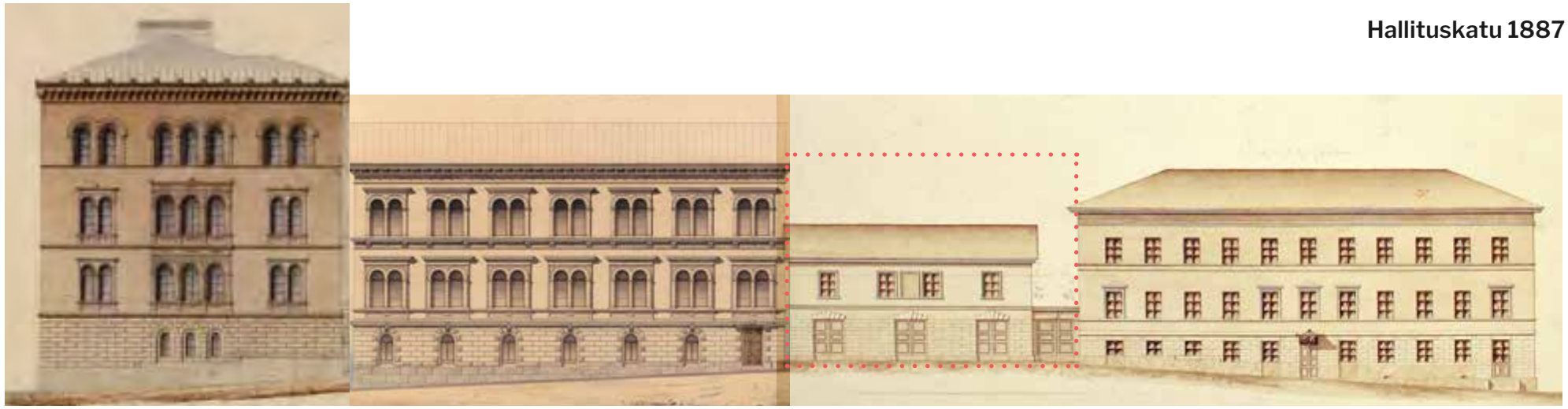

Keisarillisen Aleksanterin-Yliopiston kemian laitoksen laboratorio- ja museorakennus 1869

Keisarillisen Aleksanterin-Yliopiston kemian laitoksen kivinen laboratoriorakennus 1887

Kivinen talli- ja asuinrakennus, 1844, vuoden 1887 vaiheesta ei ole piirustusta, tällöin Willebrandin talo oli 3-kerroksinen ja laajennettu Pihlflycktin taloon kiinni

Pihlflycktin kivinen asuinrakennus 1844

Hallituskatu 2019

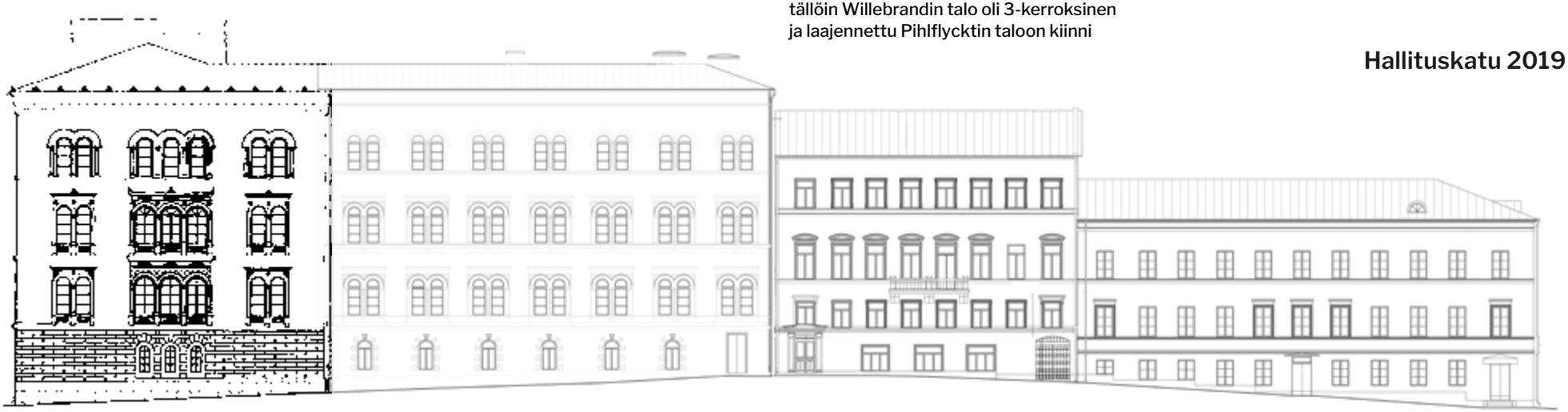

Arppeanum 1869

Hallituskatu 5, 1887, korotus 1928

Willebrandin talo Hallituskatu 3, alimmat 2 krs 1844, 3. krs, laajennus ja julkisivumuutos 1887, 4. krs 1936

Hallituskatu 3, Pihlflycktin talo, 1844

Nikolainkatu 1869

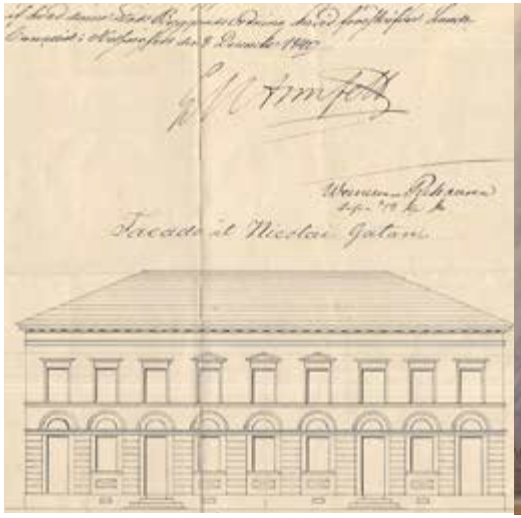

Möllerin talo, kivinen asuinrakennus 1843

Keisarillisen Aleksanterin-Yliopiston kemian laitoksen laboratorio- ja museorakennus 1869

Snellmaninkatu 2019

Snellmaninkatu 7, 1843

Arppeanum, 1869

– RAKENNUSKOHTAINEN HISTORIA –

Leipurimestari Abraham Möller rakennutti tontilleen samanaikaisesti useampia rakennuksia: kivirakennuksen, johon tuli asuintiloja ja leipomo; puutalon, johon tuli asuintiloja, sekä pienen ruokavaraston.

Tässä luvussa käydään läpi Metsäsika-korttelin nykyisten rakennuksen historia uudisrakennusvaiheesta viimeisiin muutoksiin asti.

Kaikista rakennuksista on koottu rakennuksen perustiedot taulukkomuotoon: *nimi, rakennuttaja, suunnittelija, suunnitteluaika, rakentamisvuodet, tonttihistoria, osoite, nykyinen kiinteistötunnus, rakennusnumero, pysyvä rakennustunnus, Senaatti-kiinteistöjen rakennustunniste, kerroslukumäärä, rakennuksen ominaisuudet, talotekniikka, muutosvaiheet, laajuustiedot, omistushistoria, käyttöhistoria, suojelu ja rakennuksesta tehtyjen selvitysten nimet.*

Kunkin rakennuksen uudisrakennusvaihetta käsittelevässä osuudessa on esitelty rakennuttaja, alkuperäisen arkkitehtuurin kuvaus sekä tilojen alkuperäiskäyttö. Myös suunnittelijana toimineen arkkitehdin uraan tutustutaan lyhyesti.

Kaikista rakennuksista on säilynyt uudisrakennusvaiheen piirustuksia, mutta vain osa selvitystä tehdessä käytettävissä olleista suunnitelmista on liitetty mukaan. Vanhimpien rakennusten piirustusten ruotsinkieliset tekstit on suomennettu selvitystyön yhteydessä. Uudisrakennusvaiheen kuvituksena on käytetty myös eri arkistoista peräisin olevia valokuvia.

Rakennusten myöhemmistä vaiheista kertovaan alalukuun on koottu kronologisesti tietoa kunkin rakennuksen muutosvaiheista. Lähteinä on käytetty pääasiassa Helsingin kaupunginarkiston asiakirjoja, Helsingin rakennusvalvonnan arkiston rakennuslupa-asiakirjoja, rakennushistoriaselvityksiä, tutkimuskirjallisuutta ja lehtiartikkeleita sekä osin myös verkkolähteitä

Muutosvaiheita on havainnollistettu eriaikaisin arkkitehtipiirustuksin sekä arkistovalokuvin. Osa muutostiedoista on saatu vertailemalla eriaikaisia piirustuksia ja valokuvia keskenään.

Metsäsika-korttelin rakennusten historia on käyty läpi seuraavassa järjestyksessä, eli aloittaen vanhimmasta rakennuksesta ja siirtyen aina viereiseen rakennukseen ”myötäpäivään”:

- Snellmaninkatu 7,
- Kirkokatu 14,
- Kirkkokatu 12,
- Pihapaviljonki,
- Hallituskatu 3, eli Pihlflycktin talo ja Willebrandin talo,
- Hallituskatu 5,
- Arppeanum.

Snellmaninkatu 7

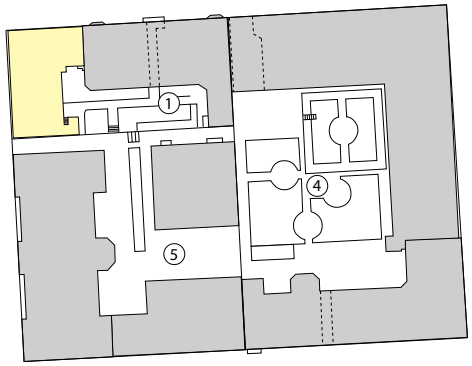

–Rakennuskohtainen historia–

Rakennuksen nimet	**Snellmaninkatu 7,** Möllerin talo, Mäyrälän talo, Apteekin talo
Rakennuttaja	Leipurimestari Abraham Möller
Suunnittelija	Ei tiedossa
Suunnitteluaika	1840
Rakentamisvuodet	1840–1843
Tonttihistoria	Tontti numero 1, pinta-ala 1418 m^2. Tonttijako vahvistunut 23.8.1836 asemakaavan yhteydessä.
Osoite	Snellmaninkatu 7, 00170 Helsinki. Snellmansgatan 7, 00170 Helsingfors. Rinnakkaisosoite: Kirkkokatu 14, 00170 Helsinki. Kyrkogatan 14, 00170 Helsingfors.
Nykyinen kiinteistötunnus	91-1-2-1
Rakennusnumero	2
Väestötietojärjestelmän pysyvä rakennustunnus (VTJ-PRT)	1030176234
Pysyvä rakennustunnus (RATU)	8
Senaatti-kiinteistöjen rakennustunniste	300594 (yhteinen tunniste Kirkkokatu 14:n kanssa)
Kerroslukumäärä	2 kerrosta, kellarikerros, ullakkokerros
Rakennuksen ominaisuudet	Kantavat rakenteet: tiili. Rakentamistapa: paikalla rakennettu. Julkisivut: rapattu ja maalattu.
Talotekniikka	Lämmitystapa: vesikeskuslämmitys. Polttoaine: kauko- tai aluelämpö. Koneellinen ilmastointi.

Kirkkokadun ja Snellmaninkadun kulman kaksikerroksinen kivitalo tunnetaan monilla nimillä. Tässä selvityksessä kulmataloa on kutsuttu nimellä Snellmaninkatu 7. Rakennus tunnetaan myös rakennuttajansa mukaan Möllerin talona, tai nimellä Apteekin talo, sillä kulmassa toimi vuodesta 1903 aina 1960-luvun lopulle asti Kruununhaan apteekki. Kuva: K. Manninen / Suomen Apteekkariliiton kuva-arkisto.

Muutosvaiheet

1865 Rakennuksen kaakkoiskulmaan, vasten tontin eteläreunaa rakennettiin porrashuone, paikalta purettiin rankorakenteinen kuistiosa, joka sijaitsi Möllerin talon ja ulkorakennuksen välissä. Suunnittelija ei ole tiedossa. (Lähde: Arkkitehtitoimisto Lindqvist & Uosukainen 1985.)

1884 Rakennusta laajennettiin Kirkkokadun puolella arkkitehti Theodor Höijerin vuonna 1877 laatimien piirustusten mukaan. Itäsivua vasten sijainnut vanha U-porras purettiin.

1892 Kirkkokadun puoleisen laajennuksen toinen ulko-ovi muutettiin ikkunaksi.

1898 Arkkitehti Theodor laati suunnitelmat katujulkisivujen ensimmäisen kerroksen ikkuna- ja ovimuutoksista.

1905 Rakennus peruskorjattiin: kulmaan rakennettiin apteekille uusi sisäänkäynti, osa ensimmäisen kerroksen ikkuna-aukoista suurennettiin näyteikkunoiksi, sisätiloissa tehtiin väliseinämuutoksia, laajennusosan toiseen kerrokseen johtavat portaat rakennettiin uudelleen. Samana vuonna tontilla tehtiin arkeologisia kaivaustöitä. (Rakennuttaja: Fastighetsaktiebolaget Nikolaigatan 7. Arkkitehti: Gustaf Estlander.)

1953 Julkisivuun kiinnitettiin rakennuksessa toimineen Kruununhaan apteekin nimikilpi ”Apoteket för Kronohagen”.

1961–1962 Kirkkokadun puoleinen ensimmäisen kerroksen huoneisto kunnostettiin Suomen Pankin kerhotiloiksi (Elonen 1986, 11). Toisessa kerroksessa tehtiin väliseinämuutoksilla keskeiskäytävä sekä uusia wc- ja keittiötiloja. Snellmaninkatu 7:n ja viereisen, jugendtyylisen Kirkkokatu 14:n talon välille rakennettiin sisäyhteys. Uunit on purettu viimeistään tässä vaiheessa.

1984 Kirkkokatu 14 – Snellmaninkatu 7 :n virastorakennuksen perustuksia vahvistettiin. Julkisivuvaurioiden todettiin johtuvan puuperustusten lahoamisesta ja liikenteen aiheuttamasta tärinästä. Samalla poistettiin osa kellarin väliseinistä ja oviaukkoja muurattiin umpeen. Osasta rakennusta kellarin lattiakorkeutta pudotettiin noin 100 mm. (Rakennuttaja: Suomen valtio, Rakennushallitus. Pääsuunnittelu: diplomi-insinööri Henrik Holmberg / Rakennushallitus.)

1985–1988 Kaksikerroksinen Snellmaninkatu 7 ja nelikerroksinen Kirkkokatu 14 peruskorjattiin ja muutettiin sosiaali- ja terveysministeriön käyttöön. Rakennustoimenpide oli uudisrakentamiseen verrattava, vaikka samalla puhuttiinkin ennallistamisesta. Vuonna 1905 tehdyt ensimmäisen kerroksen näyteikkunat ja kulman sisäänkäynti poistettiin ja julkisivut palautettiin 1800-luvun laajennettuun asuun. Snellmaninkatu 7:n sisäpihan puolella tehtiin ovi- ja ikkunamuutoksia. Toimistohuoneita muodostettiin uusia väliseiniä rakentamalla. (Rakennuttaja: Suomen valtio, Rakennushallitus. Pääsuunnittelu: arkkitehti Jarmo Uosukainen / Arkkitehtitoimisto Lindqvist & Uosukainen.) (Ilonen 2013, 20.)

2019– Turvajärjestelyistä aiheutuvien rakenteellisten muutosten ja julkisivumuutosten rakennuslupa vahvistettiin maaliskuussa 2019. Töitä ei ole vielä aloitettu. (Rakennuttaja: Suomen valtio, Senaatti-kiinteistöt. Pääsuunnittelu: arkkitehti Vesa Tiilikka / ISS Suunnittelupalvelut Oy.)

Laajuustiedot

Kokonaisala 1213 m^2, 1031 kerrosala m^2, 4396 tilavuus m^3 (Rakennus- ja huoneistorekisteriote, RakVA)
Kirkkokatu 14:n ja Snellmaninkatu 7:n yhteen lasketut laajuustiedot:
Bruttoala 4966,4 m^2, kerrosala 4176,0 m^2, huoneistoala 3458,8 m^2, kokonaistilavuus 16500,0 m^3 (KOKI-raportti, Sk)

Näkymä Suomen Pankin portailta kohti Metsäsika-korttelin luoteiskulmaa 1920-luvulla. Vasemmalla Kirkkokatu 14:n asuinkerrostalo, keskellä Snellmaninkatu 7 ja sen takana Arppeanum. Kuva: Eric Sundström / HKM.

Omistushistoria	Vuoteen 1840 asti omistajana Helsingin kaupunki 1840–1861 leipurimestari Abraham Möller 1861–1898 omistajina perätysten sihteeri K. G. Möller, K. G. Möllerin leski ja K. G. Möllerin tytär Julia M. Waenerberg (omistajuuden vaihtovuodet eivät ole tiedossa) 1898–1902 O. R. Mellin 1902–1902 J. F. Nordling 1902–1903 I. Oldenburg 1903–1905 Leonard Wasenius 1905–1920 Fastighetsaktiebolaget Nikolaigatan 7 1920–1937 omistajana Kulutusosuuskuntien Keskusliitto (1906 perustettu edistysmielisten osuuskauppojen aatteellinen kattojärjestö) 1937–1980 Suomen Pankki 1980– Omistaja: Suomen valtio. Haltija: 1981–1995 Rakennushallitus, 1995–2001 Valtion kiinteistölaitos, 2001– Senaatti-kiinteistöt. (Kiinteistö siirtynyt Suomen Pankin ja Suomen valtion välisellä aluevaihtosopimuksella 4.12.1980.)
Käyttöhistoria	1842 alkaen asuinrakennus, kellarissa leipomo. 1878 alkaen rakennus on ollut asumisen ohella myös liikekäytössä: 1. kerroksessa oli kaksi liikehuoneistoa. 1903 Kruununhaan apteekki (perustettu 1862) muutti rakennukseen, myös asumiskäyttö jatkui. Apteekki toimi talossa aina 1960-luvun lopulle asti. 1920–1942 Kulutusosuuskuntien Keskusliiton käytössä (ensin omistajana, sitten vuokralla). n. 1939–1980 Suomen Pankin käytössä: vuodesta 1944 alkaen Suomen Pankin tutkimuslaitoksen sekä valuutantarkkailun käytössä, vuonna 1962 pankin toiminnat loppuivat lukuun ottamatta 1. kerroksen huoneistoa, joka kunnostettiin pankin kerhotiloiksi, 1970-luvun alkupuolella rakennus otettiin kokonaisuudessaan uudelleen Suomen Pankin käyttöön (ekonomistiosastoja, idänkaupan osasto, osa tiedotusosastoa ja myöhemmin muitakin yksiköitä). (Elonen 1986, 11.) 1962–1980 vuokralaisina valtion virastoja: maatilahallituksen yksiköiden (toimivat tiloissa jo aiemminkin) ja myöhemmin ulkoministeriön osastojen ja valtiovarainministeriön kansantalousosaston käytössä. 1987– sosiaali- ja terveysministeriön käytössä.
Suojelu	Rakennus on suojeltu valtion omistamien rakennusten suojelusta annetun asetuksen (480/1985) nojalla, päätöspäivämäärä 18.9.1980, päätösviranomainen: valtioneuvosto. Asemakaavassa 8980 (vahvistettu 8.1.1988, voimaantulo ja lainvoimaisuuspäivä 12.2.1988) rakennusta koskevat suojelumerkinnät ”sr” (suojeltava rakennus) ja ”sk” (valtion omistamien kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta annetun asetuksen mukaan suojeltava rakennus).
Rakennuksesta tehtyjä selvityksiä	Kohteesta ei ole tehty rakennushistoriaselvitystä. Arkkitehtitoimisto Lindqvist & Uosukainen 1985. *Rakennusselitys. Kirkkokatu 14 – Snellmaninkatu 7*. Tilaaja: Rakennushallitus. Fatman Oy 2006. *Kiinteistön kuntoarviolausunto. STM Kirkkokatu 14. Kirkkokatu 14, 00170 Helsinki. 19.10.2006*. Tilaaja: Senaatti-kiinteistöt.

Uudisrakennus 1840–1843

Leipurimestari Abraham Möller osti vuonna 1840 Helsingin kaupungilta Kruununhaan 2. korttelin Nikolainkadun (nykyisin Snellmaninkatu) ja Kirkkokadun varren kulmatontin numero 1 (1. lainhuuto 8.4.1839, kiinnekirjan päivämäärä 22.1.1840. Tonttirekisterikortti, Kirkkokatu 14. HKA SIN).

Möller rakennutti tontilleen samanaikaisesti useampia rakennuksia: Nikolainkadun varrelle kaksikerroksisen kivirakennuksen, johon tuli asuintiloja ja kellariin leipomo; Kirkkokadun varrelle yksikerroksisen puutalon, johon tuli asuintiloja, sekä Kirkkokadun varrelle pienen ruokavaraston. Nämä kolme rakennusta oli yhdistetty porteilla toisiinsa. Sisäpihalle Möller rakennutti pitkän, pohjaltaan L-kirjaimen muotoisen ulkorakennuksen, joka oli puisen kuistin välityksellä kiinni Nikolainkadun varren kivirakennuksessa.

Rakennusten piirustukset on hyväksytty 23.11.1840, tonttikäynti pidettiin 28.11.1840 ja piirustukset vahvistettiin 8.12.1840. Nikolainkadun varren kivirakennuksen loppukatselmuksen yhteydessä 14.10.1842 huomattiin, että rakennukseen oli tehty myös kellari, jossa oli leipomo tulisijoineen ja myös tästä kellarikerroksesta tuli laatia piirustus. Kellarikerroksen piirustus hyväksyttiin 26.10.1842 ja sisustus katsastettiin 18.10.1843. Suunnittelija ei ole tiedossa, mutta hyväksyjien allekirjoitukset ovat piirustuksissa.

Möllerin kivitalo (nyk. Snellmaninkatu 7) on arkkitehtuuriltaan empire-tyylinen. Rakennuksen pohjamuoto oli alun perin suorakaide. Kivijalka on graniittia. Myös kellarikerroksessa oli ikkunoita. Tiilestä muuratut julkisivut rapattiin ja maalattiin, ensimmäisen kerroksen seinäpinnassa on viivarustiikka. Kerrosten väliseen seinävyöhykkeeseen tehtiin kaksi kerroslistaa, joista toinen kulki ensimmäisen kerroksen ikkunoiden yläreunan tasolla ja toinen toisen kerroksen ikkunoiden alareunan tasolla. Räystäslista profiloitiin ja räystään alapintaan tehtiin hammaslista. Nikolainkadun puoleisella julkisivulla oli kaksi sisäänkäyntiä ja yhdeksän ikkuna-akselia. Kirkkokadun puolella ikkuna-akseleita oli neljä. Ikkunat olivat kuusiruutuisia puuikkunoita. Ensimmäisen kerroksen ikkunoissa oli ulkopuoliset puuluukut, jotka näkyvät aikavälillä 1878–1892 otetussa vanhimmassa kohteesta löydetystä valokuvassa (s. 71). Ensimmäisen kerroksen ikkunoiden päälle tehtiin pyörökaaret, Nikolainkadun puoleisen julkisivun keskimmäiset kolme ikkunaa koristeltiin yläpuolisin kolmioin. Sisäpihan puoleiselle itäjulkisivulle ei tehty kerroslistoja eikä ikkunoiden yläpuolisia koristeluita.

Katto oli loiva aumakatto. Savupiippujen ja hormien päällä oli tuulihatut. Alkuperäisenä katemateriaalina käytettiin tervaan kastettuja lumppupapereita, mikä oli huopakaton varhainen versio. Huopakatot kehittyivät 1800-luvun alussa, kun empire- eli uusklassinen arkkitehtuuri suosi loivia, aumattuja kattomuotoja (Rinne 2018). Vanhasta katemateriaalista on säilynyt fragmentti rakennuksen kaakkoiskulmassa, nykyisen katon alla. Tämä fragmentti on ainut laatuaan Suomessa (Selja Flink 2018).

Ensimmäinen ja toinen kerros olivat sisäänkäyntejä lukuun ottamatta pohjiltaan lähes identtiset. Niissä sijaitsi asuintiloja. Ensimmäisen kerroksen tiloihin pääsi suoraan Nikolainkadulta, toisen kerroksen asuntoihin oli käynti kerrosten välisen U-portaan kautta. Porras on sittemmin purettu. Käytävätiloja ei ollut.

Kantavat väliseinät muurattiin tiilestä. Rakennuksessa oli painovoimainen ilmanvaihto ja huonekohtainen puulämmitys. Tavallisten uunien lisäksi oli leivinuuneja.

Osittain maanalaiseen kellarikerrokseen pääsi sisäpihan puolelta, ulkoportaan kautta. Katot holvattiin tiilestä. Möllerin leipomo leivinuuneineen sijaitsi kaakkoiskulmassa. Kellarikerroksessa oli myös asuinhuoneita. Sekä kadun että sisäpihan puolelle oli ikkunoita.

Talon ullakko oli kylmä. Kattotuolit veistettiin hirrestä.

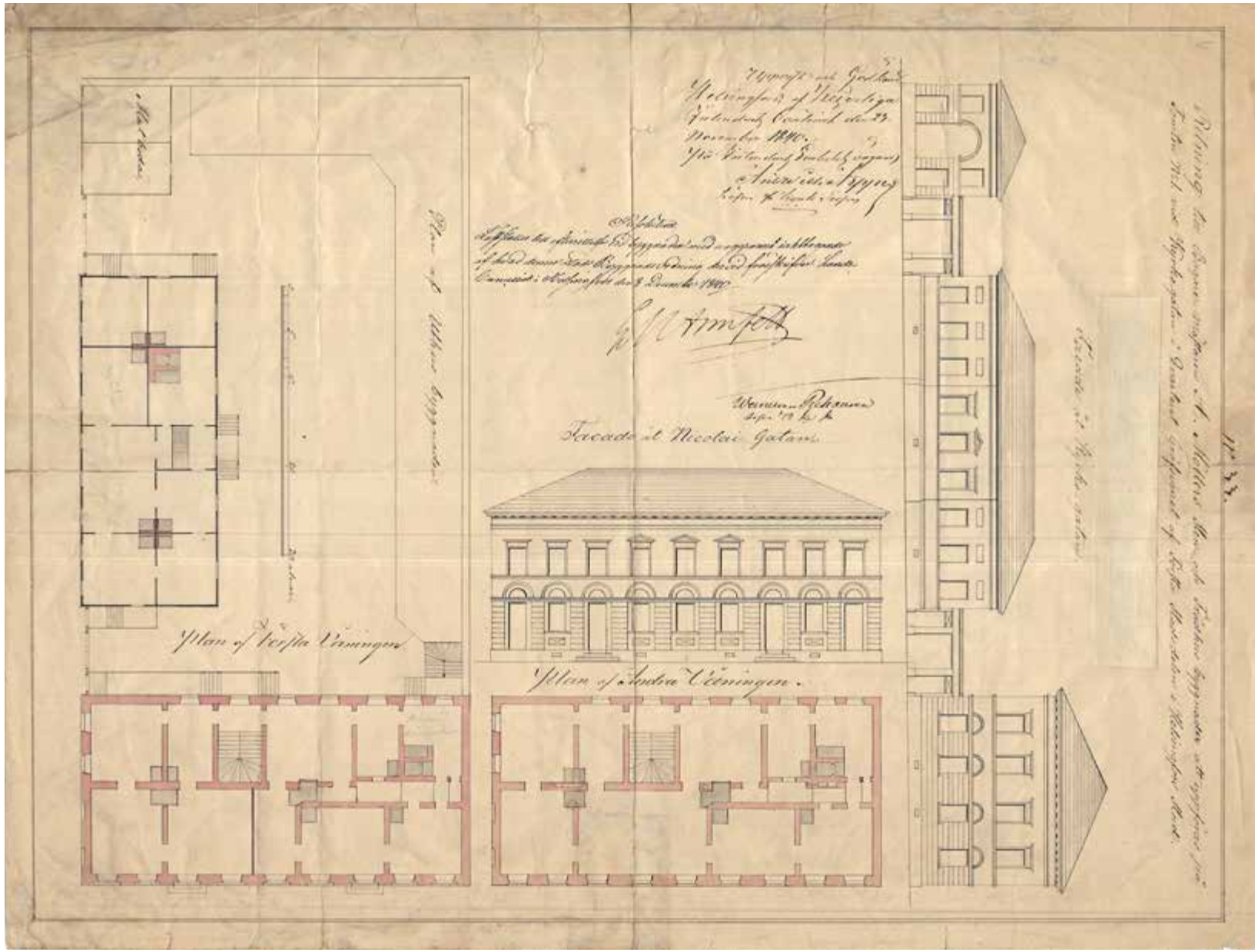

Leipurimestari Abraham Möller rakennutti Kirkkokadun ja Nikolainkadun kulmatontilleen numero 1 kivi- ja puurakennuksia, joista on oikealla esitetty julkisivut Kirkkokadulle, keskellä kivirakennuksen julkisivu Nikolainkadulle (nykyisin Snellmaninkatu) ja kivirakennuksen toisen kerroksen pohjapiirustus, vasemmalla on asemapiirros, jossa ovat myös Kirkkokadun varrelle sijoittuvien ruokavaraston ja puisen asuinrakennuksen sekä kivisen asuinrakennuksen ensimmäisen kerroksen pohjapiirustukset. Rakennusten välissä on ajoportit. Pihalla tonttia reunustaa pitkä, pohjaltaan L-kirjaimen muotoinen piharakennus, joka on puisen kuistin välityksellä kiinni Nikolainkadun varren kivirakennuksessa. Keisarillisen intendentinkonttorin A.W. Arppe on hyväksynyt piirustuksen 23.11.1840. E.M. Armfelt ja Werner von Rehausen ovat allekirjoituksillaan vahvistaneet piirustuksen 8.12.1840 ja tarkistaneet sen olevan kaupungin rakennusjärjestyksen mukainen. Piirustuksen kääntöpuolen merkinnöistä käy ilmi, että H.J. Crohns ja B.W. Alftons katsastivat tontin 28.11.1840 ja että kivirakennuksen loppukatselmuksen yhteydessä 13.10.1842 huomattiin, että kellarikerrokseen oli sisustettu leipomo tulisijoineen. Tämän jälkeen kellarista laadittiin piirustus (viereisellä sivulla). Kirkkokadun puoleisen puisen asuinrakennuksen loppukatselmus pidettiin 11.5.1850. Pohjoinen on piirustuksessa alhaalla. Piirustus: HKA.

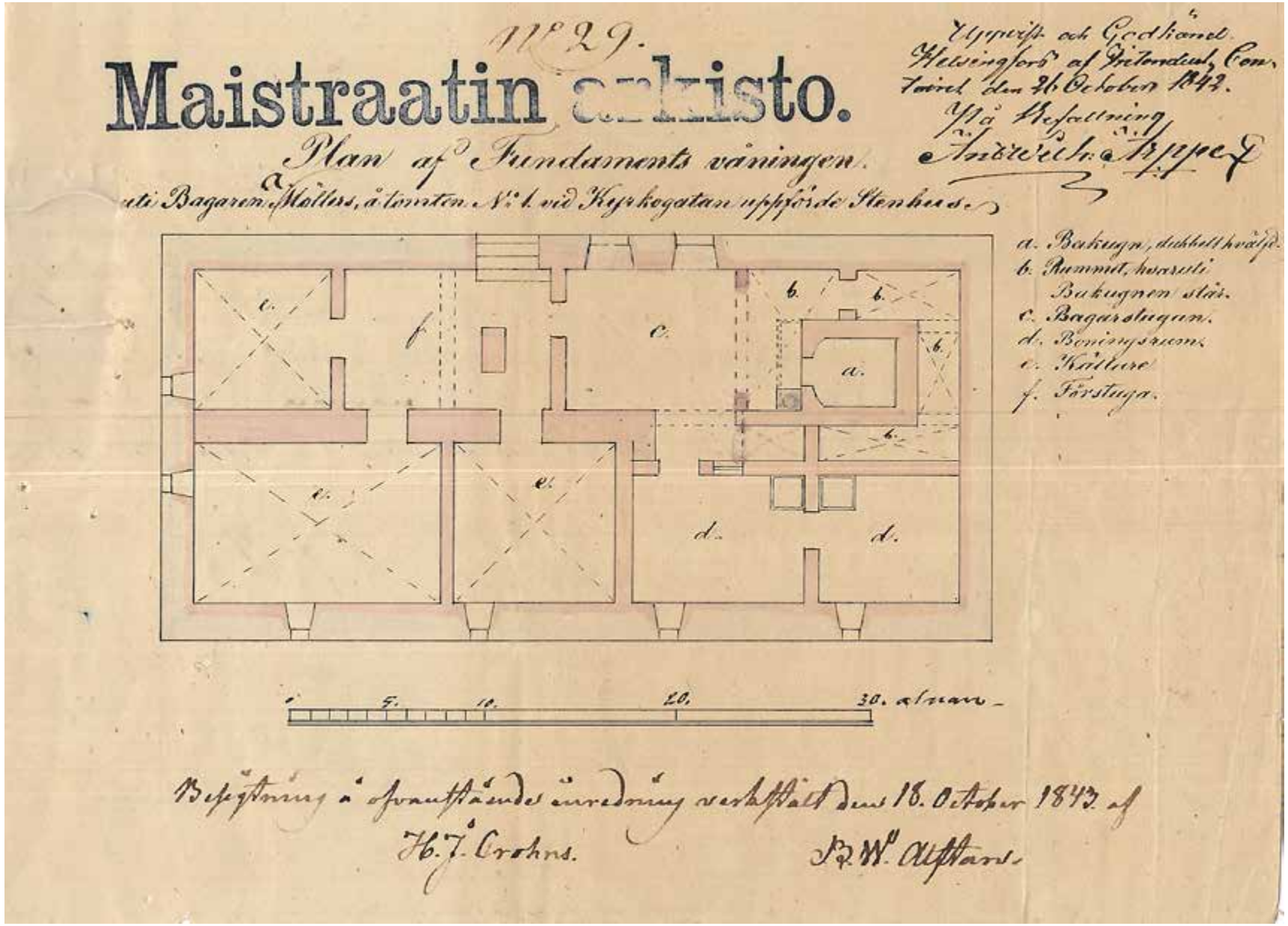

1	

Leipuri Abraham Möllerin omistaman Nikolainkadun varrelle rakennuttaman kivirakennuksen kellarikerroksessa sijaitsi leipomo, jonka pohjapiirustukseen on merkitty kirjaimilla tilojen käyttötarkoitukset: a = leivinuuni, jossa oli kaksinkertainen holvaus; b = huone, jossa sijaitsi leivinuuni; c = leivintupa; d = asuinhuone; e = kellari; f = eteinen. Helsingin intendentinkonttorin Anton Wilhelm Arppe tarkisti ja hyväksyi suunnitelman 26.10.1842. Lääninkanslia tarkisti 12.12.1842, että työt vastasivat kaupungin järjestyssääntöjä. Armfelt ja Hausen H.J. Crohns ja B.W. Alftan katsastivat kellarin sisustuksen 18.10.1843. Piirustus: HKA.

Myöhemmät vaiheet

Nikolainkadun ja Kirkkokadun kulmatalo oli leipurimestari Abraham Möllerin omistuksessa aina vuoteen 1861 asti ja vuoteen 1898 asti Möllerin sukulaisten omistuksessa. Vuonna 1865 talon kaakkoiskulmaan rakennettiin uusi porrashuone, joka johti sisäpihan tasosta ullakolle ja joka yhdisti katurakennuksen piharakennukseen. Porrashuoneen rakentamisen yhteydessä korotettiin katon lapetta. Korotetun lappeen alle jäi fragmentti vanhaa kattoa, jonka katemateriaalina oli käytetty tervaan kastettuja lumppupapereita.

1800-LUVUN LOPPU

Vuonna 1877 arkkitehti Theodor Höijer laati piirustukset, joiden mukaan rakennusta laajennettiin Kirkkokadun puolella kahden ikkuna-akselin verran. Laajennusosaan tehtiin asuinhuoneita, porrashuone sekä holvattu käytävä, joka johti Kirkkokadulta sisäpihalle. Samassa yhteydessä 1840-luvulla rakennettu ensimmäisen ja toisen kerroksen välinen U-porras purettiin. Rakennustyöt valmistuivat vuonna 1884.

Vuodesta 1878 alkaen ensimmäisessä kerroksessa oli kaksi liikehuoneistoa, joihin oli käynti suoraan Nikolainkadulta. 1800-luvun loppupuolen valokuvan perusteella toisessa liiketilassa oli kahvila.

Vuonna 1898 omistajaksi tuli O. R. Mellin. Samana vuonna Theodor Höijer laati ensimmäisen kerroksen liiketilojen aukotuksen muutospiirustukset.

1900-LUVUN ALKU

Vuodesta 1903 alkaen talon kulmassa toimi vuonna 1862 perustettu Kruununhaan apteekki. Yläkerta oli edelleen asuinkäytössä. Vuonna 1905 Leonard Wasenius myi tontin numero 1 rakennuksineen kiinteistöosakeyhtiölle nimeltä Fastighetsaktiebolaget Nikolaigatan 7. Vuonna 1905 tontilta purettiin 1850 valmistunut Kirkkokadun varren yksikerroksinen puutalo, 1800-luvun puolivälin makasiinirakennus sekä pitkä piharakennus vuodelta 1865 ja paikalle rakennettiin nelikerroksinen, kivinen asuinkerrostalo (nykyinen Kirkkokatu 14) arkkitehti Gustaf Estlanderin laatimien suunnitelmien mukaan. Samalla Estlander teki muutospiirustukset myös vanhaan kulmataloon. Kulmaan rakennettiin apteekille uusi sisäänkäynti tuulikaappeineen ja osa ensimmäisen kerroksen ikkunoista suurennettiin näyteikkunoiksi.

Vuonna 1920 Fastighetsaktiebolaget Nikolaigatan 7 myi kiinteistön Kulutusosuuskuntien Keskusliitolle, joka oli vuonna 1906 perustettu edistysmielisten osuuskauppojen aatteellinen kattojärjestö. Kiinteistö oli KK:n omistuksessa vuoteen 1937 asti, jolloin sen osti Suomen Pankki. Omistajanvaihdoksen jälkeen KK oli vuokralla vielä vuoteen 1941 asti.

1944–1970

Kirkkokatu 14 ja Snellmaninkatu 7 olivat vuodesta 1944 alkaen Suomen Pankin tutkimuslaitoksen ja valuutantarkkailun käytössä. Rakennushallituksessa marraskuussa 1961 laaditusta toisen kerroksen piirustuksesta käy ilmi, että viimeistään tällöin Snellmaninkatu 7:n taloon oli tehty keskikäytävä, uusia wc- ja keittiötiloja ja sisäyhteys Kirkkokatu 14:n puolelle. Merkittävä muutos on myös, että kaikki toisen kerroksen uunit on purettu lämmitysjärjestelmämuutoksen myötä.

Vuonna 1962 muu pankin toiminta loppui, mutta ensimmäisen kerroksen huoneisto kunnostettiin pankin kerhotiloiksi (Elonen 1986, 11). Ei ole varmuutta sijaitsiko huoneisto Snellmaninkatu 7:n vai Kirkkokatu 14:n puolella.

1970-luvun alkupuolella Snellmaninkatu 7 tuli taas laajemmin Suomen Pankin käyttöön (Elonen 1986, 11). Pankki säilytti joitakin aikoja julkaisuvarastoa kellarissa sijainneen vanhan leipomon tiiliuunissa (Elonen 1986, 10). Samanaikaisesti, aikavälillä 1962–1980 vuokralaisina oli valtion virastoja, kuten maatilahallituksen yksiköitä ja ulkoministeriön sekä valtiovarainministeriön osastoja. Kruununhaan apteekki toimi rakennuksessa ainakin 1960-luvun puoliväliin asti. Osa apteekin vanhasta esineistöstä siirrettiin Turussa sijaitsevaan apteekkimuseoon.

1970- JA 1980 -LUVUT

Vuonna 1970 säädettiin laki (526/1970) aluevaihdosta valtion ja Suomen Pankin välillä. Kirkkokatu 14:n ja Snellmaninkatu 7:n talot siirtyivät Suomen Pankilta valtiolle ja pankki sai valtiolta muuta tonttimaata (Elonen 1986, 11). Aluevaihto toteutui vasta myöhemmin 10 vuotta myöhemmin eli vuonna 1980. Kiinteistö siirtyi valtion omaisuudeksi 4.12.1980 tehdyn aluevaihtosopimuksen nojalla (Suomen Pankin hallinto-osaston toimistosihteeri Arno Lindgrenin 9.12.1980 päivätty kirje Helsingin kaupungin rakennusvalvontavirastolle. Säilyttävä arkisto: RakVA).

Snellmaninkatu 7:n ja Kirkkokatu 14:n rakennukset suojeltiin 18.9.1980 valtion omistamien rakennusten suojelusta annetun asetuksen nojalla.

1980-luvulle tultaessa Snellmaninkatu 7 ja Kirkkokatu 14 olivat menneet niin huonoon kuntoon, että vuonna 1982 Helsingin rakennusvalvontavirasto kehotti kunnostamaan julkisivuja: ”*Kiinteistön haltijaa kehotetaan suorittamaan seuraavat toimenpiteet alla mainittuun päivämäärään mennessä: rappausvauriot ja seinäpintojen halkeamat korjattava; ovet ja ikkunat korjattava, tarvittaessa uusittava alkuperäisen kaltaisiksi; jalusta ja luonnonkiviset seinäpinnat puhdistettava ja saumattava; katu- ja pihajulkisivut maalattava. Toimenpiteet on suoritettava 1.11.1984 mennessä. Siksi kunnes rakennukset on korjattu, tulee Teidän jatkuvasti tarkkailla rakenteiden kuntoa ja tarvit-*

taessa ryhtyä rakennusvalvontaviraston hyväksymiin toimenpiteisiin." (Helsingin rakennusvalvontaviraston kunnostuskehotus 1.2.1982. RakVA.)

Tammikuussa 1984 vahvistettiin rakennuslupa ja ryhdyttiin korjaustöihin. Perustuksia vahvistettiin. Samalla poistettiin osa kellarin väliseinistä ja kellarin lattian korkeutta pudotettiin osin noin 100 mm. Näiltä osin pääsuunnittelijana oli Rakennushallituksen diplomi-insinööri Henrik Holmberg. Rakennuttajana oli Rakennushallitus. (Rakennuslupa 1-3100-C-83, vahvistettu 9.1.1984. RakVA.)

Vuosien 1985–1987 aikana Snellmaninkatu 7:n ja Kirkkokatu 14:n talot muutettiin sosiaali- ja terveysministeriön toimitiloiksi. Peruskorjaus- ja muutostyön rakennuslupa vahvistettiin vuonna 1985, pääsuunnittelusta vastasi Jarmo Uosukainen arkkitehtitoimistosta Lindqvist & Uosukainen. Voimassa ollut asemakaava oli vahvistettu 20.10.1970. Alueelle oltiin laatimassa asemakaavan muutosta, jonka mukaisesti suunnittelu oli suoritettu. Rakennukset varustettiin kaavaluonnoksessa merkinnällä sr. Rakennustoimenpide oli uudisrakentamiseen verrattava toimenpide vaikka samalla puhuttiinkin ennallistamisesta. Museovirasto antoi asiasta lausuntonsa.

1980-luvun korjaustöiden yhteydessä julkisivut pyrittiin palauttamaan sisäänkäyntejä lukuun ottamatta 1800-luvun laajennettuun asuun. Vuonna 1905 tehdyt ensimmäisen kerroksen näyteikkunat palautettiin alkuperäisen kokoisiksi ikkunoiksi. Snellmaninkadun kaksi sisäänkäyntiä ja Kirkkokadun toinen sisäänkäynti muutettiin ikkunoiksi ja toinen levennettiin yksilehtisestä parioveksi. Ensimmäisen kerroksen ikkunoiden yläpuolelle palautettiin pyörökaaret. Sisäpihan kulmasisäänkäynti purettiin ja korvattiin uudella. Piha- ja eteläsivujen sokkeleita korotettiin teräsbetonilla. Maan alla olleet tai heikkokuntoiset tiiliseinän osat purettiin ja betonoitiin (Arkkitehdit Lindqvist & Uosukainen 1985, 19). Laajennusosan pihajulkisivussa tehtiin aukkomuutoksia. Sisätiloissa tehtiin paljon väliseinämuutoksia. Lattioille asennettiin muovimatot. Sisätilojen osalta loppukatselmus pidettiin vuonna 1987, pihan ja julkisivujen osalta tammikuussa 1988. (Rakennusluvan 1-1936-A-84 asiakirjat. RakVA.)

Nykyisinkin voimassa oleva asemakaava 8980 vahvistettiin korjaustöiden jälkeen vuonna 1988. Asemakaavassa rakennusta koskevat kaavassa suojelumerkinnät sr (suojeltava rakennus) ja sk (valtion omistamien kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta annetun asetuksen mukaan suojeltava rakennus).

Rakennus on pitkän historiansa aikana muuttunut yksityisomistuksessa olleesta asuin- ja leipomorakennuksesta valtion omistamaksi toimistorakennukseksi. Asumis- ja liiketilakäyttö on loppunut ja rakennus on nykyisin sosiaali- ja terveysministeriön käytössä.

Möllerin talon (nyk. Snellmaninkatu 7) ensimmäisessä kerroksessa oli vuodesta 1878 alkaen kaksi liiketilaa, joiden sisäänkäynnit sijaitsivat Nikolainkadun (nyk. Snellmaninkatu) puolella. Aikavälillä 1878–1892 otetussa kuvassa näkyy julkisivussa kaksi liiketilan kylttiä, joista toisessa lukee "Kaffe & the. U. V. Holmqvist" ja kyltin alareunaan on kiinnitetty viipurinrinkeli. Ensimmäisen kerroksen ikkunoissa oli tällöin vielä puiset ikkunaluukut. Oikealla näkyy vuonna 1869 valmistunut yliopiston kemian laboratorio- ja museorakennus (Arppeanum). Kuva (osa): Charles Riis / HKM.

1877, 1884

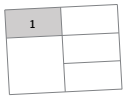

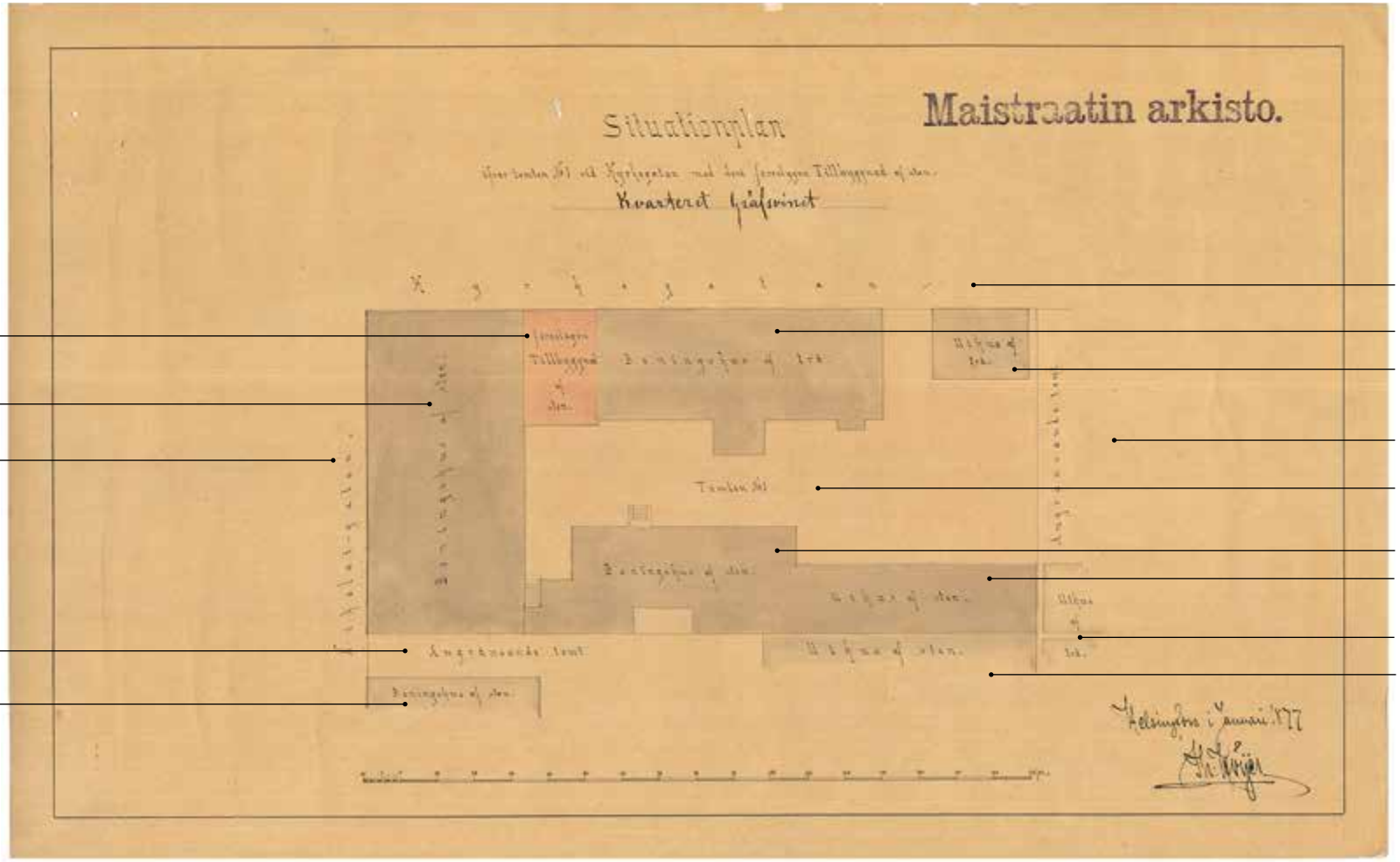

Arkkitehti Theodor Höijer laati tammikuussa 1877 piirustukset Möllerin kaksikerroksisen kulmatalon (nyk. Snellmaninkatu 7) laajentamiseksi. Laajennusosa on väritetty tähän Metsäsika-korttelin luoteiskulman tontti numero 1:n asemapiirustukseen punaisella. Laajennus valmistui vuonna 1884. Piirustus: HKA. Suomennos: Livady.

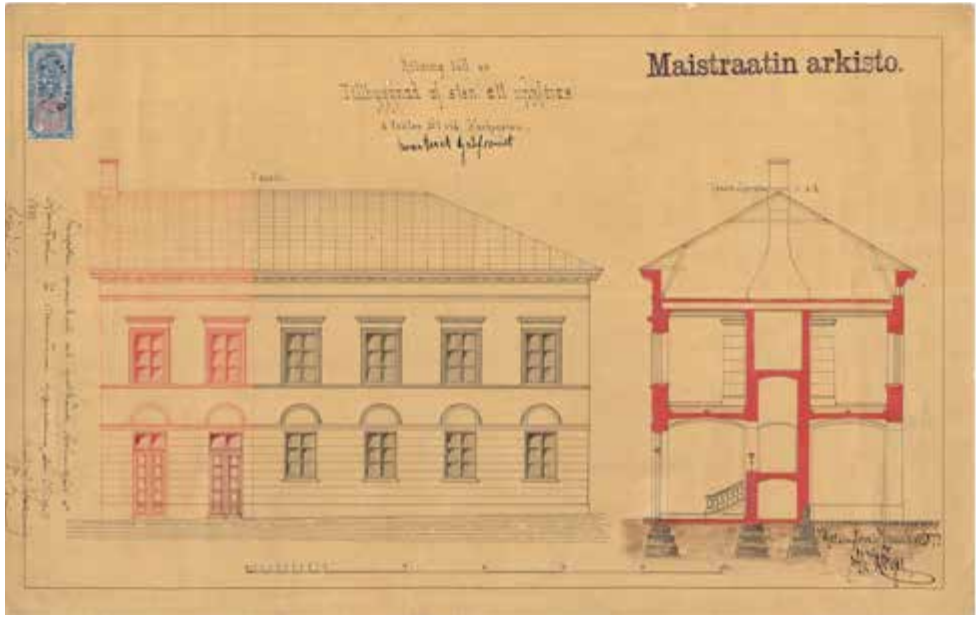

Laajennusvaiheen julkisivu Kirkkokadulle ja leikkaus A–B. Arkkitehti Theodor Höijer on päiväännyt piirustuksensa tammikuussa 1877. Yleisten rakennusten ylihallituksen A.F. Aminoff tarkisti julkisivumuutoksen 25.4.1884. Piirustus: HKA.

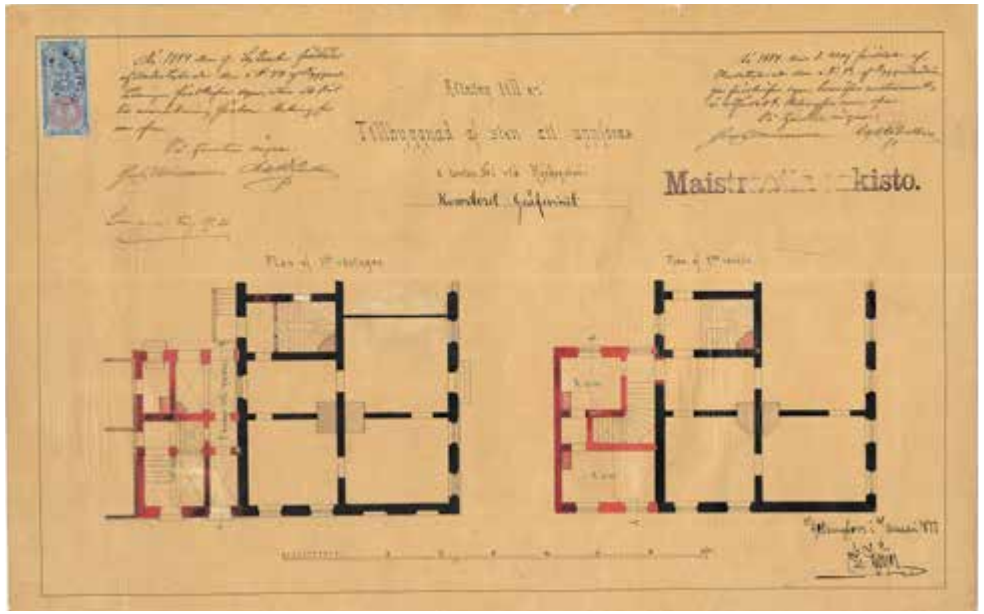

Kaksikerroksiseen laajennusosaan tehtiin asuinhuoneita, porras ja holvattu käytävä, jonka kautta pääsi Kirkkokadulta tontin sisäpihalle. Vanhan osan 1840-luvulla rakennettu U-kirjaimen muotoinen sisäporras purettiin ja tilalle rakennettiin asuinhuoneita. Theodor Höijer on signeerannut piirustuksen tammikuussa 1877. Piirustuksessa on 1.5.1884, 13.5.1884 ja 9.9.1884 päivätyt tarkastusmerkinnät. Piirustus: HKA.

1898

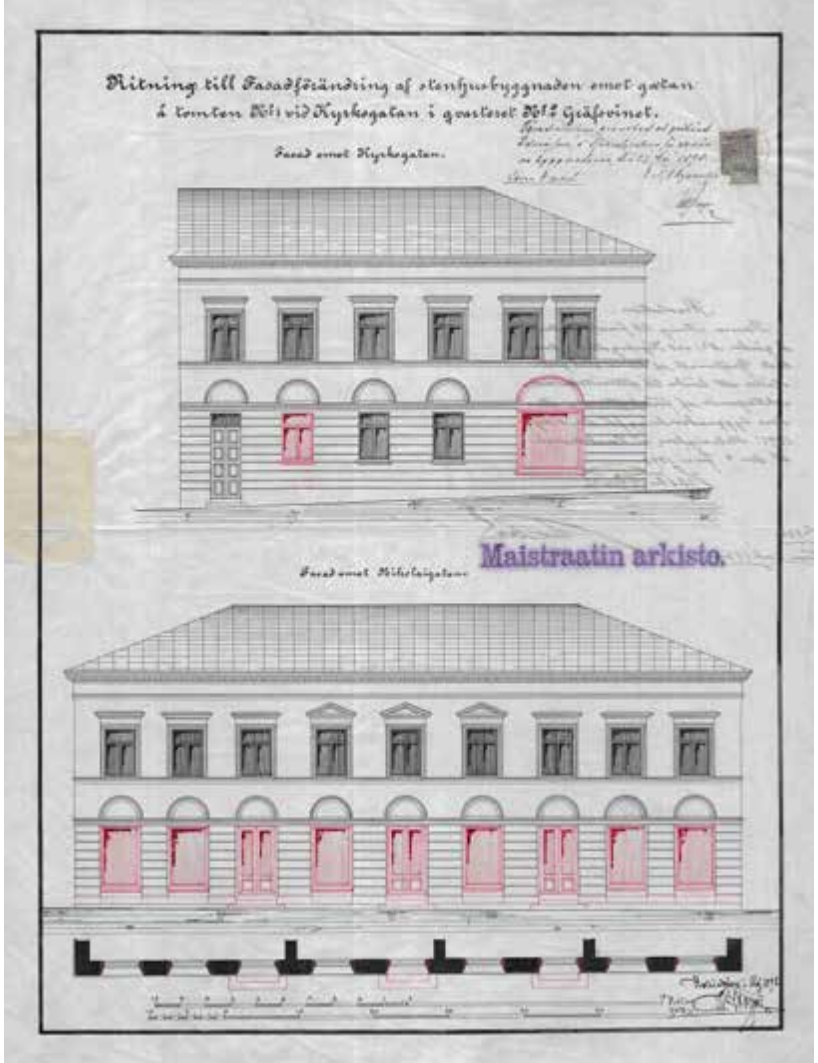

Arkkitehti Theodor Höijer laati toukokuussa 1898 kulmatalon julkisivumuutokset. Yllä julkisivu Kirkkokadulle, alla julkisivu Nikolainkadulle. Muutokset koskivat ensimmäisen kerroksen aukotuksia. Myös toisen kerroksen ikkunat on jossain vaiheessa vaihdettu 6-ruutuisista T-ikkunoiksi. Piirustuksessa on 27.5.1898 ja 9.6.1898 päivätyt hyväksymismerkinnät. Piirustus: HKA.

1905

Liputusta suurlakon aikana (30.10.–6.11.1905). Kulmatalossa oli asuintiloja sekä Kruununhaan apteekki, jolle oli vuoden 1905 aikana rakennettu uusi sisäänkäynti rakennuksen kulmaan sekä suurennettu ikkunoita näyteikkunoiksi. Takana oikealla on Arppeanum. Vasemmassa laidassa näkyy uusi Kirkkokatu 14:n jugendtyylinen asuinkerrostalo, joka valmistui seuraavan vuoden puolella. Sekä tämä uudisrakennus että vanha Möllerin kulmatalo olivat vuodesta 1905 alkaen Fastighetsaktiebolaget Nikolaigatan 7:n omistuksessa. Kuva: Reinhold Hausen / HKM.

1905

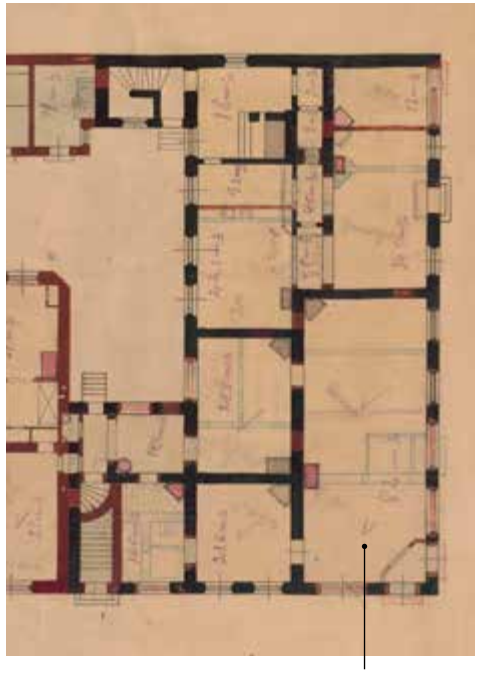

1. kerros

Apteekki

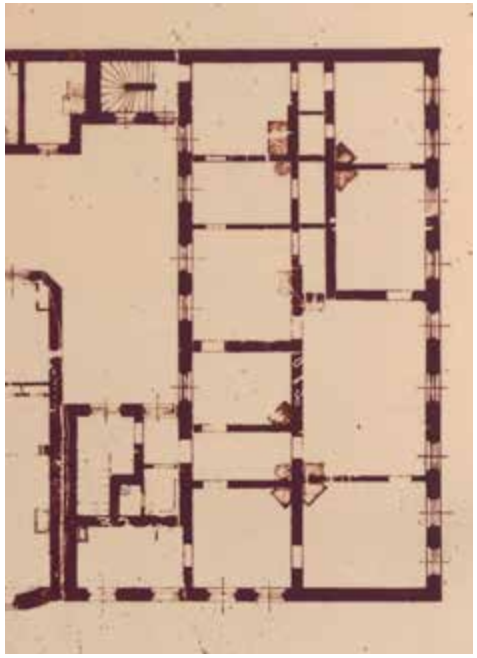

2. kerros

Arkkitehti Gustaf Estlanderin maaliskuussa 1905 signeeraamat kaksikerroksisen kulmatalon (nyk. Snellmaninkatu 7) muutosvaiheen pohjapiirustukset. Ensimmäisen kerroksen kulmassa toimineelle apteekille tehtiin uudet sisäänkäynnit ja tuulikaappi sekä kolme suurta näyteikkunaa. Suuri tila muodostettiin purkamalla vanhoja väliseiniä (merkitty vihreällä). Piirustuksista käy ilmi vanhojen uunien muodot, jotka poikkeavat vuoden 1840 piirustuksiin merkityistä. Piirustukset (osa): KA.

Arkkitehti Gustaf Estlanderin maaliskuussa 1905 laatimat Kirkkokatu 14:n uuden jugendtyylisen asuinrakennuksen sekä samalla tontilla olevan vanhan Möllerin talon (nyk. Snellmaninkatu 7) muutosvaiheen julkisivupiirustukset Kirkkokadulle ja Nikolainkadulle (nyk. Snellmaninkatu). Kulmataloon ensimmäiseen kerrokseen tehtiin näyteikkunoita ja uudet sisäänkäynnit. Yhteensä ensimmäisessä kerroksessa oli viisi sisäänkäyntiä. Rakennuttajana oli Fastighetsaktiebolaget Nikolaigatan 7. Piirustukset (osa): KA.

1922

Kulmatalo (nyk. Snellmaninkatu 7) vuonna 1922, jolloin se oli Kulutusosuuskuntien keskusliiton omistuksessa. Ensimmäisen kerroksen kulman liiketilaa vuokrasi Kruununhaan apteekki, jolle oli vuonna 1905 rakennettu uudet sisäänkäynnit kulman molemmille sivuille. Ensimmäiseen kerrokseen oli tehty suuria näyteikkunoita. Samalla ensimmäisen kerroksen ikkunoiden päällä olleet pyörökaarisyvennykset on rapattu piiloon. Snellmaninkadun julkisivussa on teksti ”Kulutusosuuskuntien Keskusliitto”. Kuva: Eric Sundström / HKM.

1948

Snellmaninkadun ja Kirkkokadun kulma vuonna 1948. Snellmaninkatu 7:n ja Kirkkokatu 14:n taloissa oli Suomen Pankin osastoja. Pankki oli ostanut kiinteistöt Kulutusosuuskuntien Keskusliitolta vuonna 1937. Liiton nimikyltti on poistettu Snellmaninkadun julkisivusta. Molempien talojen toinen kerros oli pankin käytössä, myöhemmin talot olivat kokonaan pankin käytössä. Piippujen päällä näkyy runsaasti painovoimaista ilmanvaihtoa tehostavia J. A. Johnin tuulihattuja eli "jonnareita", joiden toiminta perustui alipaineen synnyttämiseen tuulen avulla. Kuva: Eloranta / Suomen Pankin arkisto.

1960-luku

Kruununhaan apteekki juhli vuonna 1962 100-vuotissyntymäpäiviään. Kukkien keskellä on apteekkari Åke Lydman. Apteekki on sijainnut rakennuksen ensimmäisessä kerroksessa, nykyisten toimistotilojen 154, 156, 157 ja 158 paikalla. Kuva: J. Poutanen / Suomen Apteekkariliiton kuvaarkisto.

Kruununhaan apteekki 1960-luvun puolivälissä. Katossa näkyy palkkeja, jotka sijaitsevat paikalta purettujen 1840-luvun väliseinien paikalla. Kuva: K. Manninen / Suomen Apteekkariliiton kuvaarkisto.

Snellmaninkadun puoleinen katunäkymä 1950- tai 1960-luvulta. Taustalla näkyy Säätytalon koristeellinen päätykolmio. Kuva (osa): Constantin Grünberg / HKM.

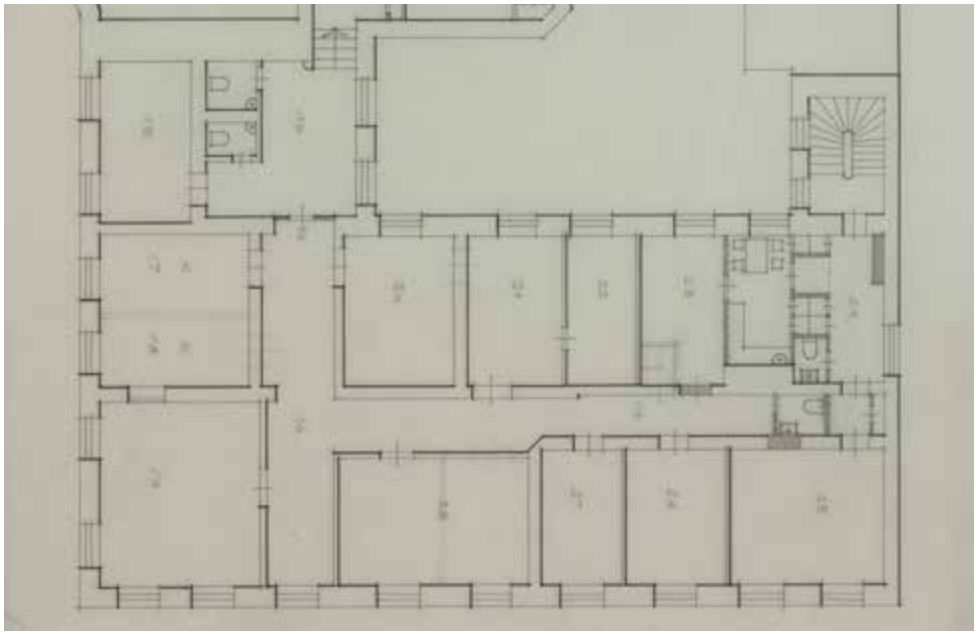

Suomen Pankin omistuksessa olleeen Snellmaninkatu 7:n muutosvaiheen toisen kerroksen pohjapiirustus. Rakennushallitus 10.11.1961. Rakennukseen on tehty väliseinämuutoksilla keskikäytävä ja uudet wc- ja keittiötilat. Vanhat uunit on purettu. Snellmaninkatu 7:n ja Kirkkokatu 14:n talojen välille on rakennettu sisäyhteys. Piirustus (osa): KA.

Apteekin kulma 1960-luvun puolivälissä. Kuva: K. Manninen / Suomen Apteekkariliiton kuva-arkisto.

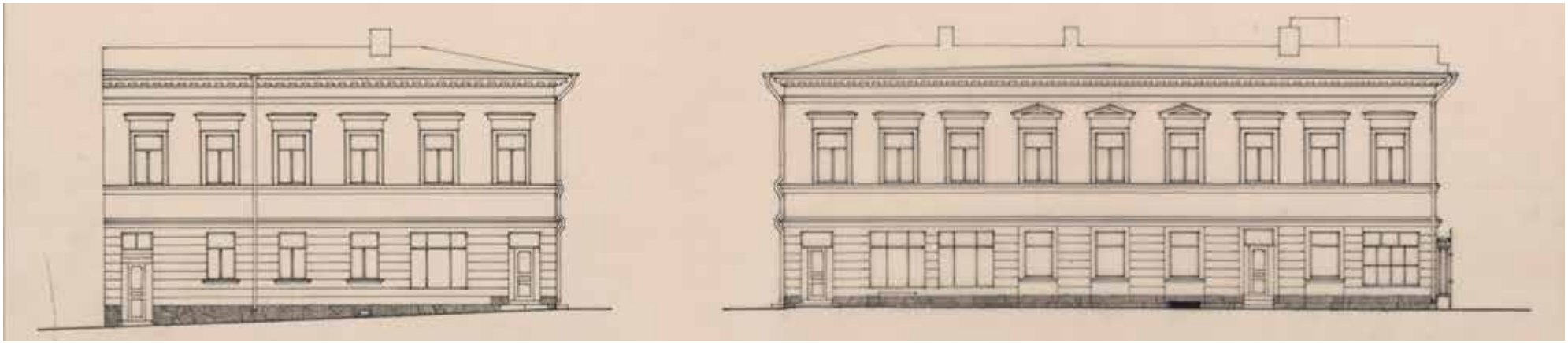

Julkisivut Kirkkokadulle ja Snellmaninkadulle. Rakennushallitus 18.7.1968. Kellarikerroksen ikkunat on muurattu umpeen. Katutasossa oli enää neljä sisäänkäyntiä, kun Snellmaninkadun eteläisin ovi muutettiin suureksi ikkunaksi. Piirustus (osa): KA.

1970-luku

Vuonna 1865 rakennettu porrashuone

Vuonna 1865 rakennettu piharakennus, johon porarshuone on alun perin liittynyt

Kirkkokatu 14

Snellmaninkatu 7

Snellmaninkatu 7 1970-luvun alun asussaan. Ensimmäisessä kerroksessa on ollut neljä sisäänkäyntiä ja osa ikkunoista on ollut suuria näyteikkunoita. Kuva (osa): Simo Rista / OLA.

Kirkkokadun ja Snellmaninkadun kulma kuvattuna aikavälillä 1970–1972. Kruununhaan apteekki on muuttanut pois talosta ja apteekin mainostekstit on poistettu julkisivuista. Ensimmäisen kerroksen ikkunoiden yläpuolella ei ollut pyörökaarisyvennyksiä. Kuva: OLA.

Peruskorjaus ja muutos sosiaali- ja terveysministeriön toimitiloiksi 1984–1988

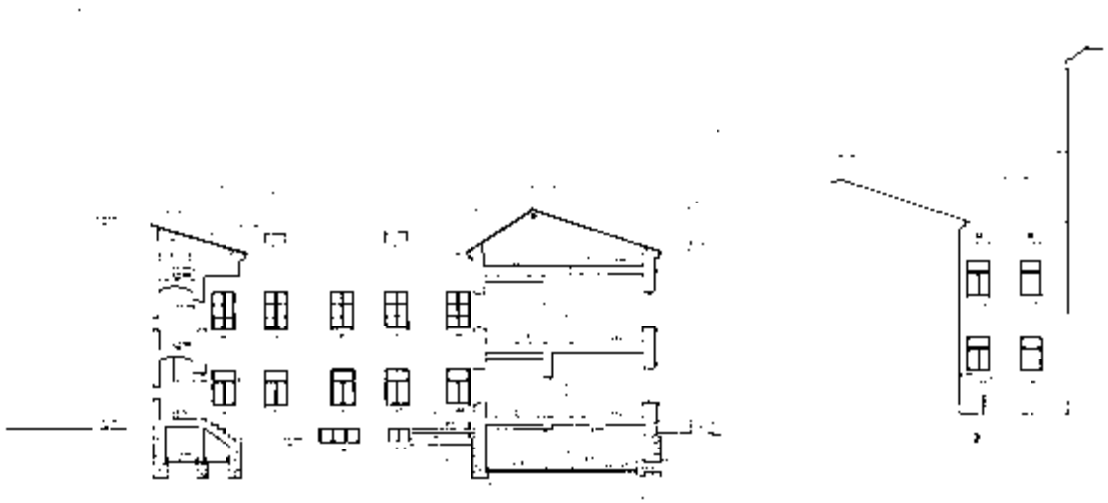

Yllä: Snellmaninkatu 7:n pihajulkisivu itään ja porrashuoneen sekä laajennusosan leikkaus sekä laajennusosan pihajulkisivu etelään ja 9.1.1985. Laajennusosasta purettiin pihanpuoleinen sisäänkäynti ja ikkunaa siirreettiin 1980-luvun peruskorjaustöiden yhteydessä. Sisäkulman vanha kellarin sisäänkäynti korvattiin uudella. Pihjulkisivujen sokkeleita korotettiin teräsbetonilla. Piirustus: Arkkitehti Jarmo Uosukainen, Arkkitehtitoimisto Lindqvist & Uosukainen / Sk.

Vasemmalla: Helsingin kaupungin rakennusvalvontavirasto oli vuonna 1982 antanut Kirkkokatu 14:n ja Snellmaninkatu 7:n julkisivujen kunnostuskehotuksen. Julkisivut olivat menneet huonoon kuntoon. Kuva on otettu vuonna 1984 sisäpihan puolelta ennen kunnostustöiden aloittamista. Kuva: MV.

Pihajulkisivut syksyllä 2019.

Snellmaninkatu 7:n julkisivu Kirkkokadulle. Julkisivulla on ollut alun perin kaksi sisäänkäyntiä, 1980-luvun korjaustöiden yhteydessä sisäänkäynnit muutettiin ikkunoiksi. Ensimmäisen kerroksen ikkunat palautettiin alkuperäisen kokoisiksi. Ikkunoiden yläpuolelle palautettiin kaaret vanhan rakenteen mukaiseksi purkamalla pois jälkeenpäin muurattu täyte.

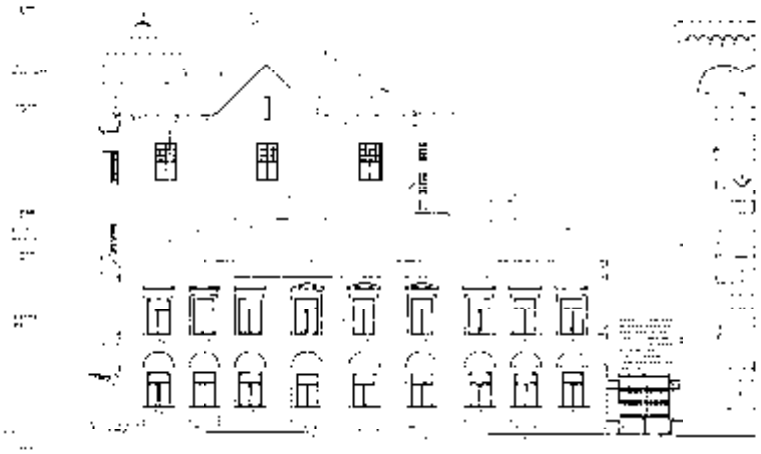

Julkisivu Snellmaninkadulle. Länsisivulla on ollut alun perin kaksi sisäänkäyntiä, 1980-luvun korjaustöiden yhteydessä sisäänkäynnit muutettiin ikkunoiksi. Ensimmäisen kerroksen ikkunat palautettiin alkuperäisen kokoisiksi. Ikkunoiden yläpuolelle palautettiin kaaret vanhan mallin mukaiseksi purkamalla pois jälkeenpäin muurattu täyte.

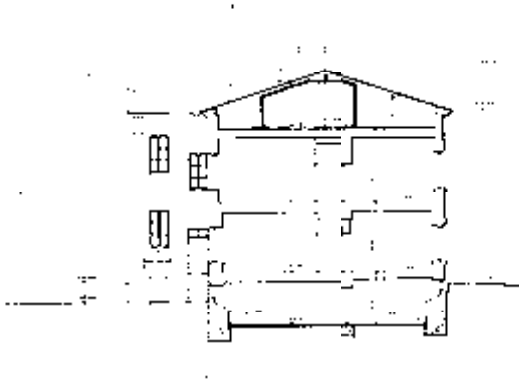

1865 rakennetun porrashuoneen julkisivu pohjoiseen ja 1840-luvulla rakennetun Snellmaninkadun siiven leikkaus. Perustuksia vahvistettiin, alapohja uusittiin ja lattian pintaa laskettiin osasta rakennusta.

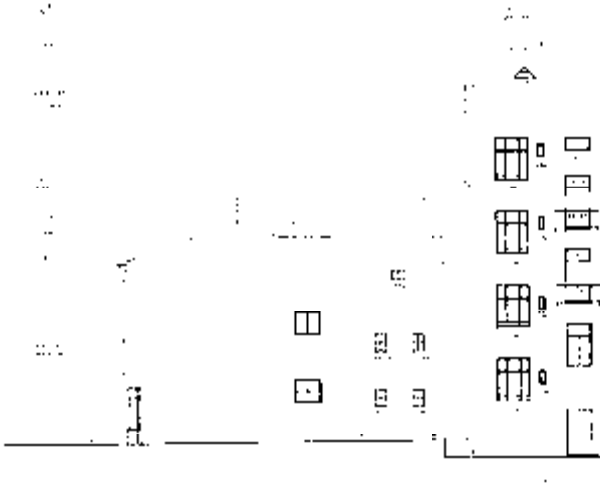

Julkisivu etelään.

Sivun piirustukset: Arkkitehti Jarmo Uosukainen / Arkkitehtitoimisto Lindqvist & Uosukainen, 9.1.1985. Sk.

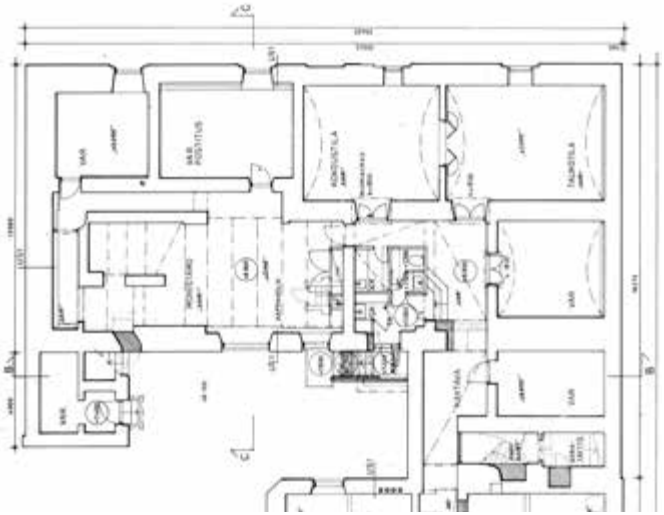

Kellarikerros. Kellarin vanha leipomon leivinuuni on purettu, tiiliholvit on säilytetty. Kadunpuoleiset ikkunat on pantu umpeen. Sisäänkäynti on korvattu uudella. Kirkkokatu 14:n puolelle on louhittu yhteys.

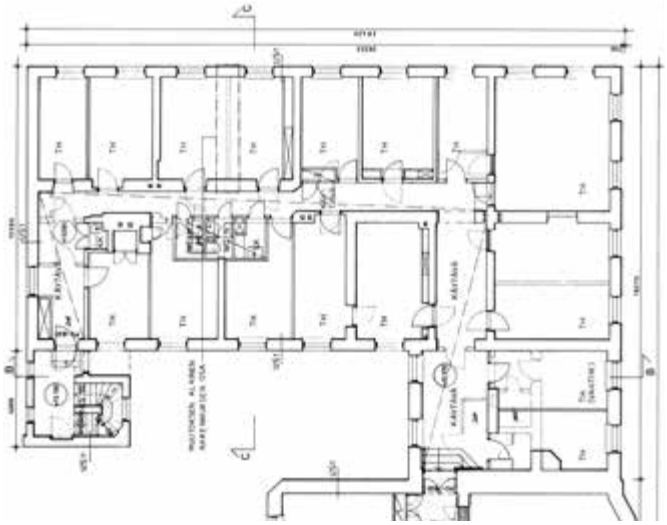

2. kerros. Toimistohuoneet on muodostettu väliseinämuutoksilla.

Sivun piirustukset: Arkkitehti Jarmo Uosukainen / Arkkitehtitoimisto Lindqvist & Uosukainen, 25.9.1986. Sk.

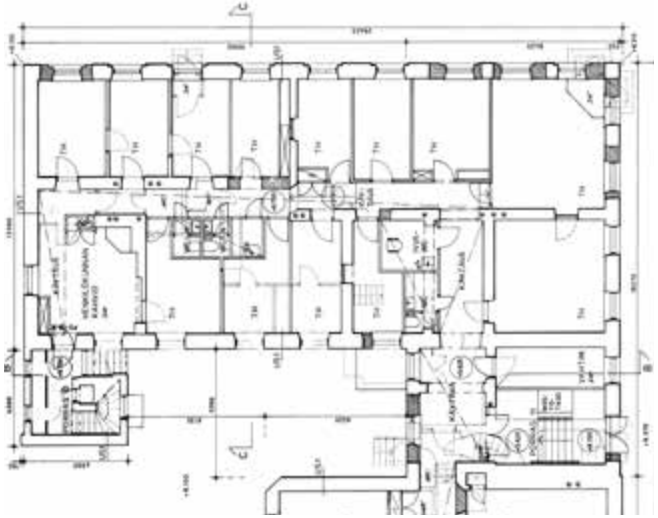

1. kerros. Apteekin vanhat sisäänkäynnit ja tuulikaappi purettiin. Uusia väliseiniä rakennettiin ja ja vanhoja purettiin. Laajennusosan porras uusittiin ja pihasisäänkäynti purettiin.

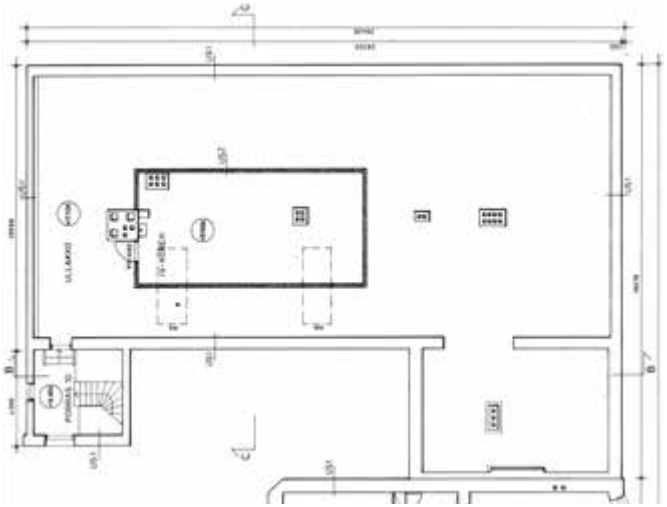

Ullakkokerros. Ullakkokerrokseen on rakennetiin iv-konehuone.

Kirkkokatu 14

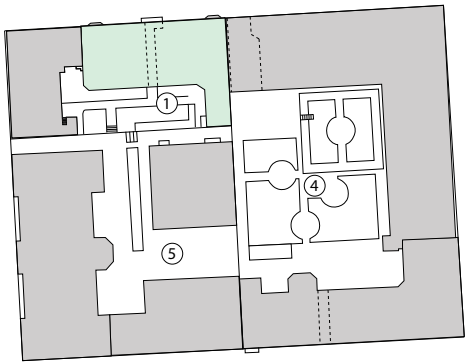

–Rakennuskohtainen historia–

Rakennuksen nimet	**Kirkkokatu 14** Kirkkokatu 14 – Snellmaninkatu 7, Fastighetsaktiebolaget Nikolaigatan 7
Rakennuttaja	Fastighetsaktiebolaget Nikolaigatan 7
Suunnittelija	Arkkitehti Gustaf Estlander
Suunnitteluaika	1905
Rakentamisvuodet	1905–1906
Tonttihistoria	Tontti numero 1, pinta-ala 1418 m^2. Tonttijako vahvistunut 23.8.1836 asemakaavan yhteydessä.
Osoite	Kirkkokatu 14, 00170 Helsinki. Kyrkogatan 7, 00170 Helsingfors. Rinnakkaisosoite: Snellmaninkatu 7, 00170 Helsinki. Snellmansgatan 7, 00170 Helsingfors. (Vanha osoite vuoteen 1928 asti: Nikolainkatu 7.)
Nykyinen kiinteistötunnus	91-1-2-1
Rakennusnumero	1
Väestötietojärjestelmän pysyvä rakennustunnus (VTJ-PRT)	1030176223
Pysyvä rakennustunnus (RATU)	7
Senaatti-kiinteistöjen rakennustunniste	300594 (yhteinen tunniste 2-kerroksisen Snellmaninkatu 7:n kanssa)
Kerroslukumäärä	4 kerrosta, kellarikerros, ullakkokerros
Rakennuksen ominaisuudet	Kantavat rakenteet: tiili. Rakentamistapa: paikalla rakennettu. Julkisivut: rapattu ja maalattu.
Talotekniikka	Lämmitystapa: vesikeskuslämmitys. Polttoaine: kauko- tai aluelämpö. Koneellinen ilmanvaihto.

Kirkkokatu 14:n nelikerroksinen, jugendtyylinen talo vuonna 1991. Oikealla on Snellmaninkatu 7. Kuva: HKM.

Muutosvaiheet	1961 Ainakin toisessa kerroksessa tehtiin sisätiloissa joitakin muutostöitä. Kirkkokatu 14:n ja Snellmaninkatu 7:n taloihin rakennettiin toisen kerroksen tasolla sisäyhteys. (Rakennuttaja: Suomen Pankki. Suunnittelu: Rakennushallitus.) 1972–1973 Kirkkokatu 14:n perustuksia injektoitiin ja tuettiin. Naapuritontilla numero 4 sijainneen asuinrakennuksen purkamisen takia sekä Kirkkokatu 12:n uudisrakentamista edeltävän avokaivannon vuoksi tontilla numero 1 oli suoritettava perustusten vahvistaminen injektoimalla ja tukemalla vanhaa kiviperustusta. Pohjaveden pintaa ei alennettu. (Rakennuttaja: Suomen valtio / Rakennushallitus ja Suomen Pankki. Suunnittelu: Pohjatutkimus Oy.) 1984 Kirkkokatu 14:n perustuksia vahvistettiin. Julkisivuvauriot johtuivat puuperustusten lahoamisesta ja liikenteen aiheuttamasta tärinästä. Samalla poistettiin osa kellarin väliseinistä, oviaukkoja pantiin umpeen, kellarin lattiakorkeutta pudotettiin osin noin 100 mm, rakennettiin hissikuilun kuoppa ja porttikäytävän alle yhdystunneli. (Rakennuttaja: Suomen valtio, Rakennushallitus. Pääsuunnittelu: diplomi-insinööri Henrik Holmberg / Rakennushallitus.) 1985–1988 Kirkkokatu 14:n ja Snellmaninkatu 7:n talot peruskorjattiin ja muutettiin sosiaali- ja terveysministeriön käyttöön. Rakennustoimenpide oli uudisrakentamiseen verrattava toimenpide, vaikka samalla puhuttiinkin ennallistamisesta. Talotekniikka uusittiin. (Rakennuttaja: Suomen valtio, Rakennushallitus. Pääsuunnittelu: arkkitehti Jarmo Uosukainen / Arkkitehtitoimisto Lindqvist & Uosukainen.) 2015 Kirkkokatu 14:n talossa tehtiin tilapäinen käyttötarkoituksen muutos. Kellarikerroksen näyttely- ja liiketila muutettiin julkisen hallinnon toimistotilaksi nimeltä Valtimo. Käyttö sai jatkua korkeintaan 10.2.2020 saakka. (Rakennuttaja: Suomen valtio, Senaatti-kiinteistöt. Pääsuunnittelu: arkkitehti Esa Kaivos / Arkkitehdit Kaivos Oy.) 2019– Turvajärjestelyistä aiheutuvien rakenteellisten muutosten ja julkisivumuutosten rakennuslupa vahvistettiin maaliskuussa 2019. Töitä ei ole vielä aloitettu. (Rakennuttaja: Suomen valtio, Senaatti-kiinteistöt. Pääsuunnittelu: arkkitehti Vesa Tiilikka / ISS Suunnittelupalvelut Oy.)
Laajuustiedot	Kokonaisala 3151 m^2, kerrosala 2807 m^2, tilavuus 11 888 m^3 (Rakennus- ja huoneistorekisteriote, RakVA) KOKI-raportissa Kirkkokatu 14:n ja Snellmaninkatu 7:n talojen laajuustiedot on laskettu yhteen: Bruttoala 4966,4 m^2, kerrosala 4176,0 m^2, kokonaistilavuus 16500,0 m^3 (KOKI-raportti, Sk)
Omistushistoria	1905–1920 Fastighetsaktiebolaget Nikolaigatan 7 1920–1937 omistajana Kulutusosuuskuntien Keskusliitto (1906 perustettu edistysmielisten osuuskauppojen aatteellinen kattojärjestö) 1937–1980 Suomen Pankki 1980– Omistaja: Suomen valtio. Haltija: 1981–1995 Rakennushallitus, 1995–2001 Valtion kiinteistölaitos, 2001– Senaatti-kiinteistöt. (Kiinteistö siirtynyt Suomen Pankin ja Suomen valtion välisellä aluevaihtosopimuksella 4.12.1980.)

Kuva vuoden 1905 loka-marraskuun vaihteesta. Kirkkokatu 14:n uusi asuinkerrostalo on pystyssä, muttei vielä valmis. Kuva (osa): Reinhold Hausen / HKM.

Käyttöhistoria	1906 alkaen asuinkäytössä, kellarikerroksessa myös liiketiloja 1920–1942 Kulutusosuuskuntien Keskusliiton käytössä (ensin omistajana, sitten vuokralla), myös asuinkäyttö jatkui n. 1939–1962 Suomen Pankin käytössä, myös asuinkäyttö jatkui 1962–1980 vuokralaisina valtion virastoja, 1970-luvun alkupuolella rakennus otettiin kokonaisuudessaan uudelleen Suomen Pankin käyttöön 1987– sosiaali- ja terveysministeriön käytössä
Suojelu	Rakennus on suojeltu valtion omistamien rakennusten suojelusta annetun asetuksen (480/1985) nojalla, päätöspäivämäärä 18.9.1980, päätösviranomainen: valtioneuvosto. Asemakaavassa 8980 (vahvistettu 8.1.1988, voimaantulo ja lainvoimaisuuspäivä 12.2.1988) rakennusta koskevat suojelumerkinnät ”sr” (suojeltava rakennus) ja ”sk” (valtion omistamien kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta annetun asetuksen mukaan suojeltava rakennus).
Rakennuksesta tehtyjä selvityksiä	Kohteesta ei ole tehty rakennushistoriaselvitystä. Arkkitehtitoimisto Lindqvist & Uosukainen 1985. *Rakennusselitys. Kirkkokatu 14 – Snellmaninkatu 7*. Tilaaja: Rakennushallitus. Fatman Oy 2006. *Kiinteistön kuntoarviolausunto. STM Kirkkokatu 14. Kirkkokatu 14, 00170 Helsinki. 19.10.2006*. Tilaaja: Senaatti-kiinteistöt.

Uudisrakennus 1905–1906

Leonard Wasenius myi vuonna 1904 Metsäsika-korttelin luoteiskulman tontin numero 1 rakennuksineen juuri perustetulle kiinteistöosakeyhtiölle nimeltä Fastighetsaktiebolatet Nikolaigatan 7, joka rakennutti Kirkkokadun varteen nelikerroksisen asuinkerrostalon (1. lainhuuto 12.12.1904, kiinnekirjan päivämäärä 20.2.1905, Kirkkokatu 14:n tonttirekisterikortti. HKA SIN).

Fastighetsaktiebolaget Nikolaigatan 7 tilasi piirustukset arkkitehti Gustaf Estlanderilta, joka oli suunnitellut Helsinkiin jo joitakin jugendtyylisiä asuinkerrostaloja. Estlanderin suunnitelmat valmistuivat maaliskuussa 1905.

Rakennustyöt aloitettiin purkamalla tontilta vanhoja rakennuksia. Kirkkokadun varrelta purettiin yksikerroksinen puinen asuinrakennus, joka oli valmistunut vuonna 1850, sekä sen vieressä sijainnut noin vuonna 1844 rakennettu ruokamakasiini. Sisäpihan puolelta purettiin tontin eteläsivua vasten olevat pitkät ulkorakennukset. Purkutöiden ja rakennustöiden yhteydessä tontilla tehtiin arkeologisia esinelöytöjä.

Kirkkokatu 14:n asuinkerrostalo rakennettiin tontin pohjois- ja itäreunoja vasten, kiinni samalla tontilla olevaan vanhaan Möllerin taloon (nyk. Snellmaninkatu 7) ja naapuritontilla olleeseen Kirkkokatu 12:n Gunnar Steniuksen suunnittelemaan (1902) jugendtyyliseen, kiviseen koulurakennukseen. Toisen eteläsivulta puretun piharakennuksen paikalle rakennettiin uusi, kaksikerroksinen tiilinen ulkorakennus kiinni Nikolainkadun varren kivitalon (Möllerin talo, 1843) vuonna 1865 rakennettuun porrashuoneeseen. Ulkorakennuksessa oli mahdollisesti ruokakellareita ja hevostalli. Samanaikaisesti tehtiin muutostöitä myös

vanhassa Möllerin talossa (nyk. Snellmaninkatu 7) Estlanderin muutospiirustusten mukaisesti. Asuinkerrostalo valmistui vuonna 1906 (Kirkkokatu 14:n tonttirekisterikortti. HKA SIN). Rakennus noudattaa 1900-luvun alun jugendarkkitehtuurille tyypillisiä piirteitä.

Talossa on syvärunkoinen Kirkkokadun suuntainen osa ja tätä vasten kohtisuora kapea pihasiipi, jonka itäseinä on palomuuri. Sisänurkka on viistetty. Taloon tehtiin osittain maanalainen kellarikerros, jonka keskellä on kadulta sisäpihalle johtava porttikäytävä, sekä tämän päälle neljä asuinkerrosta ja ullakkokerros. Katu laskee kohti itää.

Rakennus perustettiin puupaaluille, joiden anturat valettiin betonista. Perusmuurit tehtiin luonnonkivistä ja tiilimuureista. Laastisaumatut graniittilohkareet toimivat kellarikerroksen ulkopuolisena seinäpintana. Sisäpuolella kellarin seinät olivat tiiltä.

Rakennuksen tiilinen pystyrunko muodostui kahden kiven paksuisista ulkoseinistä ja rungon keskellä olevasta sydänmuurista. Kevyet väliseinät tehtiin puurunkoisina tai puolen kiven tiilimuureina. Välipohjat rakennettiin puusta, mutta kellarikerroksen ja porttikäytävän yläpuolisessa välipohjarakenteessa käytettiin tiiliholveja ja ratakiskoja. Ullakon lattia suojattiin tiilisellä palopermannolla. Portaat valettiin betonista, välitasanteet muurattiin tiilestä ja tuettiin ratakiskoin. Kattotuolit veistettiin hirrestä.

Jugendtyylisen asuinkerrostalon katujulkisivu on kellari- ja ensimmäistä kerrosta lukuun ottamatta symmetrinen. Julkisivussa korostuvat sivujen erkkerit, jotka päättyvät ullakkokerroksen kupolirakennelmiin. Julkisivun keskellä on graniittilohkarein reunustettu kaareva porttikäytävän aukko ja sen yläpuolella kolmannessa kerroksessa umpikaiteinen parveke ja päätykolmio. Sisäänkäynnit sijaitsevat kellarikerroksessa. Kellarikerroksen yläpuoliset seinät rapattiin ja maalattiin. Ensimmäisessä kerroksen seinäpinta roiskerapattiin, ylempien kerrosten rappaus on tasaista, lukuun ottamatta toisen ja kolmannen kerroksen ikkunoiden välisiä pintoja. Ensimmäisen ja toisen kerroksen välipinnan kerroslistassa on hammastus. Ikkunatyypit vaihtelevat kerroksittain. Osa kellarikerroksen ikkunoista kapenee ylöspäin. Kolmannen kerroksen ikkunoiden yläpuolisissa ja räystäiden alapuolisissa seinäpinnoissa on koristevyöhykkeitä.

Pihanpuoleiset julkisivut rapattiin ja maalattiin. Koristevyöhykkeitä ei ole. Porrashuoneisiin liittyy teräspinnakaiteiset tuuletusparvekkeet. Pääporrashuone työntyy erkkerimäisenä ulos muusta seinäpinnasta.

Katto on kupoleineen ja poikkipäätyinen monimuotoinen ja aumattu. Katemateriaalina oli pelti. Pihan puolella on kolmiomuotoiset kattoikkunat. Hormeja ja savupiippuja on runsaasti.

Kellarikerros on osittain maanalainen. Kerroksen keskellä oleva pihalle johtava porttikäytävä jakaa kerroksen kahteen osaan. Porttikäytävän itäsivun sisäänkäynnin kautta nousee suora porras ensimmäiseen kerrokseen. Pohjapiirustuksiin ei ole merkitty käyttötarkoituksia, mutta on mahdollista, että kadun puolella oli jo alun perin liiketila, jolla oli omat sisäänkäyntinsä suoraan kadulta. Lisäksi kellarissa on ollut varastotiloja, asuintiloja sekä pihasiivessä talon asukkaiden pesutupa.

Varsinaisia asuinkerroksia oli neljä. Porttikäytävä on niin korkea, että se jakoi myös ensimmäisen kerroksen kahteen osaan. Sydänmuuri sijaitsee keskilinjan pohjoispuolella. Käytäviä ei ollut. Ensimmäisen kerroksen itäosassa oli kaksi asuntoa, joista toiseen liittyi pihasiivessä pieni palvelijan asunto. Länsiosassa oli asuintilojen lisäksi ja kaksi liiketilaa, joilla oli yhteinen sisäänkäynti ja sisäporras kadun puolelta.

Toisessa, kolmannessa ja neljännessä kerroksessa oli kussakin kuusi asuntoa. Kolmas ja neljäs kerros olivat keskenään identtisiä, mutta vain kolmannen kerroksen pohjoissivulla on ulkoparveke. Osa asunnoista ulottui läpi talon. Suuremmissa asunnoissa oli oma kylpyhuone ja käymälä. Keskikokoisissa ja pienissä asunnoissa oli vain käymälät ja kylpemiseen käytettiin kellarikerroksen yhteisiä pesutiloja. Asunnoissa oli kiintokomeroita ja keittiöiden ulkoseiniä vasten kylmäkomeroita. Talossa oli huonekohtainen uunilämmitys ja keskenään erilaisia, värikkäitä kaakeliuunityyppejä. Talossa oli painovoimainen ilmanvaihto. Uunien ja puuliesien tulihormit toimivat lämmitettäessä myös tehokkaina poistoilmakanavina. Ikkunoissa oli yksittäisiä tuuletusikkunaruutuja eli fortuskoja.

Ullakko oli kylmää, tuulettuvaa tilaa, jossa ei ollut varastoja.

Talossa on rakennuksen keskellä sisäpihan puolella pääporras, jonka ulkoseinä on kaareva ja jonka ikkunoissa on värilaseja. Porrastasanteiden mosaiikkibetonissa on kuviointi. Katusiiven sivuporras sijaitsee pääportaan länsipuolella. Molemmat portaat ovat U-portaita, ne on valettu betonista ja niissä on mosaiikkibetoniaskelmat sekä koristeelliset teräspinnakaiteet, joissa on puiset käsijohteet. Välitasanteet on holvattu holvattiin tiilestä ja tuettu ratakiskoin. Pihasiiven eteläpäädyssä on muita vaatimattomampi betoninen keittiöporras. Näiden lisäksi talossa on yksittäisiä suoria portaita katutasosta kellarikerroksen ja ensimmäisen kerroksen tiloihin. Hissiä ei alun perin ollut.

Arkkitehti Gustaf Estlander (1876–1930)

Nuori Gustaf Estlander vuonna 1898. Kuva: Daniel Nyblin / MV.

Kirkkokatu 14:n jugendtyylisen asuinkerrostalon suunnitteli arkkitehti ja monitoimimies Axel Gustaf Estlander. Vaikka Estlander oli aktiivinen suunnitteleva arkkitehti, on hän tunnetumpi menestyvänä pikaluistelijana, kilpapurjehtijana ja veneensuunnittelijana. Arkkitehdiksi Polyteknisestä opistosta vuonna 1898 valmistunut Estlander suunnitteli 1900-luvun alkupuolella useita rakennuksia Helsinkiin.[1] Hänen tunnetuin rakennuksensa lienee Nyländska Jaktklubbenin (NJK) paviljonki (1900), joka sijaitsee näkyvällä paikalla keskellä Helsingin Eteläsataman lahtea. Estlander voitti rakennuksesta järjestetyn arkkitehtuurikilpailun yhteistyössä arkkitehti Nils Johan Settergrenin kanssa. NJK:n paviljonki on säilynyt näihin päiviin asti pääosin 1900-luvun alun asussa.
Pikaluistelijana Gustaf Estlander otti osaa useisiin kansainvälisiin kilpailuihin ja saavutti esimerkiksi epävirallisen toisen sijan vuoden 1896 maailmanmestaruuskilpailuissa sekä Euroopan mestaruuden kotiradallaan Pohjoisrannassa järjestetyissä kisoissa vuonna 1898.
Kilpapurjehtijana Estlander osallistui esimerkiksi Tukholman kesäolympialaisiin vuonna 1912 kipparoiden Örn-veneen neljänneksi 8mR-luokassa. Hän osallistui 30 vuoden aikana kaikkiaan yli 1 500 purjehduskilpailulähtöön ja sai niissä lähes tuhat palkintoa.
Veneensuunnittelijana Estlander koetteli usein kansainvälisten kilpailusääntöjen rajoja. Päämääränä vaikutti useimmiten olevan mahdollisimman nopea vene, toisinaan jopa turvallisuuden kustannuksella. Estlanderin ura venesuunnittelijana vei hänet vuonna 1920 Saksaan, missä oli herännyt aktiivinen kiinnostus saaristoveneisiin. Hän oli pääsuunnittelijana Berliiniläisessä Pabstwerft-venevarustamossa. Hän ehti suunnitella varustamolle useita veneitä, ennen kuin se vaurioitui tulipalossa alkuvuodesta 1923. Kaiken kaikkiaan Estlanderin suunnitelmien mukaan rakennettiin yli tuhat venettä. Saksalaisen varustamon palon jälkeen Estlander muutti Ruotsiin ja eli viimeiset vuotensa Ruotsin kansalaisena nauttien suurta arvostusta etenkin purjehduspiireissä.

Gustaf Estlanderin suunnittelemia rakennuksia Helsingissä:
- Valkosaaren paviljonki, 1900 (Settergrenin kanssa)
- Bulevardi 11, 1903
- Maneesikatu 1–3, 1904
- Bulevardi 17, 1905
- Bulevardi 19, 1906
- Albertinkatu 15–17, 1905–1907
- Kirkkokatu 14, 1905
- Rauhankatu 11, 1904
- Ullankatu 1, 1910
- Ullankatu 3, 1905
- Ratakatu 19, 1907
- Vironkatu 9, 1915.

(Sjöblom 2000; Wikipedia ”Gustaf Estlander” 2019.)

Gustaf Estlander suunnitteli vuonna 1904 Kruununhakaan asuinrakennuksen Maneesikatu 1–3, joka on kovin samantyylinen kuin vuonna 1905 suunniteltu Kirkkokatu 14:n rakennus. Kuva on otettu aikavälillä 1904–1906. Kuva: Knackstedt & Näther (painaja) / MV.

1 Wikipediassa on listattu yhteensä 24 Estlanderin suunnittelemaa rakennusta vuosilta 1903–1915 (Wikipedia ”Gustaf Estlander” 2019).

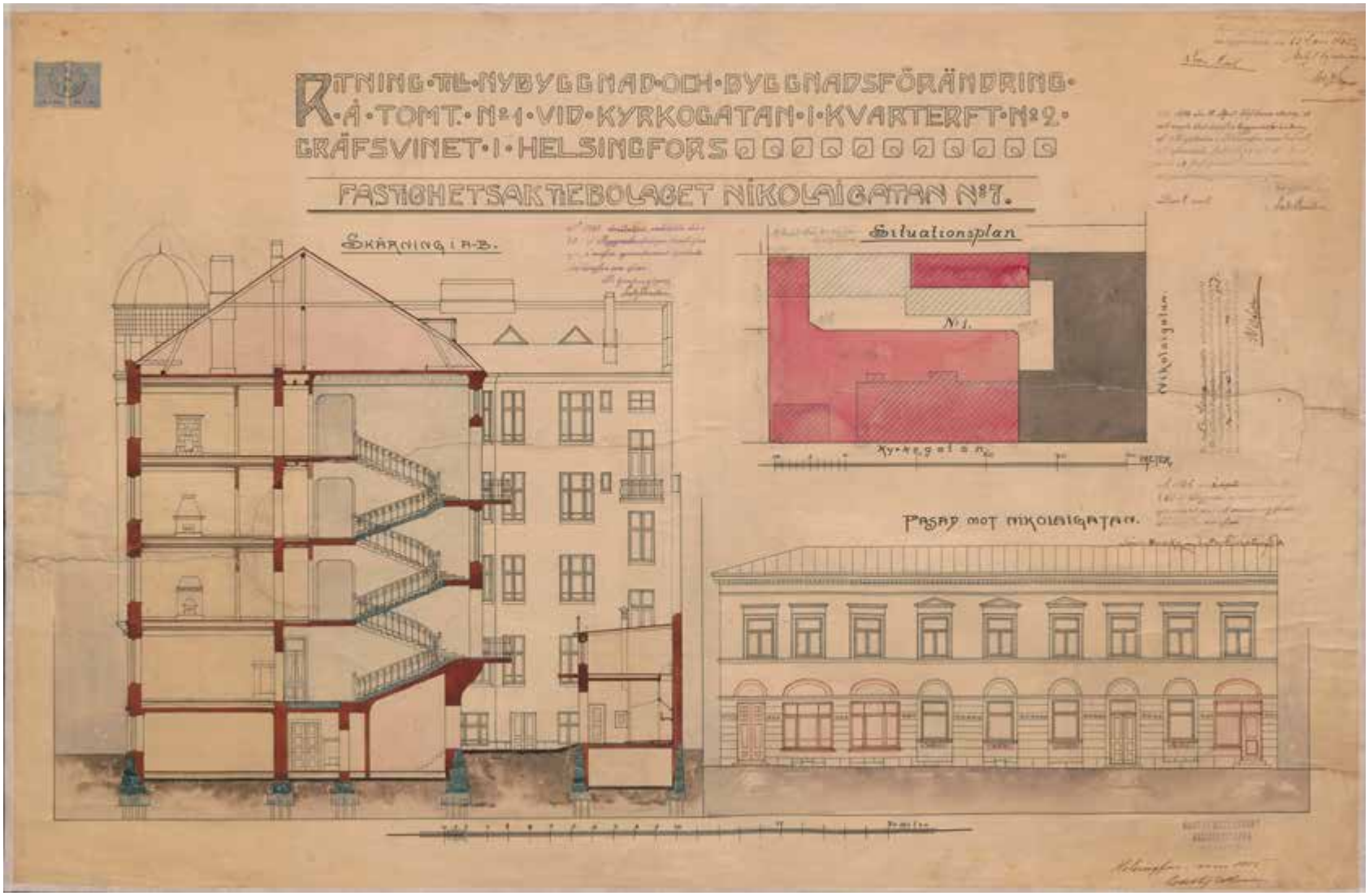

Arkkitehti Gustaf Estlanderin maaliskuussa 1905 signeeraama Kirkkokatu 14:n uuden asuinrakennuksen leikkaus A–B ja samalla tontilla olevan vanhan Möllerin talon (nyk. Snellmaninkatu 7) muutosvaiheen julkisivu Nikolainkadulle (nykyinen Snellmaninkatu). Asemapiirustukseen on merkitty vinoraidoituksella purettavat rakennukset ja punaisella uudet rakennukset. Kirkkokadun varrelta purettiin yksikerroksinen puutalo ja sen viereinen ruokamakasiini. Tontin eteläsivua vasten olleet ulkorakennukset purettiin. Toisen niistä paikalle rakennettiin uusi tiilinen, kaksikerroksinen piharakennus, kiinni Nikolainkadun varren 1840-luvun kivirakennukseen. Piirustus: KA.

Kirkkokatu 14:n uuden asuinrakennuksen sekä samalla tontilla olevan kaksikerroksisen Möllerin talon (nyk. Snellmaninkatu 7) muutosvaiheen julkisivupiirustukset Kirkkokadulle. Rakennuttajana oli Fastighetsaktiebolaget Nikolaigatan 7. Piirustus: Arkkitehti Gustaf Estlander maaliskuussa 1905 / KA.

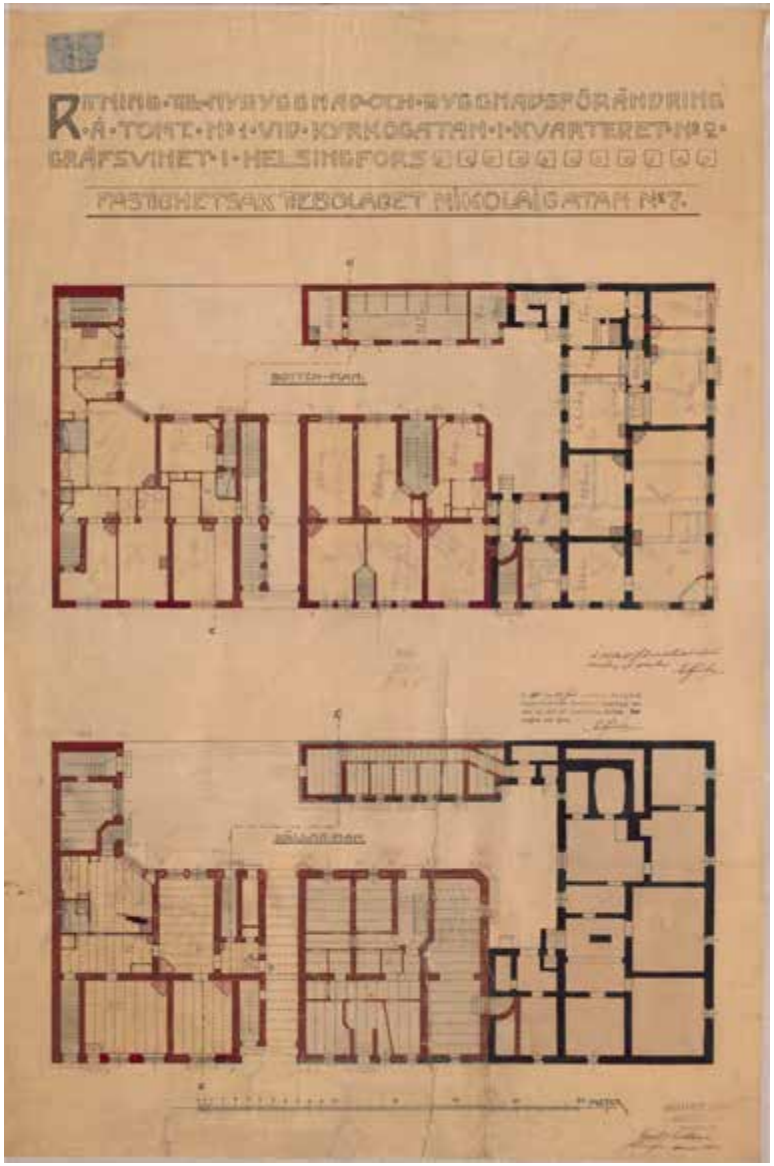

Kirkkokatu 14:n uuden asuinrakennuksen sekä samalla tontilla olevan vanhan Möllerin talon (nyk. Snellmaninkatu 7) ensimmäisen kerroksen (ylempänä) ja kellarikerroksen pohjapiirustukset. Piirustus: Arkkitehti Gustaf Estlander maaliskuussa 1905 / KA.

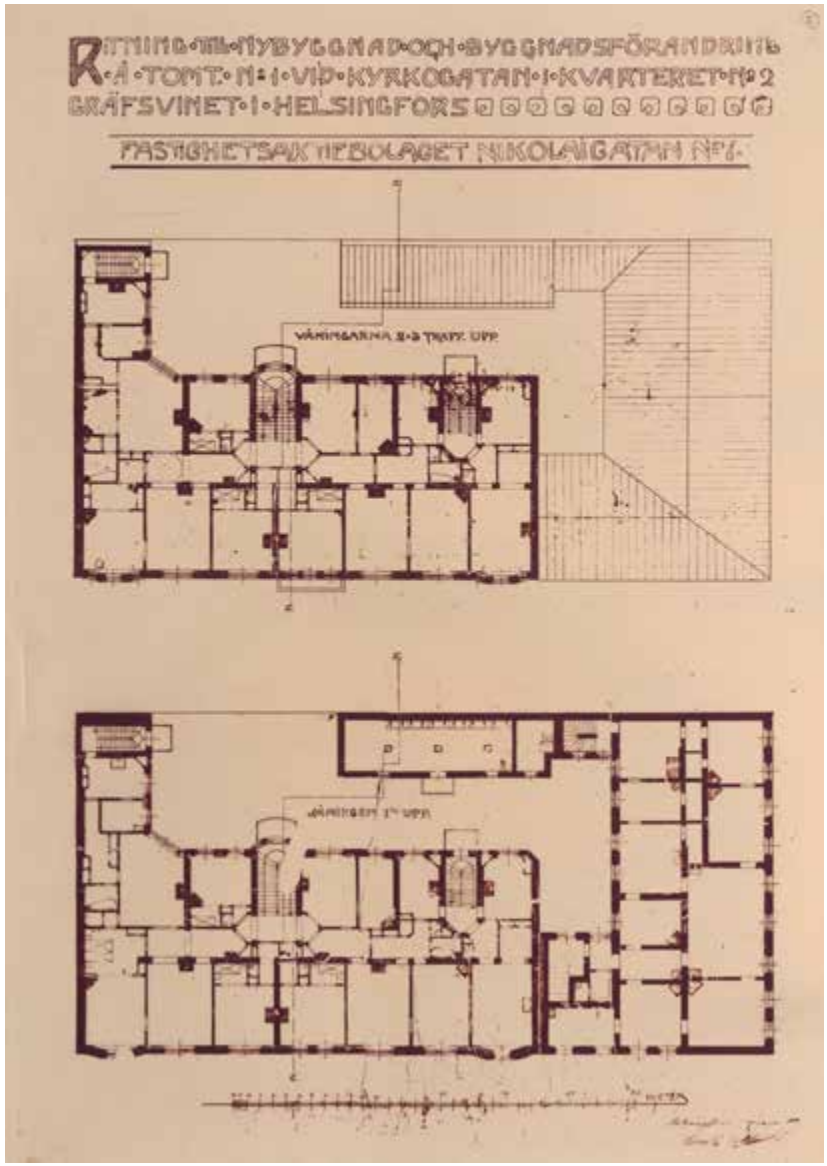

Kirkkokatu 14:n kolmannen ja neljännen kerroksen pohjapiirustus (ylempänä) ja uudisrakennuksen sekä samalla tontilla olevan vanhan Möllerin talon (nyk. Snellmaninkatu 7) toisen kerroksen pohjapiirustus. Piirustus: Arkkitehti Gustaf Estlander maaliskuussa 1905 / KA.

Myöhemmät vaiheet

Omistajien vaihtuessa ja tilojen käyttötarkoitusten muuttuessa vähitellen asuinkäytöstä toimisto- ja virastokäyttöön Kirkkokatu 14:n sisätiloissa on tehty useita korjaus- ja muutostöitä. Ulkoasultaan rakennus on säilynyt pitkälti alkuperäisasussaan.

Kuluttajaosuuskauppojen keskusjärjestöt:

Kulutusosuuskuntien Keskusliitto (K.K.)
Osuuskauppojen valistus- ja neuvontajärjestö
Helsinki, Kirkkokatu 14
Jäsenliikkeiden jäsenmäärä 170,000.
Jäseniikk. vuosimyynti 850 milj. mk.

Osuustukkukauppa r.l. (OTK)
Osuuskauppojen tavaranhankkija
Helsinki, Vironkatu 5
Vuosimyynti 460 milj. markkaa.

Paloapuyhdistys Tulenturva
Osuuskauppojen perustama, yleinen palovakuutuslaitos
Helsinki, Kirkkokatu 14
Vakuutuskanta noin 300 milj. mk.

Vakuutusosakeyhtiö Kansa
Osuuskauppojen perustama, yleinen henkivakuutuslaitos
Helsinki, Kirkkokatu 14
Vakuutuskanta n. 50 milj. markkaa.

Osuuskauppojen toimihenkilöiden ammattilehdessä nimeltä *Työtoveri* julkaistiin 1.1.1924 sivulla 27 Kuluttajaosuuskauppojen keskusjärjestöjen mainos. Osoitteessa Kirkkokatu 14 toimivat Kulutusosuuskuntien Keskusliitto, Paloapuyhdistys Tulenturva sekä Vakuutusosakeyhtiö Kansa. Kuva: digi.kansalliskirjasto.fi.

1920- ja 1930-luvut

Vuonna 1920 Kulutusosuuskuntien Keskusliitto osti Kirkkokatu 14 – Snellmaninkatu 7:n kiinteistön. Ainakin osa tiloista muutettiin KK:n toimitiloiksi. 1920-luvun valokuvista käy ilmi, että toisen kerroksen kadunpuoleisia asuinhuoneisto oli muutettu kokoustiloiksi ja väliseiniä oli purettu. Vuoden 1924 lehtiilmoituksen perusteella tiedetään, että osoitteessa Kirkkokatu 14 toimivat KK:n lisäksi myös Paloapuyhdistys Tulenturva sekä Vakuutusosakeyhtiö Kansa. Talossa oli myös liiketiloja.

Vuonna 1937 Suomen Pankki osti KK:lta Kirkkokatu 14 – Snellmaninkatu 7:n kiinteistön. Kirkkokatu 14:ssa oli Suomen Pankin osastoja ja myöhemmin koko talo oli pankin käytössä. Muutostöitä tehtiin ainakin vuonna 1961. Jossain vaiheessa puulämmityksestä siirryttiin keskuslämmitykseen. Keskikäytävät muodostettiin väliseiniä purkamalla.

1970-luku

Vuosien 1972 ja 1973 aikana Kirkkokatu 14:n perustuksia injektoitiin ja vanhaa kiviperustusta tuettiin, kun itäpuolelta purettiin Helsingin Uuden Yhteiskoulun kivinen jugendrakennus ja uutta Kirkkokatu 12:n valtioneuvoston lisärakennusta varten tehtiin avolouhos. Pohjaveden pintaa ei alennettu. Suunnittelusta vastasi Pohjatutkimus Oy ja rakennuttajina olivat Rakennushallitus ja Suomen Pankki. Oletettavasti tässä vaiheessa purettiin myös tontin eteläreunaa vasten sijainnut tiilinen piharakennus.

1980-luku

Vuonna 1980 kiinteistö siirtyi Suomen valtion omaisuudeksi ja rakennus suojeltiin asetuksella. Rakennus oli päässyt huonoon kuntoon ja Helsingin kaupungin rakennusvalvontavirasto antoi vuonna 1982 julkisivujen kunnostuskehotuksen. Julkisivuvaurioiden todettiin johtuvan puupaalujen lahoamisesta ja liikenteen aiheuttamasta tärinästä. Perustuksia vahvistettiin vuonna 1984. Alapohjarakenne uusittiin ja tilalle tehtiin kantava teräsbetonilaatta ja teräsputkipaalut. Kellarin lattian pintaa pudotettiin. Samalla poistettiin osa kellarin väliseinistä, oviaukkoja pantiin umpeen, rakennettiin hissikuilun kuoppa ja porttikäytävän alle yhdystunneli. Myös välipohjissa tehtiin muutoksia. Pääsuunnittelusta vastasi Rakennushallituksen diplomi-insinööri Henrik Holmberg.

Vuosien 1985–1988 aikana Kirkkokatu 14:n ja Snellmaninkatu 7:n talot peruskorjattiin ja muutettiin sosiaali- ja terveysministeriön käyttöön. Rakennustoimenpide oli uudisrakentamiseen verrattava toimenpide, vaikka samalla puhuttiinkin ennallistamisesta. Talotekniikka uusittiin. Kaakeliuunit säilytettiin, mutta niiden tulipesät muurattiin umpeen. Tähän asti uunit olivat olleet vielä käyttökelpoisia. Peruskorjauksen suunnitteli Arkkitehtitoimisto Lindqvist & Uosukaisen arkkitehti Jarmo Uosukainen. Rakennuttajana oli Rakennushallitus.

2010-luku

Vuonna 2015 Kirkkokatu 14:n kellarikerroksen näyttely- ja liiketila muutettiin väliaikaisesti valtioneuvoston yhteiseksi toimitilaksi nimeltä Valtimo. Ensimmäisen kerrokseen sisustettiin Suomi 100 -teeman toimistotiloja.

Maaliskuussa 2019 vahvistettiin turvajärjestelyistä aiheutuvien rakenteellisten muutosten ja julkisivumuutosten rakennuslupa. Töitä ei ole vielä aloitettu.

Kohteesta ei ole tehty rakennushistoriaselvitystä.

Kirkkokatu 14 vuonna 1922, jolloin se oli Kulutusosuuskuntien keskusliiton omistuksessa. Kirkkokatu 14:n seinässä on liiketilan kyltti, joten KK:n toimintojen ohessa talossa oli myös liiketiloja. Kuva (osa): Eric Sundström / HKM.

Kulutusosuuskuntien Keskusliiton hallintoneuvoston kokous 16.12.1929 Kirkkokatu 14:n toisessa kerroksessa (nykyiset huoneet 202 ja 203). Pöydän päässä puheenjohtaja Väinö Tanner. Muita osallistujia mm. Hannes Ryömä, Jafet Heikkilä, Emil Aro, Juho Vuoristo, Karhi, Keto, Raittinen, Toivonen ja Puro. Kuva: Työväen Arkisto.

Kulutusosuuskuntien Keskusliiton kokous Kirkkokatu 14:n toisessa kerroksessa 4.12.1923. Pöydän päässä puheenjohtaja Väinö Tanner. Tila on sittemmin jaettu kahdeksi tilaksi ja nykyiset numerot ovat 202 ja 203. Kuva: Työväen Arkisto.

1960-luku

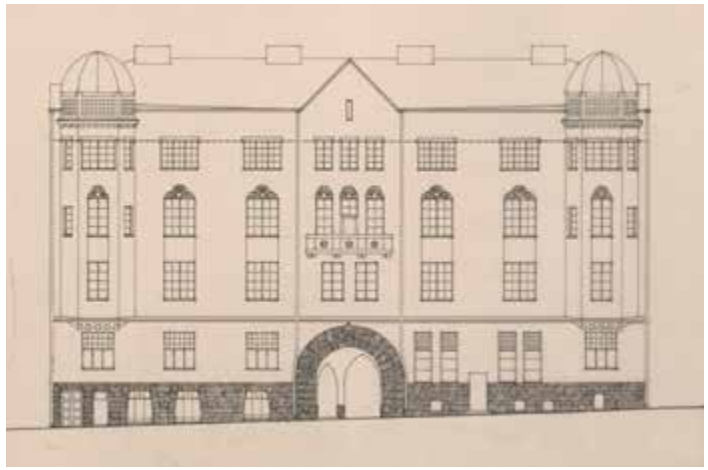

Kirkkokatu 14:n julkisivu Kirkkokadulle. Piirustus: Rakennushallitus 24.7.1969. KA.

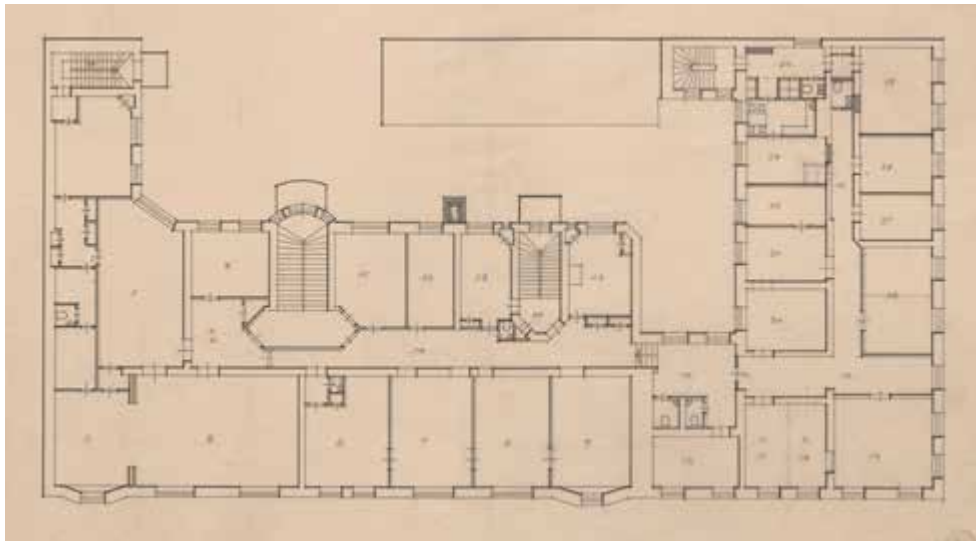

Suomen Pankin omistuksessa olleiden Kirkkokatu 14:n ja Snellmaninkatu 7:n muutosvaiheen 2. kerroksen pohjapiirustus. Tässä vaiheessa Kirkkokatu 14:n käytävältä on jo purettu kevyitä väliseiniä, sillä asuintilat oli muutettu toimistotiloiksi. Rakennushallitus 10.11.1961. Piirustus: KA.

Näkymä Kirkkokadulta kohti itää. Kuva on otettu mahdollisesti 1960-luvulta, viimeistään vuodelta 1972, sillä Kirkkokatu 12:n tontilla sijainnutta Helsingin Uutta Yhteiskoulua ei ole vielä purettu. Kuva: Simo Rista / Osmo Lapon arkisto.

1970-luku

Kirkkokatu 14

Kirkkokatu 14:n ulkorakennus

Arppeanumin piharakennuksen fragmentti (1869, arkkitehti Carl Albert Edelfelt)

Kirkkokatu 12:n tontti

Halllituskatu 5:n puretun pihasiiven raunioita

Vuoden 1973 kuvassa näkyy vasemmalla Kirkkokatu 14:n vuonna 1905 rakennetun ulkorakennuksen tiiliseinää ja takana Kirkkokatu 14:n pihajulkisivut. Kirkkokatu 14:n perustusten vahvistamistyöt tehtiin vuosien 1972 ja 1973 aikana. Kuvasta käy ilmi, että parvekkeissa on ollut 1970-luvulla suorat teräspinnakaiteet. Kaiteet on palautettu 1980-luvulla alaosastaan kaareviksi pinnakaiteiksi. Kirkkokatu 12:n tontilta on purettu kaikki vanhat rakennukset uudisrakennuksen alta. Hallituskatu 5:n vuonna 1887 valmistunut pihasiipi on jo purettu ja vuonna 1869 rakennetun Arppeanumin piharakennuksen purkutyöt ovat vielä kesken. Kuva: Kari Hakli / HKM.

1980-luku

Ote vuoden 1986 ilmakuvasta. Kirkkokatu 14:n peruskorjaustyöt ovat käynnissä ja rakennustelineet ovat pystyssä. Kuva (osa): SKY-FOTO Möller / HKM.

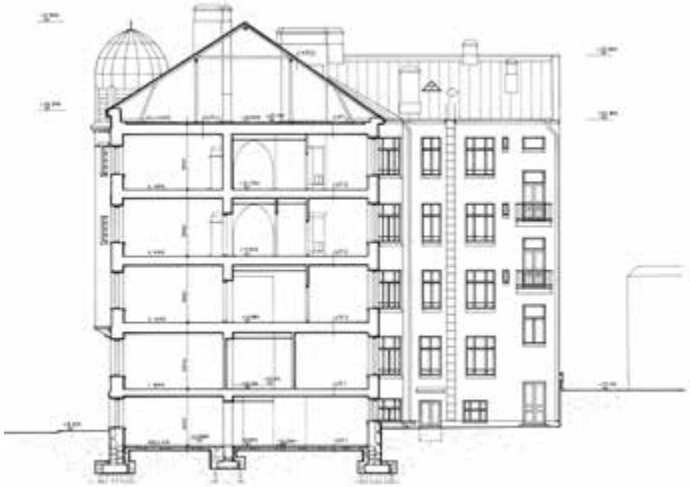

Kirkkokatu 14:n leikkaus 10.9.1985. Vanha alapohjarakenne purettiin ja valettiin uusi kantava teräsbetonilaatta. Vanhoja perustuksia vahvistettiin betonilla ja paalutusta vahvistettiin uusilla teräsputkipaaluilla. Piirustus: Arkkitehtitoimisto Lindqvist & Uosukainen / Sk.

Kirkkokatu 14:n ja Snellmaninkatu 7:n kellarikerros. Kirkkokatu 14:n keskelle rakennettiin porttikäytävän alapuolinen yhdyskäytävä. Pihasiipeen rakennettiin saunatilat. Vanhoja väliseiniä purettiin ja rakennettiin uusia. Osa kellarin vanhoista ikkunoista ja sisäovien aukoista muurattiin umpeen. Vanhoja sisäportaita purettiin.

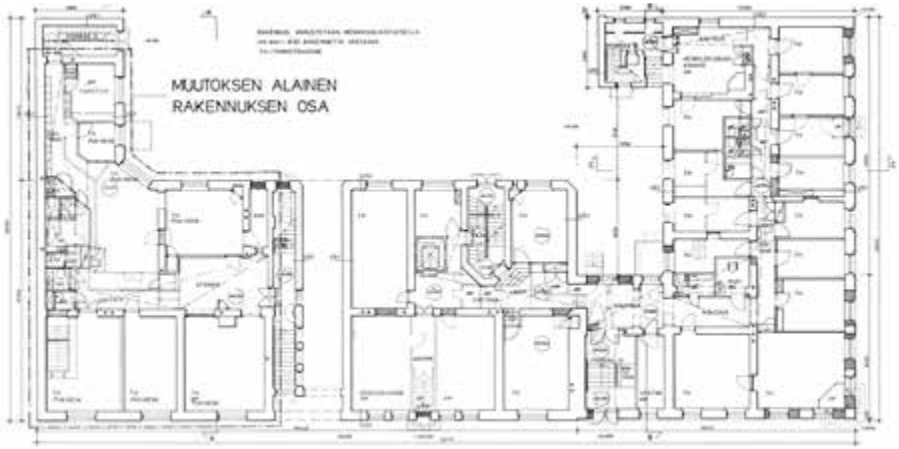

Kirkkokatu 14:n ja Snellmaninkatu 7:n ensimmäinen kerros. Vanhoja väliseiniä purettiin ja vanhoja sisäovien aukkoja muurattiin umpeen. Itäseinää vasten ollut sisäporras purettiin.

Kirkkokatu 14:n peruskorjausvaiheen pohjapiirustukset 25.9.1985. Arkkitehti Jarmo Uosukainen / Arkkitehtitoimisto Lindqvist & Uosukainen. Piirustukset: Sk.

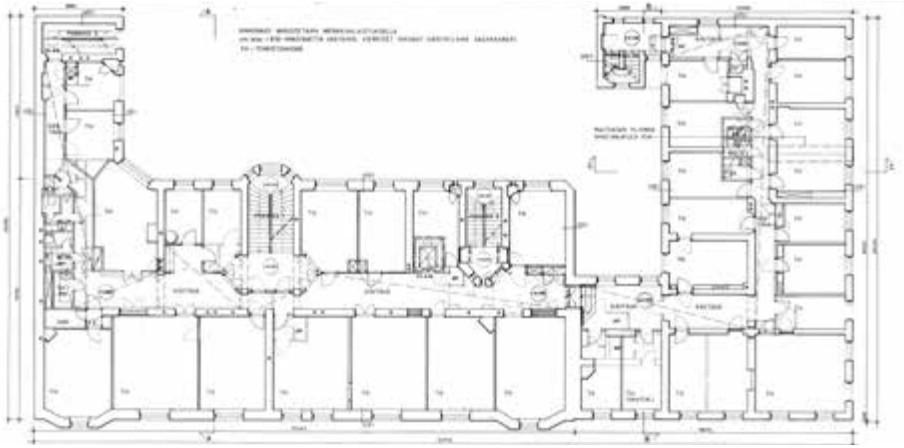

Kirkkokatu 14:n ja Snellmaninkatu 7:n toinen kerros.

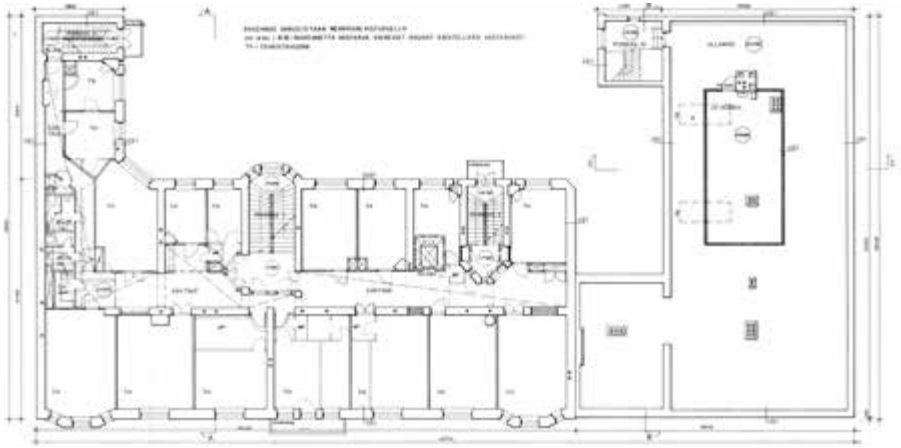

Kirkkokatu 14:n kolmas kerros ja Snellmaninkatu 7:n ullakko. Kirkkokatu 14:n wc-tilat uusittiin. Vanhoja väliseiniä purettiin ja rakennettiin uusia.

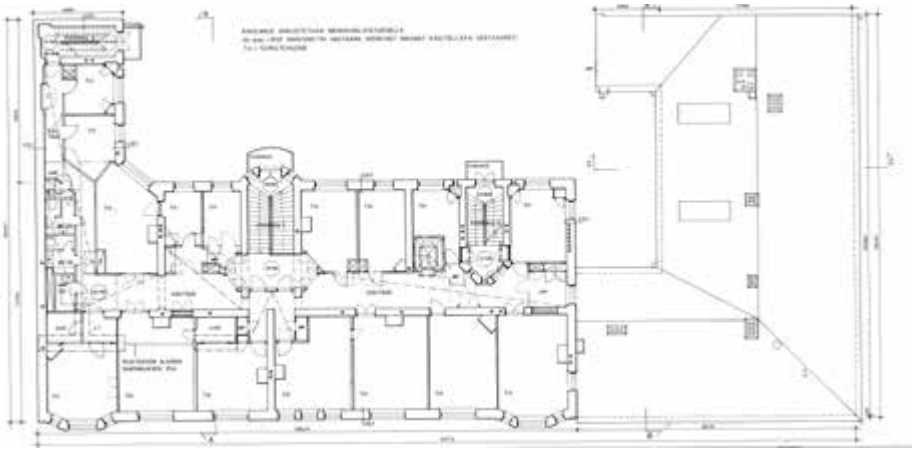

Kirkkokatu 14:n neljäs kerros ja Snellmaninkatu 7:n talon vesikatto.

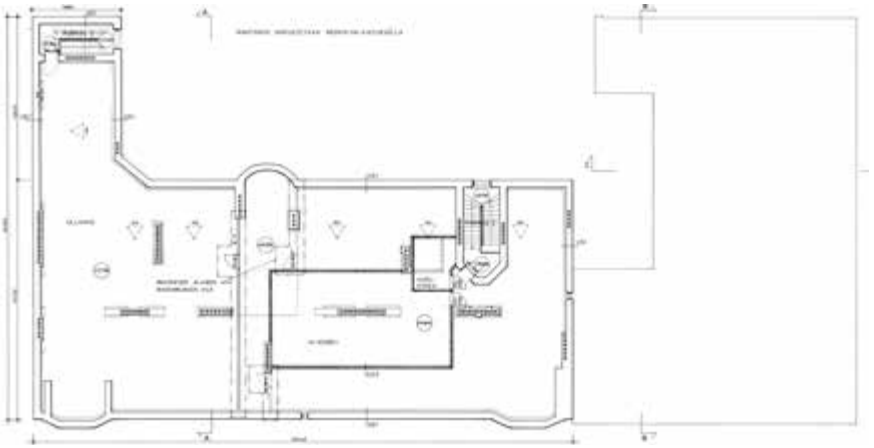

Kirkkokatu 14:n ullakko. Ullakkoon rakennettiin ilmanvaihtokonehuone sekä uuden hissin konehuone.

Kirkkokatu 14:n peruskorjausvaiheen pohjapiirustukset 25.9.1985. Arkkitehti Jarmo Uosukainen / Arkkitehtitoimisto Lindqvist & Uosukainen. Piirustukset: Sk.

Kirkkokatu 12

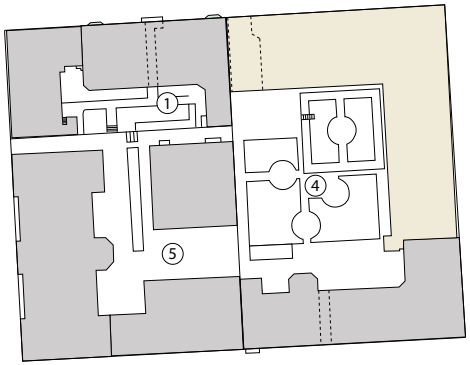

–Rakennuskohtainen historia–

Rakennuksen nimet	**Kirkkokatu 12**, vanhat nimet: Sisäasiainministeriön toimitalo Kirkkokatu 12, Valtioneuvoston lisärakennus Kirkkokatu 12
Rakennuttaja	Suomen valtio, Rakennushallitus
Suunnittelijat	Arkkitehti, professori Osmo Lappo ja arkkitehti Jussi Suomala / Arkkitehtuuritoimisto Osmo Lappo
Suunnitteluaika	1969–1981, 1. rakennuslupa 1973, 2. rakennuslupa 1976, 3. rakennuslupa 1979, 4. rakennuslupa 1981
Rakentamisvuodet	1976–1981
Tonttihistoria	Nykyinen tonttinumero: 4, pinta-ala 4346 m^2. Tonttijaot: 11.5.1820, 19.5.1875 ja 9.11.1970 (tontit no 3, 2 ja 1 yhdistettiin 9.11.1970 tontiksi no 4. Tunnus 3162.)
Osoite	Kirkkokatu 12, 00170 Helsinki. Kyrkogatan 5, 00170 Helsingfors. Rinnakkaisosoite: Ritarikatu 6–8, 00170 Helsinki. Riddargatan 6–8, 00170 Helsingfors.
Nykyinen kiinteistötunnus	91-1-2-4
Rakennusnumero	1
Väestötietojärjestelmän pysyvä rakennustunnus (VTJ-PRT)	1030176245
Pysyvä rakennustunnus (RATU)	9
Senaatti-kiinteistöjen rakennustunniste	300369
Kerroslukumäärä	6 kerrosta, 2 kellarikerrosta, 1 ullakkokerros
Rakennuksen ominaisuudet	Paikalla valettu teräsbetonirunko (pilari-laatta). Julkisivuissa väribetoniset kuorielementit.
Talotekniikka	Lämmitystapa: vesikeskuslämmitys. Polttoaine: kauko- tai aluelämpö. Koneellinen ilmastointi.

Arkkitehdit Mustonen Oy laati vuonna 2010 Sisäasiainministeriön toimitalon ja valtioneuvoston paviljongin eli pihapaviljongin rakennushistoriaselvityksen ja arkkitehtuurianalyysin. Tilaajana oli Senaatti-kiinteistöt. Säilyttävä arkisto: Sk.

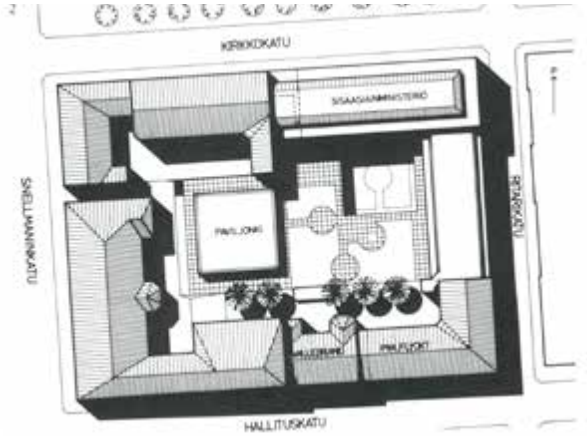

Kirkkokatu 12:n ja pihapaviljongin rakentamiseen liittyvä asemapiirros, arkkitehti Osmo Lappo. Julkaistu *Arkkitehti*-lehdessä 3/1983, 28.

Muutosvaiheet	1984–1985 Kerroksen K1/1. käsiarkistosta erotettiin väliseinällä toimistohuone (Rakennuttaja: Suomen valtio, Rakennushallitus, Uudenmaan piirirakennustoimisto. Pääsuunnittelu: Rakennusarkkitehti Esko Noponen / Uudenmaan piirirakennustoimisto, Rakennushallitus.) 1998 Rakennuksessa tehtiin muutostöitä, lupa-asiakirjat ovat salaisia (Rakennuttaja: Suomen valtio, Valtion kiinteistölaitos. Pääsuunnittelu: Markku Kauhanen.) 2008–2009 Katon vesieristeitä korjattiin. Räystäspellit uusittiin. 2014–2017 Peruskorjaus. Rakennuslupa-aineisto on salainen. Väliseiniä purettiin, kun henkilökohtaisista työhuoneista luovuttiin ja saatiin tilat nykyaikaiselle monitilatoimistolle, jossa työskentelee sisäministeriön väen lisäksi myös ulkoministeriön ja valtioneuvoston kanslian henkilöstöä. Senaatti-kiinteistöt omistaa kalusteet. Tehtiin myös julkisivumuutoksia. Ritarikadun puoleisen siiven katolle rakennettiin iv-konehuone. Kirkkokadun puoleisen siiven ylintä teknistä kerrosta muutettiin ja laajennettiin. Ulkokulman parveke lasitettiin. (Rakennuttaja: Suomen valtio, Senaatti-kiinteistöt. Pääsuunnittelu: arkkitehti Vesa Tiilikka / ISS Suunnittelupalvelut Oy.)
Laajuustiedot	Kokonaisala 15927 m^2, kerrosala 8902 m^2, tilavuus 52432 m^3 (Rakennus- ja huoneistorekisteriote, RakVA) Bruttoala 16369,0 m^2, kerrosala 15180,0 m^2, kokonaistilavuus 50120 m^3 (KOKI-raportti, Sk) Valtioneuvoston arkistoluola Kirkkokatu 12: bruttoala 1893,1 m^2, huoneistoala 1619,4 m^2, kokonaistilavuus 8980,0 m^2 (KOKI-raportti, Sk)
Omistushistoria	Omistaja: Suomen valtio. Haltija: 1981–1995 Rakennushallitus, 1995–2001 Valtion kiinteistölaitos, 2001– Senaatti-kiinteistöt.
Käyttöhistoria	1981 sisäasiainministeriön toimistorakennus, jossa oli myös 4 asuntoa 2017– sisäministeriön, ulkoministeriön ja valtioneuvoston kanslian toimistorakennus
Suojelu	Ei suojeltu
Rakennuksesta tehtyjä selvityksiä	Arkkitehdit Mustonen Oy 2010. Helasvuo, Olli; Svartsröm, Niina & Mustonen, Tapani. *Sisäasiainministeriön toimitalo ja valtioneuvoston paviljonki. Rakennushistoriaselvitys ja arkkitehtuurianalyysi.*

Uudisrakennusvaihe 1969–1981

Kirkkokatu 12:n rakennus on tutkittu ja analysoitu kattavasti Arkkitehdit Mustonen Oy:n vuonna 2010 laatimassa selvityksessä *Sisäasiainministeriön toimitalo ja valtioneuvoston paviljonki – Rakennushistoriaselvitys ja arkkitehtuurianalyysi*. Selvityksessä on käsitelty rakennusten maanpäällisiä kerroksia aina vuoteen 2010 asti.

Seuraavan tekstin lähteinä on käytetty pääosin paitsi Arkkitehdit Mustosen rakennushistoriaselvitystä niin myös Osmo Lapon ja Jussi Suomalan kirjoittamaa, *Arkkitehti*-lehden numerossa 3/1983 julkaistua artikkelia.

Sisäasiainministeriön toimitalon suunnittelu ja rakentaminen

Suomen valtion ja Rakennushallituksen rakennuttaman sisäasiainministeriön virastotalon suunnitteluvaihe oli pitkä. Se alkoi jo 1960-luvulla. Rakennusluvat ovat vuosilta 1973–1981, kaivutyöt aloitettiin 1970-luvun alkupuolella. Rakentaminen aloitettiin vuonna 1976 ja toimitalo valmistui syksyllä 1981.

Luonnosvaihe

Osmo Lapon ensimmäiset luonnospiirustukset ovat vuodelta 1969. Luonnoksen perushahmo vastaa pitkälti toteutettua rakennusta, mutta 1970-luvun aikana suunnitelmia kehitettiin ja tarkennettiin sekä niihin tehtiin joitakin rakennemuutoksia.

Rakennusluvat

Ensimmäinen sisäasiainministeriön toimitalon rakennuslupa vahvistettiin 10.5.1973. Rakentamisen aloittaminen kuitenkin siirtyi ja tontinkaivaustyöt keskeytettiin vuoden 1973 energiakriisin myötä. Tontti seisoi pitkään tyhjillään ja ehti toimia myös väliaikaisena parkkipaikkana. Syyskuussa 1976 Rakennushallitus haki rakennusluvan ja muutosluvan voimassaoloajan pidentämistä. Helsingin maistraatti lausui, että rakennustyöt oli saatettava loppuun 11.5.1981 mennessä sillä uhalla, että rakennuslupa muuten raukeaisi (Helsingin maistraatin rakennuslupa-asiain pöytäkirja 28.9.1976. RakVA).

Energiakriisi kiristi energiamääräyksiä ja uudet energianormit astuivat voimaan vuonna 1976. Myös betoninormit muuttuivat 1970-luvun puolivälissä ja Kirkkokatu 12:n runkorakenne joudutiin miettimään uusiksi. (Arkkitehdit Mustonen Oy 2010, 28). Suunnitelmiin tehtiin muutoksia ja toinen rakennuslupa vahvistettiin 13.9.1976 ja rakentaminen aloitettiin sen mukaisesti. Kaikissa kerroksissa tehtiin muutoksia jo rakennusvaiheessa ja maaliskuussa 1979 vahvistettiin kolmas rakennuslupa. Lähes valmiiseen rakennukseen tehtiin vielä joitakin vähäisiä muutoksia ja viimeinen rakennuslupa vahvistettiin 6.7.1981. Loppukatselmus pidettiin 6.10.1981. (Kirkkokatu 12:n rakennuslupa-asiakirjat. RakVA.)

Suunnittelijat

Arkkitehtisuunnittelusta vastasi Arkkitehtuuritoimisto Osmo Lappo, jossa projektia vetivät professori Osmo Lappo ja arkkitehti Jussi Suomala. Rakennesuunnittelijana oli Insinööritoimisto Magnus Malmberg, LVI-suunnittelijana LVT-insinööritoimisto, sähkösuunnittelijana Insinööritoimisto Risto Mäenpää, geoteknisenä suunnittelijana oli Insinööritoimisto Pohjatutkimus Oy, luolasuunnittelijana Rakennus- ja suojeluteknillinen insinööritoimisto Suora Oy ja sisäpihan istutussuunnitelman laati maisema-arkkitehti Göran Engroos. (Arkkitehdit Mustonen Oy 2010, 23.)

Pääurakoitsija

Pääurakoitsijana oli työyhteenliittymä Linna, jonka muodostivat Hartela, Puolimatka ja YIT. (Arkkitehdit Mustonen Oy 2010, 23.)

Ulkoarkkitehtuuri

Sisäasiainministeriön toimitalo rakennettiin Kirkkokadun ja Ritarikadun kulmaan tontille numero 4 ja siihen liittyvä valtioneuvoston paviljonki korttelipihan keskelle tontille numero 5. Rakennukset muodostavat kokonaisuuden, jota yhdistää kolme maanalaista kellarikerrosta.

Kirkkokatu 12:n uudisrakennus pyrittiin sovittamaan kruununhakalaiseen kaupunkikuvaan ja naapurirakennuksiin, mutta se toi samalla Metsäsika-kortteliin oman uuden kerrostumansa. Eteläpuolen kolmikerroksinen Pihlflycktin talo (1844) edustaa empirearkkitehtuuria, Kirkkokadun siiven lännen puoleinen Kirkkokatu 14:n nelikerroksinen naapuri (1906) jugendarkkitehtuuria, ja naapuritalot vaikuttivat uudisrakennuksen kerroslukuun, hahmoon, räystäskorkeuksiin, kattokulmiin, väritykseen ja julkisivujen jäsentelyyn. Ritarikadun puoleinen siipi on Kirkkokadun siipeä matalampi. Arkkitehti Osmo Lappo näki kahden alimman kerroksen graniittilevyt naapuritalojen harkkorapattujen tai luonnonkivisten sokkeleiden sukulaisina, kun taas ylempien kerrosten hiekkapuhallettu väribetonipinta oli hänen mukaansa oman aikansa vastine lähiympäristön rapatuille ja kalkkimaalatuille pinnoille. (Arkkitehdit Mustonen Oy 2010, 24. Alkuperäislähde: Osmo Lapon haastattelu 11.6.2010.)

Toimistorakennus on pohjaltaan L-kirjaimen muotoinen, mutta sen maanalaiset kerrokset ulottuvat laajemmalle alueelle. Kirkkokadun suuntainen siipi on kuusikerroksinen ja sen päälle tehtiin sisäänvedetty ilmanvaihtokonehuonekerros. Ritarikadun suuntainen siipi on viisikerroksinen ja sen ylin kerros on vedetty sekä kadun että sisäpihan puolelta sisään. Pääsisäänkäynti on Kirkkokadun puolella, Ritarikadun puolella on kaksi muuta sisäänkäyntiä sekä kulku Hallituskatu 3:n Pihlflycktin talon kellarissa toimivan ravintolan keittiötiloihin. Pihan puolella on kaksitasoinen pihakansi istutuskaukaloineen ja hätäpoistumisportaineen. Sisäasiainministeriön

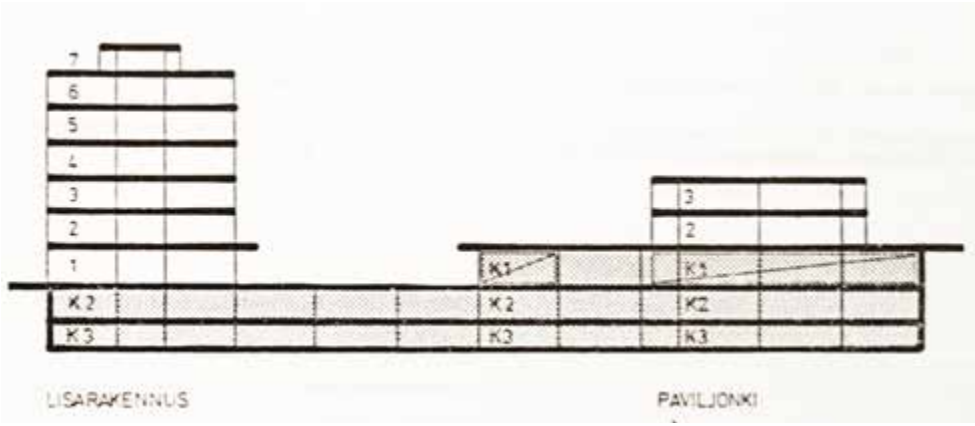

Valtioneuvoston lisärakennuksen eli Kirkkokatu 12:n ja pihapaviljongin kerroskaavio kohti etelää. Rakennusten alimmat kolme kerrosta K1, K2 ja K3 ovat sisäyhteydessä toisiinsa. Kuva: Arkkitehtuuritoimisto Osmo Lappo / OLA.

Arkkitehtuuritoimisto Osmo Lapon laatima Metsäsika-korttelin pienoismalli mahdollisesti vuodelta 1973. Etualalla on Ritarikatu. Pienoismallin laatimisen jälkeen sekä Kirkkokatu 12:n rakennukseen että pihapaviljonkiin tehtiin vielä muutoksia. Kuva: OLA.

toimitalolla ja samanaikaisesti rakennetulla valtioneuvoston pihapaviljongilla on kaksi yhteistä kellarikerrosta, joihin on sijoitettu asemakaavan vaatimat 135 autopaikka. Paikoituskellarien sisäänajo on järjestetty Kirkkokadun puolelta. (Arkkitehdit Mustonen Oy 2010, 28.)

Maanpäällisissä kerroksissa päädyttiin erilaisten vaihtoehtojen jälkeen paikallavalettuun pilarilaattaan ja autohalleissa arinalaattaan. Toimistokerrosten välipohjat ovat teräsbetonisia massiivilaattoja. Suora laattarakenne mahdollisti toimistokerrosten muunneltavuuden, sillä palkit eivät estäneet talotekniikan läpivientejä. (Arkkitehdit Mustonen Oy 2018, 21, 28, 29.)

Rakennuksessa käytettiin moduulimitoitusta. Kantavien pilareiden akseliväli julkisivuissa on 7,5 metriä ja ikkunoiden pystyakseliväli 1,25 metriä. Kirkkokadun siipi on 17,5 metriä syvä ja sen keskelle tehtiin runkoa jäykistävät pääporras- ja hissitornit. Ritarikadun siipi on rungoltaan 15 metriä syvä ja se jaettiin pilareilla kolmeen viiden metrin kaistaan. (Arkkitehdit Mustonen Oy 2010, 29.)

Katujulkisivujen ensimmäiset kaksi kerrosta verhoiltiin hakatulla graniitilla, pihajulkisivuihin ei tehty graniittijalustaa vaan alimpien kerrosten aulatiloihin tehtiin suuret ikkunaseinät. Eri vaihtoehtojen kautta toisesta kuudenteen kerroksen julkisivuihin päätettiin asentaa läpivärjätyt betonikuorielementit. (Arkkitehdit Mustonen Oy 2010, 32–33.)

Tilaohjelma noudatti Rakennushallituksen 1960-luvun tiukkoja normeja. Rakennukseen tehtiin nauhaikkunat, joiden eteen asennettiin ripaelementtejä. Ikkunamoduuli, ikkunoiden leveä tuplakarmirakenne ja elementtijako lisäsivät tilajoustavuutta. (Lappo & Suomala 1983a, 80.) Suurin osa ikkunoista on ruskeaksi petsattuja puuikkunoita. Alumiinirakenteisia ikkunoita käytettiin vain sisäpihalle suuntautuvissa suurissa lasiseinissä ja portaan C ikkunoissa. (Arkkitehdit Mustonen Oy 2010, 77.)

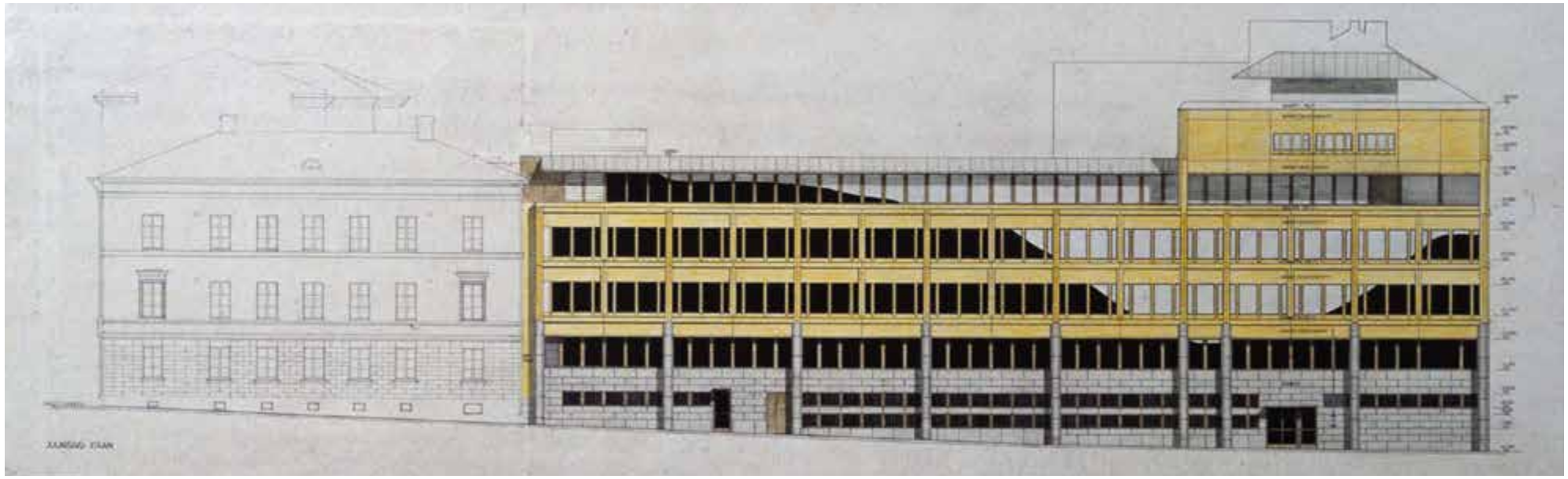

Metsäsika-korttelin julkisivut Ritarikadulle ja Kirkkokadulle vuonna 1981. Kirkkokatu 12:n julkisivut erottuvat värillisinä. Kaksi alinta kerrosta verhoiltiin harmailla graniittilevyillä, Viitasaaren loimukkaalla. Ylempien kerrosten julkisivuihin asennettiin läpivärjätyt betoniset kuorielementit. Kuva: Arkkitehtuuritoimisto Osmo Lappo / OLA.

Sisäarkkitehtuuri

Kirkkokatu 12 edusti valmistuessaan 1970-luvun asiallista ja rationaalista virastoarkkitehtuuria, jonka tehokkuusvaatimukset olivat suuret. Rakennuksessa työskenteli alun perin noin 250 henkilöä. Toimistokerroksiin tehtiin koppikonttorit kaksoiskäytävän molemmin puolin ja aputilat sijoitettiin keskivyöhykkeille. Rakennuksessa oli alun perin myös neljä asuntoa, jotka oli tarkoitettu kiinteistönhoidon henkilökunnalle. Rakennuksen tilavuus oli 50 200 m^3. (Lappo & Suomala 1983a, 30.)

Tilaryhmiä korostettiin materiaaleilla ja detaljeilla. Portaissa, auloissa ja käytävillä oli alumiinikasettialakatot. Portaissa ja auloissa oli mosaiikkibetonilattiat tai porraslankut. Käytävien lattiapinnoiksi asennettiin vinyylilaatat. (Arkkitehdit Mustonen Oy 2010, 45.)

Kerrokset K2 ja K3 ovat maanalaisia autohalleja. Hallituskatu 3:n Pihlflycktin ja Willebrandin talot oli peruskorjattu vuosien 1971–1972 aikana ja Pihlflycktin talon kellariravintolan henkilökunnan keittiö-, varasto- ja sosiaalitilat sijoitettiin Kirkkokatu 12:n Ritarikadun siiven kellarikerroksiin. (Arkkitehdit Mustonen Oy 2010, 19.)

K1 eli 1. kerros on sisäänkäyntikerros, joka on kokonaan maanpäällinen, mutta pihan puolella osa siitä jää pihakannen alle, valopihan ympärille. Ensimmäisessä kerroksessa oli alun perin toimistohuoneita vain valopihan ympärillä. Sisääntuloaulasta on yhteys sisäpihalle sekä kierreportaan kautta toisen kerroksen aulaan. (Arkkitehdit Mustonen Oy 2010, 42.) Ensimmäiseen kerrokseen sijoitettiin alun perin asiakaspalvelutiloja, kuten kirjaamo, arkisto ja poliisiosaston ulkomaalaistoimisto sekä ministeriön näyttelytila (Lappo & Suomala 1983a, 30).

Toisen kerroksen Kirkkokadun puoleisessa siivessä on luento- ja neuvottelutiloja. Aulasta on yhteys myös sisäpihalle. Kirkkokadun siiven länsipäädyssä oli alun perin asuntoja, Ritarikadun puoleisessa siivessä oli toimistotiloja. Kolmas ja neljäs kerros olivat normaaleja toimistokerroksia. Tärkeimmät ministerien työhuoneet sijoitettiin viidennen kerroksen ulkokulmaukseen, sisäänvedetyn parvekkeen lähelle. Ritarikadun puoleisen siiven viides kerros on alempia kerroksia kapeampi. Rakennuksella oli alun perin kuudes toimistokerros kerros vain Kirkkokadun puolella. Kirkkokadun siiven seitsemäs kerros oli alempia kerroksia kapeampi tekniikkakerros. (Arkkitehdit Mustonen Oy 2010, 42–43.)

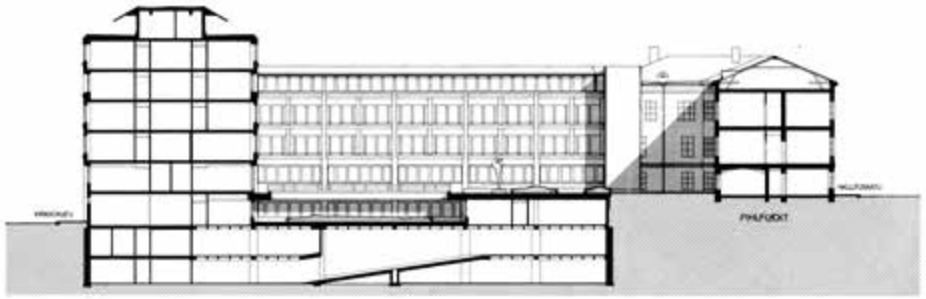

Valtioneuvoston lisärakennuksen leikkaus kohti itää 12.7.1981. Vasemmalla on Kirkkokatu, oikeallа Hallituskatu 3:n vuonna 1844 valmistunut Pihlflycktin talo.

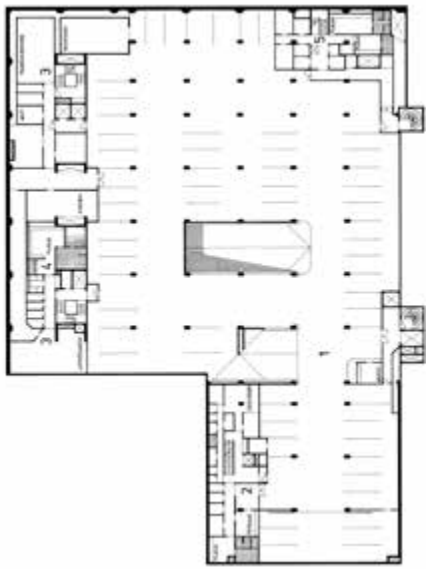

Kellarikerros K2

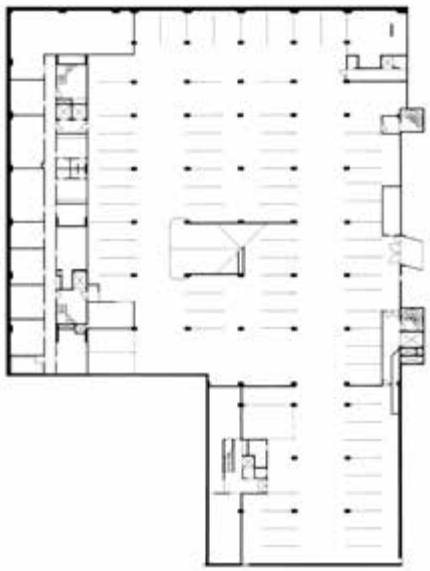

Kellarikerros K1

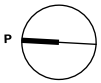

Sivun piirustukset:
Arkkitehtuuritoimisto Osmo Lappo 12.7.1981/ OLA.

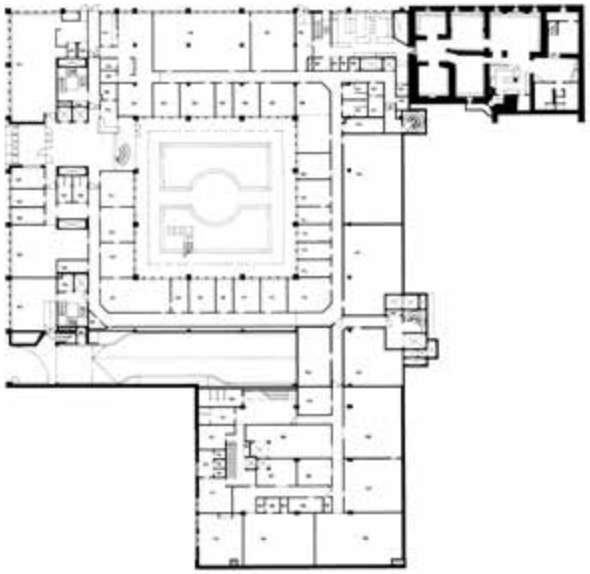

K1/1. kerros

2. kerros

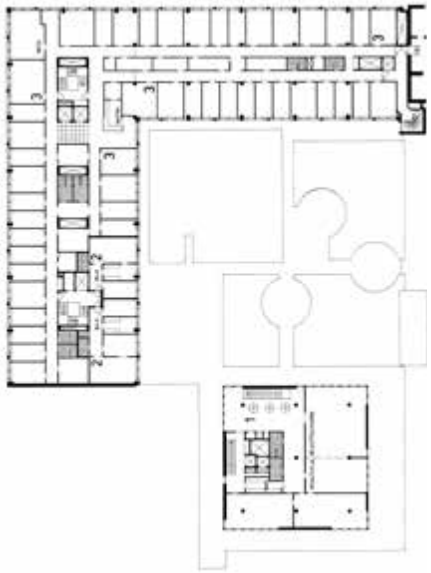

3. kerros

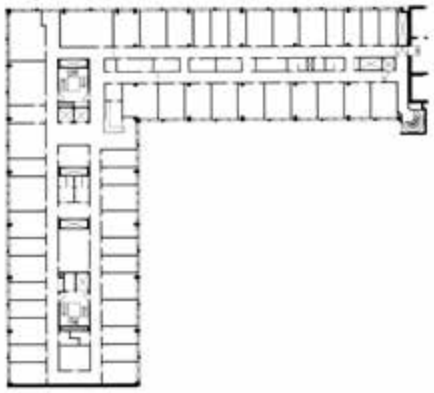

4. kerros

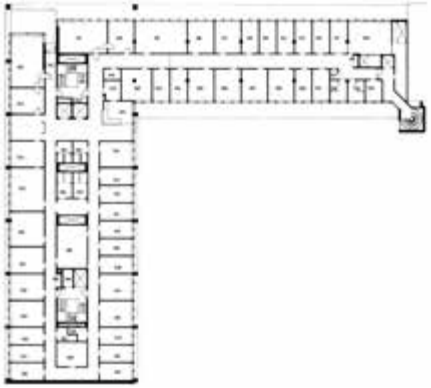

5. kerros

6. kerros

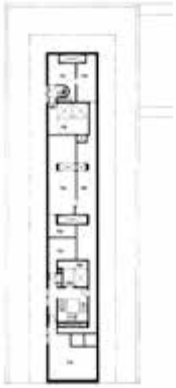

7. kerros

Sivun piirustukset: Arkkitehtuuritoimisto
Osmo Lappo 12.7.1981 / OLA.

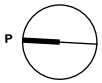

Arkkitehti Osmo Lappo

Arkkitehti Osmo Lappo esittelee sisäasiainministeriön pienoismallikuvaa rakennuksen harjannostajaisissa. Kuva: SMA.

Sisäasiainministeriön toimitalon eli Kirkkokatu 12:n ja Metsäsika-korttelin keskellä olevan valtioneuvoston paviljongin suunnittelija Osmo Lappo tunnetaan yhtenä Suomen keskeisimpinä betoniarkkitehtuurin tulkitsijoista. Hänen selkeän rationaalista arkkitehtuuriaan luonnehtivat loogisuus, rakenteellisiin ja toiminnallisiin seikkoihin paneutuminen sekä käytettyjen rakennusmateriaalien "rehellinen" esittäminen.
Osmo Tapio Lappo syntyi Helsingissä vuonna 1927 ja valmistui arkkitehdiksi vuonna 1953. Opiskeluaikanaan Lappo työskenteli Arkkitehtitoimisto Kaija ja Heikki Sirénillä, jossa hän oli mukana suunnittelemassa muun muassa Otaniemen teekkarikylän asuntoloita ja erityisesti Servinmökkiä sekä Kansalliseatterin pienen näyttämön julkisivuja.
Valmistumisensa jälkeen Osmo Lappo työskenteli Viljo Revellin toimistossa vuoteen 1956 asti. Tällöin toimistossa työstettiin muun muassa Hangon Kudeneuleen tehdasaluetta Hangossa, Tapiolan rakennuksia Espoossa, asunto-osakeyhtiö Kärjensivua Helsinkiin sekä Kaartin kasarmialueen täydennysrakentamisen kilpailuvaihetta Helsingissä.
Revellin toimiston jälkeen Lappo oli vuoden töissä Väinö Vähäkalliolla, jonka jälkeen hän perusti oman arkkitehtitoimistonsa. Itsenäisenä arkkitehtinä Lappo on suunnitellut muun muassa useita kasarmirakennuksia, ja jopa kokonaisia kasarmialueita, jotka ovat komeita esimerkkejä 1960–1970 lukujen puhtaaksivaletusta betonikonstruktivismista.[1] Esimerkiksi Vekaranjärven kasarmialue (1966–1975) on tunnustettu merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi niin Museoviraston kuin kansainvälisen Docomomo-järjestön toimesta.
Puolustusvoimien rakennusten lisäksi monipuolinen arkkitehti on piirtänyt myös useita asuin-, liike- ja vapaa-ajan rakennuksia sekä kouluja, joiden suunnitteluun Lappo paneutui syvällisesti etenkin 1970-luvulla, suomalaisen koulujärjestelmän murrosvaiheessa.
Osmo Lappo on tehnyt mittavan uran myös arkkitehtuurin opettajana. Hän toimi Teknillisessä korkeakoulussa vuodesta 1955 aina vuoteen 1991, jolloin hän jäi eläkkeelle Julkisten rakennusten suunnittelun professorin virasta. Lapolla on ollut myös erilaisia luottamustehtäviä aina 1950-luvulta lähtien esimerkiksi arkkitehtiliitossa SAFA:ssa. Virallisen työskentelyn omassa toimistossaan Osmo Lappo lopetti vuonna 2002.
Lapon suunnittelijanura ulottuu usealle vuosikymmenelle ja pitää sisällään tyylillisen kehityskaaren aina Herttoniemen kirkon (1958) yksilöllisestä mittakaavasta ja herkästä tiilen käsittelystä 1960-luvun puhtaaksivalettujen betonisten kasarmi- ja urheilumonumenttien (Valkeala, Säkylä, Leppävaaran uimahalli) kautta 1970-luvulla tutkittuihin koulu- ja toimistotaloihin. Kirkkokatu 12 ja pihapaviljonki ovat kuitenkin ainoita uudisrakennuksia, jotka Lappo on suunnitellut Helsingin keskustaan.

Osmo Lapon suunnittelutöitä:
- Herttoniemen kirkko, 1958, Helsinki
- Niittykummun asumalähiö, 1962, Espoo
- *Puolustusvoimien varuskuntakeskuksia:* Upinniemi, 1961, Kajaani, 1966, Säkylä, 1968, Vekarajärvi, 1975
- Kulosaaren kansakoulu, 1966, Helsinki
- Yliskylän kansakoulu, 1969, Helsinki
- Leppävaaran uimahalli, 1969, Espoo
- Sylvään koulu, 1973, Vammala
- Pihlajiston koulu, 1977, Helsinki
- IBM:n toimitalo, 1974–1987, Helsinki (laajennus 1987)
- Riihimäen uimahalli, 1980
- Hangon koulukeskus, 1981
- Sisäasiainministeriön toimitalo, 1981, Helsinki
- Riihimäen kaupunginkirjasto, 1986
- Hangon kaupunginkirjasto, 1989
- Suomen metsästysmuseo,1990, Riihimäki
- Tampereen poliisitalo, 1993
- TKK:n entisen päärakennuksen peruskorjaus, 1995, Helsinki
- Kadettikoulun peruskorjaus, 1995, Helsinki
- Kansanterveyslaitoksen koe-eläinlaboratorio, 1996, Helsinki

(Arkkitehdit Mustonen Oy 2010, 9–11; Arkkitehtuurimuseo 2012, "Osmo Lappo".)

1 Puhtaaksivalettua betonia korostavaa 1960–1970 lukujen arkkitehtuurityyliä kutsutaan usein myös betonibrutalismiksi. Ilmaisuvoimaisessa sanassa ei sinänsä ole mitään vikaa, mutta sitä käytetään toisinaan myös latautuneessa ja halventavassa merkityksessä, jolloin jätetään helposti huomiotta suunnittelijan tavoitteet, käytettävissä olleet keinot ja rakennusten arkkitehtoniset arvot.

Autopaikoitusta Metsäsika-korttelin koilliskulmassa vuonna 1971. Ritarikatu 8:n ja Kirkkokatu 12:n puurakennukset on jo purettu, mutta oikealla näkyy vielä Kirkkokadun varrelle vuonna 1902 rakennettu jugendtyylinen koulutalo. Myöskään Ritarikatu 6:n rakennuksia ei ole vielä purettu. Kuva: Kari Hakli / HKM.

Rakennustyömaakuva kohti Ritarikadun suuntaista siipeä. Oikealla näkyy Hallituskatu 3:n Pihlflykctin talon sisäpihan puoleinen kulma. Rakennuksen kantava, paikalla valettu teräsbetonirunko näkyy kuvassa. Julkisivuihin asennettiin väribetoniset kuorielementit, joista yksi näkyy kuvassa. Kuva: OLA.

Ritarikadun ja Kirkkokadun kulma 1980-luvun alussa. Kuva: Simo Rista / OLA.

Valtion taideteostoimikunta tilasi Metsäsika-kortteliin kolme taideteosta. Toisen kerroksen aulassa on Maija Lavosen kolmiulotteinen tekstiilityö ”Luonto lähteenä”. Vasemmalla näkyvä kierreporras johtaa ensimmäisen kerroksen pääsisäänkäynnin yhteydessä olevaan aulaan. Kuva: Simo Rista / OLA.

Sisäministeriön toimitalo Kirkkokatu 12 valmistui professori Osmo Lapon piirustusten mukaan Kirkkokadun ja Ritarikadun kulmaan vuonna 1981. Pääsisäänkäynti sijaitsee Kirkkokadun puolella. Kuva: Simo Rista / OLA.

Myöhemmät vaiheet

Vuonna 1984 eli muutama vuosi Kirkkokatu 12:n rakennuksen valmistumisen jälkeen maantasokerroksessa (K1/1. kerros) sijainneesta käsiarkistosta erotettiin väliseinällä toimistohuone. Muutosalueen pinta-ala oli 100 m². Arkkitehtisuunnittelusta vastasi Uudenmaan piirirakennustoimiston rakennusarkkitehti Esko Noponen. Loppukatselmus pidettiin 7.3.1985. (Kirkkokatu 12:n rakennuslupa-asiakirjat. RakVA.)

Vuonna 1998 haettiin rakennuslupaa muutostöitä varten, mutta lupa-asiakirjat ovat salaisia ja niiden toteutumisesta ei ole tietoa.

TILANNE VUONNA 2010

Arkkitehdit Mustosen laatima rakennushistoriaselvitys käsittelee Kirkkokatu 12:n taloa aina vuoteen 2010 asti, jolloin rakennus oli säilynyt vielä ilman suurempia muutoksia. Katujulkisivujen graniittilevytyksen joitakin alimpia laattoja oli uusittu. Katon räystäspellitykset oli uusittu vuosien 2008–2010 aikana. (Arkkitehdit Mustonen Oy 2010, 38.)

Tilajakomuutoksia oli tehty erityisesti ensimmäisessä kerroksessa. Ulkomaalaisviraston tilat oli muutettu kirjaamon toimistotiloiksi. Muut muutokset olivat liittyneet pääosin sisustukseen. Materiaalimuutoksia oli tehty lähinnä alakatto-, seinä- ja lattiapinnoissa. Osa alakattojen alumiinikaseteista oli korvattu ruiskutettavalla akustoivalla paperimassapinnoitteella ja valaisimia oli uusittu. Eniten muutoksia oli tehty tärkeimmissä aula- ja neuvottelutiloissa sekä ministeri- ja päällikkötason työhuoneissa. Sen sijaan tavalliset toimistohuoneet, käytävät ja aputilat keittiöitä lukuun ottamatta olivat säilyneet pitkälti alkuperäisessä asussaan. (Arkkitehdit Mustonen Oy 2010, 59, 61.)

Kolmannen ja viidennen kerroksen hissiauloihin oli lisätty kulunvalvonnallisista syistä lasiseinät. Luento- ja neuvotteluhuoneiden seinien kangaspäällysteiset puukuitulevyt oli korvattu uusilla akustolevyillä ja lattiapinnat uusittu linoleumiksi tai lautaparketiksi. Osassa luento- ja neuvotteluhuoneita oli tehty alakatto- ja valaisinmuutoksia. Ministeri- ja päällikkötason toimistohuoneita oli muutettu paljon ja sisustettu kulloisenkin käyttäjän toiveiden mukaan. Keittiöt oli uusittu täysin ja vain muutama keittiö oli säilynyt alkuperäisenä. Wc-tilat olivat pääosin hyvin säilyneitä. Osa käytävien välisten aputilavyöhykkeiden varastotiloista ja lepohuoneista oli vähäisen käytön vuoksi muutettu neuvottelu-, keittiö- ja taukotiloiksi. (Arkkitehdit Mustonen Oy 2010, 63, 65.)

Vuonna 2010 asunnot olivat vielä pääosin hyvin säilyneitä. Yhdessä asunnossa oli tehty muutoksia tilapäistä toimistokäyttöä varten. (Arkkitehdit Mustonen Oy 2010, 65.)

Kirkkokatu 12:n viidennen kerroksen käytävä vuonna 2010 eli ennen viimeisintä peruskorjausta. Toimistohuoneet sijaitsivat kaksoiskäytävän molemmin puolin. Vasemmalla on vahtimestarin koppi.

Kapea toimistohuone vuonna 2010.

Viidennen kerroksen ulkokulman parveke vuonna 2010. Parveke oli tällöin vain sisäministerin käytössä.

Sivun kuvat: Arkkitehdit Mustonen Oy. Vertaa kuvia rakennuksen nykytilanteen kuviin sivuilla 188–195.

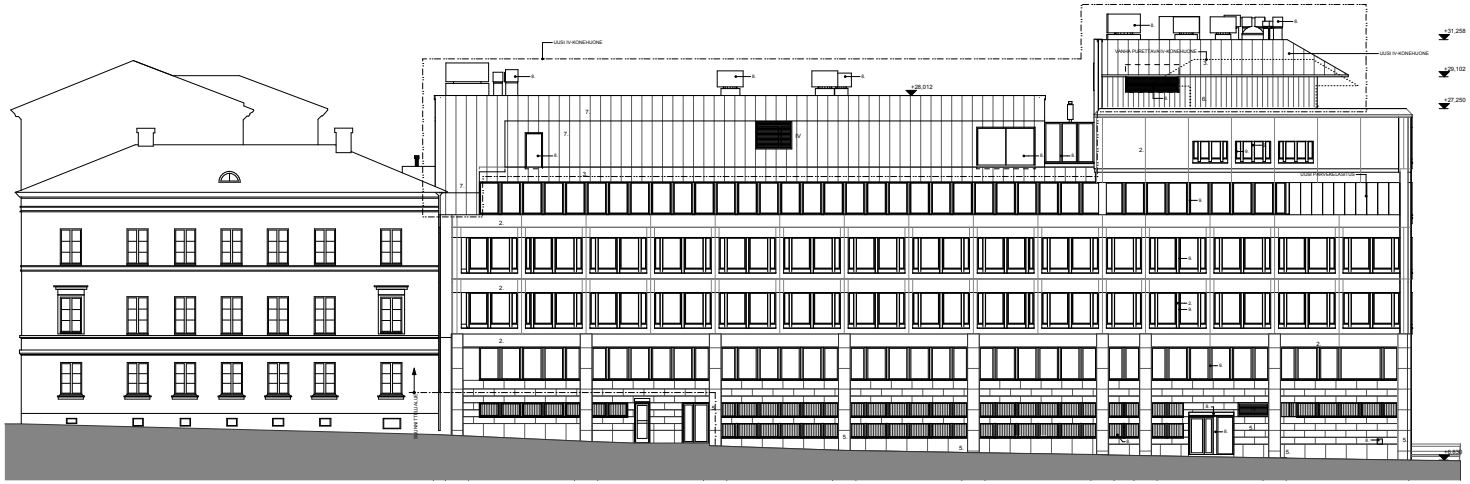

Vuosien 2014–2017 peruskorjauksen yhteydessä Ritarikadun puoleisen siiven päälle rakennettiin uusi iv-konehuonekerros. Kirkkokadun puoleisen siiven seitsemännen kerroksen teknisiä tiloja uusittiin ja kerrosta laajennettiin samaan linjaan pihan puoleisen eteläseinän kanssa. Ulkokulman parveke lasitettiin ja se otettiin yleiseen käyttöön. Piirustus: arkkitehti Vesa Tiilikka, ISS Suunnittelupalvelut Oy / Sk.

VUOSIEN 2014–2017 PERUSKORJAUS: KOPPIKONTTOREISTA MONITILAYMPÄRISTÖKSI

Vuosien 2014–2017 aikana Kirkkokatu 12:n rakennus peruskorjattiin. Arkkitehtisuunnittelusta vastasi ISS Suunnittelupalvelut Oy:n arkkitehti Vesa Tiilikka. Rakennuttajana toimi Senaatti-kiinteistöt.

Rakennuksen pilari-laatta-rakenne ja ikkunajako on jo alun perin suunniteltu muuntojoustavaksi. Muunneltavuutta käytettiin hyväksi, kun peruskorjauksen yhteydessä koppikonttoreista luovuttiin ja ne korvattiin monitilaympäristöillä, siten että tilatehokkuus parani valtion toimitilastrategian linjauksen mukaisesti 30 neliömetristä 18 neliömetriin. Ennen uudistusta Kirkkokatu 12 oli vain sisäministeriön käytössä. Henkilökohtaisista työhuoneista luopumalla ja väliseiniä purkamalla saatiin tilat nykyaikaiselle avoimille työtiloille, joissa toimii sisäministeriön lisäksi myös ulkoministeriön ja valtioneuvoston kanslian henkilöstöä. Sisäministeriöllä ja ulkoministeriöllä on kummallakin käytössään kolme kerrosta. Valtioneuvoston kansliasta on talossa parikymmentä henkeä. Myös talossa olleet asunnot muutettiin toimistotiloiksi. (Senaatti-kiinteistöt 2017, senaatti.fi.)

Uudet työpisteet ovat sisäministerin työhuonetta lukuun ottamatta nimeämättömiä ja työpisteen voi valita kulloisenkin tarpeen mukaan. Kalusteet omistaa Senaatti-kiinteistöt. Henkilökohtaisia tavaroita säilytetään turvakaapeissa. Kirkkokadun puoleisen siiven toisen kerroksen neuvottelutilat ovat kaikkien ministeriöiden käytössä. Talossa on sekä hiljaisen työskentelyn tiloja että vuorovaikutukseen tarkoitettuja tiloja. Viidennen kerroksen ulkokulman parveke oli ollut ennen vain sisäministerin käytössä. Uudistustyön yhteydessä parveke lasitettiin ja sen viereen rakennettiin sisä- ja ulkoministeriöiden sekä valtioneuvoston kanslian työntekijöiden yhteinen kahvila. (Senaatti-kiinteistöt 2017, senaatti.fi.)

Muutostöiden yhteydessä alkuperäiset, tummat sisäovet vaihdettiin vaaleammiksi puuoviksi, toimistotilojen lattioihin asennettiin kokolattiamatot ja alaslasketut katot uusittiin. Tiloihin asennettiin matalia tilanjakajia, jotka toimivat myös akustisina seinäminä. Toisen kerroksen kokous- ja neuvottelutilojen käytävän seinäpintoihin tehtiin stucco lustro -pintakäsittely eli kiiltorappaus. Porrashuoneet säilyivät alkuperäisessä asussaan.

Peruskorjauksessa Ritarikadun puoleisen siiven katolle rakennettiin kapea kuudes kerros, jonka sisällä on ilmanvaihtokonehuone. Kirkkokadun puoleisen siiven seitsemättä teknisten tilojen kerrosta muutettiin ja laajennettiin etelään päin, aina eteläsivun linjaan asti.

Pihapaviljonki

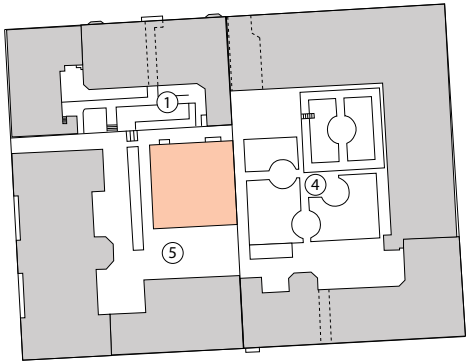

Rakennuksen nimet	**Pihapaviljonki,** valtioneuvoston paviljonki
Rakennuttaja	Suomen valtio, Rakennushallitus
Suunnittelija	Arkkitehti, professori Osmo Lappo / Arkkitehtuuritoimisto Osmo Lappo
Suunnitteluaika	1974–1981 (1. rakennuslupa 1974, 2. rakennuslupa 1976, 3. rakennuslupa 1979, 4. rakennuslupa 1981)
Rakentamisvuodet	1976–1981
Tonttihistoria	Nykyinen tonttinumero: 5, pinta-ala 2921 m^2, tonttijako 9.11.1970. Edelliset tonttijaot 11.5.1820 ja 19.5.1875.
Osoite	Snellmaninkatu 5, 00170 Helsinki. Snellmansgatan 5, 00170 Helsingfors
Nykyinen kiinteistötunnus	91-1-2-5
Rakennusnumero	3
Väestötietojärjestelmän pysyvä rakennustunnus (VTJ-PRT)	1030176289
Pysyvä rakennustunnus (RATU)	13
Senaatti-kiinteistöjen rakennustunniste	300372
Kerroslukumäärä	2 kerrosta, 3 kellarikerrosta (kellarikerrokset ovat maanpäällistä osaa laajempia)
Rakennuksen ominaisuudet	Kantavat rakenteet: paikalla valettu pilari-laattarunko. Julkisivut: väribetonielementit, alumiinilevyt ja -profiilit.
Talotekniikka	Lämmitystapa: vesikeskuslämmitys. Polttoaine: kauko- tai aluelämpö. Koneellinen ilmastointi.

Pihapaviljonki sijaitsee korttelin keskellä, Arppeanumin (kuvassa oikealla) itäpuolella. Ilmakuva on vuodelta 2015. Kuva: Helsingin kaupunki, Kaupunkimittauspalvelut.

Muutosvaiheet	N. 2005 Sisäpihan vedeneristystä ja betonilaatoitusta uusittiin. 2009 Pohjoissivulle rakennettiin kuparipeltinen laatikkovarasto. Ruokalan jakelulinjasto ja kalusteet uusittiin. (Rakennuttaja: Suomen valtio, Senaatti-kiinteistöt. Pääsuunnittelu: arkkitehti Esa Kaivos/Arkkitehtitoimisto Esa Kaivos.) 2010 Vesikatto uusittiin kesällä 2010. Räystään alkuperäiset alumiinikasetoinnit säilytettiin. 2010-luvulla on tehty pieniä sisustusmuutoksia.
Laajuustiedot	Kokonaisala 3118 m^2, 1119 kerrosala m^2, asuinhuoneistoala 0 m^2, tilavuus 9900 m^3 (Rakennus- ja huoneistorekisteriote, RakVA) Bruttoala 3011,2 m^2, kerrosala 0,0 m^2, huoneistoala 2511,9 m^2, kokonaistilavuus 9600 m^3 (KOKI-raportti, Sk)
Omistushistoria	Omistaja: Suomen valtio. Haltija: 1981–1995 Rakennushallitus, 1995–2001 Valtion kiinteistölaitos, 2001– Senaatti-kiinteistöt.
Käyttöhistoria	**1981 alkaen: valtioneuvoston ruokala-, neuvottelu-, autosuoja- ja teknillisiä tiloja. Nykyisin rakennuksessa toimii kaikille avoin Amica-ravintola Pihapaviljonki.**
Suojelu	Ei suojeltu
Rakennuksesta tehtyjä selvityksiä	Arkkitehdit Mustonen Oy 2010. Helasvuo, Olli; Svartsröm, Niina & Mustonen, Tapani. *Sisäasiainministeriön toimitalo ja valtioneuvoston paviljonki. Rakennushistoriaselvitys ja arkkitehtuurianalyysi.* Tilaaja: Senaatti-kiinteistöt.

Uudisrakennusvaihe 1974–1981

Pihapaviljonki on tutkittu ja analysoitu Arkkitehdit Mustonen Oy:n vuonna 2010 laatimassa selvityksessä *Sisäasiainministeriön toimitalo ja valtioneuvoston paviljonki – Rakennushistoriaselvitys ja arkkitehtuurianalyysi.* Selvityksessä on käsitelty rakennusten maanpäällisiä kerroksia aina vuoteen 2010 asti.

Seuraavan tekstin lähteinä on käytetty Arkkitehdit Mustosen rakennushistoriaselvitystä, Osmo Lapon ja Jussi Suomalan kirjoittamaa, *Arkkitehti*-lehden numerossa 3/1983 julkaistua artikkelia sekä Helsingin rakennusvalvonnan arkistossa säilytettäviä paviljongin rakennuslupa-asiakirjoja.

Valtioneuvoston paviljongin suunnittelu ja rakentaminen

Metsäsika-korttelin sisäpihalle, Arppeanumin tontille numero 5 rakennettiin samanaikaisesti Kirkkokatu 12:n kanssa valtioneuvoston paviljonki. Rakennuttajana oli Suomen valtio, jota edusti Rakennushallitus. Suunnittelijat olivat samat kuin Kirkkokatu 12:n rakennuksessa. Paviljongin rakennusluvat ovat vuosilta 1974–1981. Rakennuspaikalta purettiin 1970-luvun alkupuolella Hallituskatu 5:n siipi ja Arppeanumin piharakennuksen jäljelle jäänyt fragmentti. Tämän jälkeen aloitettiin tontin kaivutyöt kellarikerroksia varten ja paviljongin rakentaminen. Rakennus valmistui syksyllä 1981.

Suunnittelijat

Arkkitehtisuunnittelusta vastasi Arkkitehtuuritoimisto Osmo Lappo. Rakennesuunnittelijana oli Insinööritoimisto Magnus Malmberg, LVI-suunnittelijana LVT-insinööritoimisto, sähkösuunnittelijana Insinööritoimisto Risto Mäenpää, geoteknisenä suunnittelijana oli Insinööritoimisto Pohjatutkimus Oy ja luolasuunnittelijana Rakennus- ja suojeluteknillinen insinööritoimisto Suora Oy. (Arkkitehdit Mustonen Oy 2010, 23.)

Pääurakoitsija

Pääurakoitsijana oli työyhteenliittymä Linna, jonka muodostivat Hartela, Puolimatka ja YIT. (Arkkitehdit Mustonen Oy 2010, 23.)

Suunnitteluvaiheet ja rakennusluvat

Valtioneuvoston virastojen yhteyteen, korttelipihan länsiosaan rakennettiin kolme kellarikerrosta ja kaksi maanpäällistä kerrosta käsittävä ruokala-, neuvottelu- ja teknillisiä tiloja sekä autohalleja sisältävä paviljonkirakennus. Paviljongin maanalaiset kerrokset ovat yhteydessä Kirkkokatu 12:n vastaaviin kerroksiin. Kohde oli asemakaavan mukaan hallinto- ja virastorakennusten korttelialuetta.

Ensimmäinen rakennuslupa vahvistettiin 6. elokuuta 1974. Paviljongin julkisivut olivat ensimmäisessä suunnitteluvaiheessa vielä lasisia.

Toinen rakennuslupa vahvistettiin 9.1.1976. Rakennustyötä ei ollut vielä aloitettu. Energiamääräykset olivat kiristyneet ja julkisivuja muutettiin umpinaisemmiksi. Lisäksi ilmastointikonehuone siirrettiin katolta kellarikerrokseen. (Arkkitehdit Mustonen Oy 2010, 22; paviljongin rakennuslupa-asiakirjat. RakVA.)

Kolmas rakennuslupa vahvistettiin 12.3.1979 rakennustöiden ollessa jo käynnissä. Paviljongin rakenteita ja väliseinäjärjestelyjä muutettiin kaikissa kellareissa. Ulko-oven sijainti muuttui. (Paviljongin rakennuslupa-asiakirjat. RakVA.)

Neljäs, viimeinen rakennuslupa vahvistettiin 6.7.1981. Lähes valmiin paviljongin huonejärjestelyjä, väliseiniä ja julkisivuja muutettiin vähäisissä määrin. Rakennus valmistui samanaikaiseti Kirkkokatu 12 kanssa eli syksyllä 1981. Loppukatselmus pidettiin 6.10.1981. (Paviljongin rakennuslupa-asiakirjat. RakVA.)

Ulkoarkkitehtuuri ja rakenne

Korttelipihalle rakennettu valtioneuvoston paviljonki muodostaa yhdessä Kirkkokatu 12:n kanssa kokonaisuuden, jota yhdistää kolme maanalaista kellarikerrosta. Paviljonki rakennettiin ministeriöiden yhteiskäyttöön.

Paviljongin kaksikerroksinen maanpäällinen osa on pohjamuodoltaan neliö. Maanalaiset kerrokset ovat kahta maanpäällistä kerrosta laajempia.

Paviljongin pilari-laattarunko on paikallavalettua teräsbetonia. Maanalaiset välipohjat ovat arinalaattoja. Rakennus on moduulimitoitettu. Kantavien pilarieden etäisyys (7,5 m) noudattaa moduulijakoa. Pilarit ovat 2,5 metriä ulkoseinien moduulilinjaa sisempänä. (Arkkitehdit Mustonen Oy 2010, 114, 117.)

Sisäänkäynti sijaitsee rakennuksen pohjoissivulla. Ulko-oven päällä on lippakatos. Alkuperäisasussaan julkisivuissa ei ollut katosta lukuun ottamatta muita sisäänvedettyjä tai ulostyöntyviä osia.

Ulkoverhoukseen on käytetty kellertäviä väribetonielementtejä sekä alumiiniprofiilipintoja, jotka on anodisoitu kuparinvärisiksi. Materiaalien käsittely ja värit ovat samat kuin Kirkkokatu 12:n rakennuksessa. Maantasokerroksen ikkunat ovat alumiiniprofiilisia. Ravintolasalin ikkunat ovat muita suurempia. Yläkerran puuikkunat on päällystetty ulkopuolelta alumiiniprofiilein ja ikkunalasien päällä on pystysäleiköt. Ulkoovet ovat maalattua terästä. (Arkkitehdit Mustonen Oy 2010, 117.)

Julkisivut jakaantuvat 1,25 metrin moduuliin, jota väribetonielementit, alumiiniprofiilien jako, ikkunat, ovet ja säleiköt noudattavat. Julkisivujen detaljit on suunniteltu huolella. Ulko- ja sisätilan yhteyttä on korostettu esimerkiksi siten, että sisätilojen lattiapinta on lähes samassa tasossa pihalaatoituksen kanssa. (Arkkitehdit Mustonen Oy 2010, 117, 119.)

Tasakaton räystäät on viistetty. Pienet

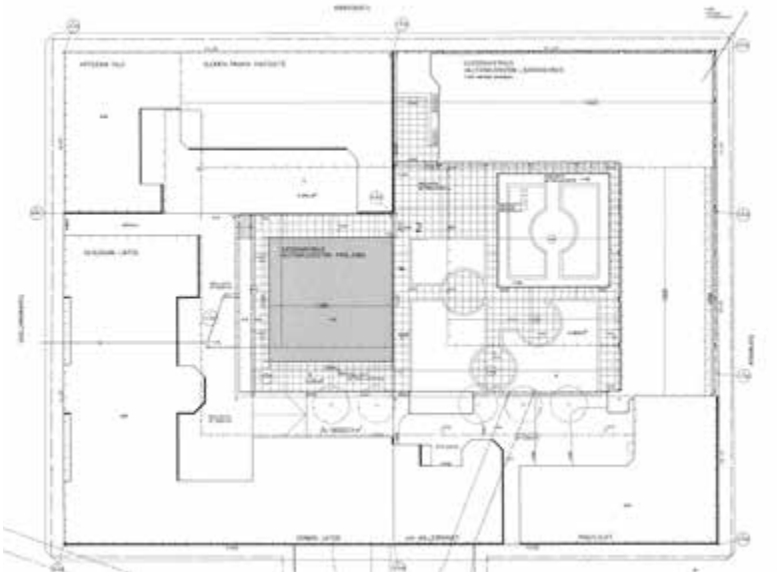

Valtioneuvoston paviljongin uudisrakennusvaiheen asemapiirustus 20.10.1978. Paviljonki sijaitsee Arppeanumin itäpuoleisella pihalla. Piirustus: Arkkitehtuuritoimisto Osmo Lappo / Sk.

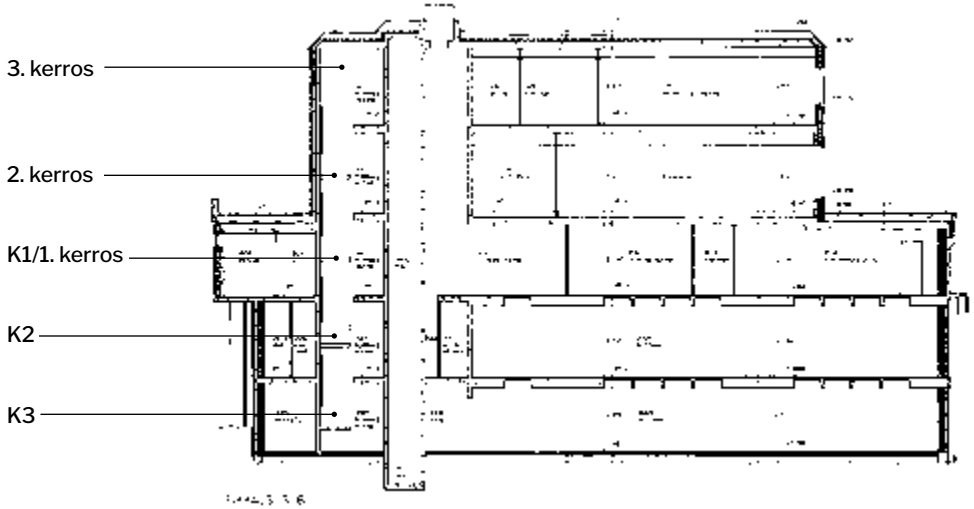

Valtioneuvoston paviljongin leikkaus B–B 20.10.1978. Rakennuksessa on kaksi maanpäällistä ja kolme maanalaista kerrosta, joiden nimitys on yhteneväinen Kirkkokatu 12:n kerrosjaon kanssa, eli maanpäälliset kerrokset vastaavat Kirkkokatu 12:n talon toisen ja kolmannen kerroksen tasoja. Piirustus: Arkkitehtuuritoimisto Osmo Lappo / Sk.

poistoilmapuhaltimet ja ilmastointihormin pää on piilotettu kuparipeltisten, kulmistaan pyöristettyjen koteloiden sisään.

Sisäarkkitehtuuri

Valtioneuvoston paviljongissa on kaksi maanpäällistä kerrosta ja kolme niitä laajempaa kellarikerrosta, jotka ovat yhteydessä Kirkkokatu 12:n rakennukseen. Molemmissa rakennuksissa käytetään samaa kerrosnimitystä. Näin ollen paviljongin sisäänkäyntitaso on toinen kerros ja ylin kerros kolmas kerros.

Paviljonkiin tehtiin sekä yleisölle avoimia että vain ministeriöiden tai muun henkilökunnan käyttöön tarkoitettuja tiloja. Yleisölle avoimia tiloja sijoitettiin molempiin maanpäällisiin kerroksiin sekä osittain K1-kerrokseen.

Ruokailutilat ja keittiö ovat sisääntulokerroksessa. Ravintolasalista avautuu näkymät sisäpihalle suurten lasiseinien kautta. Valtion taideteostoimikunta tilasi Sakari Malilalta lasimaalauksen, joka ripustettiin metallikehyksiin salin ikkunaseinille. Ravintolassa oli alun perin Artekin kalustus.

Ylimpään eli kolmanteen kerrokseen tehtiin puhelinkopit sekä neuvotteluti-loja, joista kaksi oli mahdollista yhdistää paljeseinän avulla suureksi saliksi. Neuvottelutiloissa oli myös mahdollista ruokailla.

Ravintolan yleisö-wc:t sijaitsevat kerroksessa K1, jossa on myös henkilökunnan sosiaalitiloja, keittiön huolto, valvomo ja teknisiä tiloja. Kellarikerroksissa K2 ja K3 on huolto- ja lastaustiloja sekä autopaikkoja. Autohalleihin on sisäänajo Kirkkokatu 12:n kellaritilojen kautta.

Julkisia päätiloja on korostettu mäntyrimoista tehdyllä alakatolla ja mosaiikkibetonilattioilla sekä vapaasti seisovien pyöreiden pilareiden kiiltomaalauksella. Muissa tiloissa esiintyy metallisia kasettikattoja. Valaisimet ja ilmanvaihtoelimet on upotettu alaslaskettuihin kattoihin.

Pihapaviljongissa on kaksi porrasta ja huoltohissi. Pääporras sijaitsee itäseinää vasten ja johtaa K1/1-kerroksesta kolmanteen kerrokseen. Pääporrasta vaatimattomampi huoltoporras kulkee läpi koko talon.

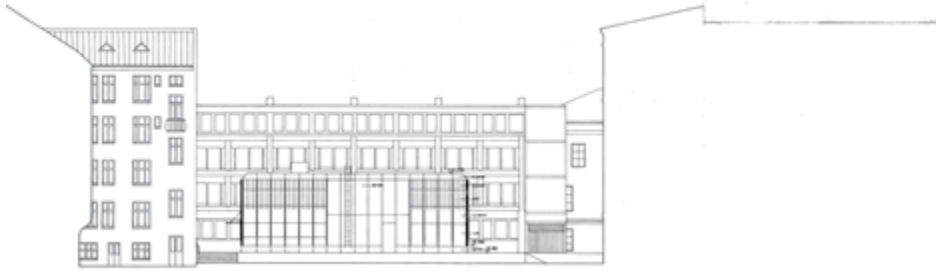

Pihapaviljongin uudisrakennusvaiheen julkisivu länteen. Vasemmalla näkyy Kirkkokatu 14:n pihasiiven julkisivua länteen, paviljongin takana Kirkkokatu 12:n Ritarikadun siiven julkisivua länteen ja oikealla Hallituskatu 3:n julkisivua.

Pihapaviljongin julkisivu itään. Taustalla Arppeanumin itäjulkisivu.

Pihapaviljongin uudisrakennusvaiheen julkisivu pohjoiseen. Pääsisäänkäynti sijaitsee pohjoissivulla. Taustalla näkyvät vasemmalta oikealle Hallituskatu 3:n ja Hallituskatu 5:n pihajulkisivut pohjoiseen sekä oikealla Arppeanumin pohjoispääty.

Pihapaviljongin julkisivu etelään. Taustalla vasemmalla Kirkkokatu 14 ja paviljongin takana Kirkkokoatu 12:n pihajulkisivu etelään. Oikealla näkyvät Hallituskatu 3:n ääriviivat ja vasemmalla leikkautuu Arppeanum.

Sivun piirustukset: Arkkitehtuuritoimisto Osmo Lappo 22.2.1974 / RakVA.

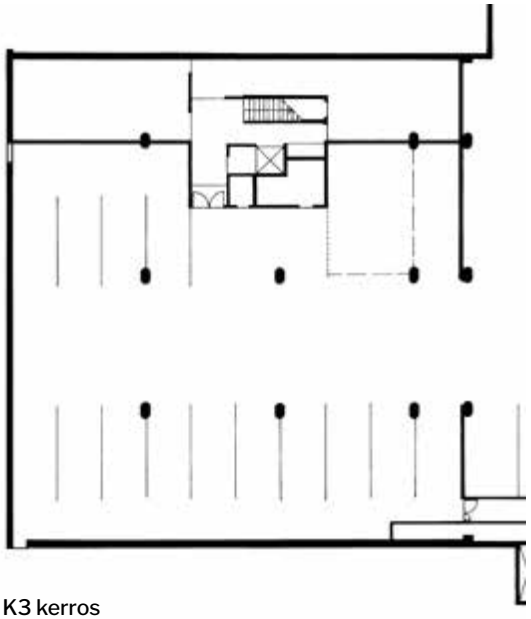

K3 kerros

K2 kerros

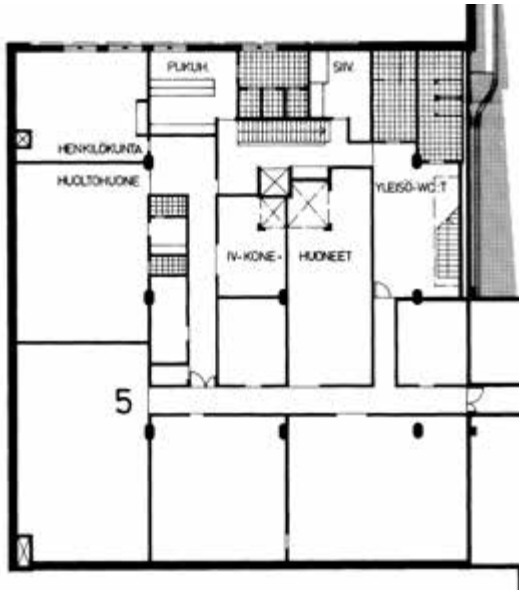

K1/1. kerros

2. kerros

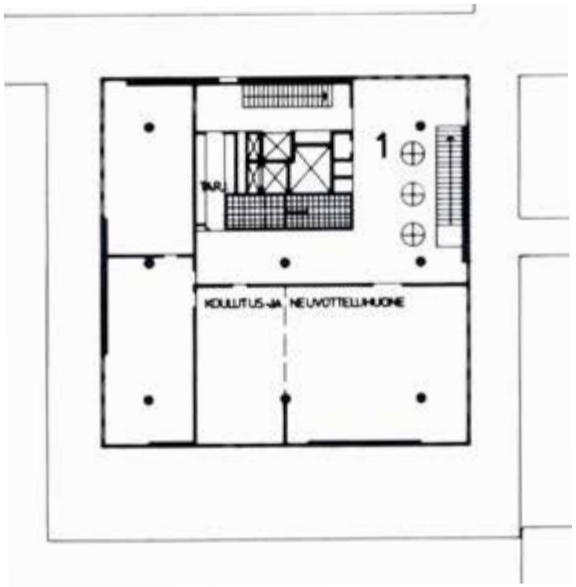

3. kerros

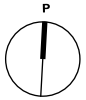

Sivun piirustukset: Valtioneuvoston paviljongin pohjapiirustukset vuodelta 1981. Maanpäälliset kerrokset ovat maanalaisia kerroksia pienempiä. Maan alle sijoitettiin autohallit, henkilökunnan sosiaalitilat, varastoja ja teknisiä tiloja. K1-kerroksessa on myös ravintolan yleisö-wc:t. Ravintola ja keittiö sijaitsevat sisääntulokerroksessa eli toisessa kerroksessa. Kolmannessa kerroksessa on koulutus- ja neuvottelutiloja. Porrashuone sijaitsee itäsivua vasten. Piirustukset: Arkkitehtuuritoimisto Osmo Lappo / Sk.

Sivun kuvat 1980-luvun alusta: Simo Rista / OLA.

Sisääntulokerroksen eli toisen kerroksen ruokasalissa oli alun perin Artek-kalusto. Ikkunoissa on Sakari Marilan lasimaalaus "Karkelot". Alakatossa on mäntyrimoitus. Pilarit on kiiltomaalattu. Lattia on mosaiikkibetonia.

Näkymä Kirkkokatu 12:n valopihan tasolta kohti juuri valmistuneen valtioneuvoston paviljongin itäjulkisivua. Taustalla vasemmalla näkyy Hallituskatu 5:n pihajulkisivua ja paviljongin takana Arppeanumin itäjulkisivu.

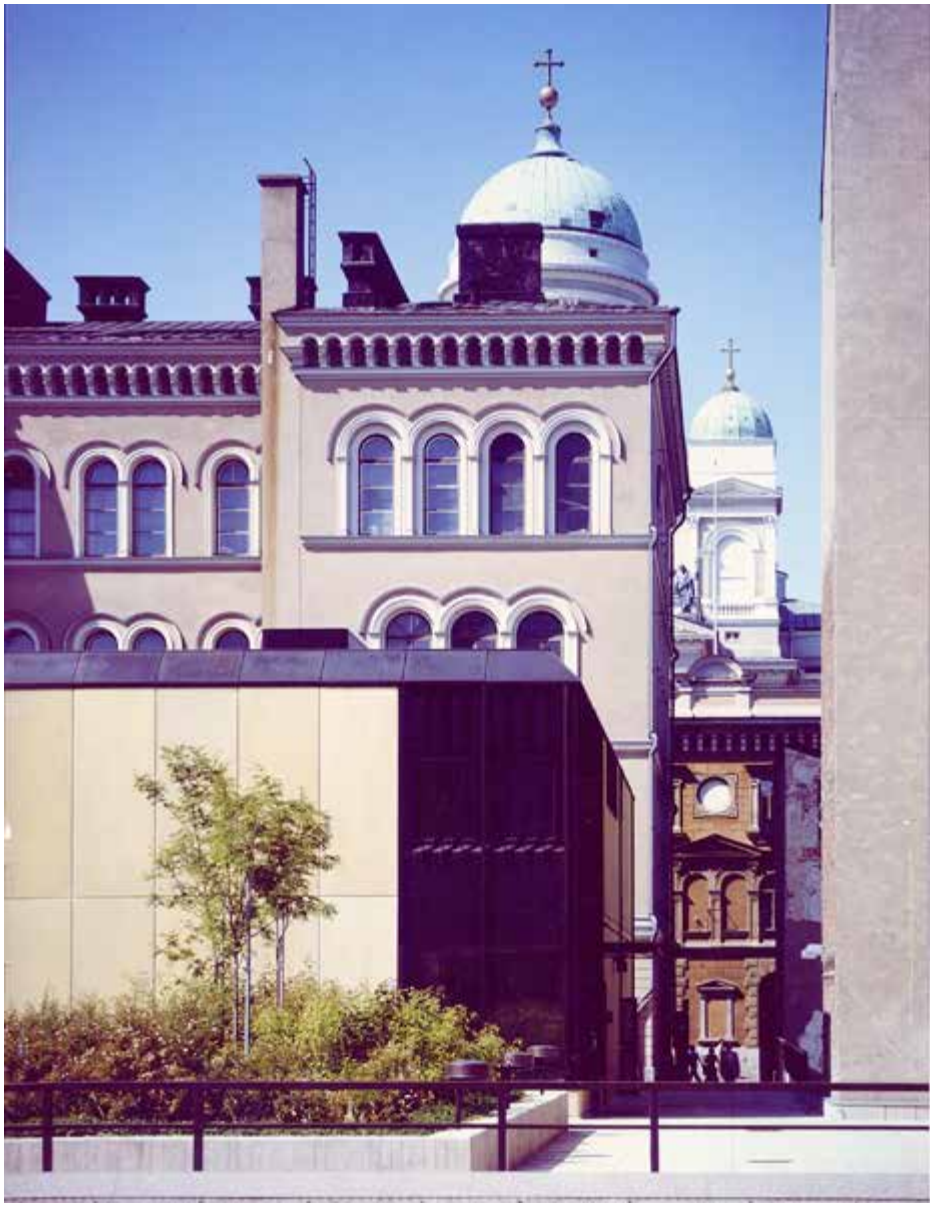

Näkymä Metsäsika-korttelin sisäpihan ylemmältä tasolta kohti paviljonkia. Snellmaninkadulta pääsee pihalle porttikäytävän kautta. Arppeanumin takana näkyy Helsingin tuomiokirkon kupoleita.

Myöhemmät vaiheet

Valmistumisensa jälkeen paviljonki on säilynyt lähes alkuperäisessä asussaan.

Sisäpihan vedeneristys ja betoninen pintalaatoitus on uusittu osittain vuoden 2005 tienoilla. Uusi betonipinta ei noudata kaikilta osin vanhaa detaljointia. (Arkkitehdit Mustonen Oy 2010, 124.)

Vuonna 2009 paviljonkirakennuksen pohjoissivulle rakennettiin 2,5 neliömetrin kokoinen laatikkovarasto, jonka julkisivut ovat tummaa kuparipeltiä. Rakennusvalvontavirasto tarkasti rakennelman kaupunkikuvallisen ja ympäristöön sopivuuden.

Ravintolan alkuperäinen jakelulinjasto ravintolasalin pohjoissivulta purettiin ja uusi rakennettiin keskelle tilaa. Myös pöydät ja tuolit uusittiin alkuperäisiä keveimmiksi. Ruokalan paikkaluku pysyi samana. Suunnittelusta vastasi Arkkitehtitoimisto Esa Kaivos. (Arkkitehdit Mustonen Oy 2010, 129.)

Kesällä 2010 paviljongin vesikatto uusittiin. Räystään alkuperäiset alumiinikasetoinnit palautettiin kattotöiden jälkeen takaisin paikalleen. (Arkkitehdit Mustonen Oy 2010, 124.)

2010-luvulla on purettu kolmannen kerroksen aulassa sijainneet pyöreät naulakot ja tehty uusi naulakko neuvottelutilojen seinää vasten. Aulan länsisivulla olleet kaksi puhelinkoppia on muutettu teknisiksi tiloiksi. Samalla sisäovia ja kokolattiamatto on uusittu. Yleisön kulku yläkertaan on estetty portaaseen asennetulla portilla.

Pohjoisjulkisivuun on lisätty vuonna 2009 laatikkovarasto, joka päällystettiin kuparipellillä.

Kolmannen kerroksen aulassa oli vuonna 2010 vielä alkuperäisessä asussaan eli tilassa oli pyöreät naulakot ja aulan sivulla puhelinkopit. Oikealla on pääporras.

Kolmannen kerroksen aulan puhelinkoppi vuonna 2010. Koppi on sittemmin muutettu tekniseksi tilaksi. Kuva: Arkkitehdit Mustonen Oy.

Sivun kuvat: Arkkitehdit Mustonen Oy.

Hallituskatu 3: Pihlflycktin talo ja Willebrandin talo

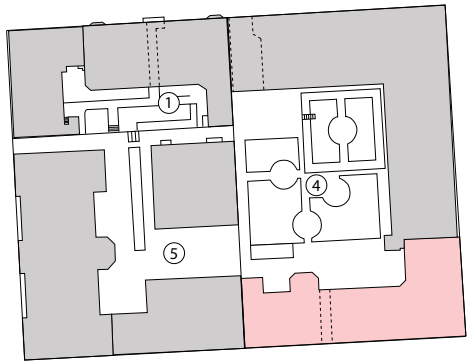

Hallituskatu 3:n rakennus koostuu kahdesta osasta, Pihlflycktin ja Willebrandin taloista, joilla on oma historiansa mutta yhteinen rakennusnumero ja -tunnus.

Rakennuksen nimet	**Hallituskatu 3** 3-kerroksinen kulmatalo: Pihlflycktin talo 4-kerroksinen Hallituskadun varren talo: Willebrandin talo
Rakennuttaja	Pihflycktin talo: kaupunginkirurgi Fredrik Pihlflyckt Willebrandin talo: 2 alinta kerrosta (1844): rakennuttajana Fredrick Pihlflyckt, 3. kerros ja muutokset (1887): rakennuttajana Knut Fredrik von Willebrand; korotus 4-kerroksiseksi (1936): rakennuttajana Helsingin yliopisto
Suunnittelijat	Hallituskatu 3, Pihlflycktin talo: mahdollisesti arkkitehti Jean Wik Hallituskatu 3, Willebrandin talo: 2 alinta kerrosta mahdollisesti arkkitehti Jean Wik, muutostyö ja korotus 3-kerroksiseksi (1887) arkkitehti Sebastian Gripenberg, korotus 4-kerroksiseksi (1936) arkkitehti Gunnar Stenius
Suunnitteluaika	1843
Rakentamisvuodet	1843–1844
Tonttihistoria	Nykyinen tonttinumero: 4, pinta-ala 4346 m^2. Tonttijaot: 11.5.1820, 19.5.1875 ja 9.11.1970 (tontit no 3, 2 ja 1 yhdistettiin 9.11.1970 tontiksi no 4. Tunnus 3162.)
Osoite	Hallituskatu 3, 00170 Helsinki. Regeringsgatan 3, 00170 Helsingfors. Rinnakkaisosoite: Ritarikatu 4, 00170 Helsinki. Riddargatan 4, 00170 Helsingfors.
Nykyinen kiinteistötunnus	91-1-2-4
Rakennusnumero	3
Väestötietojärjestelmän pysyvä rakennustunnus (VTJ-PRT)	1030176256
Pysyvä rakennustunnus (RATU)	10
Senaatti-kiinteistöjen rakennustunniste	300367

Hallituskatu 3, Pihlflycktin talo vuonna 1991. Kuva: HKM.

Hallituskatu 3:n Willebrandin talo. Kuva: HKM.

Kerroslukumäärä	Pihlflycktin talo: 3 kerrosta, 1 kellarikerros Willebrandin talo: 4 kerrosta (alun perin 2 kerrosta)
Rakennuksen ominaisuudet	Kantavat rakenteet: alun perin tiili, puiset välipohjat, sittemmin osa alkuperäisistä välipohjista korvattu teräsbetonirakenteilla. Rakentamistapa: paikalla rakennettu. Julkisivut: rapattu ja maalattu.
Talotekniikka	Lämmitystapa: vesikeskuslämmitys. Polttoaine: kauko- tai aluelämpö. Koneellinen ilmastointi.
Muutosvaiheet	1887 Hallituskadun varren kaksikerroksinen talousrakennus korotettiin kolmikerroksiseksi, sen julkisivut udistettiin ja taloa laajennettiin kiinni Pihlflycktin taloon. Vanha tallirakennus muutettiin edustavaksi asuinrakennukseksi. Kolmannesta kerroksesta tehtiin pääkerros. Pääporrashuone on todennäköisesti tästä rakennusvaiheesta. Ensimmäisten kahden kerroksen aukotusta muutettiin. (Rakennuttaja: lääkintöhallituksen pääjohtaja, professori Knut Fredrik von Willebrand. Suunnittelija: arkkitehti Sebastian Gripenberg.) 1912 Pihlflycktin talossa tehtiin korjaus- ja muutostöitä uusia käyttäjiä varten. Pihlflycktin taloon ja sen piharakennuksiin sijoittui muun muassa eläinlääketieteellinen laitos. 1920-luvun alussa, vuoteen 1924 mennessä Willebrandin talo oli liitetty sisäisellä yhteydellä Hallituskatu 5:n kemian laboratoriotaloon toisen kerroksen tasolla. (Aedes Oy 2009, rakennusvaiheet 5.) 1925–1929 Willebrandin talo muutettiin fysikaalisen kemian laitoksen opetuskäyttöön ja talossa tehtiin peruskorjaus- ja muutostöitä. Willebrandin talon sisäpihalla olleet talousrakennukset purettiin ja niiden paikalle rakennettiin uusi siipirakennus. Vuonna 1925 Willebrandin talolle ja naapurirakennukselle Hallituskatu 5:lle tehtiin yhteinen keskuslämmityksen kattilahuone ilmeisesti Hallituskatu 5:n pihasiiven pohjakerrokseen. Muut muutostyöt toteutettiin pääosin vuonna 1926. (Rakennuttaja: Helsingin yliopisto. Suunnittelija: arkkitehti Gunnar Stenius / Helsingin yliopisto.) (Aedes Oy 2009, rakennusvaiheet 5.) 1936 kolmikerroksista Willebrandin taloa korotettiin yhdellä kerroksella. Neljänteen kerrokseen sijoitettiin kemian laitoksen esimiehen asunto. (Rakennuttaja: Helsingin yliopisto. Suunnittelija: Helsingin yliopiston arkkitehti Gunnar Stenius.) 1960-luvun lopulla Hallituskatu 3 tuli osaksi kokonaissuunnitelmaa, jonka mukaan Metsäsika-kortteli aiottiin muuttaa valtioneuvoston käyttöön. 1971–1973 saneeraus- ja muutostyöt sekä käyttötarkoituksen muutos: rakennus muutettiin yliopistokäytöstä maatalousministeriön ja ulkoasiainministeriön käyttöön. 1.–4. kerrosten tilat muutettiin toimistotiloiksi sekä apu- ja teknillisiksi tiloiksi. Ullakolle tehtiin ilmanvaihtokonehuoneet. Rakennuksen ulkoasu palautettiin, kantavat seinät, tiiliholvit ja ullakon vastaiset puuvälipohjat pysytettiin ennallaan, muut välipohjat purettiin ja uudet tehtiin entisillä korkeuksilla kaksinkertaisina teräsbetonilaattaholveina. Myös pihalla olevat puurakennukset purettiin. (Rakennuttaja: Suomen valtio, Rakennushallitus. Pääsuunnittelu: Arkkitehtuuritoimisto Osmo Lappo.)

1979 Kirkkokatu 12:n rakentamisen yhteydessä tehtiin muutostöitä myös Hallituskatu 3:ssa. (Rakennuttaja: Suomen valtio, Rakennushallitus. Pääsuunnittelu: arkkitehti Osmo Lappo / Arkkitehtuuritoimisto Osmo Lappo.)

1981 Pihlflycktin talon kellarissa tehtiin muutostöitä ja sinne rakennettiin ravintola. Aiempaan tilanteeseen verrattuna ravintolatilassa tehtiin väliseinä- ja tilamuutoksia. Pihajärjestelyt istutuksineen valmistuivat. (Rakennuttaja: Suomen valtio, Rakennushallitus. Arkkitehtisuunnittelu: arkkitehti Jussi Suomala / Arkkitehtuuritoimisto Osmo Lappo.)

1984 Hallituskatu 3:n kolmanteen kerrokseen rakennettiin keittokomero. (Rakennuttaja: Suomen valtio, Rakennushallitus. Suunnittelija: rakennusarkkitehti Esko Noponen / Uudenmaan piirirakennustoimisto, Rakennushallitus.)

1985 Pihlflycktin talon kellariravintolan ruoanvalmistustilana toiminut baarikeittiö muutettiin anniskelubaariksi. (Rakennuttaja: Suomen valtio, Rakennushallitus, Uudenmaan piirirakennustoimisto. Arkkitehtisuunnittelu: arkkitehti Jussi Suomala, Arkkitehtuuritoimisto Pohjanpelto & Suomala.)

1987 Hallituskatu 3:n ensimmäisen kerroksen kahvio muutettiin varastoksi ja aulatilaan rakennettiin toimistohuone. (Rakennuttaja: Suomen valtio, Rakennushallitus, Helsingin piirirakennustoimisto. Arkkitehtisuunnittelu: rakennusarkkitehti Jouni Enqvist.)

1996–1997 Hallituskatu 3:n sisäpihalta purettiin vanha jätekatos ja tilalle rakennettiin toiseen paikkaan uusi. (Rakennuttaja: Suomen valtio, Valtion kiinteistölaitos. Pääsuunnittelu: arkkitehti Veijo Muroke / Studio Arki.)

2001–2002 Hallituskatu 3:n valtioneuvoston arkistoluolan tasolla (-6.00) muutettiin varastotiloja tutkijoiden ja arkistohenkilökunnan toimisto- ja työtiloiksi. (Rakennuttaja: Suomen valtio, Valtion kiinteistölaitos. Pääsuunnittelu: arkkitehti Esa Kaivos / Arkkitehtitoimisto Esa Kaivos.)

2002 aulatilojen yhteyteen rakennettiin kaksi wc- ja suihkutilaa (Rakennuttaja: Suomen valtio, Senaatti-kiinteistöt. Pääsuunnittelu: sisustusarkkitehti Päivi Bergroth / Studio Bergroth Oy.)

2007–2008 Pihlflycktin talon K1-kerroksen ravintola Hevimestan keittiö muutettiin kabinetiksi ja entiseen astianpesutilaan rakennettiin tupakointitila. Ruoanvalmistuskeittiö purettiin. Ravintola muutettiin korkeatasoiseksi olutravintolaksi. (Rakennuttaja: Suomen valtio, Senaatti-kiinteistöt / Service Restaurants Oy. Arkkitehtisuunnittelu: arkkitehti Aarno Saunaluoma / Arkkitehtitoimisto Aarno Saunaluoma.)

2010 Pihlflycktin talon julkisivuun kiinnitettiin uudet takaa valaistut messinkikirjaimet kellariravintolan toiminnan harjoittajan muuttumisen myötä. (Rakennuttaja: Suomen valtio, Senaatti-kiinteistö. Pääsuunnittelu: arkkitehti Aune Viinanen / Re-Suunnittelu Oy.)

2010–2012 Pihlflycktin ja Willebrandin talojen peruskorjaus: kosteusvaurion peruskorjaus, käyttötarkoitus säilyi työpaikkatilana, ala- ja välipohjien sekä talotekniikan korjausta ja käyttötarkoituksen muutoksia. (Rakennuttaja: Suomen valtio, Senaatti-kiinteistöt. Pääsuunnittelu: arkkitehti Osmo Syrjänen / Re-Suunnittelu Oy.)

	2011 kellariravintolan tupakointitila ja kabinetti yhdistettiin ravintolasaliksi, ravintolalle rakennettiin lisää wc-tiloja asiakaskäyttöön. (Rakennuttaja: Suomen valtio, Senaatti-kiinteistöt. Pääsuunnittelu: arkkitehti Aune Viinanen, Re-Suunnittelu Oy.) 2014–2017 Peruskorjaus ja julkisivumuutos, rakennuslupa-aineisto on salainen. (Rakennuttaja: Suomen valtio, Senaatti-kiinteistöt. Suunnittelu: arkkitehdit Vesa Tiilikka, Vesa Nieminen ja Kari Saarivirta.) 2019– Turvajärjestelyistä aiheutuvien rakenteellisten muutosten ja julkisivumuutosten rakennuslupa. (Rakennuttaja: Suomen valtio, Senaatti-kiinteistöt. Pääsuunnittelu: arkkitehti Vesa Tiilikka / ISS Suunnittelupalvelut Oy.)
Laajuustiedot	Kokonaisala 3506 m^2, kerrosala 3358 m^2, tilavuus 13480 m^3 (Rakennus- ja huoneistorekisteriote, RakVA) Bruttoala 3543,7 m^2, kerrosala 2600,0 m^2, huoneistoala 2328,4 m^2, kokonaistilavuus 13035,0 m^3 (KOKI-raportti, Sk)
Omistushistoria	1839–1869 kaupunginkirurgi Fredrik Pihlflyckt 1869–1874 Fredrik Pihlflycktin perikunta 1874–1893 lääkintöhallituksen pääjohtaja, yleisen patologian professori, vapaaherra Knut Fredrik von Willebrand 1893–1904 E. E. von Willebrand 1904–1910 Sophie von Willebrand (leski) 1910–1958 Keisarillinen Aleksanterin-Yliopisto/Helsingin yliopisto 1958– Suomen valtio; haltija: Senaatti-kiinteistöt (1969–1995 Rakennushallitus, 1995–2001 Valtion kiinteistölaitos, 2001– Senaatti-kiinteistöt)
Käyttöhistoria	1844–1910 Pihlflycktin talo oli alun perin asuinrakennus, jossa oli myös kirurgin vastaanottotiloja, ja Hallituskatu 3B oli talousrakennus, jossa oli alakerrassa talli ja toisessa kerroksessa asuintiloja. Osa tiloista oli vuokralla. Sisäpihalla oli muun muassa leivintupa ja vaunutalleja. Pihlflycktin aikana (vuoteen 1869 asti) tiloissa toimi myös Fruntimmerskolan i Helsingfors -niminen oppilaitos ja ylioppilasjärjestöjä (Forsius 1999). 1840-luvulta lähtien ylioppilaat kokoontuivat Pihlflycktin talon toisesta kerroksesta vuokraamisaaan tiloisaa, joissa oli myös osakuntien kirjastot (Akateeminen Lukuyhdistys) (Aedes Oy 2009, 4). 1893–1971 taloissa oli yliopiston tiloja. 1960-luvun lopulta vuoteen 1971 yliopiston käyttö loppui vähitellen. Willebrandin talo: 1910–1971 talo pysyi 1910-luvulla ainakin osittain vapaaherra Reinhold Felix von Willebrandin käytössä. Willebrandin asunto oli kolmannessa kerroksessa, josta hän muutti vuonna 1925 pois. Vuodesta 1915 alkaen Willebrandin talon toisessa kerroksessa oli fysikaaliskemiallisten harjoitusten tiloja. Vuonna 1918 apulaisprofessori Öholm vuokrasi toisesta kerroksesta asunnon. Asuinkäyttö jatkui ainakin vuoteen 1925 asti. Vuodesta 1927 alkaen Willebrandin talo toimi kemian laboratoriotiloina, myöhemmin myös tutkimustiloina. Fysikaalisen kemian laboratorio muutti Willebrandin talosta pois vuonna 1971. (Aedes Oy 2009, 5.)

Arkkitehtitoimisto Aedes Oy on vuosina 2009 ja 2010 laatinut Hallituskatu 3:n rakennushistoriaselvitystä Senaatti-kiinteistöjen tilauksesta. Työ jäi kesken, mutta sen luonnos on ollut käytössä tätä selvitystä laadittaessa. Lisäksi lähteinä on käytetty rakennuspiirustuksia, tonttirekisterikorttia sekä muita kirjallisia lähteitä. Säilyttävä arkisto: Sk.

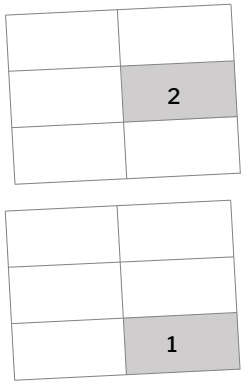

Fredrik Pihlflyckt osti vuonna 1839 Helsingin kaupungilta Metsäsika-korttelin Ritarikadun varren tontit 1 ja 2. Tonttijako on vuodelta 1836.

	Pihlflycktin talo: 1893–1971 Tiloissa oli muun muassa fysiikan ja sovelletun fysiikan laboratoriot. Fysiikan osasto muutti pois Pihlflycktin talosta vuonna 1910. Pihlflycktin talossa ja piharakennuksissa toimi vuodesta 1912 alkaen myös eläinlääketieteellinen laitos. Vuonna 1917 Pihlflycktin talossa toimivat maataloustieteellisistä laitoksista eläinlääketieteellinen, maanviljelyskemiallinen ja kasvipatologian laitos, meijeriosasto sekä maatalousekonomian osasto. Vuonna 1935 Pihlflycktin talossa toimivat maataloustieteellisistä laitoksista eläinlääketieteellinen laitos, maanviljelyskemiallinen laitos, maitotalouslaitos, maatalouspoliittinen laitos ja maatalouskirjasto sekä uusina tulleet kasvinviljelystieteen laitos, farmakologinen laitos ja fysiikka-kemian laitos. (Aedes Oy 2009, 3–4, 6.) 1971–1973 korjaustyön aikana ei käyttöä. 1973– maa- ja metsätalousministeriön toimistorakennus ja kellariravintola. 1970-luvulla rakennuksessa sijaitsi myös ulkoministeriön kauppapoliittinen osasto.
Suojelu	Rakennus on suojeltu valtion omistamien rakennusten suojelusta annetun asetuksen (480/1985) nojalla, päätöspäivämäärä 18.9.1980, päätösviranomainen: valtioneuvosto. Asemakaavassa 8980 (vahvistettu 8.1.1988, voimaantulo ja lainvoimaisuuspäivä 12.2.1988) rakennusta koskevat suojelumerkinnät ”sr” (suojeltava rakennus) ja ”sk” (valtion omistamien kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta annetun asetuksen mukaan suojeltava rakennus).
Rakennuksesta tehtyjä selvityksiä	Aedes Oy 2009. Hallituskatu 3. Rakennushistoriaselvitys (luonnos). Säilyttävä arkisto: Sk. Viinanen, Aune / RE-Suunnittelu Oy 2010. *Suunnitteluohjelma: Restauroinnin periaatteet, rakennusluvan liitteeksi. A8488 Hallituskatu 3 MMM peruskorjaus.* 31.8.2010. Tilaaja: Senaatti-kiinteistöt.

Uudisrakennusvaihe 1843–1844

Kaupunginkirurgi Fredrik Pihlflyckt osti Metsäsika-korttelin kaakkoiskulman tontin numero 1 Helsingin kaupungilta vuonna 1839.[1] Tontti vastaa eteläisintä kolmasosaa korttelin itäisen puoliskon käsittävästä nykyisestä tontista numero 4. Saman vuoden marraskuussa Pihlflyckt osti myös Metsäsika-korttelin itäsivun keskimmäisen tontin numero 2 eli Ritarikatu 6:n tontin. Näiden vierekkäisten tonttien piha-alue on ollut yhtenäinen. (Forsius 1999; Aedes Oy 2009,4.)

Hallituskadun ja Ritarikadun kulmatontilla numero 1 oli kaupanteon aikaan suolamakasiini, joka on kertoman mukaan rakennettu Helsingin Vanhassa kaupungissa 1600-luvulla Forsbyängenin lähellä sijainneen kirkon hirsistä. Pihlflycktin kerrotaan purkaneen ja siirtäneen suolamakasiinin maatilalleen

1 1. lainhuuto 17.6.1839, kiinnekirjan päivämäärä 22.1.1840. Hallituskatu 3, tonttirekisterikortti. HKA SIN.

Kärkölään[2]. (Forsius 1999.)

Kului vielä muutama vuosi, ennen kuin Pihlflyckt aloitti rakennushankkeensa. Hän rakennutti ostamalleen tontille numero 1 kolmikerroksisen kivisen asuintalon Hallituskadun ja Ritarikadun kulmaan sekä tämän länsipuolelle Hallituskadun varrelle kaksikerroksisen vaunurakennuksen piharakennuksineen. Uudisrakennusten piirustukset on hyväksytty keväällä 1843. Asuinrakennuksen loppukatselmus pidettiin 12. heinäkuuta 1844. Myös vaunu- ja piharakennusten voidaan olettaa tonttirekisterikortin perusteella valmistuneen vuonna 1844. Ajalleen tyypillisesti piirustuksissa ei ole suunnittelijan signeerausta. Pihlflycktin asuin- talousrakennuksen piirustukset ovat samaa käsialaa ja suunnittelijan on useissa lähteissä arvioitu olevan arkkitehti Jean Wik.[3] (Aedes Oy 2009, rakennusvaiheet 2.)

Hallituskadun ja Ritarikadun kulman asuinrakennuksesta käytetään rakennuttajansa mukaan nykyisin myös nimeä Pihlflycktin talo. Vaunurakennus on myöhempien korotusten, laajennusten ja julkisivumuutosten myötä muuttunut paljon ja sitä kutsutaan myöhempien muutostöiden rakennuttajan mukaan Willebrandin taloksi.

Pihlflycktin talo

Empireajan Helsinki ja pääpiirteissään myös Kruununhaka oli puusta rakennettu kaupunki ja yksityiset kivitalot olivat harvinaisia. Tiilirunkoinen Pihlflycktin talo oli valmistuttuaan Kruununhaan suurin ja ainoa yksityisessä omistuksessa oleva kolmikerroksinen kivitalo. Se on harvoja Helsingin säilyneitä empiren kivitaloja. (Wickberg 1936, 24.)

Pihlflycktin talossa esiintyviä uusklassiselle eli empirearkkitehtuurille tyypillisiä piirteitä ovat julkisivujen vaakasuora yleisilme, kerrosten väliset listoitukset, kuusiruutuiset ikkunat, ikkuna-aukkojen ja julkisivun peruspinnan säästeliäs koristelu, aumakatto sekä ensimmäisen kerroksen harkotus (Ilonen 2013, 20, Wickberg 1936, 24). Tyylille tyypilliseen tapaan myös Pihlflyktin talon julkisivut on rapattu ja maalattu. Kivijalka on graniitista.

Pihlflycktin talon pääjulkisivu antaa Hallituskadulle. Pääsisäänkäynti sijaitsee julkisivun keskellä ja toisen kerroksen keskimmäiset kolme ikkunaa sekä ulommaiset ikkunat on kehystetty. Ritarikadun puoleisessa julkisivussa vain toisen kerroksen ulommaiset ikkunat on kehystetty. Lisäksi ulommaiset ikkunavälit ovat muita suurempia. (Wickberg 1936, 31–32.)

Rakennus on pohjasommitelmaltaan L-kirjaimen muotoinen. Hallituskadun siipi on hieman Ritarikadun puoleista siipeä pidempi. Pääporras sijaitsee pihan puolella, hieman viistetyssä sisäkulmassa. Hallituskadun siiven länsipäädyssä oli alun perin toinen porras.

Tontti laskee kohti itää ja Pihlflycktin talossa on kellarikerros vain Ritarikadun siivessä. Kellari holvattiin punatiilestä. Siellä säilytettiin muun muassa halkoja.

Ensimmäisen kerroksen Hallituskadun siivessä oli pääsisäänkäynti, jonka yhteydessä oli sisäpihalle johtava käytävä. Katua vasten oli asuinhuoneita, jotka oli vuokrattu ulkopuolisille. Sisäpihan puolella kaksi leivintupaa. Ritarikadun puoleisessa siivessä oli muun muassasali, keittiö sekä muita huoneita. Osa

Rakennuttaja kaupunginkirurgi Fredrik Pihlflyckt (1797–1869)

Fredrik Pihlflyckt osti Metsäsika-korttelin kaakkoiskulman tontin ja rakennutti sille asuin- ja talousrakennukset. Hän osti myös viereisen Ritarikatu 6:n tontin ja rakennutti sille asuinrakennuksen piharakennuksineen.
Maistraatti oli nimittänyt Pihlflycktin vakinaiseksi kaupunginkirurgiksi vuonna 1928 ja on todennäköistä, että hän oli tähän mennessä suorittanut mestarivälskärin eli kirurgilta vaadittavan tutkinnon.[1]
Vuonna 1834 Pihlflyckt sai erioikeuden pitää parturin- ja välskärintupaa. Hiustenleikkuun, -kähertämisen ja hienoimpien peruukkien valmistamisen ohella Pihlflyckt hoiti laitoksessaan muun muassa tappeluissa ja onnettomuuksissa saatuja haavoja, tyrehdytti verenvuotoa, sitoi luunmurtumia ja hoiti paleltuneita ja juopuneita. Laitos oli auki kaikkina vuorokauden aikoina ja Pihlflycktin kerrotaan antaneen köyhille muutakin apua ja hoitaneen vähävaraisia ilmaiseksi. Pihlflyckt oli 1800-luvun kirurgeista tunnetuin. Hän toimi Helsingin kaupunginkirurgina 40 vuotta ja erosi tehtävästään vuonna 1868 ollessaan jo 71-vuotias. (Forsius 1999.)
Frederik Pihlflyckt oli perheetön mies, joka kirurgintyönsä ohella vaikutti myös muilla aloilla. Hän oli Helsingfors Sparbankin perustajia. Hän myös tuki sivistystyötä ja antoi kaupunkitaloistaan tiloja esimerkiksi Fruntimmerskolan i Helsingfors -nimiselle oppilaitokselle sekä vuodesta 1853 alkaen myös ylioppilasjärjestöille. Pihlflyckt keräsi muun muassa Helsinkiin sijoitetun venäläisen varuskunnan upseereiden leikkauksista huomattavia palkkioita ja sijoitti varojaan arvopapereihin ja kiinteistöihin. Metsäsika-korttelin Hallituskatu 3:n ja Ritarikatu 6:n kiinteistöjen lisäksi hän hankki omistukseensa myös useita maatiloja. (Forsius 1999.)
Vuonna 1863 Pihlflyckt myi Ritarikatu 6:n lääkintätoimen pääjohtaja Knut Felix von Willebrandille pitäen vielä itsellään Hallituskatu 3:n kiinteistön. Frederik Pihlflyckt kuoli vuonna 1869 ja perikunta myi Hallituskatu 3:n Knut von Willebrandille vuonna 1874. (Forsius 1999.)

1 1700-luvun lopulle saakka kirurgisista toimenpiteistä vastasivat pääasiallisesti välskärit tai mestarivälskärit eli kirurgit. Vaikka lääkärien akateemiseen koulutukseen sisältyi 1800-luvun alusta alkaen myös kirurgian opetusta, oli välskäreillä vuosisadan puoliväliin asti edelleen merkittävä osuus esimerkiksi sotaväen lääkintähuollossa.

2 Kertomus suolamakasiinin synnystä on epävarma eikä makasiinin siirrosta Kärkölään ole varmaa tietoa. Varmaa on kuitenkin, että Pihlflyckt lahjoitti Kärkölän seurakunnalle muun muassa vanhaan puukirkkoon kuuluneen, 1600-luvulla valmistetun kynttiläkruunun. (Forsius 1999.)

3 Näin arvioi esimerkiksi rakennustaiteen historian professori, arkkitehti Nils Erick Wickberg. (Wickberg 1936, 41–42.)

niistä on saattanut toimia Pihlflycktin välskärintupana eli kaupunginkirurgin vastaanottotiloina, joiden sisäänkäynti sijaitsi Hallituskadun puoleisen siiven itäreunassa. Ovessa kerrotaan olleen luukku, jonka läpi Pihlflyckt arvioi vastaanotolle pyrkivien kuntoa (Lappo & Suomala 1938b, 36).

Toisen ja kolmannen kerroksen pohjat olivat identtisiä. Toinen kerros oli jo alun perin vuokralla. 1840-luvulta lähtien ylioppilaiden kerrotaan kokoontuneen Pihlflycktin talon toisesta kerroksesta vuokraamissaan tiloissa. Siellä on ollut myös osakuntien kirjastoja. Kun vanha ylioppilastalo valmistui vuonna 1870, muuttivat osakunnat sinne, mutta yliopistotoiminta on mahdollisesti jatkunut tämänkin jälkeen Pihlflycktin talossa. Pihlflyckt asui itse kolmannessa kerroksessa. (Aedes Oy 2009, rakennusvaiheet 4.)

Talossa oli huonekohtainen puulämmitys. Uunit sijaitsivat pääosin huoneiden nurkissa.

Arkkitehti Jean Wik (1804–1876)

Jean Wikin muotokuvapiirustus . Valokuva piirustuksesta: Daniel Nyblin´/ MV.

Pihlflycktin ja Willebrandin talojen suunnittelijaksi mainitaan monissa lähteissä arkkitehti Jean Wik.[1] Hän suunnitteli myös Ritarikatu 6:n asuinrakennuksen, joka sittemmin on purettu Kirkkokatu 12:n virastotalon alta.

Johan Erik eli Jean Wik[2], kuten hän myöhemmin kirjoitti nimensä, oli ensimmäisiä suomalaisia, jotka hankkivat arkkitehdin ammatin kotimaassaan. Pätevöityminen tapahtui intendentinkonttorissa, jonka päällikkönä toiminut Carl Ludvig Engel myönsi Wikille toisen konttoriinsa vastikään perustetuista oppilaspaikoista vuonna 1829. Intendentinkonttorissa Jean Wik nimitettiin kolmannen konduktöörin virkaan vuonna 1835. Toiseksi konduktööriksi hän yleni vuonna 1846. Samaan aikaan Wik hoiti sivutoimenaan yliopiston arkkitehdin tehtäviä vuodesta 1832 vuoteen 1849. Tämän jälkeen hän eteni urallaan Uudenmaan lääninarkkitehdiksi. Tästä virastaan Wik erosi täysinpalvelleena vuonna 1866.

Jarkko Sinisalo kuvailee Wikin suunnittelutuotantoa melko vaatimattomaksi. *"Silloin kun hänen virkatoimiinsa konduktöörinä ja lääninarkkitehtina sisältyi julkisten uudisrakennusten suunnittelutehtäviä, kysymys oli tavallisesti vähäisemmistä kohteista."* Yksityispraktiikassaan Wik suunnitteli lähinnä Engelin tyyli-ihanteita mukailevia yksityistaloja Helsinkiin 1830-luvun lopulla ja 1840-luvulla. Hän huolehti myös usean kirkon korjaus- ja muutostöistä ja piirsi muutaman uuden, esimerkiksi Karjalohjan kivikirkon 1840-luvulla. Osa Wikin työstä arkkitehtina kytkeytyi Helsingin Kaivopuiston huvilaalueen varhaisiin rakennusvaiheisiin.

Vaikka Nils Erik Wickberg mainitsee Wikin yhtenä Engelin etevimmistä oppilaista (1936, 16), ei Jarkko Sinisalo ei näe hänen asemaansa asemaa Suomen rakennustaiteen historiassa erityisen merkittävänä. *"[...] hän sijoittuukin näkyvämmin kotimaisen arkkitehtiprofession alkuvaiheiden hahmona, yhtenä ensimmäisistä täällä ammattiinsa koulutetuista suomalaisista arkkitehdeista."* (Sinisalo, 2000.)

1 Useimmat Helsingin maistraatin arkistossa säilytettävät piirustukset empire-ajalta ovat vailla suunnittelijan allekirjoitusta. On kuitenkin todennäköistä, että intendentinkonttorin arkkitehdit ovat laatineet valtaosan merkitsemättömistä piirustuksista. Varsinaisen tekijän jäljittäminen vaatii melkoista salapoliisintyötä ja piirustuskäsialantuntemusta. Hallituskatu 3:n tapauksessa esimerkiksi Teknillisen korkeakoulun pitkäaikainen rakennustaiteen historian ja tyyliopin professori Nils Erik Wickberg päätyy Jean Wikin kannalle. (Wickberg 1936, 40–42.)

2 Sukunimi esiintyy joissain lähteissä myös muodossa Wiik.

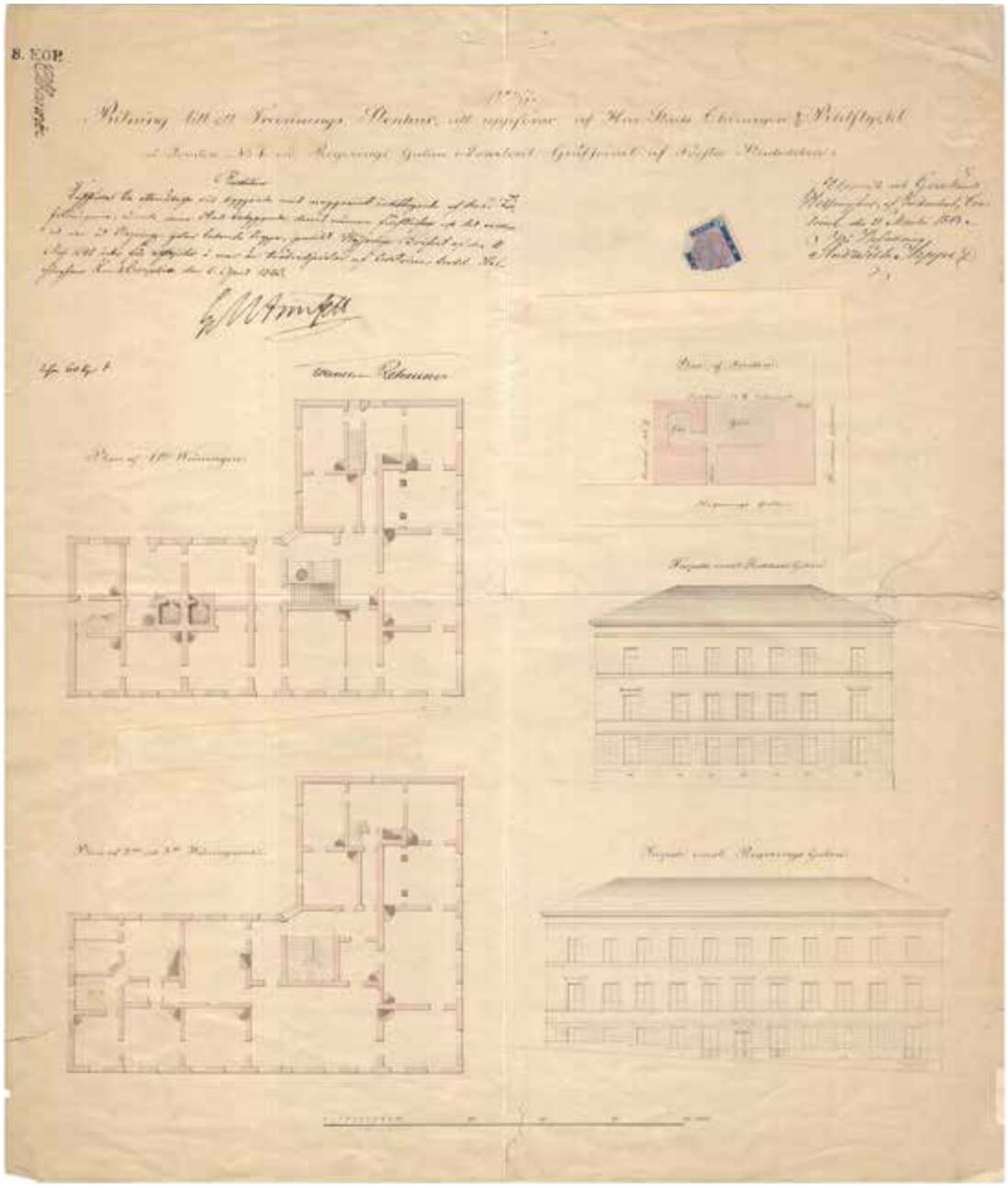

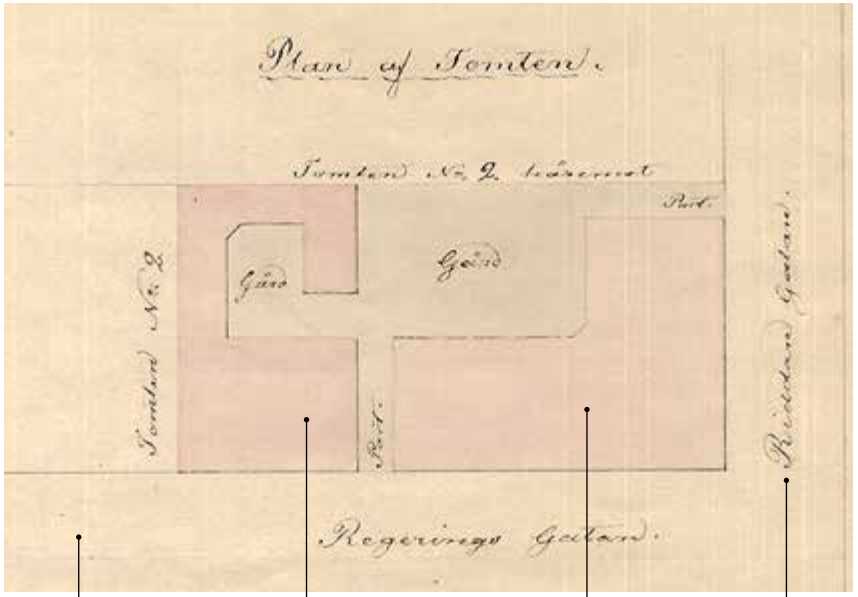

Hallituskatu

Kaksikerroksinen kivirakennus, jonka alakerrassa oli vaunutalleja ja yläkerrassa asuintiloja. Kadunvarsirakennukseen liittyi piharakennuksia.

Kolmikerroksinen kivinen asuinrakennus, nk. Pihlflycktin talo

Ritarikatu

Yllä: Metsäsika-korttelin kaakkoiskulman eli Hallituskatu 3:n uudisrakennusvaiheen asemapiirustus vuodelta 1843. Hallituskadun varren tontin numero on ollut tällöin 1. Tontti on nykyisin eteläisin kolmannes tontista numero 4. Piirustus (ote): HKA.

Vasemmalla: Pihlflycktin talo. Kaupunginkirurgi Pihlflycktin omistamalle kulmatontille numero 1 rakennettavan kolmikerroksisen kivitalon ensimmäisen (ylempänä) sekä toisen ja kolmannen kerroksen pohjapiirustukset (alempana), asemapiirustus ja julkisivut Ritarikadulle ja Hallituskadulle. Piirustukset hyväksyttiin 6.4.1843. Ulkoporrasta ei saanut ulottaa jalkakäytävälle enempää kuin 1/3 käytävän leveydestä. Valmiin rakennuksen loppukatselmus pidettiin 12.7.1844. Piirustus: HKA.

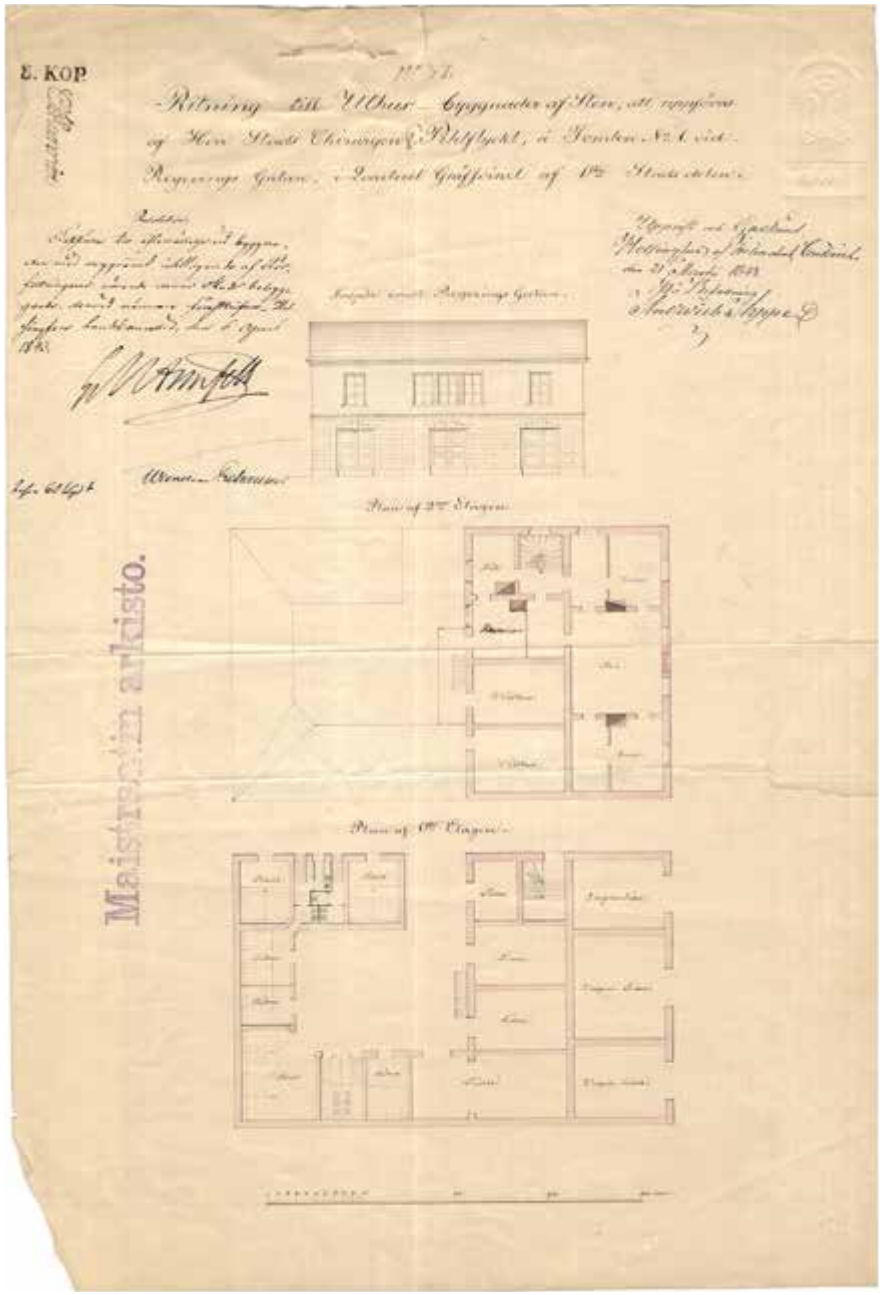

Talousrakennus ja piharakennukset

Pihlflycktin talon länsipuolelle, Hallituskadun varteen rakennettiin vuonna 1844 pohjaltaan suorakaiteen muotoinen, kivinen kaksikerroksinen talousrakennus sekä siihen liittyvä piharakennus, jonka siivet rajasivat sisäänsä pienen väenpihan. Pihlflycktin talo ja vajarakennus eivät olleet alkuperäisessä asussaan kiinni toisissaan, vaan näiden välissä oli sisäänajoportti, jota kautta Hallituskadulta pääsi sisäpihalle. Pihlflycktin talon sisäpiha jäi vapaaksi talousaskareiksi.

Talous- eli vaunurakennuksen pääjulkisivu antoi Hallituskadulle. Ensimmäisessä kerroksessa oli kolme vaunuliiteriä, joissa oli pariovet Hallituskadun puolelle. Sisäpihan puolella oli ruokavarastoja eli makasiineja. Piharakennuksessa oli kuivakäymälät sekä eläinsuojia, joissa on saatettu pitää lehmiä, hevosia ja muita kotieläimiä. 1840-luvulla elintapa muistutti vielä maaseudun oloja. Saunaa ei tulipalovaaran vuoksi ollut. (Wickberg 1936, 26–27.)

Kaksikerroksinen talousrakennus sijaitsi sillä paikalla, missä nykyisin on nelikerroksinen Willebrandin talo. Osa 1840-luvun talousrakennuksen rakenteista on käytetty hyväksi, kun taloa on laajennettu.

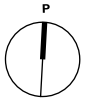

Talousrakennus ja piharakennukset. Kaupunginkirurgi Pihlflycktin omistamalle Hallituskadun varren tontille numero 1 rakennettavan kivisen talousrakennuksen julkisivu Hallituskadulle ja pohjapiirustukset. Helsingin intendentinkonttori tarkasti ja hyväksyi piirustukset 21.3.1843 ja lääninkanslia vahvisti ne 6.4.1843. Suunnittelijan signeerausta ei ole, mutta suunnittelijan on arvioitu olevan arkkitehti Jean Wik. Ensimmäiseen kerrokseen tuli vaunuliitereitä, varastoja, eläinsuojia, talleja ja käymälä. Toiseen kerrokseen rakennettiin Hallituskadun puolelle kaksi asuinhuonetta ja sali sekä pihaa vasten kammari, keittiö ja kaksi aittaa. Piirustus: HKA.

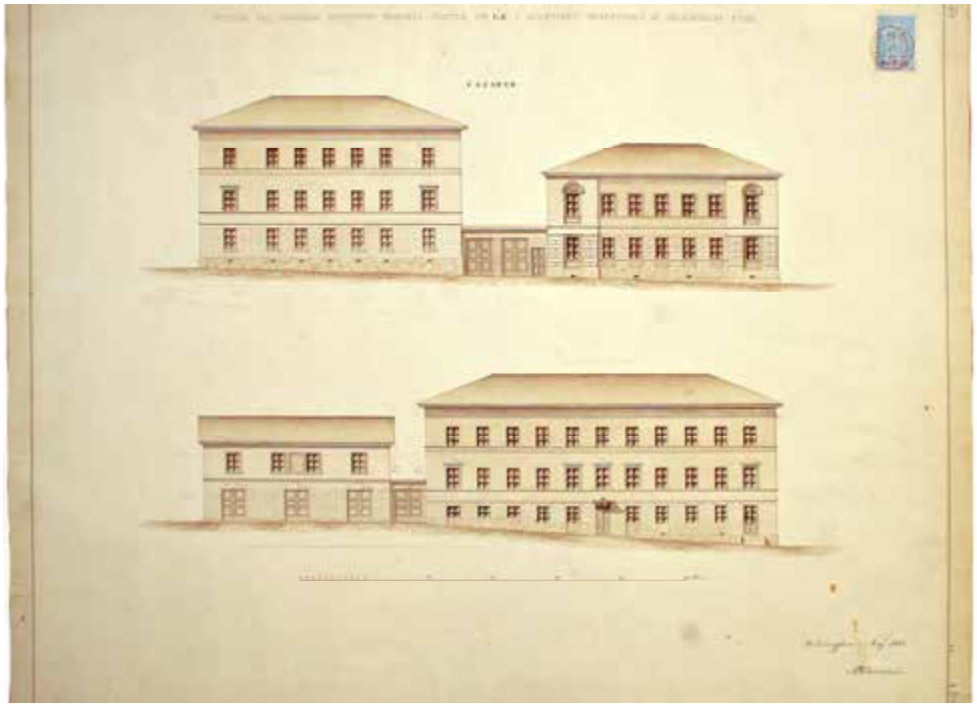

Ylhäällä Hallituskatu 3:n Pihlflycktin talon ja naapuritontilla sijainneen Ritarikatu 6:n talon julkisivut Ritarikadulle, alhaalla Hallituskatu 3:n talousrakennuksen ja Pihlflycktin talon julkisivut Hallituskadulle. Mitannut ja piirtänyt Helsingissä toukokuussa 1855 Hampus Dahlström. Molemmat tontit rakennuksineen olivat kaupunginkirurgi Fredrik Pihlflycktin omistuksessa. Piirustus: Sk.

Myöhemmät vaiheet

Fredrik Pihlflyckt asui ja piti kaupunginkirurgin vastaanottoa Hallituskatu 3:n talossaan 25 vuotta.

Vuonna 1855 arkkitehti Hampus Dahlström mittasi ja piirsi Pihldlycktin omistuksessa olevien Hallituskatu 3:n sekä sen naapuritontin Ritarikatu 6 rakennukset.

Vuonna 1866 Nikolainkirkon tornista otettu valokuva näyttää Metsäsika-korttelin kaakkoiskulman tilanteen tänä aikana.

Vuoden 1866 Nikolainkirkon tornista kohti itää otetussa valokuvassa näkyy etualalla Metsäsika-korttelin rakennuksia. Alhaalla oikealla näkyy Hallituskatu 3:n talous/tallirakennus. Kuva (osa): Eugen Hoffers / HKM.

1855

Kaivo

Peitetty vesijohto

Tontti numero 1

a-kirjaimella merkittyihin paikkoihin voidaan tehdä kaakeliuuni.

b-kirjaimen kohtaan voidaan puhkaista ovi

c-kirjain osoittaa rautaista tukipilaria

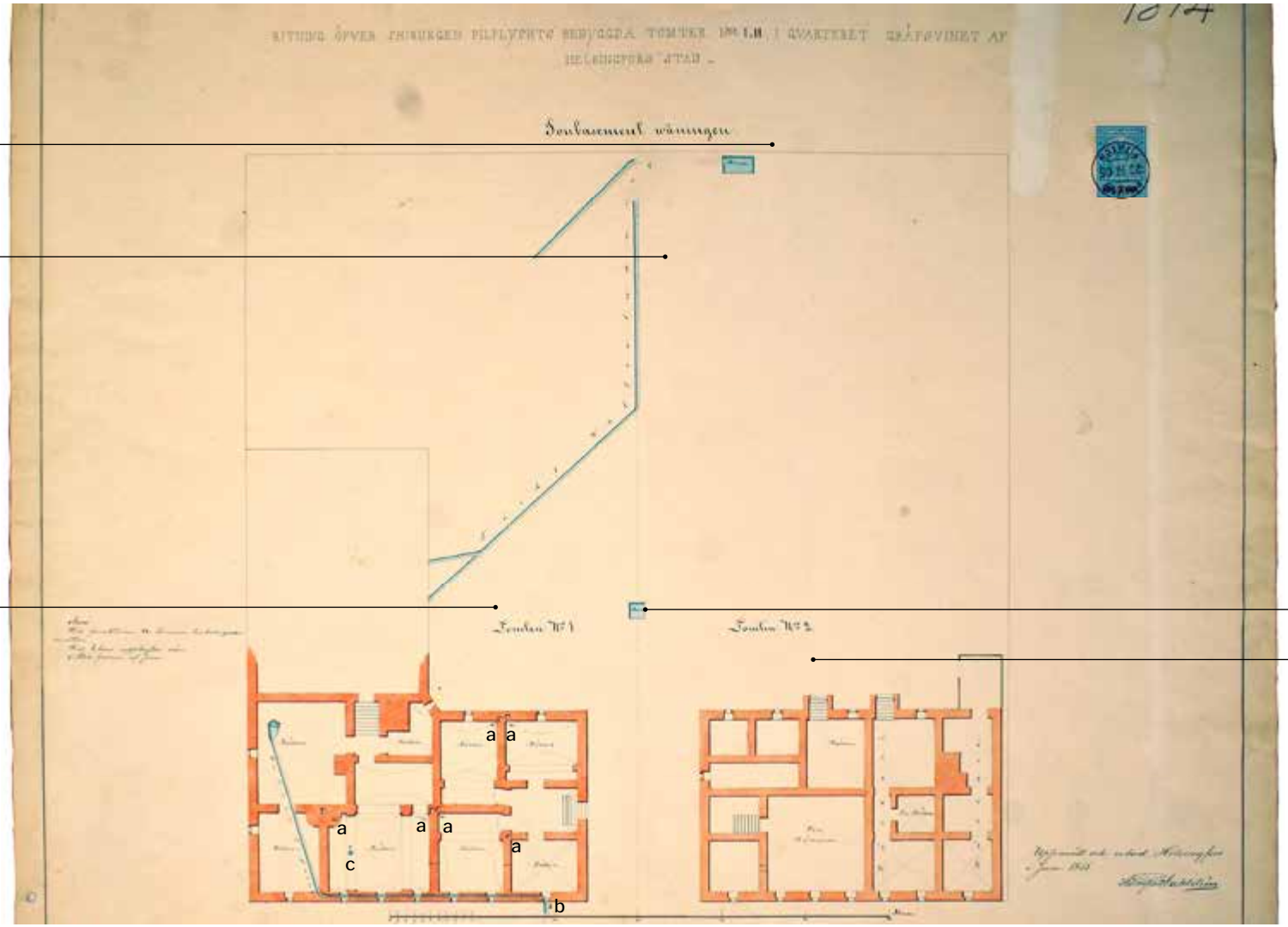

Kaivo

Tontti numero 2

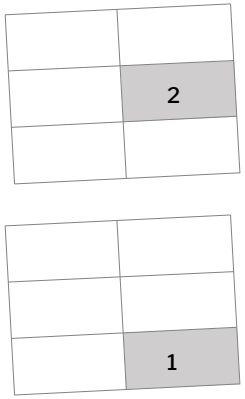

Pihlflycktin omistuksessa olevien Metsäsika-korttelin Ritarikadun varren tonteilla 1 (vasemmalla) ja 2 (oikealla) sijaitsevien vuonna 1844 valmistuneiden Hallituskatu 3:n ja Ritarikatu 6 asuinrakennusten kellarikerrosten pohjapiirustukset. Mitannut ja piirtänyt Helsingissä toukokuussa 1855 Hampus Dahlström. Pohjoinen on piirustuksessa oikealla. Piirustus: Sk Helsinki. Suomennos: Livady.

1855

Talousrakennus: Hallituskadun varren kaksikerroksisen kivirakennuksen ensimmäisessä kerroksessa oli vaunuliitereitä ja makasiineja sekä väenpihan ympärillä eläinsuojia ja kuivakäymälöitä.

Sisäänajoportti

Pihlflycktin talo: Hallituskadun ja Ritarikadun kulman kolmikerroksisen kivirakennuksen ensimmäisessä kerroksessa sijaitsi katua vasten asuinhuoneita ja sisäpihan puolella leivintupia ja huoneita. Sisäpihalle pääsi porttikongin läpi.

Ritarikadun puoleisen siiven tilat: huoneita, sali, keittiö ja sisäänajoportin vieressä halkovaja

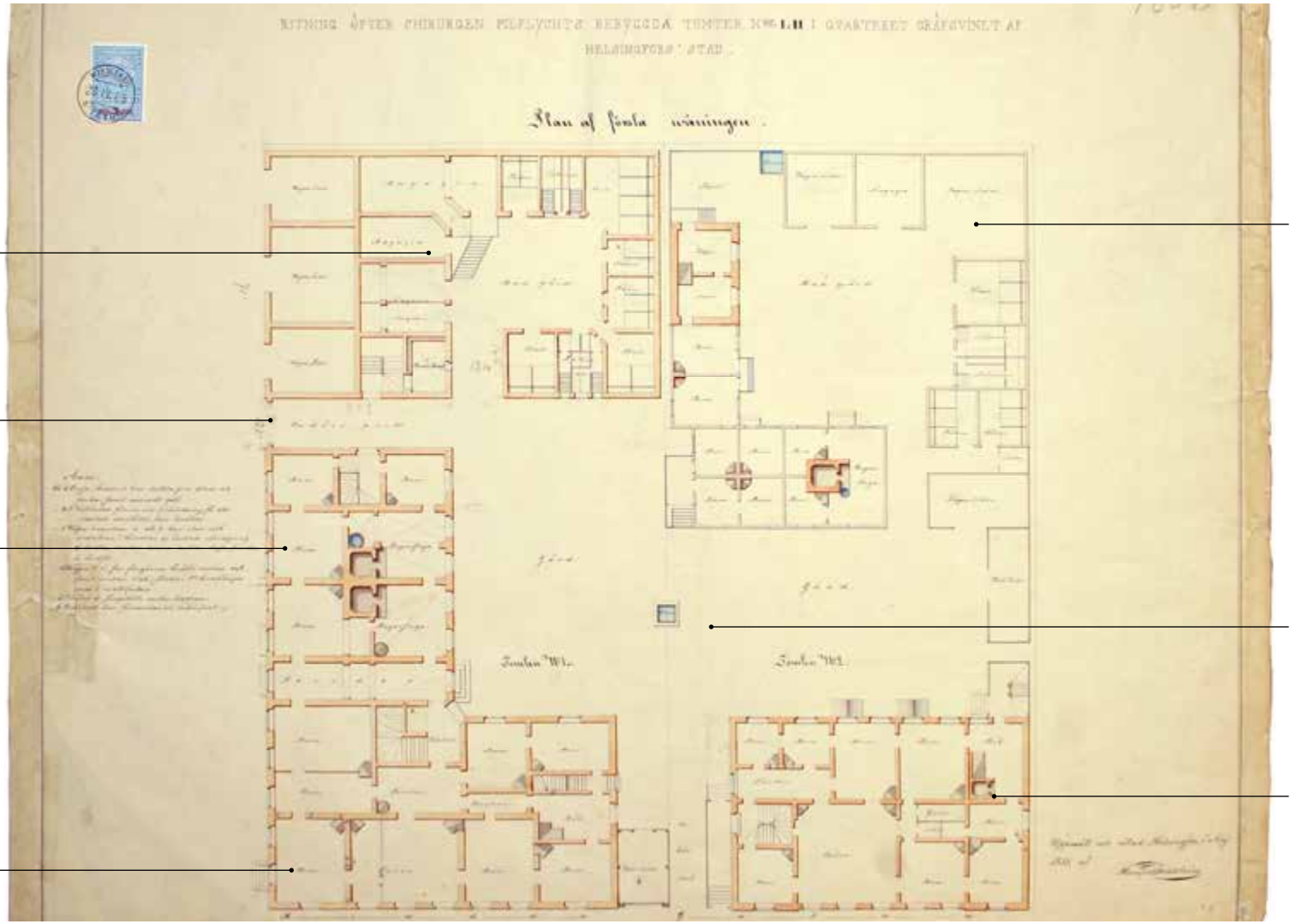

Vuonna 1844 rakennetussa Ritarikatu 6:n piharakennuksessa oli takapihan ympärillä vaunuliitereitä, makasiini, talleja, latriineja, eläinsuojia, leivintupa, huoneita, kaivo sekä mahdollisesti kuppaushuone, joka oli ainut kivinen osa piharakennuksesta.

Kaivo

Ritarikatu 6: Noin vuonna 1844 rakennetun Ritarikadun varren kaksikerroksisen asuinrakennuksen ensimmäisessä kerroksessa sijaitsi 8 huonetta, keittiö, tampuuri, sali ja vaatekomeroita. Ensimmäinen kerros oli tiilestä muurattu, toinen puinen.

Vasemmalla on tontin 1 Hallituskatu 3:n Pihlflycktin asuinrakennuksen, talousrakennuksen ja siihen liittyvän piharakennuksen ensimmäisen kerroksen pohjapiirustukset. Oikealla on Pihlflycktin omistuksessa olevan Ritarikatu 6:n naapuritontin numero 2 noin vuonna 1844 valmistuneiden Ritarikadun varren asuinrakennuksen ja piharakennusten ensimmäisten kerrosten piirustukset. Kyseessä on Hampus Dahlströmin mittauspiirustus toukokuulta 1855. Pohjoinen on piirustuksessa oikealla. Piirustus: Sk Helsinki. Suomennos: Livady.

Willebrandien aika 1874–1910

Fredrik Pihlflyckt kuoli vuonna 1869. Vuonna 1874 Pihlflycktin sisarukset myivät Hallituskatu 3:n kiinteistön vapaaherra ja valtioneuvos Knut Felix von Willebrandille. Hän oli lääkäri, sisätautiopin professori ja sittemmin myös silloisen lääkintöhallituksen pääjohtaja. Willebrand oli Pihlflycktin kollega. Pihlflyckt oli jo eläessään, vuonna 1863, myynyt Ritarikatu 6 kiinteistön Willebrandille. (Aedes Oy 2009, rakennusvaiheet 2.)

Knut Felix von Willebrand tilasi vuonna 1877 arkkitehti Sebastian Gripenbergiltä suunnitelmat, joiden mukaan Hallituskadun varren talousrakennus muokattiin korkealaatuiseksi asuinrakennukseksi, joka edustaa tyyliltään uusrenessanssia. Rakennusta korotettiin, laajennettiin ja muutettiin. Uusi kolmas kerros on alempia kerroksia korkeampi ja siitä tuli pääkerros, johon liittyy kadun puolella juhlava parveke. Rakennettiin uusi pääporras. Julkisivuja muokattiin ja taloa laajennettiin itään päin, kiinni Pihlflycktin taloon. Pääsisäänkäynti tehtiin julkisivun länsiosaan. Oven molemmin puolin tehtiin koristeelliset pylväät. Pihan puolelle tehtiin edustustiloja varten erkkerimäinen laajennus. Ikkunat muutettiin uusrenessanssille tyypillisesti T-ikkunoiksi. Myös alin vaunukerros muutettiin asuinkäyttöön.

Julkisivun aukotusta lisättiin huomattavasti vaunutallivaiheeseen verrattuna. On jopa mahdollista, että koko rakennus olisi tehty uusiksi. Kuitenkin muokatun rakennuksen pohjakaava vastaa pitkälti 1840-luvun pohjaa. Myös alimmat kaksi kerrosta ovat muita kerroksia matalampia.

Knut Felix von Willebrand kuoli vuonna 1893 ja kiinteistö jäi perillisille. Willebrandin taloa vuokrattiin yliopistolle, joka sijoitti sinne fysiikan ja sovelletun fysiikan laboratoriot.

Hallituskatu vuonna 1907. Willebrandin talon kolmas kerros ja julkisivumuutos oli tehty vuonna 1887 arkkitehti Sebastian Gripenbergin laatimien suunnitelmien mukaan. Kolmannesta kerroksesta tuli uusi pääkerros, jonka saliin liittyy Hallituskadun puoleinen parveke. Kuva: Ida von Gericke / HKM.

Näkymä Ritarikadulta kohti Pihlflycktin taloa 1900-luvun alussa. Kulman sisäänkäynnissä on ikkunallinen pariovi ja ulkoseinään kiinnitetyt luukut. Kulmassa on toiminut tällöin kauppa. Kuva (osa): A. E. Rosenbröijer / HKM.

Yliopiston aika 1910–1971

Willebrandit myivät Hallituskatu 3:n ja Ritarikatu 6:n kiinteistöt Keisarillisen Aleksanterin-yliopiston hallinnoimille rahastoille 6.6.1910. Willebrandeilla ei ollut kiinteistölle enää sellaista käyttöä kuin aiemmin, sillä osa lapsista oli muuttanut Ruotsiin. Kaupan jälkeen yksi pojista, Reinhard Willebrand, jäi Willebrandin taloon vuokralaiseksi vuoteen 1925 asti. (Aedes Oy 2009, rakennusvaiheet 3.)

Pihlflycktin talo otettiin vuonna 1910 maa- ja metsätieteellisen tiedekunnan maatalousekonomian käyttöön ja fysiikan osasto muutti pois. Vuonna 1912 Pihlflycktin talossa tehtiin korjaus- ja muutostöitä uusia käyttäjiä, kuten eläinlääketieteellistä laitosta varten. Tontin tallit ja ulkorakennukset tarjosivat hyvät tilat tähän toimintaan. (Aedes Oy 2009, rakennusvaiheet 4.)

Willebrandin talo pysyi 1910-luvulla ainakin osittain Reinhold von Willebrandin käytössä. Hän asui kolmannessa kerroksessa, jonka päätila oli parvekkeellinen sali. Yliopiston kemian laitos toimi tällöin naapuritalossa Hallituskatu 5:ssä ja tilanpuutteen vuoksi osa Willebrandin talon toisen kerroksen huoneista muutettiin fysikaaliskemiallisten harjoitustöiden tiloiksi. Vuonna 1918 kemian laitoksen apulaisprofessori Öholm sai vuokrata toisesta kerroksesta asunnon. Vuoteen 1924 mennessä Willebrandin talo oli liitetty toisessa kerroksessa sisäisellä yhteydellä kemian laboratoriotaloon Hallituskatu 5:een (Aedes Oy 2009, rakennusvaiheet 5.)

Sen jälkeen, kun Reinhard von Willebrand oli vuonna 1925 muuttanut pois, tehtiin Willebrandin talossa muutostöitä. Vuosien 1925–1929 aikana talo muutettiin fysikaalisen kemian laitoksen opetuskäyttöön. Sisäpihalla olleet talousrakennukset purettiin ja niiden paikalle rakennettiin kivirakenteinen pihasiipi, joka noudatti Gustaf Nyströmin aiemmin tekemiä suunnitelmia. Willebrandin talolle ja naapurirakennukselle Hallituskatu 5:een tehtiin yhteinen keskuslämmityksen kattilahuone pihasiiven pohjakerrokseen. (Aedes Oy 2009, rakennusvaiheet 5.)

Vuonna 1936 Willebrandin taloa korotettiin neljännellä kerroksella arkkitehti Gunnar Steniuksen suunnitelmien mukaan. Neljäs kerros on tyyliltään kolmatta kerrosta yksinkertaisempi ja matalampi. Sinne sijoitettiin ensin kemian laitoksen esimiehen asunto. (Aedes Oy 2009, rakennusvaiheet 5.)

Vuonna 1950 Teknillisen korkeakoulun arkkitehtiopiskelijat laativat Pihlflycktin talon mittauspiirustukset.

1960-luvulla Hallituskatu 3:n molemmat talot tulivat osaksi laajaa Metsäsika-korttelin kokonaissuunnitelmaa, jonka tavoitteena oli muuttaa koko kortteli valtioneuvoston käyttöön. Yliopisto siirtyi Hallituskatu 3:n taloista 1960- ja 1970-lukujen taitteeessa vaiheittain muualle.

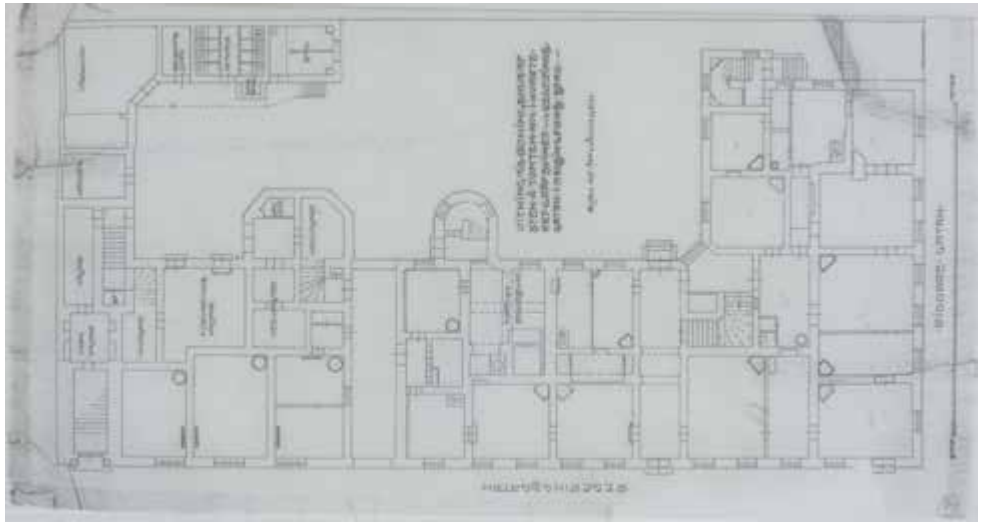

Hallituskatu 3:n Willebrandin talon (vasemmalla) ja Pihlflycktin talon (oikealla) ensimmäisen kerroksen pohjapiirustus. Piirustusta ei ole päivätty eikä signeerattu, mutta se on mahdollisesti arkkitehti Gunnar Steniuksen tekemä ja liittyi vuoden 1912 muutosvaiheeseen. Kiinteistö oli vuonna 1910 siirtynyt yliopistolle ja vuonna 1912 tehtiin korjaus- ja muutostöitä uusia käyttäjiä varten. Pihlflycktin taloon ja sen piharakennuksiin sijoittui mm. eläinlääketieteellinen laitos. Piirustus: KA.

Pihlflycktin talo. Vasemmalla Hallituskatu, oikealla Ritarikatu. Kuva on 1960-luvulta tai 1970-luvun alusta, sillä Ritarikatu 6:n puutalo on vielä pystyssä. Kuva: Simo Rista / OLA.

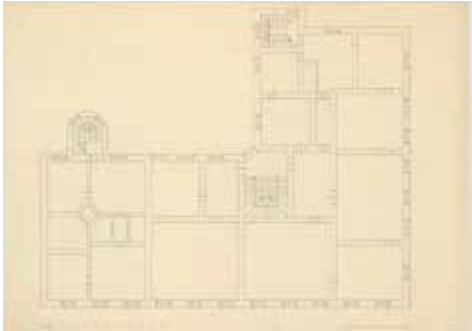

Vuonna 1950 Teknillisen korkeakoulun arkkitehtiopiskelijat laativat Hallituskatu 3:n Pihlflycktin talon mittauspiirustukset. Vasemmalla toisen kerroksen ja oikealla Hallituskadun puoleisen julkisivun mittauspiirustukset. Piirtäjä on tuntematon. Piirustus: Aalto-yliopiston arkisto, raami. aalto.fi.

Hallituskadun ja Ritarikadun risteys vuonna 1961. Pihlflycktin talon kulmassa ei ollut tässä vaiheessa sisäänkäyntiä. Kuva (osa): Constantin Grünberg / HKM.

Vasemmalla: Vuonna 1936 yliopisto korotti Willebrandin taloa yliopiston arkkitehti Gunnar Steniuksen suunnitelmien mukaan. Uuteen neljänteen kerrokseen sijoitettiin kemian laitoksen esimiehen asunto. Kerros on kolmatta kerrosta matalampi ja julkisivultaan vaatimattomampi. Kuva on mahdollisesti 1960-luvulta. Kuva: Asko Salokorpi / HKM. Alkuperäinen negatiivi: MFA.

Muutos ministeriökäyttöön: vuosien 1971–1972 ja 1981 saneeraus

Metsäsika-korttelin muutosprosessi aloitettiin muokkaamalla Hallituskatu 3 ministeriökäyttöön vuosien 1971–1972 aikana. Korjaustöiden arkkitehtisuunnittelusta vastasi Arkkitehtuuritoimisto Osmo Lappo, jossa professori Osmo Lapon ohella tehtävää hoiti arkkitehti Jouko Nieminen.

Pihlflycktin ja Willebrandin talot muutettiin perusteellisessa saneerauksessa valtioneuvoston käyttöön lähes totaalisesti uudistaen, mutta pääporrashuoneet säilytettiin. Osa porrashuoneista purettiin. Alkuperäisiä tummia sävyjä ei palautettu, vaikka puhuttiinkin entistämisestä. Willebrandin talon kolmas kerros ja porrashalli entistettiin. Talojen puiset välipohjat purettiin hyväkuntoista yläpohjaa lukuun ottamatta. Uudet välipohjat tehtiin teräsbetonista kantavien tiiliseinien varaan. Uudet tilat muodostettiin yhtenäisiksi materiaaleiltaan ja kerroksellisuutta menetettiin. (Lappo & Suomala 1983a, 30; Aedes Oy 2009, 4.)

Hallituskatu 3:n talot otettiin maatalousministeriön ja ulkoasiainministeriön käyttöön vuoden 1973 alussa.

Pihlflycktin ja Willebrandin talojen piharakennukset purettiin ja maata louhittiin 1973–1974 Kirkkokatu 12:n maanalaisten tilojen sijoittamista varten. Pihatyöt valmistuivat vuonna 1981.

Hallituskatu 3:n Willebrandin talon porrashuone entisöintitöiden jälkeen vuonna 1974. Kuva: Foto Roos / HKM.

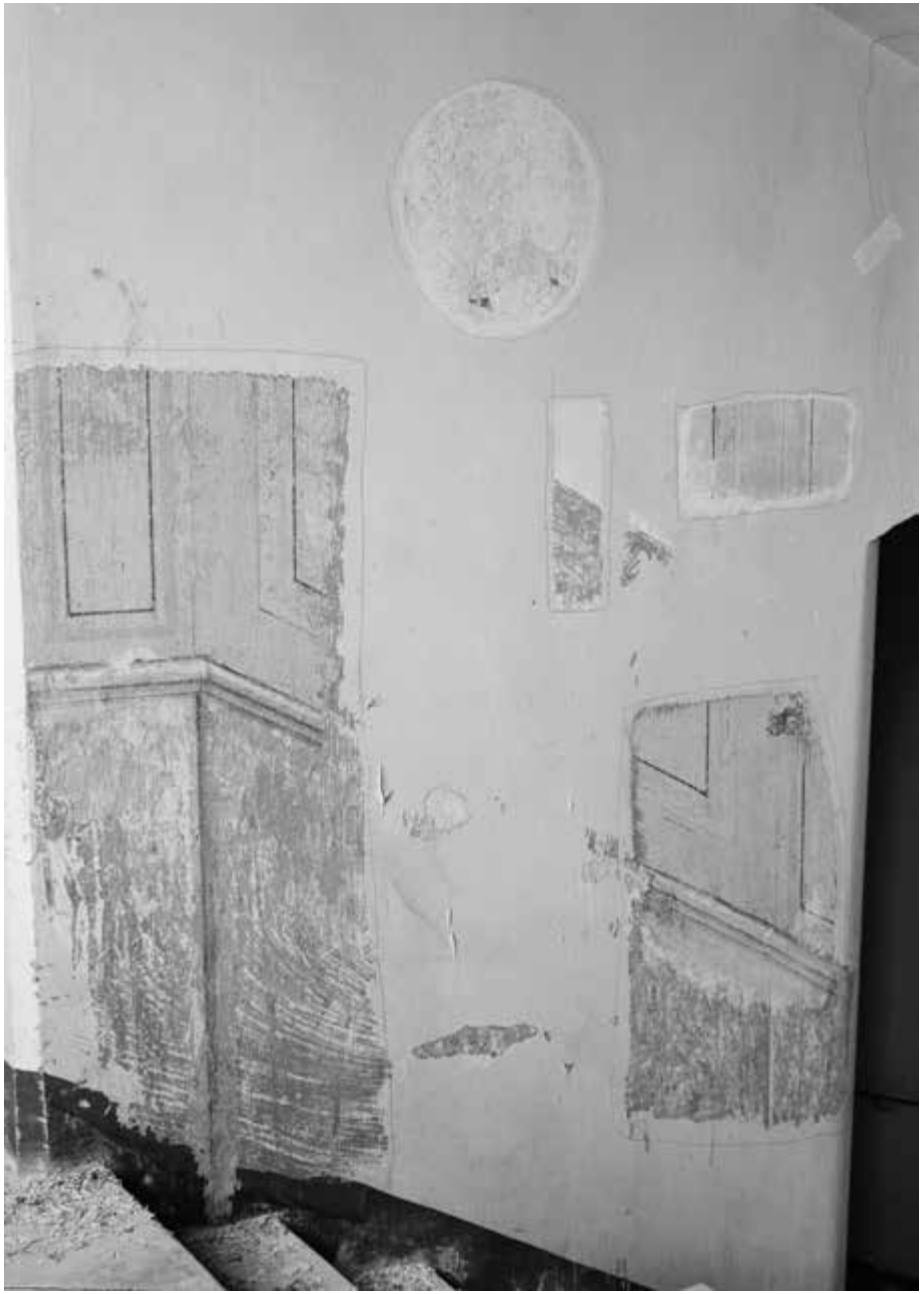

Vuonna 1971 otettu Hallituskatu 3:n Pihlflycktin talon korjaus- ja muutostöiden aikainen kuva porrashuoneesta, jonka seinäpinnasta on otettu esiin vanhoja maalauksia. Kuva: Veijo Laine / MV.

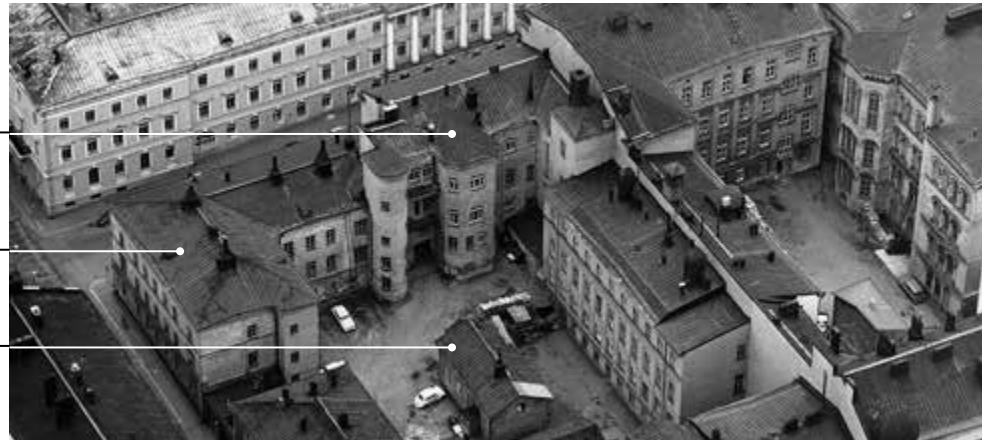

Kuva sisäpihalta kohti etelää vuonna 1971. Vasemmalla Ritarikatu 6:n kaksikerroksinen asuinrakennus, joka purettiin 1970-luvulla, keskellä Hallituskatu 3:n Pihlflycktin talon pihan puoli eli julkisivu pohjoiseen, oikealla taustalla Willebrandin talon pihajlulkisivu ja oikealla sittemmin purettu yksikerroksinen puurakennus. Hallituskatu 3:n pyöreäseinäinen sivuporras ja Willebrandin talon ulkoparvekkeet purettiin 1970-luvun korjaustöiden yhteydessä. Kuva: Veijo Laine / MV.

1970-luvun alun ilmakuvat kohti Hallituskatu 3:n Pihlflycktin ja Willebrandin talojen pihajulkisivu- ja. Kuvat (osa): Simo Rista / OLA.

Hallituskatu 3:n Willebrandin talon kolmannen kerroksen huone kuvattuna vuonna 1971 ennen korjaus- ja muutostöitä. Huoneen sisänurkassa oli vielä vanha, pyöreä kaakeliuuni. Kuva: Veijo Laine / MV.

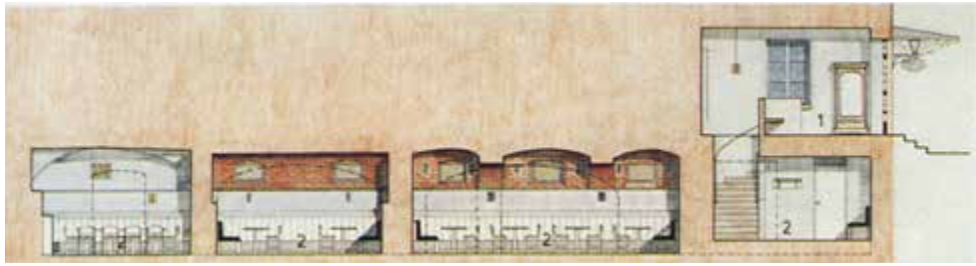

Pihlflycktin talon kellarikerrokseen rakennettiin 1970-luvun alun saneerauksen yhteydessä kellariravintola. Tiiliholvit säilytettiin, mutta lattiatason pintaa jouduttiin laskemaan. Sisäänkäynti ravintolaan on Ritarikadun ja Hallituskadun kulmasta, ensimmäisen kerroksen tasolta. Arkkitehtuuritoimisto Osmo Lapon piirustus on julkaistu *Arkkitehti*-lehden 3/1983 sivulla 37.

Pihlflycktin talo 1970-luvun korjaustöiden jälkeen 1980-luvulla. Kulmaan palautettiin alkuperäiselle paikalle sisäänkäynti, joka johtaa kellariravintolaan. Ritarikadun varren puutalo on purettu ja paikalle on rakennettu sisäasiainministeriön toimitalo Kirkkokatu 12. Kuva: Simo Rista / OLA.

Yhtyneiden Ravintoloiden kellariravintola nimeltään Välskärin kellari aloitti toimintansa Pihlflycktin talon kellarissa syksyllä 1981. Kuva: julkaistu *Arkkitehti*-lehden 3/1983 sivulla 36.

Helsingin kaupunki oli vuonna 1970 voimaan tulleen asemakaavan laatimisen yhteydessä pyrkinyt virastoituvan kaupunginosan elävöittämiseen, ja Museovirasto oli ehdottanut ravintolan sijoittamista Pihlflycktin talon tiiliholvattuihin kellaritiloihin. Pihlflycktin talon perustuksia vahvistettiin 1970-luvun alussa ja samalla laskettiin kellarin lattiatasoa, jotta kellaritiloihin voitiin sisustaa myöhemmin ravintola. Noin sadan hengen ravintola valmistui syksyllä 1981 eli samanaikaisesti Kirkkokatu 12:n sisäministeriön toimitalon valmistumisen kanssa, sillä ravintolan keittiö-, varasto- ja sosiaalitilat sijoitettiin Kirkkokatu 12:n puolelle, kerroksiin K1 ja K2. (Lappo & Suomala 1983a, 30; Lappo & Suomala 1983b, 36.)

1990- ja 2000-lukujen muutoksia

Vuosina 1996–1997 Hallituskatu 3:n jätekatos purettiin ja korvattiin uudella, joka sijoitettiin toiseen paikkaan.

Kellariravintolassa tehtiin muutostöitä vuosina 2007–2008.

Vuosien 2010–2012 aikana Pihlflycktin ja Willebrandin talot peruskorjattiin. Museovirasto seurasi peruskorjaushankkeen suunnittelua. Ala- ja välipohjia korjattiin kosteusvaurioiden vuoksi, talotekniikka uusittiin, turvallisuutta ja esteettömyyttä lisättiin. Tehtiin vähäisiä tilamuutoksia ja uusia aukotuksia. Lähtökohtana olleet 1970-luvun restaurointiperiaatteet pyrittiin säilyttämään värimaailmaa myöten. 2000-luvun tekniikka sai näkyä osana peruskorjausta eikä sitä yritetty piilottaa. Julkisivut kunnostettiin ja maalattiin kalkkimaalilla. Osa vesikatosta uusittiin. (Viinanen 2010, 4, regroup.fi.)

Korjaustöitä jatkettiin vuosina 2014–2017.

Vuonna 2019 on vahvistettu turvajärjestelyistä aiheutuvien rakenteellisten ja julkisivumuutosten rakennuslupa. Näitä töitä ei ole vielä tehty.

HALLITUSKATU 3:N VUOSIEN 1843 JA 2015 POHJAPIIRUSTUKSET PÄÄLLEKKÄIN

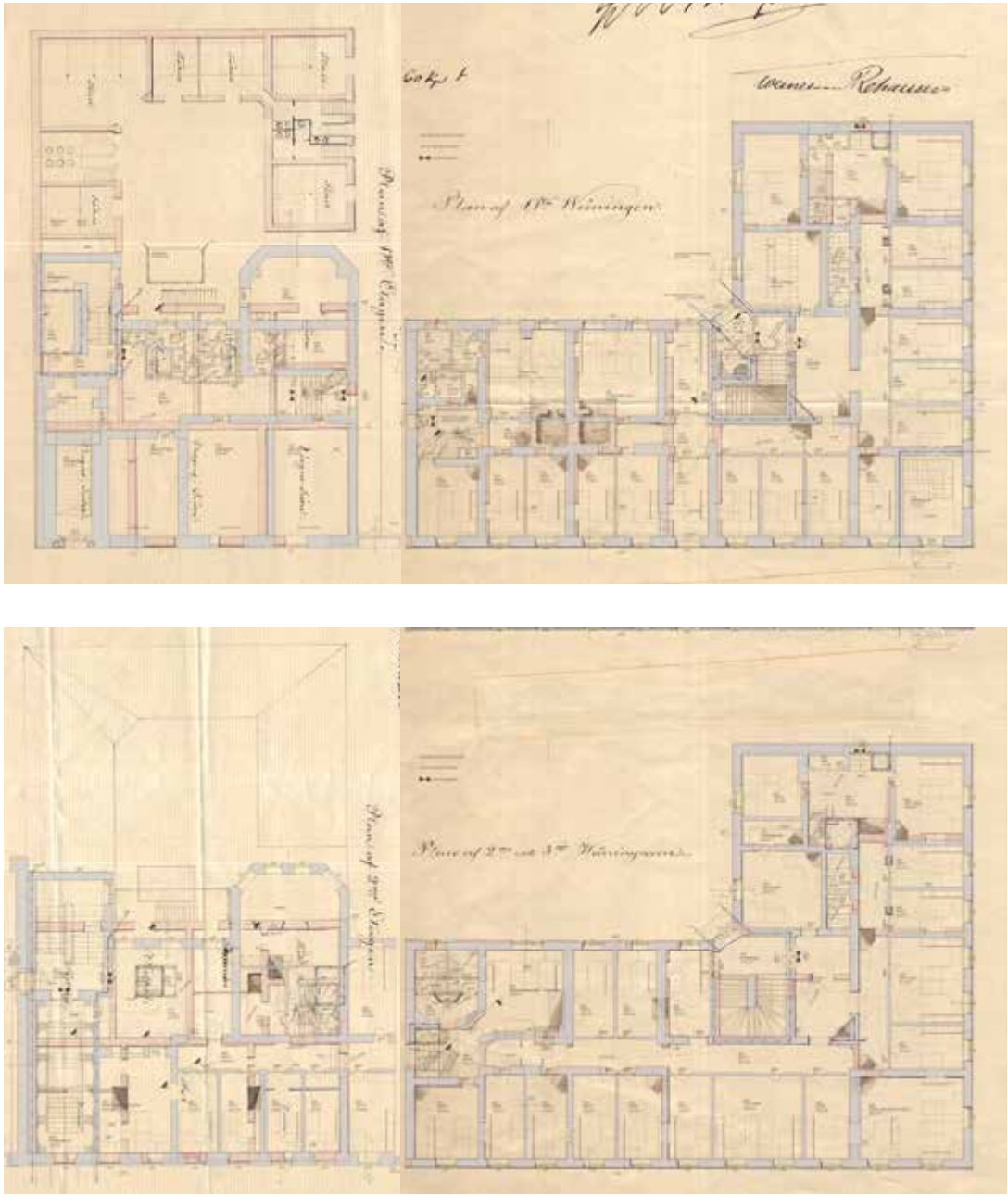

Pihlflycktin talon ja talousrakennuksen/Willebrandin talon ensimmäisen (yllä) ja toisen kerroksen (oikealla) pohjapiirustukset vuosilta 1843 ja 2015 päällekkäin asetettuina. Piirustukset: Sk. Kuvankäsittely: Livady.

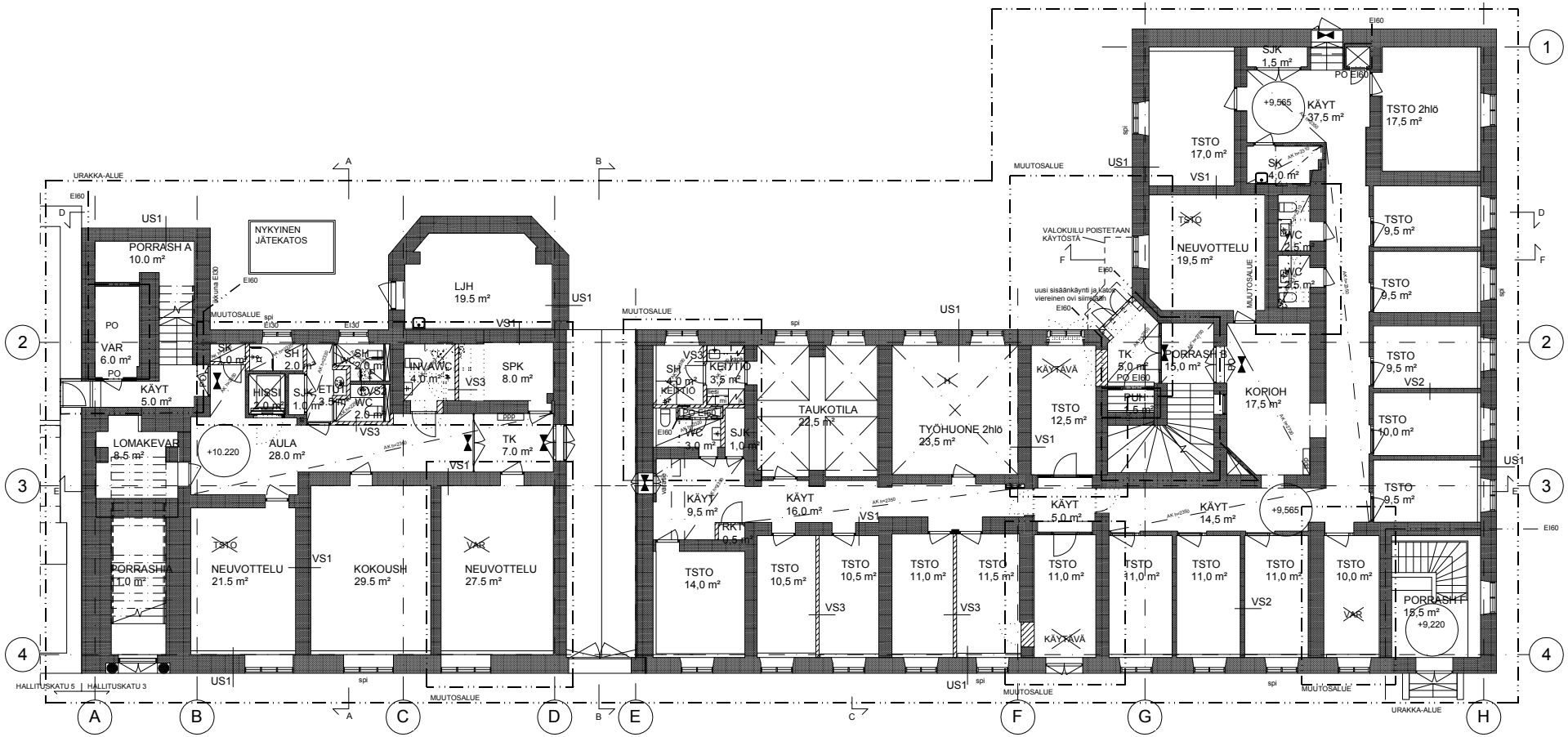

Hallituskatu 3:n peruskorjausvaiheen ensimmäisen kerroksen pohjapiirustus 20.9.2010.
Vasemmalla on Willebrandin talo, oikealla Pihlflycktin talo. Piirustus: RE-Suunnittelu Oy / Sk.

Hallituskatu 5

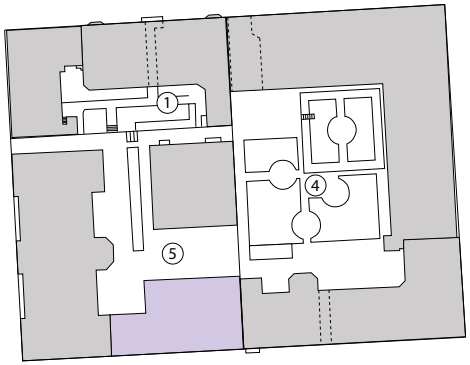

–Rakennuskohtainen historia–

Rakennuksen nimet	**Hallituskatu 5** Alun perin: Kemian laitoksen lisärakennus
Rakennuttaja	Keisarillinen Aleksanterin-Yliopisto / Kejserliga Alexanders Universitetet i Finland
Suunnittelija	Arkkitehti Gustaf Nyström
Suunnitteluaika	1881–1882 arkkitehti Theodor Höijerin suunnitelmat (eivät toteutuneet) 1883–1884 arkkitehti Gustaf Nyströmin suunnitelmat (toteutettiin)
Rakentamisvuodet	1884–1887
Tonttihistoria	Alun perin: Metsäsika-korttelin Nikolainkadun varren tontti no 2 (1+2). Tonttijaot 11.5.1820, 19.5.1875 ja 9.11.1970. Nykyinen tonttinumero: 5, pinta-ala 2921 m^2.
Osoite	Hallituskatu 5, 00170 Helsinki. Regeringsatan 5, 00170 Helsingfors
Nykyinen kiinteistötunnus	91-1-2-5
Rakennusnumero	2
Väestötietojärjestelmän pysyvä rakennustunnus (VTJ-PRT)	1030176278
Pysyvä rakennustunnus (RATU)	12
Senaatti-kiinteistöjen rakennustunniste	300370
Kerroslukumäärä	Alun perin 3 kerrosta ja ullakko. Vuodesta 1928 lähtien 4 kerrosta, ullakko ja pieni kellari.
Rakennuksen ominaisuudet	Kantavat rakenteet: tiili. Rakentamistapa: paikalla tehty. Julkisivut: rapattu ja maalattu.
Talotekniikka	Lämmitystapa: vesikeskuslämmitys. Polttoaine: kauko- tai aluelämpö. Koneellinen ilmastointi.

Hallituskatu 5 vuonna 1907, jolloin rakennus oli vielä kolmikerroksinen. Kuva on vanhin käytettävissä oleva valokuva kohteesta. Kuva (osa): Ida von Gericke / HKM.

Muutosvaiheet

1920-luvun alussa, vuoteen 1924 mennessä Willebrandin talo oli liitetty toisen kerroksen sisäisellä yhteydellä Hallituskatu 5:n kemian laboratoriotaloon (Aedes Oy 2009, rakennusvaiheet 5).

1925–1929 korotus-, laajennus- ja muutostöitä. Vuonna 1925 Hallituskatu 5:lle ja sen idänpuoleiselle naapurille eli Hallituskatu 3:n Willebrandin talolle rakennettiin yhteinen keskuslämmityksen kattilahuone Willebrandin talon pihasiiven pohjakerrokseen. Vuosien 1927–1928 aikana Hallituskatu 5:n kolmikerroksinen kadunvarsirakennus korotettiin nelikerroksiseksi. Vuoteen 1929 mennessä pihasiipeä jatkettiin tontin pohjoisrajaan saakka. (Rakennuttaja: Helsingin yliopisto. Korotuksen ja muutostöiden suunnittelija: arkkitehti Gunnar Stenius / Helsingin yliopisto.) (Aedes Oy 2009, rakennusvaiheet 5.)

1968 rakennusten Hallituskatu 3 ja 5 väliseen rajaseinään tehtiin aukko ja lyhyt porras, joka johtaa Hallituskatu 5:n kolmannesta kerroksesta Willebrandin talon kolmanteen kerrokseen. (Rakennuttaja: Suomen valtio / Helsingin yliopisto; suunnittelija: rakennusmestari Lauri Virtanen.)

1973–1981 rakennettiin osa valtioneuvoston arkistoluolasta kahden korttelin ja kolmen eri tontin alueelle maan alle. (Rakennuttaja: Suomen valtio, Rakennushallitus. Pääsuunnittelu: Insinööritoimisto Suora Oy.)

1973–1976 (loppukatselmus 1978) perusteellinen saneeraus, käyttötarkoituksen muutos: yliopistorakennus muutettiin valtion virastotaloksi, lisäksi tehtiin muita muutos- ja korjaustöitä. Sisätilat uudistettiin, rakennettin kaksi uutta porrasta, pihasiipi purettiin mutta katujulkisivu säilytettiin. (Rakennuttaja: Suomen valtio, Rakennushallitus. Pääsuunnittelu: Arkkitehtitoimisto Timo Jokinen & Jussi Tanska Ky.)

1983 toisen kerroksen käytävätila jaettiin rautalankalasiseinämällä. (Rakennuttaja: Suomen valtio, Rakennushallitus. Pääsuunnittelu: rakennusarkkitehti Esko Noponen / Uudenmaan piirirakennustoimisto.)

1983–1984 neljännen kerroksen toimistohuone jaettiin kahdeksi toimistohuoneeksi (Rakennuttaja: Suomen valtio, Rakennushallitus. Pääsuunnittelu: rakennusarkkitehti Jouni Enqvist / Uudenmaan piirirakennustoimisto.)

2010 peruskorjaus ja vähäinen laajennus: maa- ja metsätalousministeriön käytössä ollut Hallituskatu 5 korjattiin valtion virastojen väistötiloiksi. Peruskorjaus käsitti talotekniikan uusimisen, turvallisuuden ja esteettömyyden parantamisen, märkätilamuutoksia ja huonetilamuutoksia. Hissi uusittiin. (Rakennuttaja: Suomen valtio, Senaatti-kiinteistöt. Pääsuunnittelu: arkkitehti Leena Yli-Lonttinen.)

2012 julkisivumuutos: sisäpihan puoleisen sisäänkäynnin ulko-ovi katettiin teräsrakenteisella katoksella. (Rakennuttaja: Suomen valtio, Senaatti-kiinteistöt. Pääsuunnittelu: arkkitehti Jani Ristimäki / Eduarch Oy.)

Hallituskatu 5 ilmakuvassa, joka on otettu 16.5.1933 . Kuva (osa): Ingman / Sotamuseo.

	2014 muutostöitä, lupa-asiakirjat ovat salaisia. (Rakennuttaja: Suomen valtio, Senaatti-kiinteistöt. Pääsuunnittelu: Pentti Aho, Niko Lipponen, Jaana Tarkela.) 2016 ullakolle rakennettiin palo-osastoitu varasto rakennuksen vanhoja säilytettäviä rakennusosia varten. (Rakennuttaja: Suomen valtio, Senaatti-kiinteistöt. Pääsuunnittelu: arkkitehti Vesa Tiilikka / ISS Suunnittelupalvelut Oy.) 2019– turvajärjestelyistä aiheutuvien rakenteellisten muutosten ja julkisivumuutosten rakennuslupa – töitä ei ole vielä aloitettu . (Rakennuttaja: Suomen valtio, Senaatti-kiinteistöt. Pääsuunnittelu: arkkitehti Vesa Tiilikka / ISS Suunnittelupalvelut Oy.)
Laajuustiedot	Kokonaisala 3535 m^2, kerrosala 3429 m^2, asuinhuoneistoala 57 m^2, tilavuus 14700 m^3 (Rakennus- ja huoneistorekisteriote, RakVA) Bruttoala 2322,7 m^2, kerrosala 2000 m^2, huoneistoala 1491,6 m^2, kokonaistilavuus 9595 m^3 (KOKI-raportti, Sk)
Omistushistoria	1860 alkaen (tontti) omistajana Keisarillinen Aleksanterin-Yliopisto (18.2.1919 alkaen Helsingin yliopisto). Nykyinen omistaja: Suomen valtio. Haltija: Senaatti-kiinteistöt (vuoteen 1995 asti Rakennushallitus, 1995–2001 Valtion kiinteistölaitos, 2001– Senaatti-kiinteistöt)
Käyttöhistoria	1887–1973 Yliopiston kemian laboratoriorakennus, myös asuintiloja 1976– valtion virastotalo. Nykyisin: Maa- ja metsätalousministeriön virastorakennus
Suojelu	Rakennus on suojeltu valtion omistamien rakennusten suojelusta annetun asetuksen (480/1985) nojalla, päätöspäivämäärä 18.9.1980, päätösviranomainen: valtioneuvosto. Asemakaavassa 8980 (vahvistettu 8.1.1988, voimaantulo ja lainvoimaisuuspäivä 12.2.1988) rakennusta koskevat suojelumerkinnät ”sr” (suojeltava rakennus) ja ”sk” (valtion omistamien kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta annetun asetuksen mukaan suojeltava rakennus).
Rakennuksesta tehtyjä selvityksiä	Hallituskatu 5:n rakennuksesta on aloitettu rakennushistoriaselvitys, mutta se on jäänyt kesken.

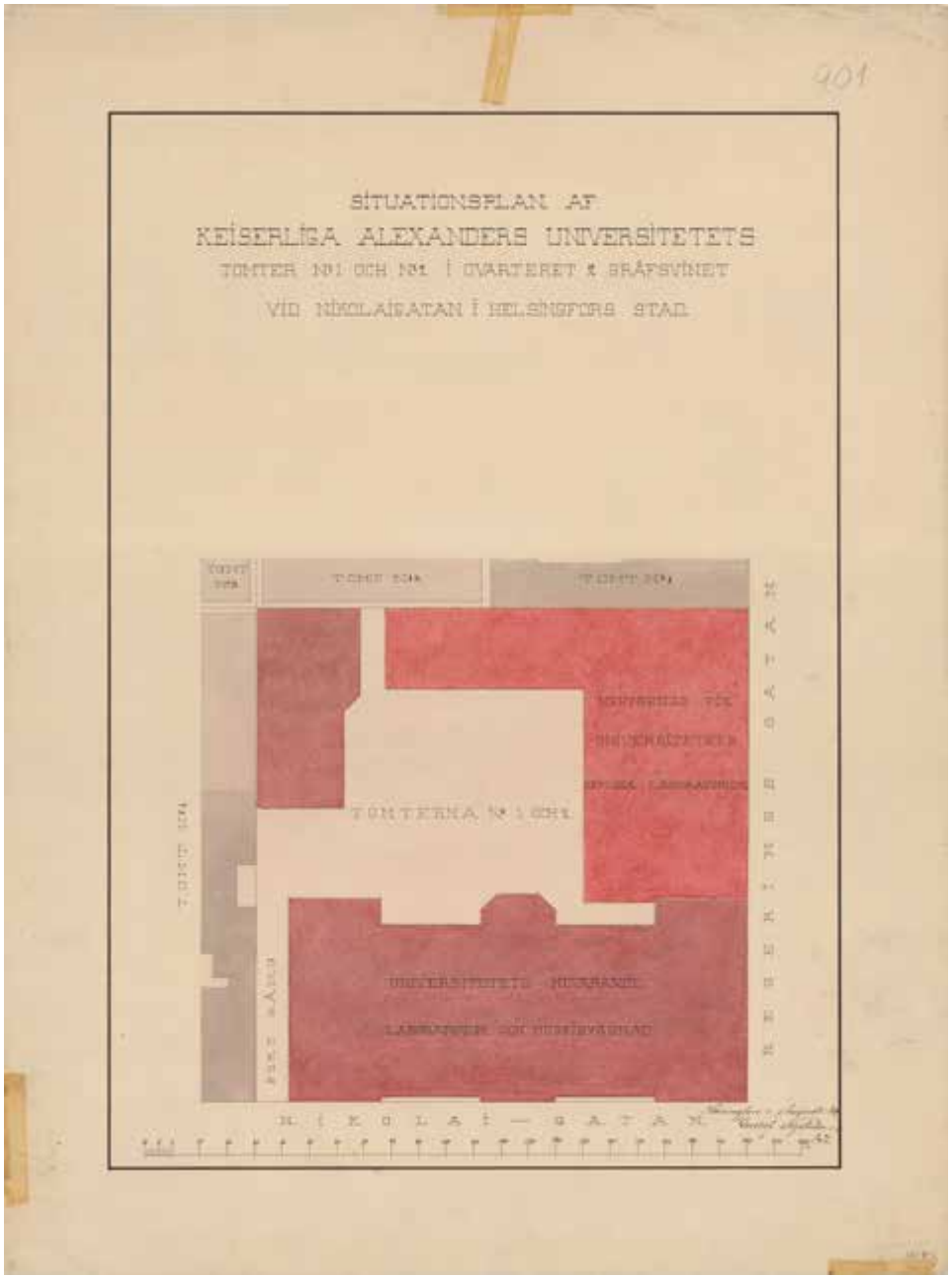

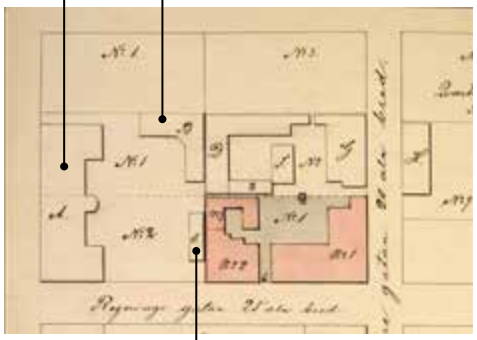

Vuoden 1874 palovakuutusasiakirjan asemapiirustuksesta käy ilmi Metsäsika-korttelin lounaiskulman tonttien 1+2 rakennuskanta ennen Hallituskatu 5:n kemian laitoksen uudisrakennuksen rakentamista. Tontin numero 1 kulmassa sijaitsi Arppeanumin piharakennus ja tontin numero 2 itäsivulla oli pieni ulkorakennus. Ulkorakennus purettiin kokonaan ja Arppeanumin piharakennuksen toinen siipi purettiin Hallituskatu 5:n uuden kemian laitosrakennuksen alta. Piirustus: KA Tarmo nro 8042, 28.2.1874.

Uudisrakennusvaihe 1881–1887

Nikolainkadun ja Hallituskadun kulmaan vuonna 1869 valmistunut yliopiston kemian laboratorio- ja museorakennus Arppeanum osoittautui jo pian valmistumisensa jälkeen toiminnallisesti epäkäytännölliseksi, mikä johti jo 1880-luvun alussa uudisrakennushankkeeseen. Keisarillinen Aleksanterin-Yliopisto[1] rakennutti Arppeanumin itäpuolelle uuden kemian laitosrakennuksen, jonka suunnittelussa kiinnitettiin Arppeanumin huonojen kokemusten vuoksi erityisesti huomiota laboratoriotilojen ilmastointiin. Uudisrakennus liittyi kiinteästi vanhaan rakennukseen ja se rakennettiin Arppeanumin kanssa samoille tonteille 1+2. (Okulus 2014, 21, 48.)

1 Yliopiston nimi oli vuosina 1828–1919 Keisarillisen Aleksanterin-Yliopisto, vuodesta 1919 alkaen Helsingin yliopisto.

Arkkitehti Gustaf Nyströmin elokuussa 1884 laatima Metsäsika-korttelin Nikolainkadun ja Hallituskadun kulman tonttien 1 ja 2 asemapiirustus. Keisarillisen Aleksanterin-yliopiston vuonna 1869 valmistunut laboratorio- ja museorakennus (Arppeanum) sekä sen piharakennus on esitetty piirustuksessa tummanpunaisella ja yliopiston kemian laitoksen uusi laboratoriorakennus (Hallituskatu 5) kirkkaanpunaisella. Uudisrakennuksella on leveä Hallituskadun puoleinen, kolmikerroksinen siipi sekä tätä vastaan kohtisuorassa oleva pihasiipi. Pohjoinen on piirustuksessa vasemmalla, Nikolainkatu alla ja Hallituskatu oikeassa reunassa. Piirustus: HYM.

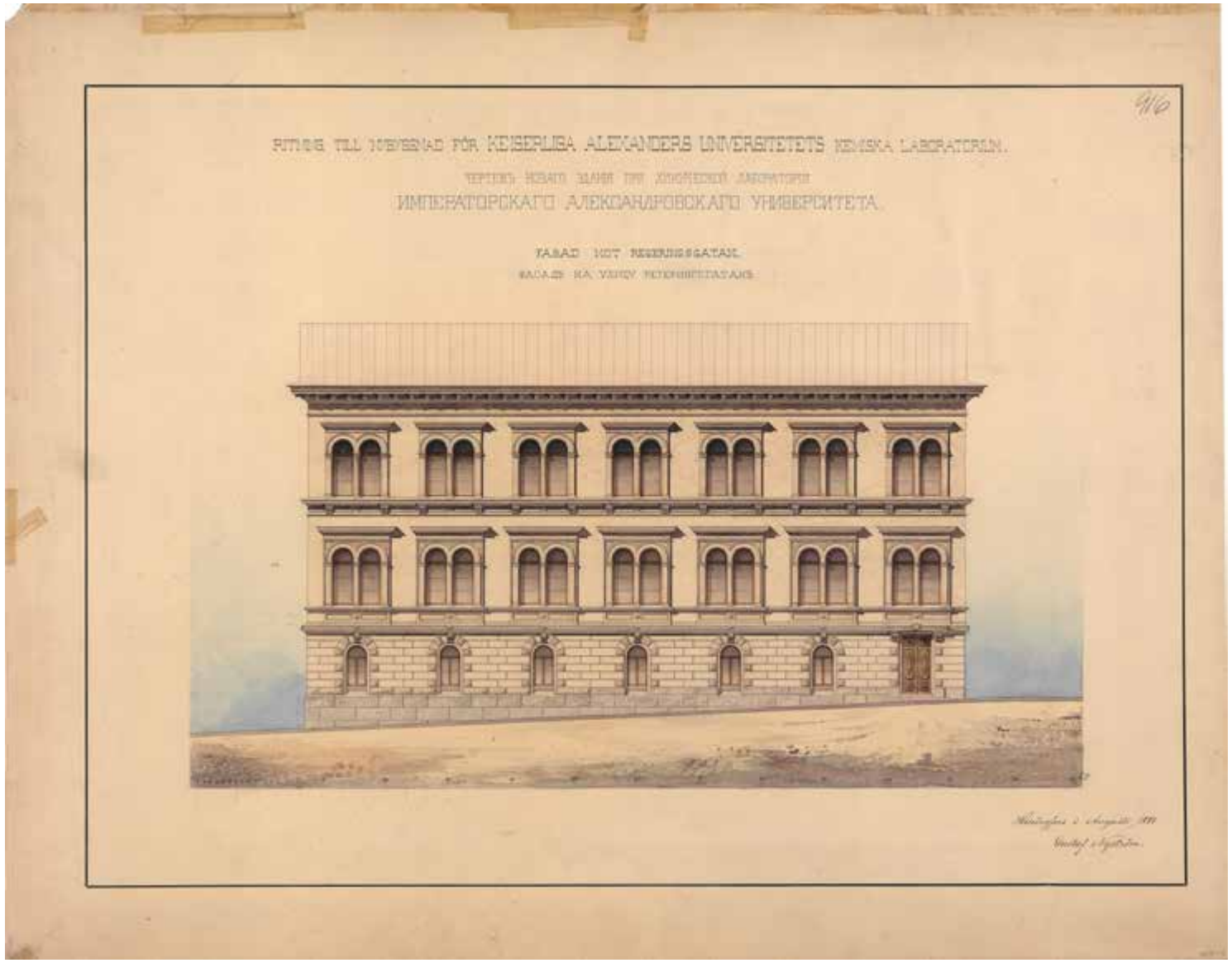

Theodor Höijerin ehdotus kemian laitoksen laboratoriorakennukseksi maaliskuulta 1881. Julkisivu Hallituskadulle. Rakennusta ei toteutettu Höijerin suunnitelmien mukaan. Pohjakerroksessa on kaksi sisäänkäyntiä. Pääsisäänkäynti on sijoitettu ehdotuksessa julkisivun keskelle. Rakennuksessa on seitsemän ikkuna-akselia. Piirustus: HYM.

Arkkitehti Gustaf Nyströmin elokuussa 1884 laatima Keisarillisen Aleksanterin-yliopiston kemian laitoksen uuden laboratoriorakennuksen julkisivu Hallituskadulle. Rakennus toteutettiin Nyströmin suunnitelmien mukaan. Nyströmin suunnitelmassa on sama määrä ikkuna-akseleita kuin Theodor Höijerin vuoden 1881 luonnoksessa, mutta kahden alimman kerroksen ikkunoiden muodot sekä kerroslistat poikkeavat Höijerin versioon verrattuna. Sisäänkäyntejä on kadun puolella vain yksi ja rakennus on hieman Höijerin versiota matalampi. Piirustus: HYM.

Theodor Höijerin ehdotus 1881–1882

Arkkitehti Theodor Höijer laati vuosien 1881 ja 1882 aikana uuden kemian laitosrakennuksen ensimmäiset piirustukset. Höijerin suunnitelmissa rakennus oli pohjamuodoltaan T-kirjain eli leveään kadunsuuntaiseen siipeen liittyi keskiakselissa pihan puolella lyhyt siipi ja Arppeanumin piharakennuksen siipeä ei olisi tarvinnut lyhentää. Kolmikerroksisen rakennuksen katujulkisivu on sommitelmaltaan pohjakerrosta lukuun ottamatta symmetrinen ja pääsisäänkäynti on sijoitettu keskelle. Rakennuksessa on seitsemän ikkuna-akselia ja toisen ja kolmannen kerroksen ikkunat ovat kaari-ikkunoita. Ensimmäinen kerros on rustikoitu.

Rakennusta ei kuitenkaan kustannussyistä toteutettu Höijerin suunnitelmien mukaan, vaan lopulliset suunnitelmat tilattiin arkkitehti Gustaf Nyströmiltä, joka tosin otti Höijerin suunnitelmista paljon vaikutteita. Sekä Höijerin että Nyströmin laveerattuja piirustuksia säilytetään Helsingin yliopistomuseon arkistossa.

Gustaf Nyströmin suunnitelmat 1883–1884 ja rakentaminen 1884–1887

Arkkitehti Gustaf Nyströmin piirustukset on päivätty joulukuussa 1883 ja elokuussa 1884. Rakennus rajautuu idässä Hallituskatu 3:n Willebrandin talon ja sen piharakennusten seiniin ja lännessä Arppeanumin seinään. Nyström sovitti uudisrakennuksen ulkoasun ja kerroskorkeudet Arppeanumin arkkitehtuuriin.

Nyströmin suunnitelmien pohjalta toteutetun uuden kemian laitoksen pohjamuoto ja ikkunoiden muotoilu poikkeavat Höijerin versiosta. Nyströmin rakennus on pohjamuodoltaan L-kirjaimen muotoinen. Leveään kadunsuuntaiseen rakennusosaan liittyy tontin itäreunaa vasten pitkä pihasiipi, jonka alta jouduttiin purkamaan Arppeanumin piharakennuksen toinen siipi sekä tontin 2 itäsivua vasten sijainnut pieni ulkorakennus. Ikkuna-akseleiden määrä pysyi samana kuin Höijerin suunnitelmissa, mutta kaikki katujulkisivun ikkunat toteutettiin kaari-ikkunoina. Toisen ja kolmannen kerroksen pyörökaari-ikkunat on ryhmitelty kahden ikkunan kehystetyiksi pareiksi. Kerrosten väliset listat ovat voimakkaasti profiloituja. Myös räystäslista on koristeellinen. Tyyliltään Nyströmin julkisivuarkkitehtuuri edustaa yksinkertaista eklektismiä.

Myös Nyströmin suunnitelmassa on rustikoidun pohjakerroksen lisäksi kaksi kerrosta, mutta ullakkokerros on Höijerin suunnitelmaan verrattuna matalampi. Kellarikerrosta ei ole. Katujulkisivun itäreunaan sijoitettu pääsisäänkäynti johtaa suoraan toiseen kerrokseen. Pohja- eli ensimmäisen kerroksen sisäänkäynnit sijoitettiin pihan puolelle.

Kadunsuuntaiseen rakennusosaan tehtiin harjakatto, pihasiipeen pulpettikatto. Katto aumattiin siipien yhtymäkohdassa.

Ensimmäinen kerros on muita kerroksia matalampi ja siihen sijoitettiin vahtimestareiden ja rengin asuintiloja, leivintupa sekä teknisiä tiloja. Laboratoriotilat sijoitettiin sekä kadunsuuntaiseen rakennusosan että pihasiiven toiseen ja kolmanteen kerrokseen. Pihasiiven laboratoriot olivat suuria saleja. Ullakko oli kylmä.

Yliopiston uuden kemian laitoksen rakennustyöt aloitettiin vuonna 1884. Talolle tehtiin luonnonkiviperustus. Kantavat seinät muurattiin tiilestä. Kadunsuuntaisen siiven rakennusrunkoon tehtiin kaksi sydänmuuria, joiden väliset käytävät holvattiin. Myös osa huonetilojen katoista holvattiin. Ullakolle ladottiin tiilestä palopermanto. Laboratorioiden vuoksi rakennuksen ilmanvaihtoon kiinnitettiin erityistä huomiota.

Hallituskatu 5 valmistui vuonna 1887 ja Arppeanumissa toiminut yliopiston kemian laitos siirtyi uudisrakennukseen vuoden 1887 aikana ja Arppeanum korjattiin puolestaan geologian laitoksen käyttöön.

Hallituskatu 5:n uudisrakennusvaiheen piirustuksissa alinta kerrosta on kutsuttu pohjakerrokseksi ja tämän yläpuolisia kerroksia ensimmäiseksi ja toiseksi kerrokseksi. Nykyisin alinta kerrosta kutsutaan ensimmäiseksi kerrokseksi ja selvyyden vuoksi on tässä selvityksessä käytetty tätä nimeämistapaa.

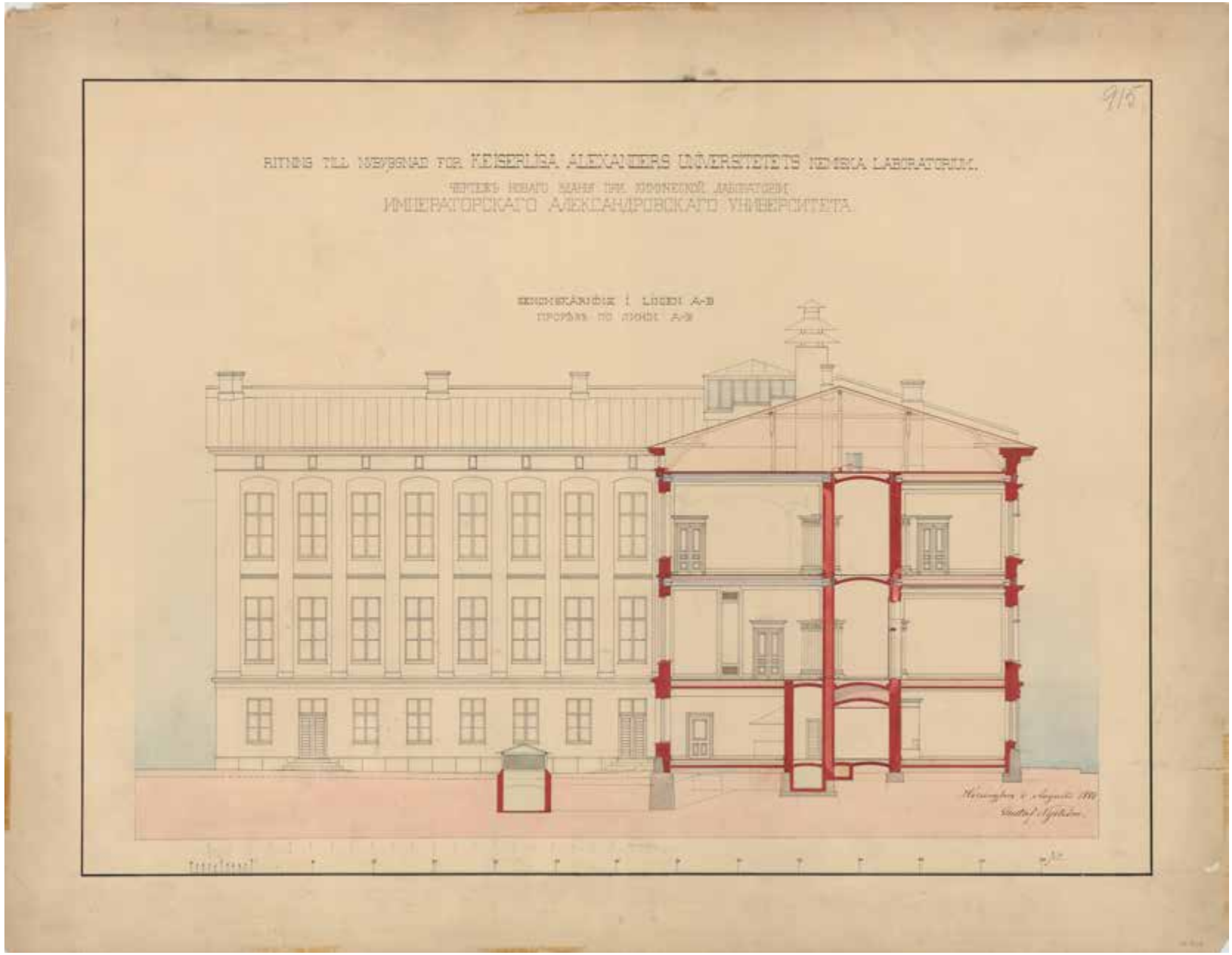

Arkkitehti Gustaf Nyströmin elokuussa 1884 laatima yliopiston kemian laitoksen uuden laboratoriorakennuksen kadunsuuntaisen siiven leikkaus A–B ja pihasiiven julkisivu länteen.

Ensimmäinen kerros on ylempiä kerroksia matalampi. Siinä sijaitsi vahtimestareiden ja rengin asuintiloja sekä leivintupa. Varsinaiset laboratoriotilat olivat molempien siipien toisessa ja kolmannessa kerroksessa.

Rakennuksella on luonnonkiviperustus. Kantavat rakenteet on muurattu tiilestä (punainen väri). Rakennusrungon keskellä on kaksi sydänmuuria, joiden väliset käytävätilat on holvattu. Osassa laboratoriotiloja on ratakiskoin tuetut kappaholvit. Harjakattoisen ullakon kattotuolit ovat puuta ja ullakolla on tiilinen palopermanto. Sisäpihalla näkyy raitisilmakuilun maanpäällinen osa. Piirustus: HYM.

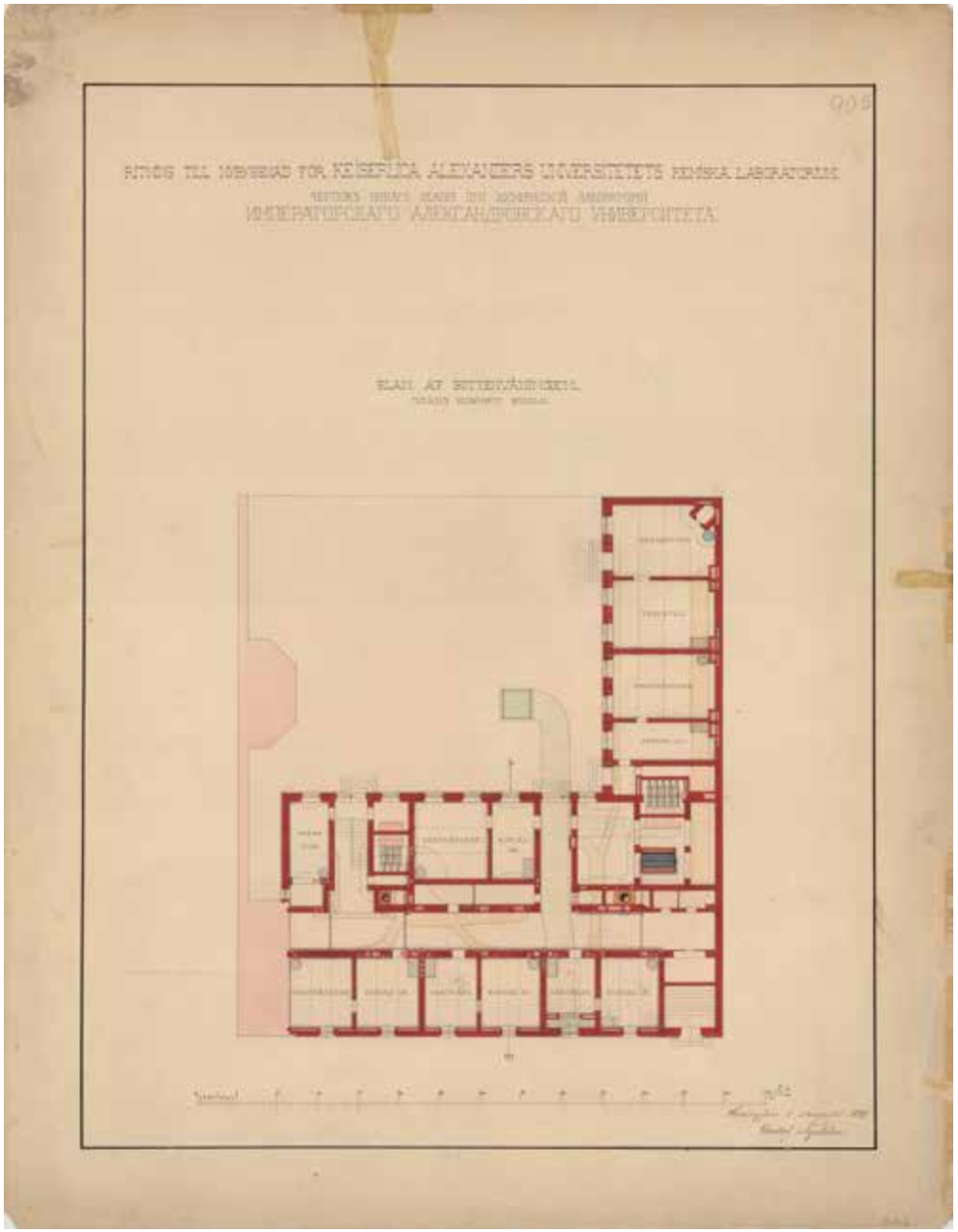

Hallituskatu 5:n uudisrakennusvaiheen pohja- eli ensimmäisen kerroksen pohjapiirustus, arkkitehti Gustaf Nyström elokuussa 1884.

Kadunpuoleisen siiven ensimmäisessä kerroksessa oli kadun puolella kolme vahtimestarin asuntoa ja käytävän toisella puolella, vasten sisäpihaa oli vielä neljäs vahtimestarin asunto ja rengin pieni asuinhuone. Rakennuksen pääsisäänkäynti sijaitsi ensimmäisen kerroksen itäsivulla, mutta porras johti suoraan ylempään toiseen kerrokseen. Ensimmäiseen kerrokseen pääsi vain sisäpihan puolelta.

Pihasiiven ensimmäisessä kerroksessa oli leivintupa ja verstas sekä viides vahtimestarin asunto. Liedet erottuvat piirustuksesta suorakulmaisina, pönttöuunit pyöreinä tulisijoina. Pohjoinen on piirustuksessa ylhäällä. Vasemmalla näkyy osa Arppeanumin itäosasta. Piirustus: HYM.

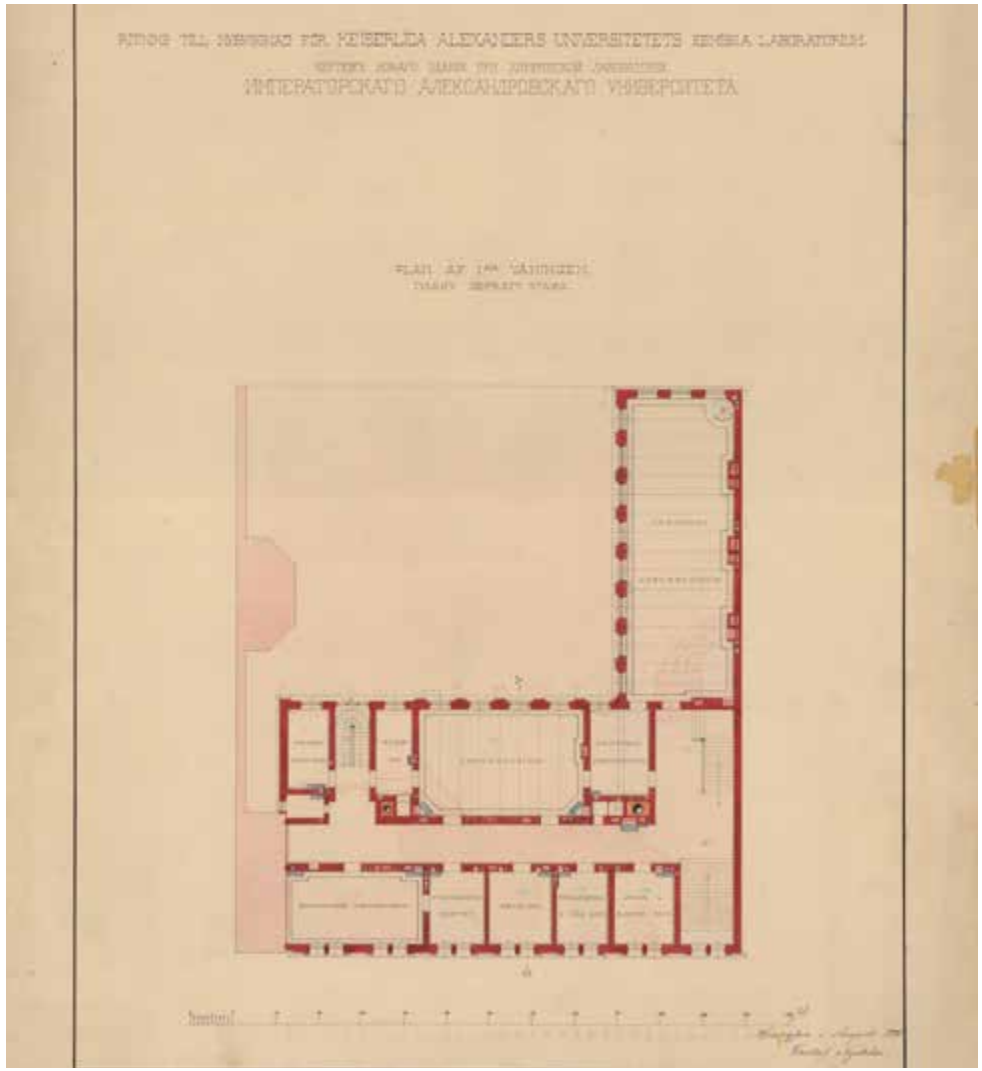

Hallituskatu 5:n uudisrakennusvaiheen toisen kerroksen pohjapiirustus, arkkitehti Gustaf Nyström elokuussa 1884.

Katusiivessä sijaitsivat käytävän eteläpuolella professorin laboratorio ja kabinetti, kirjasto, poltto- ja vaakahuone, ”haju- ja tykkihuone” (stink- och kanonrum) ja katutasosta toiseen kerrokseen johtava porras sekä ylempiin kerroksiin johtava erillinen porrassyöksy. Pihan puolella sijaitsivat preparointihuone, porrashuone, lasihuone, laboratorio sekä dosentin laboratorio. Pihasiiven toisessa kerroksessa oli suuri orgaaninen laboratorio, jonka koilliskulmassa oli kierreporras. Piirustus: HYM.

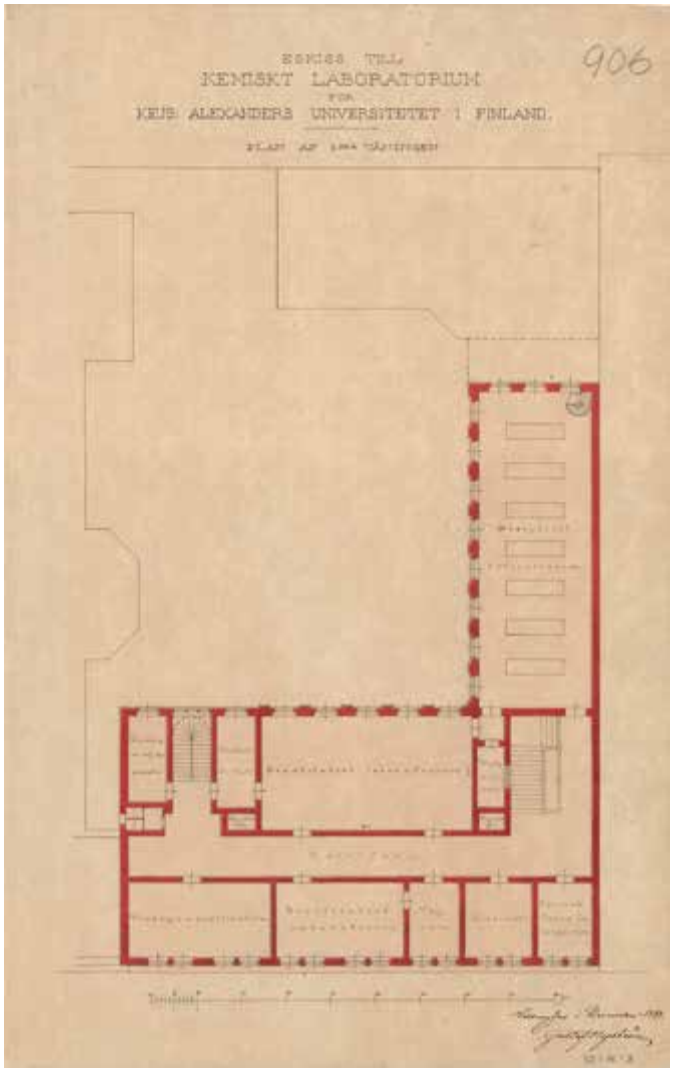

Kolmannen kerroksen pohjapiirustus, arkkitehti Gustaf Nyström joulukuussa 1883.

Katusiiven kadunpuolisia tiloja olivat ”vetouuni” (windugn) ja tislaamo, kvantitatiivinen laboratorio, vaakahuone, lasihuone ja laboratorion asuinhuone. Pihan puolella sijaitsivat kokoelma ja laitehuone, materiaalihuone, kvantitatiivinen laboratorio ja toinen materiaalihuone. Pihasiivessä oli suuri analyyttinen laboratorio. Piirustus: HYM.

Arkkitehti Gustaf Nyström (1856–1917)

Gustaf Nyström 1800–1900-lukujen taitteessa. Kuva: MV / K. E. Ståhlberg.

Kemian laitoksen lisärakennuksen, Hallituskatu 5:n suunnitteli arkkitehti Karl Gustaf Nyström vuosina 1887–1888. Häntä on kuvailtu Suomen viimeiseksi merkittäväksi akateemisen uusrenessanssin edustajaksi. Paitsi huomattava suunnittelija, oli Nyström myös merkittävä arkkitehtuurin opettaja. Hän valmistui Suomen Polyteknillisestä koulusta arkkitehdiksi vuonna 1876 ja harjoitteli opettajansa Frans Anatolius Sjöströmin toimistossa. Nyström täydensi opintojaan vuosina 1878–1879 Wienissä ja tutustui kansainvälisiin arkkitehtuurisuuntauksiin useilla opintomatkoilla. Sjöströmin kuoltua Nyström tavallaan peri tämän roolin opettajana lähes neljänkymmenen vuoden ajaksi. Vuonna 1885 hänestä tuli rakennustaiteen vanhempi opettaja ja vuonna 1895 hänelle myönnettiin Suomen ensimmäisen arkkitehtuurin professorin arvonimi. Tätä virkaa Nyström hoiti aina kuolemaansa saakka. Polyteknillinen opisto muutettiin vuonna 1908 Teknilliseksi korkeakouluksi, jonka rehtorina Nyström toimi muiden tehtäviensä ohella vuosina 1908–1910.
Opetuksessaan Nyström nosti rakennusopin aiemmin pääasiassa opetetun taiteellispainotteisen piirtämisen rinnalle. 1900-luvun alkupuolelle tultaessa Nyströmin vankasti arkkitehtuurin historiaan perustuva opetus alkoi herättää arvostelua etenkin kansallisromanttista suuntausta edustavien opiskelijoiden piirissä. Kuitenkin Nyströmin 1900-luvun alun luonnonkiviarkkitehtuurilla nähdään olleen ratkaiseva merkitys kansallisromantiikan läpimurtoon Suomessa.
Itsenäisen arkkitehdin työnsä Gustaf Nyström aloitti 1880-luvun alussa suunnittelemalla Helsinkiin koristeellisia puutaloja ja uusrenessanssin henkeen toteutettuja kerrostaloja. Vasta 30 vuotta täyttäneenä Nyströmillä oli työn alla useita julkisia rakennustehtäviä pääkaupunkiin, muun muassa Valtionarkisto (1885–1890) ja Säätytalo (1886–1891), jotka saivat juhlallisen klassisen asun. Jykevien muurattujen talojen sisällä Nyström käytti kuitenkin uudenaikaisia siroja teräsrakenteita. Teräsrakenteisiin perustuvat myös Helsingin ja Turun katetut kauppahallit (1888) sekä yliopiston kasvitieteellisen puutarhan palmuhuone (1889).
1900-luvulle tultaessa Nyströmin arkkitehtuurissa alkoi näkyä vuosisadan alkua leimannut pyrkimys niin kutsuttuihin aitoihin materiaaleihin. Esimerkiksi Katajanokan tulli- ja pakkahuoneessa (1897–1900), Turun taidemuseossa (1900–1904) ja Suomen Yhdyspankin talossa Helsingin Aleksanterinkadulla (1896) käytettiin julkisivuissa kotimaista graniittia. Nyström tulikin tunnetuksi pankkirakennusten kehittäjänä. Niissä oli usein lasikattoinen pankkisali luonnonkivitai tiilijulkisivujen takana. Nyströmin pankkirakennuksia nousi Helsingin lisäksi Viipuriin, Tampereelle, Kotkaan, Poriin ja Turkuun.
Gustaf Nyström toimi myös yliopiston arkkitehtina ja suunnitteli monia Helsingin keskustaa täydentäviä rakennuksia ja laajennuksia. Empirekeskustan tuntumassa, esimerkiksi yliopiston kirjaston laajennuksessa, Nyström pitäytyi klassisoivissa muodoissa. Kirjaston rotunda (1902–1906) täydentää Engelin klassista arkkitehtuuria, siitä huolimatta, että rakennustekniikka ja muotokieli ovat uudenaikaisia. Samoin Metsäsian korttelissa oleva uusrenessanssihenkinen Kemian laboratorio (1887–1888) liittyy tyylillisesti muutamaa vuosikymmentä vanhempaan Arppeanumiin. Muita Nyströmin yliopistolle suunnittelemia rakennuksia 1900-luvun alkupuolelta ovat muun muassa Siltavuoren punatiilinen fysiologian laitos ja Snellmaninkadun päätteenä nouseva linnamainen fysiikan laitos.
Nyströmiä voidaan pitää myös kaupunkisuunnittelun edelläkävijänä Suomessa. Tämä näkyy Helsingissä esimerkiksi Kallion pohjoisosissa ja Töölössä, jonka asemakaavan toinen pääsuunnittelija hän oli.
Lisäksi hän oli Muinaistieteellisen toimikunnan jäsenenä aktiivinen restauroinnin ja rakennusantikvaaristen tutkimusten puolestapuhuja. Arkkitehtuurin opettajana hän pani alulle liki meidän päiviimme jatkuneen käytännön historiallisen rakennusperinnön tallentamiseen sitä mittaamalla ja piirtämällä.

Gustaf Nyströmin suunnittelemia rakennuksia:
- Valtionarkisto, 1885–1890, Helsinki
- Säätytalo, 1886–1891, Helsinki
- Kauppahalli. 1888–1889, Helsinki
- Kasvitieteellisen puutarhan palmuhuone. 1887–1889, Helsinki
- Tulli- ja pakkahuone, 1897–1900, Helsinki
- Yliopiston kirjaston Rotunda, 1902–1906, Helsinki
- Töölön asemakaava. 1898–1902, Helsinki (lopullinen suunnitelma L. Sonckin kanssa)
- Kauppahalli, 1893–1896, Turku
- Turun Taidemuseo, 1900–1904
- lukuisia asuin- tai liiketaloja, pankkirakennuksia, yliopistorakennuksia, makasiini- ja hyötyrakennuksia 1880-luvulta 1910-luvulle.

(Helander 2006; Arkkitehtuurimuseo 2012, ”Gustaf Nyström”.)

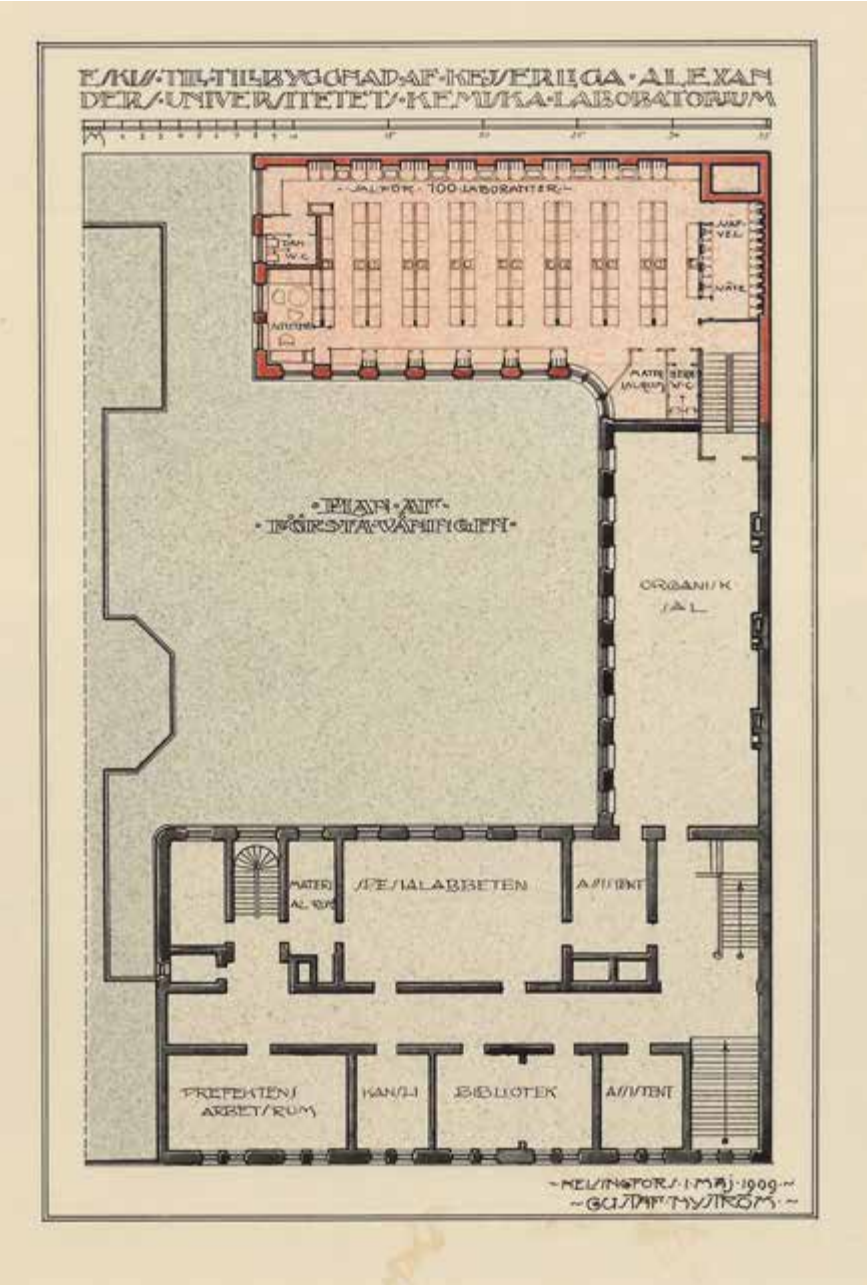

Arkkitehti Gustaf Nyström laati toukokuussa 1909 ehdotuksen yliopiston kemian laboratorion lisärakennukseksi, jonka alta olisi purettu Arppeanumin piharakennus. Lisärakennuksen toinen kerros on väritetty piirustukseen punaisella, vuonna 1887 valmistuneen Hallituskatu 5:n kemian laitosrakennuksen ensimmäisen kerroksen pohjapiirustus on esitetty mustalla. Rakennushanke ei toteutunut. Piirustus: HYM.

Myöhemmät vaiheet

Lisärakennushanke 1909

Arkkitehti Gustaf Nyström laati keväällä 1909 Keisarillisen Aleksanterin-Yliopiston pyynnöstä ehdotuksen Hallituskatu 5:n kemian laboratorion lisärakennukseksi, joka olisi sijoittunut kiinni Hallituskatu 5:n pihasiipeen ja vasten tontin numero 1 pohjoissivua. Paikalta olisi jouduttu purkamaan vuonna 1869 rakennettu Arppeanumin piharakennus. Hanke ei kuitenkaan toteutunut.

Hallituskatu 5:n ja Willebrandin talon välinen sisäyhteys 1920-luvun alussa

1920-luvun alussa, vuoteen 1924 mennessä Willebrandin talo on liitetty sisäisellä yhteydellä Hallituskatu 5:n kemian laboratoriotaloon toisen kerroksen tasolla (Aedes Oy 2009, rakennusvaiheet 5).

Korotus, laajennus ja peruskorjaus 1925–1929

Vuosien 1925–1929 aikana Helsingin yliopiston[1] kemian laitos laajeni ja sen toiminta järjestettiin uudelleen. Muutos- ja laajennustöitä tehtiin Hallituskatu 5:n, Hallituskatu 3:n ja Ritarikatu 6:n tonteilla. Suuren muutos- ja uudisrakennushankkeen arkkitehtina toimi yliopiston palveluksessa ollut Gunnar Stenius ja rahoitus saatiin valtion budjetista. Hallituskatu 3:n Willebrandin talo muutettiin fysikaalisen kemian laitoksen tiloiksi ja sen talousrakennukset korvattiin uudella pihasiivellä. (Aedes Oy 2009, rakennusvaiheet 5.) Hallituskatu 5:n kadunvarsirakennus korotettiin nelikerroksiseksi vuosien 1927–1928 aikana. Uuden kerroksen räystäs sovitettiin samaan korkoon Arppeanumin kanssa. Myös Hallituskatu 5:n pihasiiven eteläosa korotettiin nelikerroksiseksi ja pihasiipeä jatkettiin tontin pohjoisreunaan asti, kiinni Kirkkokatu 14:n pihasiipeen ja paikalta purettiin osa Arppeanumin piharakennuksesta, josta jätettiin jäljelle vain pieni länsipäädyn fragmentti.

1 Yliopiston nimi muutettiin vuonna 1919 muotoon Helsingin yliopisto.

Sisävalokuva vuodelta 1927 Hallituskatu 5:n sittemmin puretun pihasiiven toisesta kerroksesta, jossa oli yliopiston kemian laitoksen organinen laboratorio. Tilassa on kappaholvit. Kuva on otettu kohti pihasiiven pohjoispäätyä. Kuva: HYM.

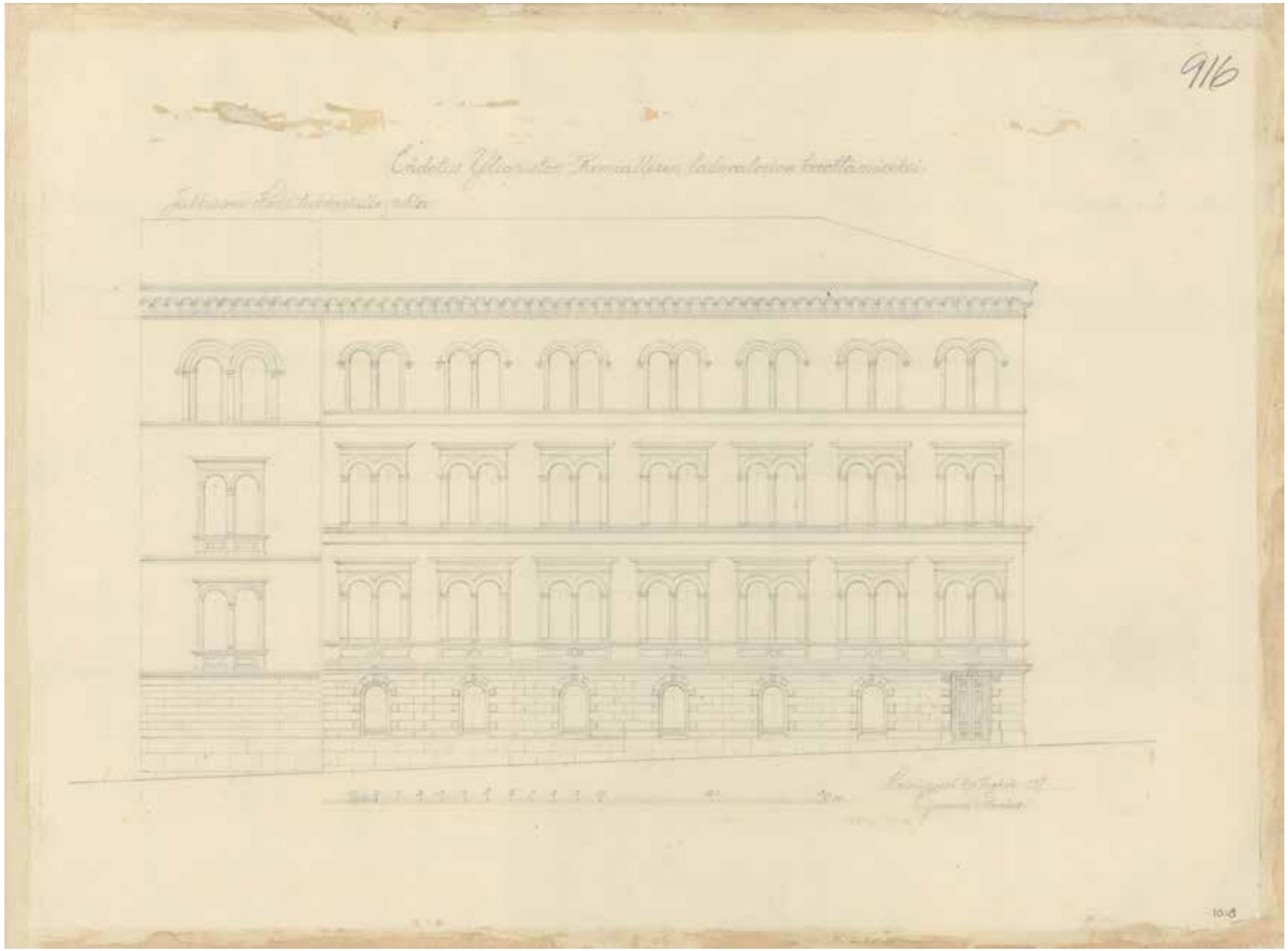

Julkisivu Hallituskadulle. Hallituskatu 5:n kemian laitosrakennus korotettiin vuosien 1927–1928 aikana nelikerroksiseksi arkkitehti Gunnar Steniuksen 4. toukokuuta 1927 päivättyjen suunnitelmien mukaan. Uuden kerroksen ikkunat ovat pareittain kytkettyjä kaari-ikkunoita, mutta ikkunoita ei kehystetty. Uusi räystäs tehtiin Arppeanumin kanssa samaan korkoon. Piirustus: HYM.

16.5.1933 kohti koillista otetussa ilmakuvassa näkyvät alempia kerroksia vaaleampi 1920-luvun loppupuolella rakennettu Hallituskatu 5:n neljäs kerros ja Arppeanumin osittain puretun piharakennuksen paikalle, Kirkkokatu 14:n eteläpäätyyn kiinni lisätty Hallituskatu 5:n pihasiiven jatke. Kuva (osa): Ingman / Puolustusvoimat.

Aikavälillä 1970–1972 otetussa ilmakuvassa näkyy Hallituskatu 5:n pihasiipi ennen sen purkamista. Kuva (osa): Simo Rista / OLA.

Hallituskatu 5:n ja Willebrandin talon välinen sisäyhteys 1968

Vuonna 1968 Hallituskatu 5:n ja sen itäpuolisen naapurin Hallituskatu 3:n Willebrandin talon väliseen rajaseinään tehtiin aukko ja lyhyt porras, joka johtaa Hallituskatu 5:n kolmannesta kerroksesta Willebrandin talon kolmanteen kerrokseen. Suunnittelijana toimi rakennusmestari Lauri Virtanen.

Saneeraus ja muutos yliopistorakennuksesta valtioneuvoston virastotaloksi 1973–1979 ja 1981

Yliopiston kemian laitos toimi Hallituskatu 5:n rakennuksessa vuodesta 1887 aina vuoteen 1973 asti, jolloin yliopisto joutui luovuttamaan tilat valtioneuvoston käyttöön. Vuosien 1973–1979 ja osittain vielä vuoden 1981 aikana Hallituskatu 5:n talossa tehtiin perusteellinen saneeraus, jonka yhteydessä yliopistorakennus muutettiin maa- ja metsätalousministeriön virastotaloksi.

Saneerauksen yhteydessä tehtiin käyttötarkoituksen muutoksia sekä muita muutos- ja korjaustöitä. Sisätilat uudistettiin ja tehtiin uusia kevyitä väliseiniä, rakennettiin kaksi uutta porrasta, osa välipohjista uusittiin, kaivettiin pieni kellari ja kellariin sekä ullakolle rakennettiin teknisiä tiloja, pihasiipi purettiin ja osa vesikatosta uusittiin aikaisemmasta muodostaan poikkeavaksi. Hallituskadun puoleinen katujulkisivu säilytettiin mutta julkisivuväritystä muutettiin. Pääsuunnittelijoina toimivat arkkitehdit Timo Jokinen ja Jussi Tanska ja rakennuttajana toimi Rakennushallitus. Rakennesuunnittelusta vastasi Insinööritoimisto Magnus Malmberg Oy, saniteettisuunnittelusta LVT-insinööritoimisto Oy ja sähkösuunnittelusta Insinööritoimisto Risto Mäenpää. Pääurakoitsijana oli Rakennustoimisto Karme Oy.

Ensimmäinen rakennuslupa vahvistettiin vuonna 1973, mutta korjaus- ja muutostöitä varten haettiin tämän jälkeen vielä useampia lupia. Osa töistä valmistui vuonna 1975, osa vuosien 1978, 1979 ja 1981 aikana. (Hallituskatu 5:n rakennuslupa-asiakirjat, RakVA.)

Saneeraustöiden kanssa samanaikaisesti rakennettiin myös osa valtioneuvoston arkistoluolasta Metsäsika-korttelin sekä sen eteläpuoleisen valtioneuvoston korttelin kolmen tontin alueelle maan alle. Tämän hankkeen pääsuunnittelusta vastasi Insinööritoimisto Suora Oy. Arkistoluola valmistui vuonna 1981.

Suojelu asetuksella 1980

Hallituskatu 5 suojeltiin valtion omistamien rakennusten suojelusta annetun asetuksen nojalla valtioneuvoston päätöksellä 18.9.1980. Suojelupäätöksen aikaan rakennuksessa oli jo tehty merkittäviä muutoksia. Suojelu koskee koko rakennusta mukaan lukien 1970-luvun muutokset. (Hallituskatu 5:n rakennuslupa-asiakirjat, RakVA.)

Hallituskatu 5:n rakennuskyltti vuonna 1975: ”Rakennushallitus rakennuttaa. Valtioneuvoston lisärakennuksen saneeraus”. Kuva: Simo Rista / HKM.

Vuoden 1976 ilmakuvasta käy ilmi, että Hallituskatu on kaivettu auki ja Hallituskatu 5:n korjaustyöt ovat vielä kesken. Kattopellitys on uusittu ja sitä ei ole vielä maalattu. Pihasiipi on jo purettu. Kuva (osa): SKY-FOTO Möller / HKM.

Vuoden 2015 ilmakuvassa näkyy Hallituskatu 5:n pihajulkisivu, jota muutettiin 1970-luvulla, kun pihasiipi purettiin. Kuva: Helsingin kaupunki, Kaupunkimittauspalvelut.

Pieniä tilamuutoksia 1983–1984

Vuosien 1983–1984 aikana Hallituskatu 5:n toisen kerroksen käytävätila jaettiin rautalankalasiseinämällä ja neljännen kerroksen toimistohuone jaettiin kahdeksi toimistohuoneeksi.

Peruskorjaus ja vähäinen laajennus 2010

Maa- ja metsätalousministeriön käytössä ollut Hallituskatu 5 peruskorjattiin vuonna 2010 valtion virastojen väistötiloiksi. Peruskorjaus käsitti talotekniikan uusimisen, turvallisuuden ja esteettömyyden parantamisen, märkätilamuutoksia sekä sekundäärisiä huonetilamuutoksia. Vanhan hissikuilun sisään tehtiin uusi hissi koneistoineen ja kuilua jatkettiin ullakolle. Hissityöt ulottuivat rakennuksen alapuolella sijaitseviin Kansallisarkiston tiloihin. Ullakolle lisättiin varastotiloja sekä henkilökunnan sosiaalitiloja. Museovirasto puolsi suunnitelmaa ehdoin ja huomautuksin, jotka lisättiin lupamääräyksiin. Rakennuttajana toimi Senaatti-kiinteistöt ja pääsuunnittelusta vastasi arkkitehti Leena Yli-Lonttinen. (Hallituskatu 5:n rakennuslupa-asiakirjat, RakVA.)

2010-luvun muutostöitä

Vuonna 2010 tehdyn peruskorjauksen jälkeen on Senaatti-kiinteistöt teettänyt Hallituskatu 5:n rakennuksessa joitakin muutostöitä.

Vuonna 2012 Hallituskatu 5:n pihajulkisivun ulko-ovi katettiin teräsrakenteisella katoksella. Katos toteutettiin kevytrakenteisena ja se ripustettiin vetotangoin ulkoseinärakenteeseen. Vuonna 2014 Hallituskatu 5:n rakennuksessa tehtiin muutostöitä. Lupa-asiakirjat-ovat salaisia. Vuonna 2016 ullakolle rakennettiin palo-osastoitu varasto rakennuksen vanhoja säilytettäviä rakennusosia varten. Maaliskuussa 2019 vahvistettiin turvajärjestelyistä aiheutuvien rakenteellisten muutosten ja julkisivumuutosten rakennuslupa.

Arppeanum

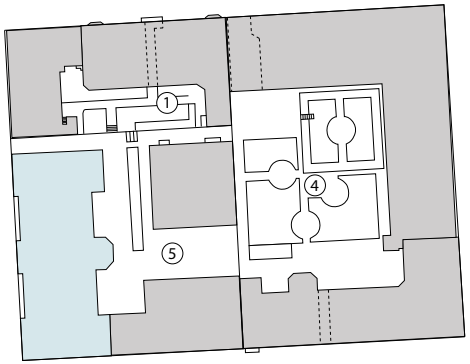

–Rakennuskohtainen historia–

Nimihistoriaa

Rakennusta on kutsuttu alun perin nimellä *Universitetets Kemiska laboratorium och museibyggnad* eli yliopiston kemian laitoksen laboratorio- ja museorakennus. Myöhemmin rakennuksesta käytettiin nimitystä Geologian laitos. Nimi Arppeanum viittaa hankkeen alulle panijaan eli rehtori Arppeen, mutta Arppeanum-nimeä on käytetty yleisesti vasta 2000-luvun alusta lähtien. (Okulus 2014, 9.)

Rakennuksen nimihistoria	**Arppeanum , Snellmaninkatu 3** Kemian laitoksen laboratorio- ja museorakennus, Helsingin yliopiston geologian laitosrakennus, Helsingin yliopistomuseo, Valtioneuvoston kanslia
Rakennuttaja	Keisarillinen Aleksanterin-Yliopisto
Suunnittelija	Arkkitehti Carl Albert Edelfelt
Suunnitteluaika	1860–1866
Rakentamisvuodet	1866–1869
Tonttihistoria	Alun perin: Metsäsika-korttelin Nikolainkadun varren tontit 1+2. Nykyinen tonttinumero: 5, pinta-ala 2921 m². Tonttijaot 11.5.1820, 19.5.1875 ja 9.11.1970.
Osoite	Snellmaninkatu 3–5, 00170 Helsinki (myös Snellmaninkatu 3). Snellmansgatan 3–5, 00170 Helsingfors. Vuoteen 1928 asti kadun nimi oli Nikolainkatu/Nikolaigatan.
Nykyinen kiinteistötunnus	91-1-2-5
Rakennusnumero	1
Väestötietojärjestelmän pysyvä rakennustunnus (VTJ-PRT)	1030176267
Pysyvä rakennustunnus (RATU)	11
Senaatti-kiinteistöjen rakennustunniste	300371
Kerroslukumäärä	4 kerrosta, lisäksi ullakko
Rakennuksen ominaisuudet	Kantavat rakenteet: tiili. Rakentamistapa: paikalla tehty. Julkisivut: rapattu ja maalattu.
Talotekniikka	Lämmitystapa: vesikeskuslämmitys. Polttoaine: kaukolämpö. Koneellinen ilmastointi
Muutosvaiheet	1887 muutostöitä kemian laitoksen muuttaessa pois Hallituskatu 5:n uudisrakennukseen (Rakennuttaja: Keisarillinen Aleksanterin yliopisto. Suunnittelija: arkkitehti Gustaf Nyström.)

Arkkitehtitoimisto Okulus on laatinut vuonna 2014 Arppeanumin rakennushistoriaselvityksen. Tilaajana oli Senaatti-kiinteistöt.

Näkymä Nikolainkadulle (Snellmaninkadulle). Kuva on otettu aikavälillä 1878–1892. Vasemmalla Möllerin talo (nyk. Snellmaninkatu 7), keskellä vuonna 1869 valmistunut kemian laboratorio- ja museorakennus (nyk. Arppeanum), taustalla Senaatintalo ja Sederholmin talo, oikealla vanha postitalo. Kuva: Charles Riis / HKM.

	1887 Kemian laboratoriorakennus muutetaan geologian laitokseksi uuden Hallituskatu 5:n kemian laitosrakennuksen valmistuttua Arppeanumin kylkeen. (Rakennuttaja: Keisarillinen Aleksanterin-Yliopisto. Suunnittelija: Arkkitehti Gustaf Nyström.) 1891 Pihajulkisivu kunnostettiin. Pääporrashuoneen seinät maalauskoristeltiin. (Rakennuttaja: Keisarillinen Aleksanterin-Yliopisto.) 1937–1938 Siirryttiin keskuslämmitysjärjestelmään ja uunit purettiin. (Rakennuttaja: Helsingin yliopisto.) 1978 Julkisivuväritystä muutettiin. (Rakennuttaja: Helsingin yliopisto.) 1983–1985 Perusparannus. (Pääsuunnittelu: Arkkitehtitoimisto Matti Vesikansa.) 1999 Julkisivut kunnostettiin perusteellisesti ja peltikate uusittiin. 2001–2003 Käyttötarkoituksen muutos ja peruskorjaus: opetus- ja näyttelykäytössä ollut geologian laitosrakennus muutettiin Helsingin yliopistomuseon käyttöön, osa tiloista tuli valtioneuvoston toimistokäyttöön. (Rakennuttaja: Senaatti-kiinteistöt. Pääsuunnittelu: arkkitehti Vesa Tiilikka / Engel Suunnittelupalvelut Oy, myöhemmin ISS Suunnittelupalvelut.) 2014–2015 Peruskorjaus ja käyttötarkoituksen muutos: museorakennus muutettiin valtioneuvoston toimistorakennukseksi. Asiakirjat ovat salaisia. (Rakennuttaja: Suomen valtio, Senaatti-kiinteistöt. Pääsuunnittelu: Arkkitehti Jaana Tarkela / Arkkitehdit Davidsson Tarkela.) 2018– Pääporrashuoneen maalausten konservointi. (Rakennuttaja: Senaatti-kiinteistöt.) 2019– Sisäänkäyntimuutoksia rakennuksen eteläosassa. (Rakennuttaja: Senaatti-kiinteistöt.)
Laajuustiedot	Bruttoala 4286,5 m^2, kerrosala 4000 m^2, huoneistoala 2743,0 m^2, kokonaistilavuus 17000 m^3 (KOKI-raportti, Sk.)
Omistushistoria	1860 alkaen: Keisarillinen Aleksanterin-Yliopisto/Helsingin yliopisto Nykyinen omistaja: Suomen valtio, haltija Senaatti-kiinteistöt

Keisarillisen Aleksanterin-Yliopiston kemian laboratorio- ja museorakennus vuonna 1883. Kuva on otettu Nikolainkadulta (nyk. Snellmaninkatu) kohti etelää. Kuva (osa): Axel Lindahl / HKM.

Käyttöhistoria	1869 alkaen kemian laboratorio- ja museorakennus, jossa oli myös esimiehen virka-asunto: 1869–1887 kemian laboratorio 1869–2001 geologian laitos sekä geologian ja minerologian kokoelmat 1869–1911 etnografinen kokoelma 1869–1880 sekä xxxx–1928 musiikkisali 1869–1880 piirustussali 1869–1927 kemian professorin asunto: dosentti Chydenius (1869), professori Hjelt (1881), professori Aschan (1902–1927) Myöhempiä käyttäjiä: 1873–1880 ja 1887–1937 veistokuvakokoelma 187x–1878 Taideteollisuusyhdistys 18xx–1887 zootomiset kokoelmat 1880–1902 fysiikan (fysikaalinen) laitos 1887–1919 kasvitieteen laboratorio 1887–1956 yliopiston slaavilainen kirjasto 1927–1962 maanviljelys- ja metsäeläintieteen laitos 1928 saksalainen laitos matemaattinen luentosali (lyhytaikaiken käyttö, ei tarkkoja vuosia) 1969–2001 radiohiiliajoituslaboratorio 1975–2001 käyttäjänä pääosin vain Helsingin yliopiston geologian laitos 2003–2014 Helsingin yliopistomuseo ja valtioneuvoston tietohallinto, valtiovarainministeriö 2015– valtioneuvoston kanslia (toimistorakennus) (Lähde: Okulus 2014, 48.)
Suojelu	Rakennus on suojeltu valtion omistamien rakennusten suojelusta annetun asetuksen (480/1985) nojalla, päätöspäivämäärä 18.9.1980, päätösviranomainen: valtioneuvosto. Asemakaavassa 8980 (vahvistettu 8.1.1988, voimaantulo ja lainvoimaisuuspäivä 12.2.1988) rakennusta koskevat suojelumerkinnät ”sr” (suojeltava rakennus) ja ”sk” (valtion omistamien kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta annetun asetuksen mukaan suojeltava rakennus).
Rakennuksesta tehtyjä selvityksiä	Arkkitehtitoimisto Okulus 2002. Winterhalter, Kati. *Arppeanum väritutkimus 2–3/2002.* Tilaaja: Senaatti-kiinteistöt. Arkkitehtitoimisto Okulus 2004. Winterhalter, Kati. *Arppeanum 2001–2003. Työmaadokumentointi*. Tilaaja: Senaatti-kiinteistöt, Helsinki. Arkkitehtitoimisto Okulus 2014. Tainio, Kersti & Winterhalter, Kati. *Arppeanum. Entinen Keisarillisen Aleksanterin yliopiston laboratorio- ja museorakennus. Suppea rakennushistoriaselvitys*. Tilaaja: Senaatti-kiinteistöt, Helsinki. Pakkanen, Veikko 1981. *Keisarillisen Aleksanterin-Yliopiston kemian laboratorio- ja museorakennus Helsingissä*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, taidehistoria.

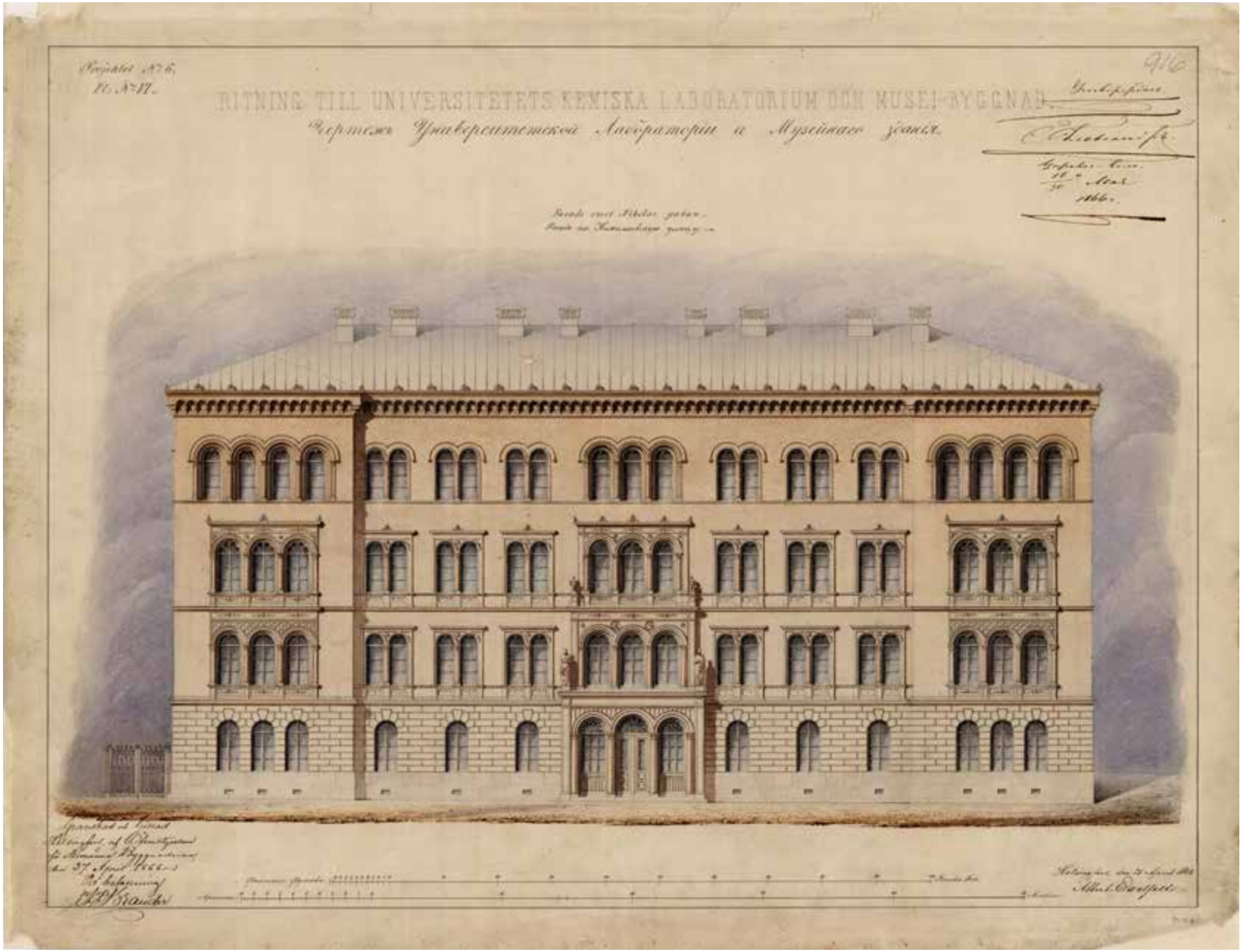

Keisarillisen Aleksanterin-Yliopiston kemian laboratorio- ja museorakennuksen suunnitteli arkkitehti Carl Albert Edelfelt. Rakennus toteutettiin hänen kuudennen ehdotuksensa pohjalta. Julkisivupiirustus Nikolainkadulle on päivätty 25.4.1866. Piirustuksessa näkyviä pääsisäänkäynnin yläpuolella olevia ihmisfiguureja ja uurnia ei toteutettu. Piirustus: HYM.

Lähteistä
Veikko Pakkanen on vuonna 1981 kirjoittanut taidehistorian pro gradu -tutkielman nimeltä *Keisarillisen Aleksanterin-Yliopiston kemian laboratorio- ja museorakennus Helsingissä*. Hän on kirjoittanut myös artikkelin "Kemian laboratorio- ja museorakennus / Geologian laitos. Snellmaninkatu 5", joka on julkaistu vuonna 1989 teoksessa *Yliopiston Helsinki*. Arkkitehtitoimisto Okulus on vuonna 2014 laatinut kohteesta suppean rakennushistoriaselvityksen. Pakkasen artikkelia ja Okuluksen rakennushistoriaselvitystä on käytetty Arppeanumia käsittelevän osan lähteinä.

Uudisrakennusvaihe 1860–1869

Rakennushanke ja suunnitteluvaiheet 1860–1866

Fabianinkadulle oli vuonna 1846 valmistunut Jean Wikin suunnittelema Keisarillisen Aleksanterin-Yliopiston kemian ja anatomian laitosrakennus, mutta jo 1850-luvulla kemian laitos joutui käyttämään tilanahtauden vuoksi vuokratiloja (Okulus 2014, 12).

Vuonna 1858 yliopiston rehtoriksi valittiin kemian professori Adolf Edvard Arppe (1818–1894), joka heti lähti ajamaan kemian laitoksen uudisrakentamishanketta. Yliopiston konsistori käsitteli asiaa virallisesti alkuvuodesta 1860. Arppe ehdotti rakennuksen sijoituspaikaksi näyttävää ja arvokasta Senaatintorin koilliskulmaa. Heinäkuussa 1860 yliopisto osti filosofian kandidaatti Otto Heinrich Reinhard Höijeriltä Metsäsika-korttelin lounaiskulman tontit 1 ja 2. Tonttien kaivu- ja louhintatyöt aloitettiin jo kesällä 1860. (Okulus 2014, 15; Snellmaninkatu 3–5:n tonttirekisterikortti, HKA SIN.)

Arppe valitsi rakennuksen suunnittelijaksi opiskelutoverinsa arkkitehti Carl Albert Edelfeltin, joka toimi näihin aikoihin Yleisten rakennusten ylihallituksen Hämeen lääninarkkitehtina. Edelfelt laati yliopiston kemian laboratorio- ja museorakennuksen suunnitelmat virkatyönsä ulkopuolella. Vuosien 1860–1866 aikana hän laati useita ehdotuksia. Ensimmäinen suunnitelma valmistui jo syyskuussa 1860. Ehdotus oli kaksisiipinen kulmaratkaisu. Kustannussyistä ehdotus kuitenkin hylättiin. Vuonna 1862 laadittu toinen ehdotus perustui suorakaiteen muotoiseen pohjakaavaan, mutta sekin hylättiin. Kahdessa seuraavassa ehdotuksessa sijoituspaikkana olisi ollut yliopiston päärakennuksen tontti, mutta rakennus päätettiin kuitenkin sijoittaa Nikolainkadulle. Vuosien 1863–1866 aikana Edelfelt laati vielä useita uusia vaihtoehtoisia suunnitelmia, joista osa oli Senaatintorille suunnattuja kulmaratkaisuja, osa pohjaltaan suorakaiteen muotoisia. Lopulta yliopisto päätyi valitsemaan suorakaideratkaisun toteutuksen pohjaksi. Edelfeltin signeeraamat toteutuspiirustukset on päivätty 25. huhtikuuta 1866 ja niitä säilytetään Helsingin yliopistomuseon arkistossa. Edelfelt suunnitteli myös kalustuksen ja ilmastointijärjestelmän sekä laati piharakennuksen suunnitelmat. (Okulus 2014, 15; Pakkanen 1989, 67.)

Rakentaminen 1860 ja 1866–1869

Arppeanum oli yliopiston 1800-luvun jälkipuoliskon suurin rakennushanke ja sen kustannukset ylittivät suuruudellaan jopa vuonna 1868 valmistuneen Uspenskin katedraalin (Järvenpää & Räihä 2007, 22).

Rakennus pystytettiin kalliopohjalle, joka on lähellä maanpintaa. Kesällä 1860 oli aloitettu rakennustyöt louhimalla kaivoallas rakennuksen luoteisnurkkaan. Varsinaiset rakennustyöt aloitettiin helmikuussa 1866. Rakennusmestarina toimi arkkitehti Axel Loenbom. Muuraustyöt aloitettiin syyskuussa 1866 ja harjakorkeus saavutettiin marraskuussa 1867, sisätyöt jatkuivat vuonna 1868, jolloin aloitettiin myös piharakennuksen rakentaminen. Edelfelt kuoli 5. maaliskuuta 1869, minkä jälkeen Axel Loenbom johti rakennuksen viimeistelytöitä. Ulkorappaus aloitettiin toukokuussa 1869. Rakennus valmistui vuonna 1869. (Okulus 2014, 13, 27–29.)

Arkkitehtuurin kuvaus

ULKOARKKITEHTUURI

Yliopiston kemian laboratorio- ja museorakennus oli alkuperäisasussaan vapaasti seisova, nelikerroksinen kivitalo, joka kruunasi valmistuttuaan Metsäsika-korttelin Senaatintorin puoleisen kulman. 1860-luvulla pääosa Helsingin rakennuskannasta oli yksikerroksisia taloja, joista suurin osa oli puisia. Nelikerroksisia kivitaloja oli vain kuusi, kolmikerroksisia rakennuksia oli peräti 68. (Okulus 2014, 24.)

Arppeanumin ulkoarkkitehtuuri erottuu harkitusti Engelin uusklassisistisesta Senaatintorin ympäristöstä. Pakkasen mukaan rakennuksen monitahoinen muotomaailma ilmentää Edelfeltin myöhempää arkkitehtuurikäsitystä ja Arppeanum on samalla myös

”eurooppalaisen romantiikan rakennustaiteen suurisuuntainen monumentti Suomessa”. Rakennuksen ikkunat ovat pyörökaaripäätteisiä ja niiden kehykset ovat koristeltuja. Tällainen kreikkalaisen ja goottilaisen tyylin sulautumisesta syntynyt pyörökaarityyli (saksaksi *Rundbogenstil*) edustaa 1800-luvun puolivälin kansainvälisiä tyylisuuntauksia ja aikansa moderneinta arkkitehtuuria, johon Edelfelt oli tutustunut matkoillaan Venetsiassa ja Hampurissa. Rakennuksessa onkin paljon venetsialaisvaikutteita. (Pakkanen 1989, 69; Okulus 2014, 25–26, 31; Järvenpää & Räihä 2007, 22.)

Rakennuksen pääjulkisivu suuntautuu Snellmaninkadulle, silloiselle Nikolainkadulle. Julkisivu on symmetrinen ja sen keskellä sijaitsevaa pääsisäänkäyntiä on korostettu pylväin ja reunakehystyksin, mutta Edelfeltin julkisivupiirustuksessa näkyviä ihmisfiguureja ja uurnia ei toteutettu. Sivurisaliitit työntyvät hieman ulos muusta julkisivusta. (Okulus 2014, 30.)

Arppeanumin pyörökaaripäätteiset ikkunat on ryhmitelty kehystetyiksi kahden, kolmen tai neljän ikkunan ryhmiksi. Ikkunakehystyksissä on kasviaiheita ja ristikkoreliefejä goottilaisin apilanlehtiaihein. Osa julkisivukoristeista on valurautaisia, osa kipsisiä tai sinkkivalettuja. Sokkeli tehtiin graniitista. Ensimmäinen kerros on rustikoitu. Seinäpinnat rapattiin ja maalattiin vaaleanpunertaviksi. Kattolistassa on pyörökaaripäätteisiä komeroita, joihin on sijoitettu myös pieniä ullakon ikkunoita. (Okulus 2014, 30.)

Pohjoispäädyssä oli laboratorion sisäänkäynti ja ylimmässä kerroksessa piirustussalin ikkunat, joita kehitettiin vielä vuonna 1869. Hallituskadun puoleisessa eteläjulkisivussa ei ollut sisäänkäyntiä.

Pihanpuoleisessa itäjulkisivussa korostuvin piirre on pääportaan puolioktagonin muotoinen ulkoseinä kapeine ikkunasarjoineen. Pihan puolella oli alun perin kolme sisäänkäyntiä sekä puiset laboratorioparvekkeet, jotka on sittemmin purettu. Myös pihajulkisivun reunoilla on sivurisaliitit. (Okulus 2014, 31.)

Rakennuksen aumakatto katettiin rautapelleillä, jotka tilattiin Englannista sekä osittain Ruotsista ja Ranskasta. Kattopellit maalattiin punaiseksi, minkä Veikko Pakkanen näkee viittauksena Italian punatiilipäällysteisiin kattoihin. (Okulus 2014, 31.)

Edelfeltin suunnittelema erillinen piharakennus sai myös pyörökaaripäätteiset ikkunat kuten päärakennuskin, mutta sen ikkunoita koristivat englantilaistyyppiset, tudor-tyyliset kaariaiheet. Piharakennuksessa oli muun muassa rehtori Arppen hevostalli. (Okulus 2014, 31; Järvenpää & Räihä 2007, 22.)

SISÄTILAT JA KÄYTTÖ

Pohjakaavaltaan suorakaiteen muotoiseen rakennukseen tehtiin neljä kerrosta ja kylmä ullakko. Monipuoliseen tilaohjelmaan kuului tutkimus-, opetus-, museo- ja kulttuuritilojen lisäksi myös henkilökunnan asuintiloja.

Ensimmäisen kerroksen eteläpäädyssä oli varastotilojen sekä pesu- ja leivintuvan lisäksi vahtimestareiden ja rengin asuinhuoneita. Kemian laitoksen laboratorio- ja opetustilat sijoitettiin ensimmäisen kerroksen pohjoisosaan sekä toiseen kerrokseen. Toisen kerroksen eteläpäätyyn tehtiin suuri kemian auditorio. Kolmannen kerroksen pohjoisosassa oli noin neljänsadan neliömetrin kokoinen kemian laitoksen prefektin tai professorin virka-asunto, jota Arppe ei itse koskaan hyödyntänyt. Arppeanum on vanhin osittain museotoimintaa varten suunniteltu rakennus Suomessa, sillä se sai palvella myös yliopiston mineraalikabinettia ja historiallis-etnografista museota. Yleisen mineraalikokoelman sekä geologian ja paleontologian kokoelman tilat sijaitsivat kolmannen kerroksen eteläpäädyssä kun taas yleiset ja suomalaiset etnografiset kokoelmat saivat omat tilansa neljännen kerroksen eteläpäädystä. Neljännen kerroksen pohjoisosassa oli musiikkisali ja kokoelmahuone, jotka olivat alun perin ilmeisesti Taideyhdistyksen käytössä, sekä yliopiston piirustuslaitoksen ateljee, joka oli Suomen ensimmäinen piirustussaliksi suunniteltu tila. Ateljeeseen liittyy pohjoiseen suunnattu suuri ikkuna. (Okulus 2014, 36, 37, 59).

Sisätilat ovat väljiä ja huonekorkeus on vähintään 4,5 metriä, joissakin saleissa jopa 6 metriä. Kahdessa alimmassa kerroksessa on useita pieniä huoneita, ylemmissä kerroksissa on suuria saleja. (Pakkanen 1989, 69.)

PORRASHUONEET

Rakennuksen arkkitehtonisesti ja taidehistoriallisesti merkittävin tila on koristeellinen pääporrashuone eli paraatiporras, jonka valurautainen porrasrakenne on Suomessa ainutlaatuinen ja myös Pohjoismaissa harvinainen. Valuraudan käyttöä portaikon materiaalina ovat puoltaneet paloturvallisuusnäkökohdat. Sillä on ollut esikuvansa Saksassa.

Pääporras sijaitsee rakennuksen keskellä ja johtaa ensimmäisestä kerroksesta neljänteen kerrokseen, ja se palveli alun perin lähinnä kolmannen ja neljännen kerroksen näyttelytiloja sekä prefektin asuntoa.

Ainakin 25 tonnin painoinen rakennelma käsittää porrassyöksyjen lisäksi myös metalliset välilepotasot ja kerrostasanteet, joita tukee valurautainen, akantusaihein koristeltu konsolikaaristo. Porrasaskelmat ja lepotasot päällystettiin Englannista tilatuilla valssatuilla vinoristikkokuvioiduilla teräslevyillä. Porrasaskelmat on kiinnitetty seinään. Högforsin ruukki valmisti kannatinpalkit, suurimman osan tasojen alapuolisista holvikaarista koristeineen, porraskaiteet sekä kaiteeseen kiinteästi liittyvät, sirot valaisintolpat, jotka alun perin toimivat kaasulla. Porrashuoneen

seinäpintojen ensimmäinen maalauskäsittely oli vuonna 1891 tehtyä maalausta yksinkertaisempi. Porrashuone saa luonnonvaloa puolioktagonin muotoisen itäsivun ikkunoista. Porrashuoneen ensimmäisen eteishuoneen grisaillekattomaalaus tehtiin jo vuonna 1869. (Pakkanen 1989, 69; Okulus 2014, 28, 42–43.)

Ensimmäisen ja toisen kerroksen välillä oli laboratorioiden oma porras. Rakennuksen koilliskulman vaatimaton keittiöporras johtaa ensimmäisestä kerroksesta ullakolle ja se toimi kolmannen kerroksen esimiehen asunnon piian portaana.

KALUSTEET

Arkkitehti Carl Albert Edelfelt suunnitteli myös kiinteät kalusteet, kuten suuren luentosalin penkit ja museotilojen näyttelyvitriinit, sekä laboratorioiden erikoiskalusteet. Kalusteet muotoiltiin yhtenäiseen uusgoottilaiseen henkeen. Tekninen varustelu käsitti kaasu- ja vesijohdot, kaasuvalaistuksen, viemärit sekä työpaikkakohtaisen ilmanvaihtojärjestelmän. Edelfelt käytti laboratorioiden esikuvina parhaita saksalaisia yliopistolaboratorioita, ilmanvaihtojärjestelmän mallina oli käytetty todennäköisesti Pietarin keisarillisen tykistökoulun laboratoriota. (Pakkanen 1989, 69; Okulus 2014, 42.)

RAKENNUSOSISTA

Suurin osa rakennuksen lattiapinnoista tehtiin höylätystä ja pontatusta mänty- ja kuusilankuista. Ensimmäisen kerroksen laboratoriotilojen lattioissa oli alun perin sementtipitoinen, hierretty laastipinta ja pääporrashuoneen eteistiloissa oli paikallavaletut betonilaatat. Muissa eteistiloissa ja keittiöportaassa on käytetty kalkkikivilaattoja. (Okulus 2014, 39.)

Sisätilojen seinäpinnat rapattiin, tasattiin ja maalattiin liimamaaleilla. Esimiehen asuinhuoneiston seinät ovat olleet monisävyisempiä kuin muiden tilojen seinät. (Okulus 2014, 38.)

Pienempien tilojen katot ovat olleet tikkurapattuja, sileitä ja vaaleaksi maalattuja, laboratoriotiloissa on ollut myös sinkkipäällysteisiä kattoja. Toisen ja kolmannen kerroksen eteläosan tiloissa on kattopalkistot. Pääosa kattolistasta on vedettyjä laastilistoja, suurissa saleissa on myös kipsivalettuja koristeellisempia kattolistoja. (Okulus 2014, 40.)

Ikkunapuitteet ovat olleet alun perin kellertäviksi tammiootrattuja. Oviaukkojen päällä on koristelistoja, joiden koristelutaso osoittaa sisätilan hierarkiaa. (Okulus 2014, 41.)

Rakennus valaistiin kaasuvalaisimilla. Kaasuputkien päät upotettiin seinärappaukseen. (Okulus 2014, 42.)

Rakennuksessa oli huonekohtainen uunilämmitys.

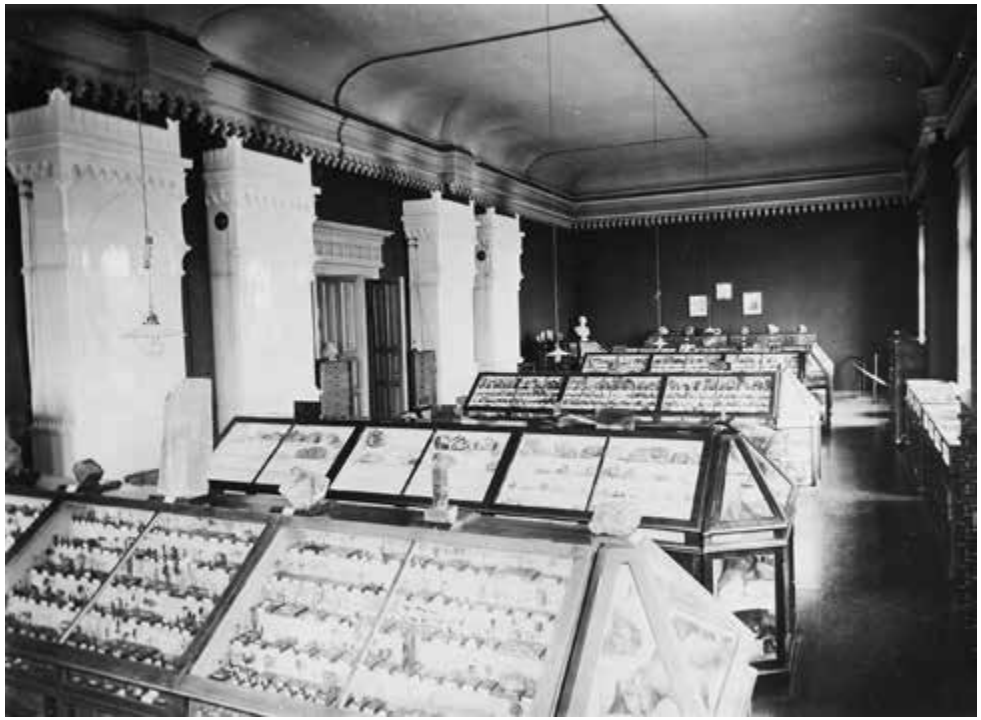

Yliopiston kivimuseon kokoelmia mineralogian salissa, Arppeanumin kolmannen kerroksen eteläpäädyssä. Kuva on otettu aikavälillä 1890–1910. Tilassa on ollut useita kaakeliuuneja. Kuva: HYM.

Arkadian yhteislyseon lukion toisluokkalaisille järjestettiin 1947 joululomalla Arppeanumin auditoriossa. Penkistö on vuodelta 1909. Kuva: Eero Laaksovirta / HKM.

Arkkitehti Carl Edelfelt (1818–1869)

Carl Albert Edelfelt. Kuva: MV.

Arppeanumin (1869) suunnittelija, arkkitehti Carl Albert Edelfelt loi nousujohteisen uransa 1800-luvun puolessavälissä valtion rakennushallinnossa; aluksi intendentinkonttorissa, sitten Hämeen läänin lääninrakennuskonttorissa ja lopulta yleisten rakennusten ylihallituksessa.

Edelfelt syntyi vuonna 1918 aatelissukuun Karlshamnissa, Ruotsissa ja muutti Suomeen 14-vuotiaana. Hän suoritti vuonna 1842 maanmittaustutkinnon Keisarilliseen Aleksanterin yliopistossa ja aloitti työt kartanpiirtäjänä päämaanmittauskonttorissa. Kahden epätyydyttävän vuoden jälkeen Edelfelt siirtyi oppilaaksi yleisten rakennuksen intendentinkonttoriin, jossa hän yleni lopulta ensimmäiseksi konduktööriksi vuonna 1851. Vuosina 1849–1852 hän hoiti myös Keisarilliseen Aleksanterin yliopiston arkkitehdin tehtäviä. Vuodesta 1855 Edelfelt työskenteli Hämeen läänin lääninarkkitehtina Hämeenlinnassa. Vuonna 1865 intendentinkonttori muutettiin yleisten rakennuksen ylihallitukseksi ja Edelfelt valittiin sen ylitirehtööriksi, Ernst Bernhard Lohrmannin seuraajaksi, vuonna 1867. Tässä virassa hän ehti olla ainoastaan muutaman vuoden ennen kuolemaansa 50-vuotiaana vuonna 1869.

Carl Edelfeltin päätöinä pidetään Helsingin yliopiston kemian laboratorion eli Arppeanumin lisäksi vuonna 1862 avatun Suomen ensimmäisen rautatien, Helsinki–Hämeenlinna-radan asemarakennuksia. Edelfelt sai asemarakennukset suunniteltavakseen vuonna 1859 ollessaan Hämeen lääninarkkitehtina. Osa suunnitelmista koski yksittäisiä asemia ja osa oli tyyppipiirustuksia, joita oli tarkoitus soveltaa useissa kohteissa. Edelfeltin laatimia tyyppipiirustuksia ei käytetty sellaisenaan, mutta ne aloittivat rautatieverkoston laajentuessa käytännön, jonka mukaan Suomen rautatieasemat rakennettiin pääasiassa tyyppipiirustusten perusteella. Vuosina 1859–1862 rakennettiin Carl Edelfeltin suunnitelmien mukaan tiiliset asemarakennukset Helsinkiin (purettiin 1918), Tikkurilaan ja Hämeenlinnaan (paloi 1918). Puiset asemat pystytettiin Hyvinkäälle ja Turenkiin.

Erilaisten arkkitehtuurisuuntausten tuntemuksensa Carl Edelfelt oli hankkinut muun muassa useilla Eurooppaan suuntautuneilla opintomatkoilla. Tyylillisesti Edelfeltin arkkitehtuuria voi kuvailla monilta eri tahoilta vaikutteita saaneeksi historismiksi. Varsinkin asemarakennukset olivat Suomessa kokonaan uusi rakennustyyppi vailla kotimaisia esikuvia tai traditiota. Edelfeltin suunnitelmissa on nähtävissä erityisesti vaikutteita saksalaisesta, englantilaisesta ja italialaisesta asema-arkkitehtuurista ja muotivirtauksista. Yhdistäviä piirteitä ovat erilaiset tornit, puuleikkaukset ja epäsymmetriset volyymit, joissa on heijastumia useista tyylillisistä lähtökohdista.

Carl Albert Edelfelt sai vaimonsa Alexandra Brandtin kanssa neljä lasta. Esikoispojasta Albert Edelfeltistä (1854–1905) tuli sittemmin yksi Suomen tunnetuimmista taidemaalareista.

Carl Edelfeltin suunnittelemia:
- Kuopion asemakaava, 1858
- Uudenkaarlepyyn asemakaava, 1858
- Arrajoen kartanon päärakennus, 1858–1859, Nastola
- Kuopion tulli- ja pakkahuone, 1860
- tiiliset asemarakennukset, 1861, Helsinki, Hämeenlinna, Tikkurila
- puiset asemarakennukset, 1861, Hyvinkää, Turenki
- Lopen kirkko, 1867
- yliopiston kemian laboratoriorakennus, Arppeanum, 1869 Helsinki
- Perheniemen kartanon päärakennus, 1875, Iitti

(Valanto 2003; Arkkitehtitoimisto Okulus 2014, 15–17.)

Myöhemmät muutosvaiheet

Arkkitehtitoimisto Okulus käsittelee rakennushistoriaselvityksessään Arppeanumin muutosvaiheita aina vuoteen 2014 asti. Rakennuksella on ollut useita yliopiston toimintaan liittyviä käyttäjiä historiansa aikana ja käyttötarkoituksen muutoksia on ollut paljon. Tähän kortteliselvitykseen on poimittu esiin vain merkittävimmät muutokset.

Arppeanum muutetaan geologian laitosrakennukseksi 1887

Jo pian valmistumisensa jälkeen Arppeanum osoittautui laitosrakennuksena toiminnallisesti epäkäytännölliseksi. Ilmanvaihtojärjestelmä ei toiminut toivotulla tavalla, ja laboratoriotiloista pääsi kulkeutumaan höyryjä ylempiin asuintiloihin.

Yliopisto tilasi 1880-luvulla Gustaf Nyströmiltä uuden kemian laitosrakennuksen suunnitelmat. Uudisrakennus toteutettiin Arppeanumin kylkeen osoitteeseen Hallituskatu 5. Kemistit pääsivät muuttamaan uuteen laboratoriorakennukseensa vuonna 1887.

Nyström toimi suunnittelijana myös Arppeanumin korjaus- ja muutostöissä, jotka aloitettiin kemistien poismuuton jälkeen. Suurin ulkoasuun vaikuttanut muutos oli se, että Arppeanum ei enää ollut vapaasti seisova julkinen rakennus. Osa itäsivun ikkunoista jouduttiin muuraamaan umpeen. Arppeanumin ja Hallituskatu 5:n välille puhkaistiin sisäyhteys.

Laitosrakennuksen toiminnallinen luonne muuttui, kun uudeksi pääkäyttäjäksi tuli geologian laitos. Toisen kerroksen auditorio oli edelleen myös kemistien käytössä. Entisiin laboratoriotiloihin valettiin asfalttilattiat. Suurin osa Edelfeltin suunnittelemasta laboratoriokalustuksesta purettiin. Venäläinen kirjasto muutti ensimmäisen kerroksen eteläosaan. Kirjasto toimi Arppeanumissa vuosina 1887–1956. Eläinlääketieteellinen laitos muutti yliopiston päärakennuksesta Arppeanumin ensimmäiseen kerrokseen. (Pakkanen 1989, 69; Okulus 2014, 39, 51.)

1890-luvun muutostöitä

Arppeanumin pihajulkisivu maalauskunnostettiin vuonna 1891. Pääporrashuoneen seinät maalattiin alkuperäistä koristeellisemmiksi. (Okulus 2014, 65.)

Vuonna 1897 pääporrashuoneen lattioihin asennettiin tehdasvalmisteiset ”mattlacker”-betonimosaiikkilaatat (Okulus 2014, 39).

Siirtyminen keskuslämmitysjärjestelmään ja uunien purku 1937–1938

Arppeanumiin rakennettiin keskuslämmitysjärjestelmä ja uunit purettiin vuosien 1937–1938 aikana. Pihajulkisivuun muurattiin korkea piippu. (Okulus 2014, 66.)

Arppeanum kuvattuna Senaatintorilta vuonna 1950. Kuva: Wickberg / MFA.

1940-luvulta 1970-luvulle

Arppeanum vaurioitui vuosien 1944–1945 pommituksissa. Suurin osa ikkunoista jouduttiin korjaamaan. (Okulus 2014, 66.)

Geologian laitos valtasi 1940-luvulta alkaen rakennuksesta lisää tiloja käyttöönsä ja vuonna 1975 talo oli kokonaan geologien käytössä (senaatti.fi).

Arppeanumin piharakennus purettiin vuosien 1973–1975 aikana. Osa siitä oli purettu jo 1920-luvun lopulla Hallituskatu 5:n pihasiiven laajennuksen alta.

Vuonna 1978 julkisivun väriä muutettiin (Snellmaninkatu 3–5:n rakennuslupa-asiakirjat, RakVA).

Pääportaikko kuvattuna ensimmäisen ja toisen kerroksen välitasanteelta vuonna 1972. Kaiteessa ei vielä ollut korotusta eikä välipinnoja. Kuva: Kari Hakli / HKM.

Arppeanumin piharakennus purettiin 1970-luvun alkupuolella. Kuva on otettu Kirkkokatu 12:n tontilta kohti Arppeanumin itäjulkisivua. Kuva: OLA.

Perusparannus 1983–1985

Vuosien 1983–1985 aikana Arppeanumissa tehtiin perusparannus. Pääsuunnittelusta vastasi arkkitehtitoimisto Matti Vesikansa. Korjaustöissä pyrittiin korostamaan kokonaisuuden palauttamista alkuperäisiä tavoitteita vastaavaan asuun. Perusparannuksen yhteydessä rakennettiin joitakin keveitä väliseiniä. (Okulus 2014, 62, 67; Pakkanen 1989, 69.)

Julkisivukunnostus ja vesikaton uudistus 1999

Arppeanumin julkisivut kunnostettiin perusteellisesti kesällä 1999. Myös peltikate uusittiin mahdollisesti tässä vaiheessa. Väritutkimuksen perusteella pyrittiin valitsemaan alkuperäisiä sävyjä vastaavat uudet sävyt. Kalkkihiekkakiven punertavaa sävyä pidettiin lähtökohtana ja keltaokra, punaokra ja oksidimusta olivat kalkkimaalattujen pintojen pigmentteinä. (Okulus 2014, 31.)

Suuri peruskorjaus 2001–2003

Vuosina 2001–2003 Arppeanumissa tehtiin kattava peruskorjaus ja käyttötarkoituksen muutos, jonka aikana geologian laitoksena tunnettu rakennus muutettiin Helsingin yliopistomuseon käyttöön. Pääsuunnittelusta vastasi Engel Suunnittelupalvelut Oy:n arkkitehti Vesa Tiilikka. Yliopistomuseon johtaja Kati Heinämies ohjasi suunnittelua. Rakennuttajana toimi Suomen valtio / Senaatti-kiinteistöt.

Mineralogisten kokoelmien kautta yliopiston geologian laitos oli ollut Arppeanumissa aina vuodesta 1869 alkaen. Vuonna 2001 geologit muuttivat Kumpulaan uusiin tiloihin ja samalla alkoi rakennuksen mittava tutkimus ja peruskorjaus. Rakennusta ei ollut kokonaisuudessaan peruskorjattu aiemmin vaan sitä oli ylläpidetty vuosihuolloin ja huonetilakohtaisesti käyttäjien tarpeiden mukaan. (Okulus 2014, 62.)

Tarveselvityksen kautta uudeksi pääkäyttäjäksi tuli Yliopistomuseo. Mineraloginen kokoelma siirtyi osaksi Yliopistomuseon uutta kiinteää näyttelyä. Yliopiston resurssit eivät kuitenkaan riittäneet koko rakennuksen haltijaksi. Metsäsika-korttelin muut rakennukset olivat 1900-luvun jälkipuoliskon aikana siirtyneet vähitellen ministeriöiden käyttöön ja Arppeanumin ensimmäisen kerroksen käyttäjäksi valikoitui luontevasti valtioneuvosto. (Okulus 2014, 7, 54.)

Peruskorjaus oli merkittävä muutos, joka kuitenkin säilytti rakennuksen historialliset pääpiirteet. Vuonna 1988 voimaan tulleen asemakaavan 8980 mukaan rakennus kuuluu hallinto- ja virastorakennusten korttelialueeseen. Asemakaavassa rakennusta koskee kaksi suojelumääräystä: suojeltava rakennus (sr) sekä valtion omistamien kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta annetun asetuksen mukaan suojeltava rakennus (sk). Kaupunkisuunnitteluvirasto, kaupunginmuseo ja Museovirasto puolsivat suunnitelmia. Arppeanumin muuttaminen museorakennukseksi lisäsi sen julkista käyttöä, mikä katsottiin myönteiseksi kehitykseksi.

Hankevalmistelun aikainen Museoviraston lausunto korosti eri aikakausien säilyneisyyttä ja kerroksellisuutta, jota pidettiin arvona sinänsä. Työtavan tuli olla kerroksellisuuden säilyttävä ja lopputuloksen tuli sallia tietynlaista kirjavuutta. Korjaustyöt tuli tehdä kevyin menetelmin. Suunnitteluratkaisuissa pyrittiin noudattamaan näitä periaatteita. Muutostyöt pyrittiin sijoittamaan keskitetysti, jolloin mahdollisimman paljon vanhoja rakenteita pystyttiin säilyttämään. (Tiilikka 2004, 56.)

Osa uusimmista huonetilamuutoksista palautettiin aikaisempaan asuun ja peruskorjauksen jälkeen rakennuksen pohjakaava vastasi pääosin alkuperäistä. Uusia rakenteita ja kalusteita tehtiin vain vähän. Pääporras entisöitiin kiinnittämällä irronneet teräslevyt uudelleen. Porraskaiteisiin lisättiin korokkeet ja välipinnoja. Porrashuoneen seinäpintojen vuonna 1891 tehty marmorointi ja kattomaalaukset kunnostettiin erillisenä konservaattorityönä. Vanhoja lasikaappeja ja vitriinejä kunnostettiin. Osa kalusteista on alkuperäisiä Edelfeltin suunnittelemia, osa myöhemmin, vanhan mallin mukaan toteutettuja. (Tiilikka 2004, 56; Okulus 2014, 21, 42, 55.)

Ensimmäinen kerros muutettiin valtioneuvoston tietohallinnan toimistoiksi ja kerrokset 2.–4. Yliopistomuseon museo- ja näyttelytiloiksi. Rakennuksen pohjoisosaan rakennettiin hissi. Tilat muutettiin yleisökäyttöön soveltuviksi, liikkumisesteettömiksi tiloiksi. Pihajulkisivun ovi uusittiin ja rakennettiin katos. Snellmaninkadun julkisivuun sijoitettiin opasteita ja pihalle johtava portti uusittiin. Vesikatolle rakennettiin kaksi uutta ilmanvaihtopiippua ja jäähdytyslaitos. Kaksi vanhaa piippua purettiin. (Snellmaninkatu 3:n rakennuslupa-asiakirjat, lupatunnus 1-3999-01-C, vahvistettu 22.1.2002. RakVA.)

Rakennus varustettiin koneellisella tulo- ja poistoilmanvaihdolla. Ilmanvaihtokonehuoneet rakennettiin ullakolle. Sähkönjakelua varten tehtiin lattiakanavia. Valaisimiksi kunnostettiin osittain Arppeanumissa ja muissa yliopiston tiloissa käytössä olleita vanhoja valaisimia. (Tiilikka 2004, 56.)

MAANRAKENNUSTÖIDEN ARKEOLOGINEN VALVONTA

Koska Arppeanumin tontilla tiedetään olleen asutusta 1640-luvulta lähtien, tehtiin rakennuksen ja sen pihan peruskunnostuksen maanrakennustyöt arkeologisessa valvonnassa. Kaivausjohtajana toimi Helsingin kaupunginmuseon arkeologi Markku Heikkinen. Valvonta-alue kattoi pihan lisäksi kolme sisätilaa. Valvonta-alue todettiin kuitenkin tuhoutuneen kokonaan Arppeanumin (1869), Hallituskatu 5:n (1887) ja pihapaviljongin (1981) sekä sadevesiviemärien

ja -kaivojen rakentamisen takia. Pihalta löytyi ainoastaan nykyisiin rakennuksiin liittyviä rakenteita, esinelöytöjä ei tehty. (Heikkinen 2006.)

VÄRITUTKIMUS JA TYÖMAADOKUMENTOINTI

Peruskorjauksen ja siihen liittyvien purkutöiden yhteydessä kerättiin tietoa rakennuksen alkuperäisistä rakenteista, pinnoista ja väreistä. Arkkitehtitoimisto Okulus Oy:n Kati Winterhalter laati Arppeanumin väritutkimuksen ja työmaadokumentoinnin.

KÄYTTÖÖNOTTO 2003

Museorakennus hyväksyttiin käyttöön 14.4.2003 pidetyssä osittaisessa loppukatselmuksessa, jonka jälkeen Helsingin yliopistomuseo ja valtioneuvosto pääsivät muuttamaan taloon.

Selvitys Arppeanumin jatkokäytöstä 2012 ja hankeselvitys 2013

Helsingin yliopisto teki 2010-luvun alussa päätöksen luopua Arppeanumin tiloista. Vuonna 2012 laadittiin selvitys Arppeanumin jatkokäytöstä ja rakennuksen soveltuvuudesta valtioneuvoston kanslian toimistokäyttöön. ISS Proko Oy laati tämän pohjalta hankesuunnitelman, joka valmistui heinäkuussa 2013 (Okulus 2014, 7). Uudeksi käyttäjäksi valikoitu valtioneuvoston kanslia ja historiallinen rakennus muutettiin nykyaikaiseksi monitilatoimistoksi.

Museotoiminnan lopettaminen ja muutos valtioneuvoston kansliaksi 2014–2015

Kesäkuussa 2014 eli vain 11 vuotta sen jälkeen, kun Arppeanum oli restauroiden peruskorjattu Helsingin yliopistomuseon käyttöön, lopetti museo näyttelytoimintansa Arppeanumissa ja aloitti muuton päärakennuksen uuden puolen siipeen. Vuodesta 1869 rakennuksessa sijainnut mineraalikabinetti siirtyi vuonna 2014 Kumpulan kartanoon. (Okulus 2014, 54; https://www.senaatti.fi/arvokiinteisto/arppeanum/)

Arppeanumin siirtyessä yliopiston osittain julkisesta käytöstä kokonaan yleisöltä suljetuksi, päätettiin rakennuksesta laatia aiempia selvityksiä täydentävä rakennushistoriaselvitys. Arkkitehtitoimisto Okuluksen selvitys valmistui vuonna 2014. (Okulus 2014, 7.)

Toimitilamuutoksen pääsuunnittelusta vastasi Arkkitehdit Davidsson Tarkela, jossa projektia veti arkkitehti Jaana Tarkela. Hankkeen rakennuttajana toimi Senaatti-kiinteistöt ja rakennuttajakonsulttina A-insinöörit. Muutostöiden urakoinnista vastasi Pylon.

Rakennustyöt aloitettiin vuoden 2015 alussa. Arvokas pääporras teräsportaineen ja konservoituine seinäpintoineen suljettiin muutostöiden ulkopuolelle eikä sinne ollut työmaa-aikana pääsyä. Myös toisen kerroksen luentosali ja kemian pieni museohuone jäivät ennalleen. (https://www.senaatti.fi/arvokiinteisto/arppeanum/)

Arppeanumin suojeltuihin sisätiloihin sovitettiin monitilaratkaisuja. Eteläpäädyn suuriin saleihin sijoitettiin joitakin irrallisia puhelin- ja neuvottelutiloja ja rakennuksen keskilinjaan lisättiin wc-tiloja, mutta muutoin tilajako säilytettiin lähes ennallaan. Valtioneuvostokäytön vuoksi rakennettiin turvaportteja. Huoneiden seinävärit ja -pinnat jätettiin ennalleen 2000-luvun alun restauroinnin yhteydessä tehtyyn asuun. Salien lautalattioiden päälle asennettiin tekstiilipalamatot, jotka vähentävät kaikua. Vanhat lautalattiat säilytettiin uuden tasoitteen ja tekstiilimaton alla. Myös salien kattoihin lisättiin akustisella, vanhaa rapattua kattopintaa muistuttavalla puuvillaruiskutteella päällystetty alakattovyöhyke. Koristeelliset kattolistat jätettiin näkyviin. Sekä lattiapintojen että sisäkattojen akustoivat ratkaisut ovat poistettavissa ilman suuria vaurioita. Seinustoilla kiertäviä lattioiden sähkökanaaleja laajennettiin toimistokäytön sähkön suuren tarpeen vuoksi. Lautalattiaan tehtiin ura keskilattian työpisteiden lattiarasian johtoreitille, joka on mahdollista paikata puulla. (https://www.senaatti.fi/arvokiinteisto/arppeanum/)

Sisustuksessa hyödynnettiin sekä rakennuksen vanhoja kirjahyllyjä ja yliopistomuseon kalusteita että valtioneuvoston antiikkikalusteita, joita on käytetty erityisesti aularyhmissä. Uudet työpistekalusteet ovat tyyliltään neutraaleja. Korkeiden ikkunoiden verhot tehtiin sametista ja niihin liittyy perinteinen valoverho. (https://www.senaatti.fi/arvokiinteisto/arppeanum/)

Toimitilamuutos valmistui vuonna 2015. Muutostöiden jälkeen koko Metsäsika-kortteli oli valtioneuvoston hallinnassa.

Pääportaikon maalausten restaurointi 2018–

Pääportaan kivijäljitelmämaalaukset oli restauroitu vuosien 2001–2003 peruskorjauksen aikana, mutta maalipinta lähti jo pian lohkeilemaan. Vuonna 2018 aloitettiin porrashuoneen maalausten konservointi kohdetta varten kehitetyllä liimamaalilla.

Sisäänkäyntimuutostyöt 2019

Tätä selvitystä tehtäessä Arppeanumin ensimmäisen kerroksen eteläosan sisäänkäyntimuutostyöt olivat käynnissä.

– NYKYTILA –

Koko Metsäsika-kortteli on nykyään valtioneuvoston toimistokäytössä.

Tässä luvussa on tutkittu ja dokumentoitu Metsäsika-korttelia sellaisena, kun se oli tämän kortteliselvityksen tekohetkellä syksyllä 2019.

Korttelin suuren koon takia tiloja ei ole inventoitu yksityiskohtaisesti. Rakennuskohtaisessa inventoinnissa on esitelty ensin tiivistetysti rakennushistorian pääpiirteet, suojelutilanne ja nykykäyttö, jonka jälkeen on kommentoitu ulkoarkkitehtuurin piirteitä ja säilyneisyyttä. Rakennusten sisätilat tilat käydään läpi kerroksittain. Kustakin rakennuksesta on pyritty tuomaan esiin erityisiä ja tyypillisimpiä piirteitä. Joitain merkittäviä rakennusosia, kuten Kirkkokatu 14:n jugendtyyliset kaakeliuunit, on nostettu omaksi kokonaisuudekseen. Myös korttelipihasta ja maanalaisista tiloista on omat alalukunsa. Luvun lopussa on rinnastettu katunäkymiä ennen ja nyt sekä esitetty rakennusten katujulkisivuista laaditut ajoituskaaviot.

Korttelin rakennuksista aiemmin valmistuneet rakennushistoriaselvitykset (Arkkitehtitoimisto Okulus 2014; Arkkitehdit Mustonen Oy 2010) on laadittu tilanteessa, jossa valmisteltiin merkittäviä muutoksia sisätiloihin. Eräs tämän kortteliselvityksen tavoitteista on ollut dokumentoida Arppeanum ja Kirkkokatu 12 siinä asussa kuin ne ovat viimeisimpien korjaus- ja muutostöiden jäljiltä.

Koko Metsäsika-kortteli on nykyään ministeriöiden ja valtioneuvoston kanslian käytössä. Toimintaan liittyy paljon erilaisia turvallisuuteen ja luottamuksellisuuteen perustuvia näkökohtia. Tästä syystä esimerkiksi nykytilanteen pohjapiirustuksia ei ole esitetty. Lisäksi erilaisten valvontakameroiden, kulunvalvontalaitteiden, avoinna olevien tietokoneruutujen, pöydällä olevien asiakirjojen ja rakennuksissa työskentelevien henkilöiden kasvojen valokuvaamista pyritty välttämään. Toimistoympäristössä tämä on kuitenkin usein vaikeaa. Mikäli valokuvatussa tilassa yrityksestä huolimatta esiintyy joitain mahdollisesti salassa pidettäviä elementtejä, on ne kuvan jälkikäsittelyllä joko poistettu tai pikselöity tunnistamattomiksi. Julkisessa tilassa, eli katujulkisivuissa näkyvillä olevia valvontakameroita ei kuitenkaan ole kuvista poistettu.

Kohdekäynnit on tehty 23.–27.9.2019.

Snellmaninkatu 7

Julkisivut Kirkkokadulle.

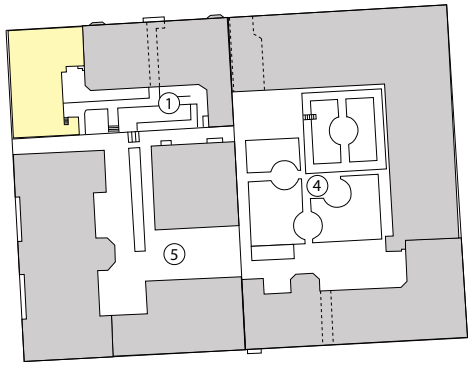

–Nykytila–

Kerros	Nykyinen käyttö
Kellarikerros	Valtioneuvoston varasto- ja kokoustiloja
1. kerros	Sosiaali- ja terveysministeriön alaisten Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen (STEA) ja tasa-arvoasiain neuvottelukunnan tiloja. Kirkkokatu 14:n ja Snellmaninkatu 7:n yhteinen pääsisäänkäynti.
2. kerros	Sosiaali- ja terveysministeriön valmiusyksikön (VAL) ja Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen (STEA) tiloja
Ullakkokerros	Ilmanvaihtokonehuone

Snellmaninkatu 7 on Metsäsika-korttelin vanhin säilynyt rakennus. Tämä 1840-luvun alun empiretyylinen kaksikerroksinen kivitalo oli alun perin pohjaltaan suorakaiteen muotoinen. Vuonna 1865 sen pihanpuoleiseen kulmaan rakennettiin porrashuone ja vuonna 1884 Kirkkokadun puolelle laajennusosa, jolloin rakennuksesta tuli vinkkelitalo. Vuosien 1905–1906 aikana sen itäpuolelle rakennettiin nelikerroksinen asuinkerrostalo Kirkkokatu 14. Näiden talojen välille on rakennettu sisäyhteydet ja taloilla on yhteinen pääsisäänkäynti Kirkkokadun puolella, Snellmaninkatu 7:n laajennusosassa. Rakennukset ovat nykyisin sosiaali- ja terveysministeriön käytössä. Rakennuksista käytetään myös yhteisnimitystä Kirkkokatu 14, mutta taloilla on omat rakennustunnukset ja siksi erilliset nimet tässä selvityksessä.

Snellmaninkatu 7 on suojeltu sekä asetuksella (1980) että asemakaavassa (1988). Rakennus oli 1980-luvulle tultaessa mennyt huonoon kuntoon. Se korjattiin vuosien 1984–1988 aikana ja muutettiin sosiaali- ja terveysministeriön toimitiloiksi. Talon ulkoasu vastaa pitkälti tätä korjausvaihetta. 1980-luvulla kolme sisäänkäyntiä muutettiin ikkunoiksi ja Kirkkokadun puolen pääsisäänkäynnin oviaukkoa suurennettiin ja yksilehtinen ovi vaihdettiin parioveksi ja sen yhteyteen rakennettiin teräskatos. Ensimmäisen kerroksen näyteikkunat palautettiin alkuperäisen kokoisiksi ja niiden yläpuolelle palautettiin kaarisyvennykset. Ikkunat ovat olleet alun perin kuusiruutuisia. Nykyisin kadun puolella on T-ikkunat, pihan puolella on myös joitakin vanhoja kuusiruutuisia ikkunoita. Kadunpuoleiset kellarikerroksen ikkunat on muurattu umpeen.

Sisäpihan puoleiset julkisivut ovat katujulkisivuja vaatimattomammat ja niissä ei ole kerroslistoja eikä kaari- tai kolmioelementtejä. 1980-luvulla purettiin sisäpihan kulmasta kellariporras ja korvattiin ulkoportaalla.

Loivan aumakaton katteena on maalattu saumapelti. Alun perin katteena on ollut tervaan upotetut lumppupaperit, joista on säilynyt pieni fragmentti.

Talossa on kahden kerroksen lisäksi osittain maanalainen kellarikerros ja ullakko. Kun asuintilat on muutettu toimistotiloiksi, on rakennettu keskikäytävät ja tilajakoa on muutettu uusilla väliseinillä. Käytävien sisäkatoissa on alaslasku, jonka taakse on sijoitettu muun muassa ilmanvaihtoputkia. Toimistohuoneissa ei ole alakattoja. Sisäovet ovat uusia, vanhanmallisia puupeiliovia. Kaikki alkuperäiset uunit on purettu, kun on siirrytty keskuslämmitykseen. Vanha 1840-luvun porras on purettu laajentamisen yhteydessä jo vuonna 1884. Nykyisin Snellmaninkatu 7:n talossa kuljetaan kerrosten välillä Kirkkokatu 14:n porrashuoneiden kautta. Snellmaninkatu 7:n kaakkoiskulman porrashuone (1865) toimii vain huoltoportaana.

Snellmaninkatu 7 syyskuussa 2019.

1. kerros

Ensimmäisessä kerroksessa on sosiaali- ja terveysministeriön alaisen Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen (STEA) ja tasa-arvoasiain neuvottelukunnan toimistotiloja. Kerroksessa on ollut alun perin asuntoja sekä vuodesta 1878 lähtien myös liiketiloja, joilla on ollut Snellmaninkadun puolella omat sisäänkäyntinsä. Tilat on 1960- ja 1980-luvuilla muutettu toimistotiloiksi vähitellen, rakentamalla keskikäytävä ja uusia väliseiniä. Käytävillä on alaslaskettu katto, toimistohuoneissa on säilynyt alkuperäinen huonekorkeus. Lattiapinnat ovat uusia.

Sisäänkäynti sijaitsee Kirkkokadun puolella, vuoden 1884 laajennusosassa. Snellmaninkadun puolella sijainneet ulko-ovet on muutettu 1980-luvulla ikkunoiksi.

Pihan puolelta ensimmäiseen kerrokseen pääsee kaakkoiskulman porrashuoneen kautta. Porrashuoneen ensimmäisen kerroksen tasolla on eteläseinää vasten säilynyt vanhat kylmäkomerot, joissa on yksinkertaiset ruutuikkunat. Portaassa on puiset askelmat. Viimeinen syöksy ennen ullakkoa on tiiliaskelmainen. Porrashuone on alun perin kuulunut vuonna 1865 rakennettuun kaksikerroksiseen piharakennukseen, joka purettiin 1970-luvulla.

Kulmatoimiston (154) paikalla on aiemmin toiminut Kruununhaan apteekki. Kulmaan vuonna 1965 lisätyt sisäänkäynnit ja tuulikaappi purettiin 1980-luvun korjaustöiden yhteydessä. Isot näyteikkunat purettiin ja korvattiin alkuperäisen kokoisilla ikkunoilla.

Kaakkoiskulman taukotilasta (164) pääsee vuonna 1865 rakennettuun, 1980-luvulla korjattuun, ullakolle vievään porrashuoneeseen.

Talon eteläpäädyn taukotilassa 164 on talon ainut uuni. Paikalla on alun perin sijainnut keittiön leivinuuni, eli uuni ei ole alkuperäinen.

Toimistohuoneet (kuvassa tila 167) ovat pääasiassa korkeita ja kapeita.

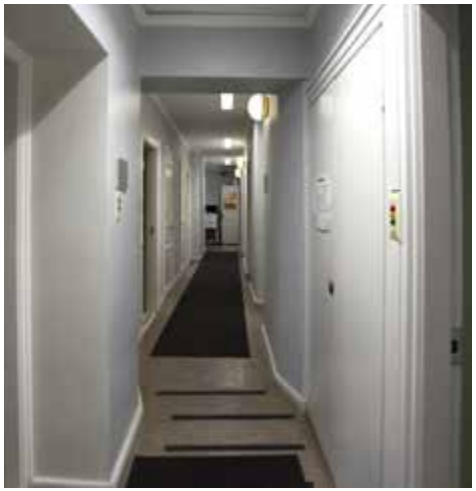

Toimistohuoneet ovat ryhmittyneet keskikäytävän molemmin puolin.

2. kerros

Toisessa kerroksessa on sosiaali- ja terveysministeriön Valmiusyksikön (VAL) ja Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen (STEA) tiloja. Kerroksessa on ollut alun perin ainoastaan asuintiloja. Uunit on purettu, rakennusrungon keskelle on rakennettu käytävä ja osa toimistohuoneista on muodostettu jakamalla tilat uusilla väliseinillä pienemmiksi. Vanhojen seinien oviaukkoja on muurattu umpeen. Käytävällä on pieni alaslasku katossa, toimistohuoneissa alkuperäinen huonekorkeus on säilynyt ja akustolevyt, valaisimet ja ilmanvaihtolaitteisto on kiinnitetty suoraan kattoon. Kattolistat ovat leveitä ja profiloituja. Lattiapintoina on pääosin muovimatot. Snellmaninkatu 7:n Kirkkokadun puolen laajennusosan (1884) kautta on sisäyhteys Kirkkokatu 14:n jugendtyylisen talon puolelle.

Kirkkokatu 14:n puolelle vievällä käytävällä on muutama porrasnousu, sillä rakennusten lattiat ovat eri korkeudella. Kuva on vuonna 1884 rakennetusta laajennusosasta, jonka huonejakoa muutettiin 1980-luvulla.

Pihanpuoleisessa taukotilassa (264) on säilynyt vanha, kuusiruutuinen ikkuna, jossa on fortuska. Heloitusta on uusittu. Oikealla näkyvän oven kautta pääsee porrashuoneeseen. Oven paikalla on alun perin sijainnut ikkuna.

Pieni neuvottelutila (262) on muodostettu jakamalla iso tila väliseinällä kahdeksi huoneeksi. Huonekorkeus on säilynyt alkuperäisenä. Kattolistat ovat leveät ja profiloidut.

Ullakko

Ullakkokerroksen keskelle on rakennettu 1980-luvulla iv-konehuone. Samassa yhteydessä yläpohjaan on lisätty palopermannon päälle lisäeristeeksi mineraalivillaa ja lankkuja kulkusilloiksi. Rakennuksen kaakkoiskulman katonlapetta on korotettu vuonna 1865 siinä yhteydessä, kun kulmaan on lisätty porrashuone. Muutoin ullakkokerroksen kattotuoleissa on sekä alkuperäisiä 1840-luvun kattotuolien osia että uusittuja tai myöhemmin lisättyjä osia, joiden puupinnat on sahattu ja joissa on käytetty teräksisiä reikävanneliitoksia. Ruodelaudoitus on uusittu peltikaton uudistamisen yhteydessä.

Snellmaninkatu 7:n vesikaton suojassa on säilynyt kappale vanhaa kattoa, jonka katteena on tervalla kyllästetty lumppupaperi. Arvokas rakennusosa on ainoa laatuaan Suomessa. Fragmentti on säilynyt siinä vaiheessa, kun kaakkoiskulmaan rakennettiin vuonna 1865 uusi porrashuone, jonka päälle tehtiin vanhaan taloon uusi katon lape.

Kattorakenteita on uusittu ja vahvistettu. Tiilinen palopermanto on eristetty mineraalivillalla. Ilmanvaihtokonehuone ja -kanavistoa on sijoitettu ullakolle. Kuvassa näkyy myös myöhemmin lisättyjä kattotuolien tukirakenteita.

Kellari

Kellarikerroksessa on valtioneuvoston käytössä olevia varasto- ja kokoustiloja. Kellarissa on sijainnut alun perin muutamien asuintilojen lisäksi leipurimestari Möllerin leipomon leivintupa. Uuni on sittemmin purettu ja tila on nykyisin varastokäytössä. Tilat ovat tiiliholvattuja, joko tynnyriholveja tai ratakiskoin vahvistettuja kappaholveja. Snellmaninkadun puoleiset kellarin ikkunat on muurattu umpeen. Pihan puolella on vielä ikkunoita. Kellarin alkuperäinen alapohja on purettu 1980-luvun perustusten vahvistamistöiden yhteydessä. Nykyinen betonilattia on vanhaa alempana. 1980-luvulla Snellmaninkatu 7:n ja Kirkkokatu 14:n talojen välille, vuonna 1884 rakennetun Snellmaninkatu 7:n laajennusosan alapuolelle, aiemmin louhimattomaan osaan kaivettiin sisäyhteys kellaritasossa. Kellarista on yhteys sisäpihalle 1980-luvulla rakennetun ulkoportaan kautta.

Kellarissa on varasto- ja arkistotiloja. Kuvassa arkisto (052). Vanhat tiilestä muuratut tynnyriholvit on säilytetty 1980-luvun korjaustöissä.

Kirkkokatu 14:n ja Snellmaninkatu 7:n talojen välille on louhittu kellaritason yhteys 1980-luvulla. Osa seinäpinnoista on rapattua kallion pintaa. Kuva on otettu talojen rajapinnasta, vuonna 1884 rakennetun Snellmaninkatu 7:n laajennusosan alapuolelta.

Valtioneuvoston käytössä olevia neuvotteluhuoneita on sijoitettu kellarin holvattuihin tiloihin. Snellnmaninkadun puoleiset ikkunat on muurattu umpeen. Kuvassa tila 054.

Kirkkokatu 14

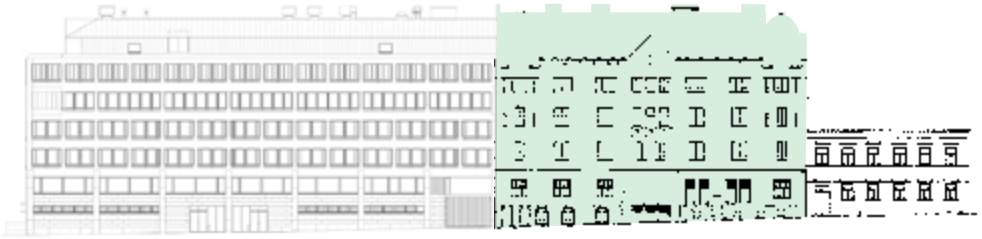

Julkisivut Kirkkokadulle.

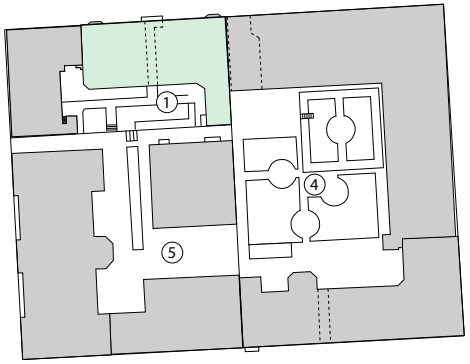

–Nykytila–

Kerros	Nykyinen käyttö
Kellarikerros	Saunaosasto, valtion kokoustila Valtimo, varasto- ja teknisiä tiloja
1. kerros	Valtioneuvoston puhelinvaihde, kokoushuoneita ja tietoteknisiä tiloja
2. kerros	Sosiaali- ja terveysministeriön Valmiusyksikön (VAL) ja Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen (STEA) tiloja
3. kerros	Sosiaali- ja terveysministeriön lääkkeiden hintalautakunnan (Hila) tiloja
4. kerros	Sosiaali- ja terveysministeriön Tasa-arvoyksikön (TASY) tiloja
Ullakkokerros	Ilmanvaihtokonehuone ja hissin konehuone

Sosiaali- ja terveysministeriön käytössä oleva Kirkkokatu 14 on Metsäsika-korttelin ainut säilynyt jugendtyylinen rakennus. Tämä vuonna 1906 valmistunut asuinkerrostalo on vuosikymmenten aikana muutettu omistajanvaihdosten ja käyttötarkoitusten muutosten myötä toimisto- ja virastorakennukseksi. Muutos- ja korjaustöistä huolimatta rakennuksessa on säilynyt paljon alkuperäisiä piirteitä ja arvokkaita rakennusosia. Kirkkokatu 14 on suojeltu sekä asetuksella (1980) että asemakaavassa (1988). Rakennus oli 1980-luvulle tultaessa päässyt huonoon kuntoon. Se korjattiin vuosien 1984–1988 aikana ja muutettiin sosiaali- ja terveysministeriön toimitiloiksi. Talon ulkoasu vastaa pitkälti tätä korjausvaihetta.

Rakennuksen pohjamuoto ja ulkohahmo ylipäätään ovat säilyneet alkuperäisinä. Julkisivujen rappauspinnat on kunnostettu.

Osa ulko-ovista on alkuperäisiä ja kunnostettuja, osa uusia vanhanmallisia. Pihan puoleiset parvekeovet on uusittu. Kaksi kadun puoleista yksilehtistä ulko-ovea on otettu pois käytöstä. Porttikäytävän teräsportti on uusittu 1980-luvulla.

Osa kellarikerroksen pienistä ikkunoista on 1980-luvulla muurattu umpeen, muilta osin ikkunat ovat alkuperäisiä.

Sisäpihan puolelle on rakennettu 1980-luvulla uusi betoninen saunatilojen sisäänkäynnin ulkoporras ja teräskatos. Pihan puoleisten ulokeparvekkeiden laattoja on korjattu ja teräspinnakaiteet on uusittu 1980-luvulla.

Aumakatto koristetorneineen ja kattolyhtyineen ovat säilyneet, mutta hormien päällä olleet tuulihatut on purettu. Kattopellit ja syöksytorvet on uusittu.

Pihamaan mukulakivi- ja betonikivipäällysteet ovat 1980-luvulta. Tiilinen piharakennus on purettu ja paikalle on rakennettu jätekatos.

Rakennuksella on alkuperäinen tiilirunko. Alapohjan kantava teräsbetonilaatta on valettu 1980-luvulla. Tällöin on myös vahvistettu luonnonkivisiä perusmuureja betonilla ja lyöty maahan teräsputkipaaluja. Osa kellarikerroksen katoista on uusittu 1980-luvulla teräsbetonisiksi, osassa tiloja on säilynyt vanhat kappaholvit. Muiden kerrosten välipohjat ovat puu- ja teräskannatteisia. Välipohjia on lisätuettu ja tarvittavin osin välipohjapalkistoa uusittu. (Fatman Oy 2006, 16.)

Talotekniikka on uusittu 1980-luvulla. Keskuslämmitykseen liittyvä patteriverkoston ja koneellisen ilmanvaihdon lämmitysverkosto sekä kuparinen vesijohtoverkosto ovat vuodelta 1986 (Fatman Oy 2006, 29).

Kirkkokatu 14 syyskuussa 2019.

Livady

Talossa on pääosin hyvin säilynyt tilajako. Käytävätilat on avattu purkamalla sydänmuurin eteläpuolelta väliseiniä, kun asunnot on muutettu Kulutusosuuskuntien Keskusliiton, Suomen Pankin ja sittemmin ministeriön toimisto- ja virastokäyttöön. Kellarikerroksessa sekä ensimmäisessä ja toisessa kerroksessa on sisäyhteydet Snellmaninkatu 7:n puolelle. Talojen yhteinen pääsisäänkäynti sijaitsee nykyään Snellmaninkatu 7:n laajennusosassa. Kirkkokatu 14:n porrashuoneet ja vuonna 1986 lisätty hissi palvelevat molempia rakennuksia.

Suurin osa ikkunoista on peräisin rakennuksen valmistumisen ajalta (1905–1906) ja ne on kunnostettu 1980-luvulla. Kaksilasissa puuikkunoissa on säilynyt avattavia, yksittäisiä tuuletusruutuja eli fortuskoja. Pääosa ikkunalaseista on alkuperäistä vedettyä lasia. Myös heloitus eli espanjoletit, saranat ja painikkeet ovat pääasiassa alkuperäisiä.

Sisäovet ovat pääosin alkuperäisiä, puisia maalattuja peiliovia, osa taas on uusia mutta vanhanmallisia. Porrashuoneiden kerrostasojen sisäovet ovat uusia, puisia palo-ovia.

Talossa on säilynyt vanhojen kaakeliuunien lisäksi myös alkuperäisiä komeroita sekä huoneiden nurkkiin, ulkoseinää vasten rakennettuja ikkunallisia kylmäkomeroita.

Toimistokerrosten (1.–4.) käytävillä on maalatut levyalakatot 1980-luvulta. Toimistohuoneissa alkuperäinen huonekorkeus on säilynyt eikä niissä ole alakattoja tai kattoverhouksia. Kattopinnat on tasoitettu ja maalattu.

Näkymä pihasiiven huoltoportaan ylimmältä parvekkeelta kohti Kirkkokadun siiven eteläjulkisivua, jonka seinäpinnasta työntyy ulos pääportaan ulkoseinä. Parvekkeiden kaiteet on uusittu 1980-luvulla.

Talossa on alkuperäiset ikkunat, joissa on säilynyt myös alkuperäisiä heloituksia. Kuva on neljännen kerroksen kadunpuoleisesta toimistohuoneesta (407), jonka ikkunoissa on vanhat espanjoletit. Oikeanpuoleisimmassa puitteessa on erikseen avattava tuuletusikkuna eli fortuska.

Toimistokerrosten käytävien lattioiden pintamateriaalina on useimmiten uusi muovimatto. Toimistohuoneiden lattioissa on pääosin muovimatot, mutta erityisesti Kirkkokadun puoleisissa työhuoneissa esiintyy myös lakattuja lautalattioita sekä sauvaparkettia. Seinät ovat tasoitettuja ja maalattuja, pääasiassa tiiliseiniä mutta vähäisin osin myös rankarunkoisia kipsilevyseiniä (Fatman Oy 2006, 21). Osassa toimistohuoneita seinien yläosaa kiertää tapettifriisi.

Wc-tilat sijaitsevat pääosin vasten talon itäseinää. Wc-tilat on uusittu, mutta niiden paikoilla on jo alun perin ollut asuntojen wc- ja pesutiloja. Niiden lattioissa on pääosin keraamiset laatat, osassa muovimatot.

Kellarikerroksen seinät ovat maalattuja tiili- ja betonipintoja, paikoin roiskerapattua kalliopintaa. Saunatiloissa on puupaneloituja ja kaakeloituja seiniä. Osassa tiloja on säilynyt vanhat kappaholvit. Kellarin lattioissa esiintyy uutta muovimattoa, keraamisia laattoja ja maalattua betonia.

Porrashuoneet

Kirkkokatu 14:n talossa on kolme porrashuonetta: pääporras ja sivuporras sijaitsevat Kirkkokadun suuntaisessa siivessä ja huoltoporras pihasiiven eteläpäädyssä. Rakennuksessa on ollut myös muita pieniä portaita, jotka on purettu 1980-luvulla.

KORISTEPORRAS

Pääporras sijaitsee rakennuksen keskiosassa, eteläsivua vasten ja se johtaa katutasosta neljänteen kerrokseen. Runsaasta koristelusta johtuen porrasta kutsutaan myös koristeportaaksi. Porras on hyvin säilynyt.

Portaan alin syöksy on suora. Ensimmäisestä neljänteen kerrokseen porras on U:n muotoinen ja pihalle päin kaarevaseinäinen. Portaat on valettu betonista. Askelmat ovat alkuperäisiä ja mosaiikkibetonipintaisia. Myös teräspinnakaide on alkuperäinen, ja siinä on koristeslimukoita, puutolpat ja puinen käsijohde.

Kerrostasojen lattioissa on mosaiikkibetoniin upotettu mustia kuviovyöhykkeitä. Kerrostasoilta on ollut alun perin kulku useaan eri asuntoon. Ovet ovat uusia, vanhanmallisia puisia palo-ovia. Osa ovista on poistettu käytöstä.

Porrashuone saa luonnonvaloa eteläsivun ikkunoista. Ikkunat ovat alkuperäisiä. 1. ja 2. kerroksen sekä 2. ja 3. kerroksen välisissä ikkunoissa on värilaseja. Porrashuoneessa on kaksi pihanpuoleista parveketta, joiden ovet

Pääporrasta kutsutaan koristeportaaksi. Siinä on monia jugendtyylille ominaisia elementtejä, kuten koristeelliset kaiteet, värikkäät lasimaalaukset ja kerrostasanteiden lattiokuvioinnit. Kuva on kolmannen kerroksen tasanteelta.

ovat uusia, mutta vanhanmallisia ikkunallisia puupeiliovia.

Porrashuoneen seinät on rapattu ja maalattu. Seinien ala- ja yläosat ovat erivärisiä ja rajapinnassa on friisi. Nykyinen maalipinta on mahdollisesti 1980-luvulta. Toisen ja kolmannen kerroksen välisellä alueella porrashuoneen seinämaali irtoilee.

Rakennuksessa ei ole alun perin ollut hissiä. Sellainen on rakennettu pääportaan itäpuolelle vuonna 1986.

SIVUPORRAS

Kirkkokadun siivessä on myös toinen, pääporrasta pienempi ja vaatimattomampi välitasanteellinen U-porras, jonka ulkoseinä on suora. Tämä sivuporras johtaa kellarikerroksesta ullakolle. Porrassyöksyt ovat betonia ja askelmat betonipintaisia. Porraskaide on mustaksi maalattua terästä, käsijohde on puinen. Kerrostasanteilla ei ole koristevyöhykkeitä. Porrashuoneen seinät on muurattu tiilestä, rapattu ja maalattu. Seinät ovat alaosaltaan keltaiset, yläosaltaan valkoiset. Värivyöhykkeiden rajapinnassa on kapea tummankeltainen nauha. Seinät on maalattu äskettäin, noin vuonna 2017 (Sortamo 27.9.2019). Pihan puolella on tuuletusparvekkeet, joiden ovet on uusittu. Ovien päällä on ikkuna. Porrashuoneen valaisimet ovat uusia.

HUOLTOPORRAS

Pihasiiven eteläpäädyn välitasanteellinen U-porras on vanha keittiöporras. Nykyisin se toimii huoltoportaana ja hätäpoistumistienä. Alun perin porras on alkanut kellarikerroksesta. 1980-luvulla portaan alin kerros on purettu, kun paikalle rakennettiin sauna. Nykyisin porras johtaa ensimmäisestä kerroksesta ullakolle. Huoltoportaan askelmat ovat betonipintaisia. Kaide on alkuperäinen teräsputkikaide. Porrashuoneen tiiliseinät on rapattu ja maalattu. Seinissä on vyöhykemaalaukset. Porrashuoneeseen liittyy länsisivulla tuuletusparvekkeet, joiden ovet on uusittu. Ylimmän tason katossa on kappaholvit, jotka on rapattu ja maalattu valkoiseksi.

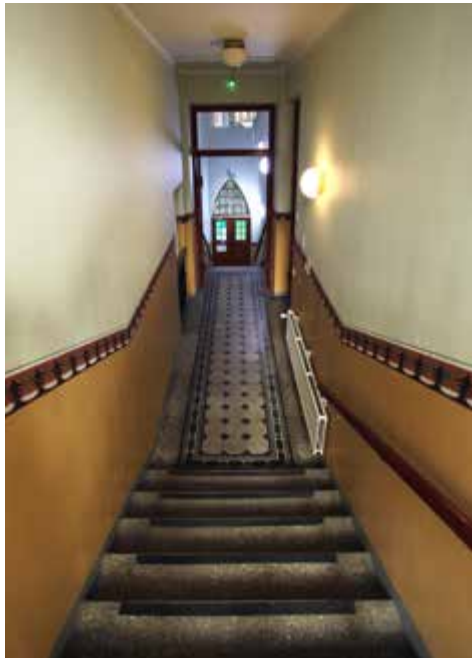

Koristeportaan alin osa on suora porras, joka vie entisen pääoven kautta porttikäytävään ja kadulle.

Sivuporras on koristeporrasta vaatimattomampi. Kolmannen ja neljännen kerroksen välitasanteelta pääsee parvekkeelle.

Pihasiiven eteläpäädyn betoninen porras on huoltoporras ja hätäpoistumistie. Porrashuoneen ylimmän kerroksen katossa on alkuperäiset kappaholvit.

Talossa ei alun perin ollut hissiä. Hissi lisättiin vuonna 1986 pääportaan itäpuolelle.

Uunit

Suuri osa Kirkkokatu 14:n alkuperäisistä kaakeliuuneista on säilynyt. Uunit ovat keskenään erityyppisiä, joko nurkkaan tai keskelle seinää sijoitettuja, kulmikkaita tai pyöreitä, erivärisiä ja eri tavoin koristeltuja jugenduuneja. Talossa on ollut alun perin huonekohtainen puulämmitys ja painovoimainen ilmanvaihto. Uunien hormit ovat toimineet myös poistoilmahormeina. Ainakin osa uuneista oli vielä 1980-luvun peruskorjaukseen asti käyttökuntoisia, mutta remontin aikana uunien luukut on muurattu umpeen.

Tällä sivulla on kuvat syyskuun 2019 kohdekäynnillä havaituista kaakeliuuneista. Lista ei ole kattava.

Käpykoristeita toisen kerroksen neuvotteluhuoneen (214) uunissa.

1 kerros, toimisto (214).

1 kerros, itäisen osan käytävä.

2. kerros, toimisto (201).

2. kerros, toimisto (206).

2. kerros, neuvotteluhuone (214).

3. kerros, neuvotteluhuone (306).

4. kerros, toimisto (401).

4. kerros, toimisto (402).

4. kerros, toimisto (403).

4. kerros, toimisto (404).

4. kerros, toimisto (405).

4. kerros, toimisto (406).

4. kerros, toimisto (407).

4. kerros, toimisto (413).

4. kerros, neuvotteluhuone (414).

1. kerros

Kirkkokatu 14:n ensimmäisessä kerroksessa on valtioneuvoston kokoushuoneita, valtioneuvoston puhelinvaihde ja tietoteknisiä tiloja. Porttikäytävä jakaa ensimmäisen kerroksen kahteen osaan, joiden välillä ei ole sisäyhteyttä.

Alun perin ensimmäisessä kerroksessa on ollut asuintilojen lisäksi kaksi liiketilaa, joiden paikalla on nykyisin suuri kokoustila (105). Vanha liiketilojen sisäänkäynti on muurattu umpeen ja sisäporras on purettu. Liiketilojen välinen seinä on purettu ja käytävän puolelta on muurattu umpeen vanhoja oviaukkoja.

1980-luvun peruskorjauksen yhteydessä on purettu itäseinää vasten oleva sisäporras, josta pääsi suoraan kadulta itäpäädyn ensimmäisen kerroksen asuntoon.

Itäosan tilat on sisustettu Suomi 100 -teeman toimistotiloiksi. Näissä tiloissa on muiden tilojen lattioista poiketen kokolattiamatto.

Ensimmäisen kerroksen idänpuoleiset huoneet on sisustettu muiden tilojen tyylistä poikkeavalla tavalla Suomi 100 -toimiston käyttöön. Monivärisiä kokolattiamattoja ei esiinny muissa tiloissa.

Ensimmäisen kerroksen Kirkkokadun puoleisen suuren kokoustilan (105) paikalla on sijainnut alun perin kaksi liiketilaa, joilla on ollut yhteinen sisäänkäynti ja sisäporras katutasosta. Ovi on muurattu sisäpuolelta umpeen ja sisäporras on purettu. Suuri tila on muodostettu purkamalla väliseiniä. Seinien yläosassa on friisi. Ilmanvaihtokanavat on piilotettu kapeaan alaslaskettuun kattovöyhykkeeseen käytäväseinän puolella. Lattiapintana on uusi muovimatto.

2. kerros

Toisessa kerroksessa on sosiaali- ja terveysministeriön alaisen Valmiusyksikön (VAL) ja Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen (STEA) tiloja. Alun perin kerroksessa on ollut vain asuinhuoneistoja. Toimistotilojen keskikäytävä on muodostettu purkamalla kevyitä väliseiniä.

Toisen kerroksen Kirkkokadun siiven toimistotilat 202 ja 203 ovat olleet ainakin 1920-luvulta 1960-luvulle yhtä suurta kokoustilaa ja tästä tilasta on säilynyt kaksi 1920-luvun valokuvaa. 1980-luvulla tila on jaettu pienemmiksi toimistohuoneiksi väliseinillä.

Kirkkokatu 14:n ja Snellmaninkatu 7:n talojen toisen kerroksen välille on tehty sisäyhteys.

Neuvotteluhuone (214) rakennuksen viistetyssä sisäkulmassa, jossa on sauvaparkettilattia ja vanha kaakeliuuni.

Näkymä Kirkkokatu 14:n käytävältä kohti Snellmaninkatu 7:n sisätiloja. Sisäyhteys on puhkaistu viimeistään vuonna 1961.

3. kerros

Kolmas kerros on sosiaali- ja terveysministeriön alaisen lääkkeiden hintalautakunnan (Hila) käytössä. Alun perin kerroksessa on ollut mahdollisesti kuusi asuinhuoneistoa.

Kolmannessa kerroksessa on säilynyt paljon erilaisia, alkuperäisiä kaakeliuuneja. Toimistohuoneessa 306 on poikkeuksellisesti pönttöuuni.

Osassa tiloja on lakattu lautaparketti, osassa sauvaparketti tai muovimatto. Käytävillä on alaslasketut katot, toimistohuoneissa on säilynyt alkuperäinen huonekorkeus.

Wc-tilat sijaitsevat itäseinää vasten ja ne on rakennettu 1980-luvulla. Paikalla on jo alun perin sijainnut asuntojen kylpyhuoneita ja käymälöitä, mutta niiden seinärakenteet on purettu.

Pihan puolen sisäkulmassa oleva neuvotteluhuone (314) toimii myös taukotilana.

Itäsivun toimistohuoneessa (301) on Kirkkokadulle aukeava erkkeri. Huoneessa on parkettilattia.

Länsipäädyn erkkerillinen toimistohuone (307). Lattiapintana on muovimatto. Seinien yläosissa on tapettifriisi.

4. kerros

Neljäs kerros on sosiaali- ja terveysministeriön alaisen Tasa-arvoyksikön (TASY) käytössä.

Myös neljännessä kerroksessa on säilynyt useita alkuperäisiä kaakeliuuneja ja kylmäkomeroita.

Osassa Kirkkokadun puoleisia toimisthuoneita on puulattiat. Käytävillä on muovimatot. Kerroksessa on joitakin ikkunallisia sisäovia.

Neljännen kerroksen käytävän länsipäädyn ikkunasta aukeaa näkymä yli Snellmaninkatu 7:n talon kohti Helsingin tuomiokirkkoa. Vasemmalla näkyy Arppeanumin pohjoispääty.

Työtilat sijoittuvat vanhoja väliseiniä purkamalla muodostetun mutkittelevan käytävän molemmin puolin.

Rakennuksen pihanpuoleisen sisänurkan taukotilassa (414) on säilynyt vanha ulkoseinää vasten oleva kylmäkomero, jossa pieni ikkuna.

Kadunpuoleinen toimistotila (405) on jaettu kahteen työpisteeseen. Huoneessa on sauvaparketti.

Toimistotiloissa on käytetty jugendhenkisiä tapettifriisejä. Kuva on toimistohuoneesta 401.

Ullakko

Ullakolle pääsee sekä Kirkkokadun siiven sivuportaan että pihasiiven huoltoportaan kautta. Alun perin ullakolla ei ole ollut erillisiä huonetiloja. Ullakon keskelle on 1980-luvulla rakennettu ilmanvaihtokonehuone ja hissin konehuone sekä palo-osastoiva väliseinä.

Alkuperäiset, kirveellä piiluten veistetyt konttikattotuolit (1905–1906) ovat säilyneet. Niissä on on konttien lisäksi myös kaksi pystypilaria. Konttipuut ovat vinoja. Kattotuolien kitapuun päällä on kulkusilta, jonne pääsee puutikkaita pitkin. Kattorakenteissa on yksittäisiä uusia osia. Vesikaton ruodelaudoitus on vanha.

Ullakolla on alkuperäinen lapetiilistä ladottu palopermantolattia, jolle on myöhemmin asennettu puisia kulkusiltoja.

Ullakolla on erityyppisiä, vanhoja ikkunoita. Osa niistä on seinäpinnassa olevia suorakulmaisia, yksilasisia puuikkunoita, osa katonlappeissa sijaitsevia kolmionmuotoisia, yksinkertaisia puuikkunoita.

Vanhoja kattorakenteita on paikoitellen korjattu ja vahvistettu. Tiilisen palopermannon päälle on tehty puiset kulkusillat. Eristetyt ilmanvaihtokanavat risteilevät ullakolla.

Kirkkokatu 14:n lännenpuoleinen kupoliin päättyvä torniosa kuvattuna alhaalta päin. Torni on vain koriste-elementti, sillä siihen ei liity erillistä sisätilaa.

Ullakon keskelle on rakennettu koneelliseeen ilmanvaihtoon siirtymisen myötä iv-konehuone.

Käytöstä poistettujen uunien savupiiput ja hormit läpäisevät ullakon.

Kellari

Kellarikerroksessa on sijainnut alun perin liiketiloja, asunto, taloyhtiön pesutilat sekä varastotiloja. Nykyisin kellarissa on varasto- ja teknisten tilojen lisäksi saunatilat ja ministeriöiden yhteinen työtila Valtimo, jolla on katutasosta oma sisäänkäynti. Katutasosta Valtimoon laskeva sisäporras on rakennettu 1980-luvulla, kun paikalta purettiin ensimmäisen kerroksen asuntoon nouseva sisäporras. Valtimo on aloittanut väliaikaisen toimintansa kivijalan näyttely- ja liiketilassa vuonna 2015, kun tilat oli muokattu sen käyttöön.

Saunaosasto on rakennettu 1980-luvun peruskorjauksen yhteydessä. Se sijaitsee pihasiivessä, jossa on jo alun perinkin ollut pesutila, mutta löylyhuoneen paikalta on purettu pihasiiven portaan alin syöksy. Löylyhuoneessa on puupaneloidut seinät ja katto. Pesutilan seinissä ja lattioissa on 1980-luvun keraamiset laatat ja puupaneloitu katto. Saunaosastosta on yhteys sisäpihalle. Sisäänkäyntiin liittyvä vanha sisäporras on purettu ja se on korvattu betonisella ulkoportaalla.

Vain osassa kellarikerroksen tiloja on säilynyt vanhat kappaholvit. Kaikki kerroksen vanhat tulisijat on purettu.

Kellarikerros on ollut alun perin porttikäytävän kohdalta jaettu kahteen osaan. Itä- ja länsiosien välille on 1980-luvun peruskorjauksen yhteydessä rakennettu porttikäytävän alapuolinen käytävä, jossa on portaat.

Ministeriöiden yhteisellä toimitilalla eli Valtimolla on oma sisäänkäynti Kirkkokadulta.

Valtioneuvoston yhteinen työskentely- ja kohtaamispaikka Valtimo tarjoaa mahdollisuuden valtioneuvoston yhteisen kulttuurin luomiseen. Paikalla sijaitsi vielä 2010-luvun alussa Tiedekirja.

Saunaosasto (016) sijaitsee pihasiivessä. Saunan paikalla on ollut vielä 1980-luvulle asti pihasiiven eteläpäädyn keittiöportaan alin syöksy.

Porttikäytävän alapuolelle on 1980-luvulla rakennettu sisäyhteys.

Saunatiloihin liittyvä kokoustila (014) rakennuksen sisäkulmassa.

Ministeriön henkilökunnan käytössä olevan keittiötilan (012) ikkunat avautuvat sisäpihalle.

–Nykytila–

Kirkkokatu 12

–Nykytila–

Kerros	Nykyinen käyttö
Kellarikerros K3	Autohalli, teknisiä ja varastotiloja, pukuhuoneet ja kuntosali
Kellarikerros K2	Autohalli, teknisiä ja varastotiloja, Kansallisarkiston Hallituskadun toimipisteen arkistotiloja sekä Ritarikadun puolella Hallituskatu 3:n Pihlflycktin talon kellaravintolan henkilökunnan tiloja
K1/1. kerros	Ulkoministeriön tiloja, neuvotteluhuoneita, varasto- ja arkistotiloja
2. kerros	Ulkoministeriön toimistotiloja sekä ministeriöiden yhteiskäytössä olevia kokous- ja neuvotteluhuoneita
3. kerros	Ulkoministeriön toimistotiloja
4. kerros	Sisäministeriön pelastusosaston ja poliisiosaston toimistotiloja
5. kerros	Sisäministeriön henkilöstöhallinto-osaston ja maahanmuutto-osaston toimistotiloja
6. kerros	Kirkkokadun siipi: sisäministeriön kansainvälisen osaston, sisäministeriön esikunnan, sisäministerin, kansliapäällikön ja viestinnän toimistotiloja. Ritarikadun siipi: iv-konehuone
7. kerros	Kirkkokadun siipi: teknisiä tiloja

Julkisivut Kirkkokadulle.

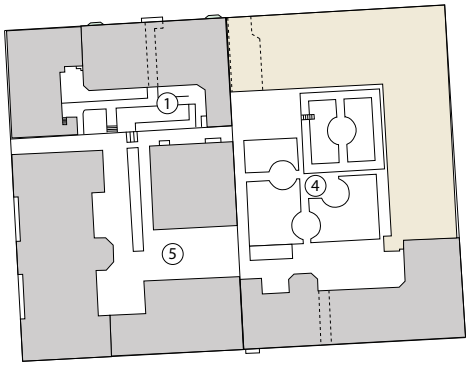

Kirkkokatu 12 edustaa yhdessä pihapaviljongin kanssa korttelin nuorinta rakennuskantaa ja sitä ei ole suojeltu. Kirkkokatu 12:n nykyinen ilme vastaa vuosien 2014–2017 aikana tehtyä peruskorjausta, jonka aikana erillisistä työhuoneista koostuneet konttoritilat muutettiin monitilaympäristöiksi ja sisustus uusittiin. Kohde on inventoitu 26.9.2019.

Kirkkokatu 12:n ulkoarkkitehtuuri on säilynyt suurilta osin alkuperäisenä. Ulkohahmo on muuttunut yläosistaan viimeisen peruskorjauksen yhteydessä, kun Ritarikadun puoleisen siiven katolle lisättiin ilmanvaihtokonehuone ja Kirkkokadun puoleisen siiven seitsemännen kerroksen tekniset tilat uusittiin ja kerrosta laajennettiin etelään päin. Myös Kirkkokadun puoleista pääsisäänkäyntiä uudistettiin.

Viimeisestä peruskorjauksesta lähtien Kirkkokatu 12:n rakennusta käyttävät sisäministeriön lisäksi myös ulkoministeriö ja valtioneuvoston kanslia. Ulkoministeriön tilat vapautuvat tulevaisuudessa muuhun käyttöön, kun ministeriön omat tilat Katajanokan Merikasarmissa valmistuvat. (Senaatti-kiinteistöt 2017, senaatti.fi.)

Kirkkokatu 12:n maanalaiset kerrokset K3 ja K2 ovat maanpäällistä osaa suurempia ja yhteydessä pihapaviljongin vastaaviin kellaritiloihin, kuten myös osittain pihakannen alainen 1. kerros/K1. Kerrokset K3 ja K2 on käsitelty omana kokonaisuutenaan pihapaviljongin esittelyn jälkeen (s. 198–199).

Ulkoministeriöllä on tiloja Kirkkokatu 12:n kolmessa ensimmäisessä kerroksessa. Toisessa kerroksessa sijaitsee myös yhteiskäytössä olevia kokous- ja neuvottelutiloja. Sisäministeriö käyttää talon kolmea ylintä toimistokerrosta eli kerroksia 3.–6. Viidennen kerroksen ulkokulman kahvila on kaikkien käytössä. Lisäksi rakennuksessa työskentelee parikymmentä henkeä valtioneuvoston kansliasta.

Erityisesti toimistokerrosten tilajako on muuttunut alkuperäiseen verrattuna. Rakennuksen pilari-laatta-runko on mahdollistanut modernisoidun työympäristön toteuttamisen. Kevyitä väliseiniä on purettu, kun on luovuttu henkilökohtaisten työpisteiden käytöstä ja siirrytty nimeämättömiin monitilatoimistoihin. Talossa on myös hiljaisen työskentely tai ryhmässä tehtävien töiden tiloja. Alakatot ja valaisimet on uusittu. Toimistotiloihin on asennettu uudet kokolattiamatot. Kerrosaulojen vahtimestareiden kopit on purettu ja vanhojen seinien pinnat sekä sisäovet on uusittu. Kalusteet omistaa Senaatti-kiinteistöt.

Kirkkokatu 12 sisäpihalta pohjoiseen päin syyskuussa 2019. Kirkkokadun puoleisen siiven ylintä teknistä kerrosta on muutettu ja laajennettu vuosien 2014–2017 peruskorjauksen yhteydessä.

K1 / 1. kerros

Ensimmäinen kerros (K1) on maantasokerros, joka kiertää suljettua valopihaa. Se on Kirkkokatu 12:n sisääntulokerros. Pääsisäänkäynti sijaitsee Kirkkokadun puolella. Sisäänkäyntiä ja aulatiloja on uusittu ja järjestelty uudelleen viimeisen peruskorjauksen yhteydessä. Pohjoissivun porttikäytävän kautta on ajoramppiyhteys alempien kerrosten autotalleihin.

Suuri osa ensimmäisen kerroksen alkuperäisistä väliseinistä on purettu 2014–2017, kun henkilökohtaisista huoneista on luovuttu ja tehty avoimia monitilatoimistoja. Kerroksessa sijaitsee ulkoministeriön tiloja, neuvotteluhuoneita, varasto- ja arkistotiloja. Pihlflycktin talossa (Hallituskatu 3) sijaitsevan KGB-ravintolan keittiö ja henkilökunnan sisäänkäynti sijaitsevat Kirkkokatu 12:n kiinteistön puolella.

Osa lattiapinnoista on alkuperäisiä kivilaattoja, toimistotiloissa on uudet kokolattiamatot. Alaslasketut katot on uusittu.

Pääaula (103) nykyasussaan. Vuosien 2014–2017 aikana tehdyn peruskorjauksen yhteydessä tilasta on poistettu vahtimestarin koppi, jonka rajat näkyvät lattialaatoituksesta. Alakatto on muutettu ja oikeanpuoleinen seinä on tehty puurimoista. Aula avautuu suurten lasiseinen ja oven kautta sisäpihalle.

Sisääntuloaula (103) alkuperäisasussaan 1980-luvulla. Kuva: OLA.

Aulan (103) odotustila.

Osa kerroksen tiloista jää pihakannen alle. Kuvassa toimistohuone (0142).

2. kerros

Toisessa kerroksessa on sekä ulkoministeriön toimistotiloja että ministeriöiden yhteiskäytössä olevia kokous- ja neuvotteluhuoneita.

Suuri osa toisen kerroksen vanhoista väliseinistä on purettu. Kaksoiskäytävää ei ole säilytetty. Tilojen arvokkuutta on lisätty vuosien 2014–2017 peruskorjauksen yhteydessä muun muassa kokoustilojen käytäväseinien stucco lustro -pintakäsittelyllä eli kiiltorappauksella ja pyöristetyillä nurkilla.

Loungen (273) takaseinää koristaa Maija Lavosen tehstiilityö ”Luonto lähteenä”. Toisen kerroksen aulasta on yhteys sisäpihalle.

45 hengen neuvotteluhuone (242).

Koilliskulman neuvotteluhuoneisiin vievän käytävän (243) seinissä on stucco lustro -pintakäsittely eli kiiltorappaus.

Toimistokerrokset 3–6

Kerrokset 3–6 ovat rakennukselle tyypillisiä toimistokerroksia.

Kolmas kerros on ulkoministeriön käytössä. Neljäs, viides ja Kirkkokadun puoleisen siiven kuudes kerros ovat sisäministeriön käytössä. Viidennen kerroksen ulkokulmassa on lisäksi yhteiskäytössä oleva henkilökunnan kahvila, johon liittyy parveke. Parveke on lasitettu viimeisen peruskorjauksen yhteydessä. Ritarikadun siiven viides kerros on alempia kerroksia kapeampi.

Henkilökohtaisten toimistohuoneiden väliseinät on purettu ja paikalle on tehty avoimia työtiloja, joita on rajattu kalustein ja siirrettävin väliseinin. Aputilat sijaitsevat Kirkkokadun siiven keskivyöhykkeessä. Työskentelytiloissa on uudet kokolattiamatot ja kattojen alaslaskut on uusittu.

Avointa toimistotilaa (472) neljännessä kerroksessa..

Kolmannen kerroksen kerroskahvila (368).

Kalusteita kolmannen kerroksen toimistossa (373).

Neljännen kerroksen kulmatoimisto (446).

Avointa toimistotilaa (465) neljännessä kerroksessa.

Kohtauspaikka toimistotilan (472) keskellä.

Ritarikadun puoleisen siiven viides kerros on sisäänvedetty sekä kadun että pihan puolelta.

Viidennen kerroksen kadunpuoleisessa ulkokulmassa on lasitettu terassi.

Kirkkokadun puoleisen siiven kuudennen kerroksen neuvotteluhuone (646).

Tekniset kerrokset

Ritarikadun puoleisessa siivessä ei ole alun perin ollut kuudetta kerrosta. Vuosien 2014–2017 peruskorjauksen yhteydessä siiven päälle on rakennettu kapea iv-konehuonekerros. Kirkkokadun siiven seitsemäs kerros on tekninen kerros, joka on uusittu ja laajennettu 2014–2017.

Porrashuoneet

Kirkkokatu 12:n talossa on porrashuoneet C, D, E ja F. Lisäksi sisääntuloaulasta nousee toisen kerroksen aulaan leveä kierreporras.

C-porras sijaitsee Ritarikadun puoleisen siiven eteläpäädyssä ja se on Kirkkokatu 12:n ja Pihlflycktin talon yhteinen hätäpoistumistieporras. Porras on hissillinen kierreporras, joka kulkee K3-kerroksesta viidenteen kerrokseen.

D- ja E-portaat sijaitsevat Kirkkokadun puoleisen siiven keskivyöhykkeessä ja molempiin porrashuoneisiin liittyy hissit. Porras E ulottuu K3-kerroksesta seitsemännen kerroksen tasolle, porras D kulkee K2-kerroksesta vain kuudenteen kerrokseen ja seitsemänteen kerrokseen jatkaa vain kapea teräsrakenteinen kierreporras. Porrashuoneiden lattiat ovat mosaiikkibetonilaattaa ja porrasaskelmat mosaiikkibetonilankkua. Seinät on tasoitettu ja maalattu. Kaiteet ovat alkuperäisiä teräskaiteita.

F-porras on K3:n ja toisen kerroksen välinen kierreporras, joka sijaitsee lähellä pihapaviljonkia.

Porrashuone E sijaitsee Kirkkokadun puoleisen siiven länsiosassa, rakennuksen keskellä. Kuva on otettu kellarin K3 tasolta.

F-porras.

Ritarikadun siipeen on lisätty 2014–2017 kuudes kerros, jossa on iv-konehuone.

Kirkkokadun siiven seitsemännen kerroksen iv-konehuone (742) on uudistettu 2014–2017.

Pihapaviljonki

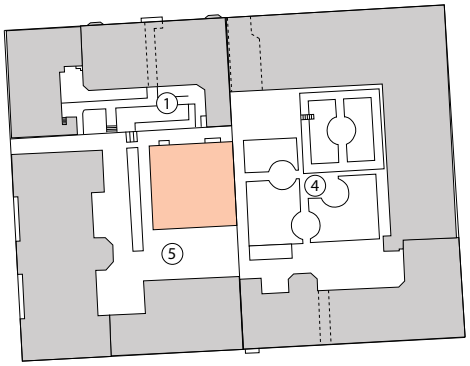

–Nykytila–

Kerros	Nykyinen käyttö
K3 kerros	Autohalli, varasto- ja teknisiä tiloja
K2 kerros	Autohalli, varasto-, siivous- ja teknisiä tiloja
K1/1. kerros	Yleisö-wc:t, henkilökunnan pukuhuonetiloja, siivoojien tiloja, varasto- ja teknisiä tiloja
2. kerros	Ravintolan ruokasali ja keittiötilat
3. kerros	Kokoushuoneita

Pihapaviljonkiin tehtiin kohdekäynti 26.9.2019. Rakennusta ei ole suojeltu.

Pihapaviljongissa on tehty vain vähäisiä muutoksia sen valmistumisen jälkeen. Se on julkisivuiltaan muutoin alkuperäisessä asussa, mutta pohjoissivulle on lisätty vuonna 2009 kupariseinäinen laatikkovarasto. Vesikatto on uusittu vuonna 2010, mutta alumiiniset räystäspellit ovat alkuperäisiä.

Myös sisätilat ovat hyvin säilyneet ja muutokset ovat liittyneet lähinnä sisustukseen. Rakennuksen ja tilojen käyttö on säilynyt alkuperäisenä. Maanalaisissa kellarikerroksissa K3 ja K2 on autotalleja, kellarissa K1 henkilökunnan tiloja ja yleisö-wct. Maanalaisista kerroksista on yhteys Kirkkokatu 12:n rakennukseen. Ensimmäistä maanpäällistä kerrosta kutsutaan toiseksi kerrokseksi siten, että tasot vastaavat Kirkkokatu 12:n kerrosnumerointia.

Maantasokerroksessa on kaikille avoin Amica-ravintola Pihapaviljonki sekä keittiötilat. Kulku ylös kolmanteen kerrokseen on suljettu yleisöltä. Siellä on valtioneuvoston käytössä olevia kokous- ja koulutushuoneita.

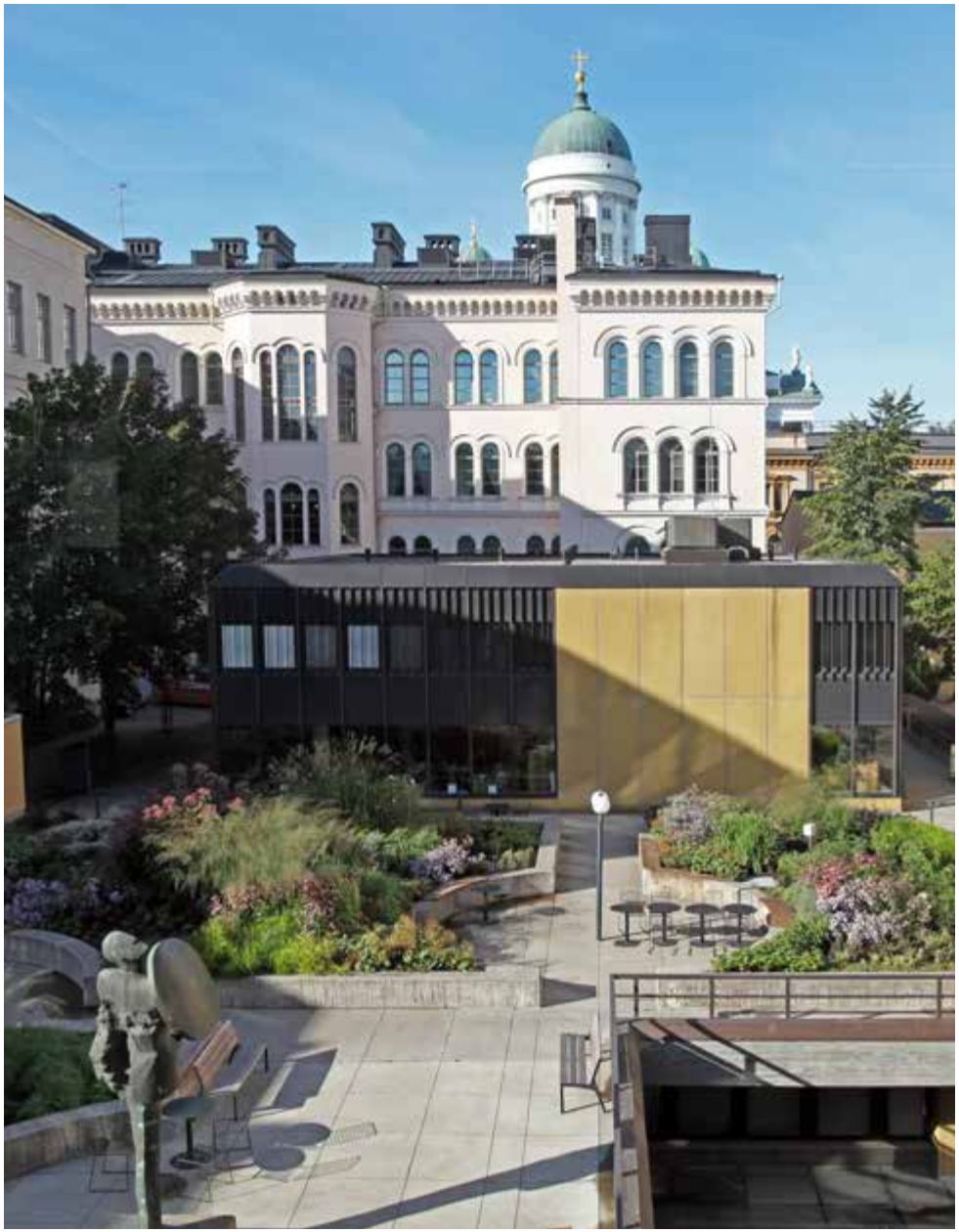

Pihapaviljonki Kirkkokatu 12:n neljännen kerroksen toimiston (472) ikkunasta nähtynä.

2. kerros

Pääsisäänkäynti sijaitsee toisen kerroksen pohjoissivulla. Sisääntuloaulan itäsivulla on yksivartinen suora porras, jonka kulku ylös kolmanteen kerrokseen on 2010-luvulla suljettu portilla.

Ravintola sijaitsee paviljongin eteläosassa. Nykyinen ravintoloitsija on Amica. Ravintolasalista aukeaa näkymät suurten ikkunoiden kautta kolmeen suuntaan sisäpihalle. Sisääntuloaulan ja ravintolasalin alkuperäinen betonimosaiikkilaattalattia sekä mäntyrimoista tehty alakatto ovat säilyneet. Loisteputkivalaisimet on upotettu alakattoon. Ravintolan alkuperäinen jakelulinjasto sijaitsi pohjoisseinää vasten. Se on purettu vuonna 2009 ja korvattu uudella linjastolla, joka sijaitsee tilan keskellä. Myös kalusteet on uusittu.

3. kerros

Pihapaviljongin kolmannessa kerroksessa on valtioneuvoston kokoustiloja. Aulasta on purettu 2010-luvulla naulakot ja rakennettu uusi kokoustilojen seinää vasten. Kokolattiamatto on uusittu. Aulan metallikasettialakatto on alkuperäinen. Aulan sivulla olleet puhelinkopit on muutettu teknisiksi tiloiksi.

Ruokasali (207) vastavamistuneena 1980-luvun alussa. Salissa oli Artekin kalusteet. Ikkunasein. Ikkunaseinillä on Sakari Malilan lasimaalaus ”Karkelot. Kuva: OLA.

Ruokasali (207) vuonna 2019. Kalusteet on uusittu vuonna 2009.

Ruokasalin keskellä oleva tarjoilulinjasto on vuodelta 2009. Alkuperäinen jakelulinjasto sijaitsi pohjoisseinää vasten. Puurima-alakatto on alkuperäinen.

Sisääntulon yhteydessä olevasta aulasta (206) nousee portaat kolmanteen kerrokseen. Kulku yläkertaan on suljettu portilla.

Kolmannessa kerroksessa on kokoustiloja. Aulatilasta (306) on purettu 2010-luvulla pyöreät naulakot ja aulatilan yhteydessä olleet puhelinkopit on muutettu teknisiksi tiloiksi.

Kirkkokatu 12:n ja pihapaviljongin maanalaiset tilat

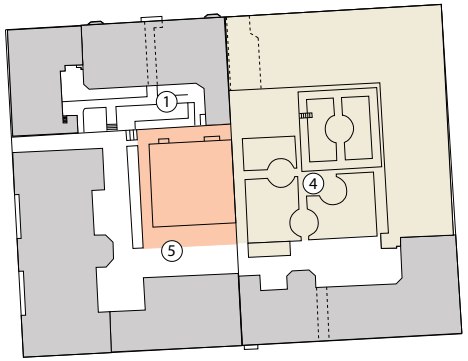

Pihapaviljongin kellarikerrosten alue

Kirkkokatu 12:n kellarikerrosten alue

Sekä pihapaviljongin että Kirkkokatu 12:n kellarikerrosten alueet ovat suurempia kuin rakennusten maanpäälliset osat.

Kirkkokatu 12:n ja pihapaviljongin alimmat kolme kerrosta ovat yhteydessä toisiinsa ja rakennusten välistä rajaa on maan alla vaikea havaita.

Kellarikerroksissa K3 ja K2 on valtioneuvoston henkilökunnan käytössä olevia autohalleja, joihin on kulku Kirkkokatu 12:n pohjoissivulta. Autohalleille antavat ilmettä teräsbetonisten arinalaattojen kuppimaiset holvit. Autopaikoituksen lisäksi alimmissa kerroksissa on myös teknisiä ja varastotiloja, henkilökunnan pukuhuoneita sekä myöhemmin lisätty kuntosali. Kerroksessa K2 on myös Kansallisarkiston Hallituskadun toimipisteen arkistotiloja sekä Ritarikadun puoleisessa osassa Hallituskatu 3:n kellariravintolan henkilökunnan tiloja.

Kellarikerroksissa on tehty vain vähäisiä väliseinämuutoksia.

Teräsbetonipilarit kannattavat autohallien betonista valettuja ”kuppiholveja” eli arinalaattoja, joissa näkyvät valumuottien jäljet. Kuvassa on alimman eli K3 kerroksen halli (060).

K2 kerroksen ajoluiska nousee Kirkkokadulle.

Portaat K1 tasolta pihapaviljongin aulaan (206).

K2 kerroksen autohalli (057).

Kuntosali (0048) Kirkkokatu 12:n K3 kerroksessa.

Hallituskatu 3: Pihlflycktin talo

Julkisivut Hallituskadulle, Hallituskatu 3:n Pihlflycktin talo väritettynä

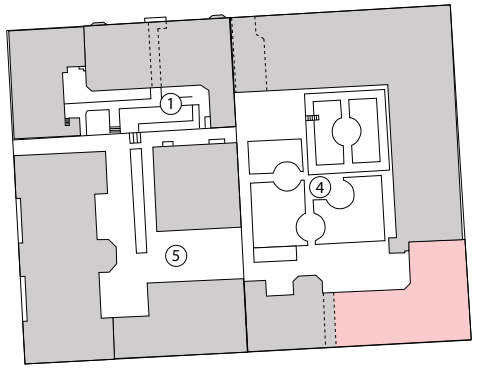

–Nykytila–

Kerros	Nykyinen käyttö
Kellarikerros	Kellariravintola KGB Helsinky
1. kerros	Maa- ja metsätalousministeriön toimitiloja
2. kerros	Maa- ja metsätalousministeriön toimitiloja
3. kerros	Maa- ja metsätalousministeriön toimitiloja
Ullakkokerros	Ilmanvaihtokonehuone

Hallituskatu 3:n Pihlflycktin talo Hallituskadun ja Ritarikadun kulmassa kuuluu Metsäsika-korttelin vanhimpaan säilyneeseen rakennuskantaan yhdessä Snellmaninkatu 7:n kanssa. Pihlflycktin empiretyylinen, kolmikerroksinen kivitalo on valmistunut vuonna 1844 mahdollisesti arkkitehti Jean Wikin laatimien suunnitelmien mukaan asuinkäyttöön. Talo on saanut nimensä rakennuttajansa mukaan. Siinä on jo alusta lähtien ollut asuin- ja kaupunginkirurgin vastaanottotilojen rinnalla myös yliopistolle vuokrattuja tiloja. Vuodesta 1910 aina 1960- ja 1970-lukujen taitteeseen asti rakennus oli kokonaan yliopiston käytössä. Pihlflycktin talo saneerattiin 1970-luvun alussa ja vuodesta 1973 alkaen se on ollut maa- ja metsätalousministeriön käytössä.

Pihlflycktin talo on suojeltu asetuksella ja asemakaavassa. Tämän luvun kohdekäynti tehtiin 24.9.2019.

Pihlflycktin talon ulkoarkkitehtuuri on hyvin säilynyt. Yliopiston käytön aikana Hallituskadun puolen kulmasisäänkäynti oli muurattu umpeen, mutta se palautettiin 1970-luvun alussa. Ikkunat ovat kuusiruutuisia kuten alun perinkin, mutta ne on uusittu. Ensimmäisen kerroksen ikkunoissa olleiden luukkujen saranat ovat säilyneet seinäpinnassa.

Kattomuoto on pääosin säilynyt, sillä Pihlflycktin taloa ei ole korotettu, kuten Willebrandin taloa ja Hallituskatu 5:n rakennusta.

Sisätilat on uusittu 1970-luvun alun saneerauksen yhteydessä, kun rakennus muokattiin virastotaloksi. Tällöin osa puisista välipohjista korvattiin teräsbetonirakenteilla ja tilajakoa muutettiin ja keskikäytävät rakennettiin. Osa vanhoista seinärakenteista on säilynyt. Kaikki vanhat tulisijat on purettu. Osa sisätilojen nykyisistä pinnoista on 1970-luvulta, osa vuosien 2010–2012 aikana tehdystä peruskorjauksesta, jolloin talotekniikka uusittiin ja esteettömyyttä lisättiin. Lisäksi korjattiin kosteusvaurioita korjaamalla 1970-luvun välipohjarakenteita. Korjaustöitä on tehty myös vuosien 2014–2017 aikana.

Koko rakennus on nykyisin maa- ja metsätalousministeriön toimitilaa. Pääsisäänkäynti sijaitsee Willebrandin talon puolella. Taloilla on sisäyhteydet toisen ja kolmannen kerroksen tasoilla.

Vain Ritarikadun suuntaisessa siivessä on kellarikerros. Se on vuodesta 1981 lähtien ollut ravintolakäytössä. Ravintolan sisäänkäynti sijaitsee Hallituskadun julkisivun itäreunassa. Ovelta alas kellariin johtava porras on rakennettu 1970-luvulla.

Viereisellä sivulla: Pihlflycktin talo Hallituskadun ja Ritarikadun kulmassa syyskuussa 2019.

KGB

Porrashuoneet ja hissi

Pihlflycktin talon pääporras sijaitsee rakennuksen pihanpuoleisessa sisäkulmassa. Se on rakennettu vuonna 1844. Porrashuoneesta on yhteys sisäpihalle ensimmäisen kerroksen tasolta. U-porras johtaa ensimmäisestä kerroksesta ullakolle.

Seinät on rapattu ja maalattu. Seinien alaosassa on kivi-imitaatiomaalaus.

Katto on ristiholvattu. Porrashuoneen ovet ovat uusia. Kiviset akelmat ovat alkuperäisiä. Kolmannen kerroksen ja ullakon välillä porrasaskelmat ovat punatiiltä. Ullakon vanha rautapalo-ovi on alkuperäinen.

Pihlflycktin talon Hallituskadun siiven länsisivun porras sekä Ritarikadun siiven pohjoispäädyn ensimmäisen ja toisen kerroksen välinen porras on purettu.

Kellariravintolan porras on rakennettu 1970-luvun alussa.

Pihlflycktin talon ja Kirkkokatu 12:n Ritarikadun suuntaisen siiven välillä on sisäyhteys, joka toimii molempien talojen hätäpoistumistienä. Hätäpoistumisporras sijaitsee Kirkkokatu 12:n puolella.

Ritarikadun siiven toisen ja kolmannen kerroksen välistä liikennettä palvelemaan on lisätty hissi.

L-muotoisen Pihlflycktin talon sisäkulmassa on porrashuone B (138, 241, 330, 420). Kuva on toisen ja kolmannen kerroksen välisestä porrassyöksystä.

Näyttävät holvirakenteet jakavat ensimmäisen kerroksen taukohuoneen (141) katon neljään osaan, joissa jokaisessa on ristiholvi.

Toimistotilat ovat käytävän (119) molemmin puolin.

1. kerros

Esimmäisessä kerroksessa on alun perin ollut asuintiloja sekä mahdollisesti myös kaupunginkirurgin vastaanottotiloja. Nykyisin koko kerros on maa- ja metsätalousministeriön toimistotiloja. Tilajako ei ole säilynyt. Toimistohuoneet on muodostettu uusilla väliseinillä 1970-luvun saneerauksen yhteydessä.

Pihan puoleisessa taukotilassa (141) ja työhuoneessa (140) on ristiholvatut katot. Osassa tiloja on parkettilattia.

2. kerros

Toinen kerros on ollut alun perin kokonaan asuinkäytössä. Tilajako ei ole säilynyt ja toimistotilat on muodostettu 1970-luvulla rakennetun keskikäytävän molemmin puolin. Tilat ovat maa- ja metsätalousministeriön käytössä. Toisesta kerroksesta on sisäyhteys Willebrandin talon puolelle. Yhteys Kirkkokatu 12:n puolelle toimii vain hätäpoistumistienä.

Kulman toimisto- / neuvotteluhuoneesta (226) aukeavat ikkunat kahteen suuntaan.

Toimistohuone (225).

Willebrandin taloon vievän käytävän (249) keskellä on portaat, jotka ylittävät sisäpihalle vievän porttikongin.

Käytävästä (251) on järjestetty hätäpoistumistie Kirkkokatu 12:n puolelle.

Harmaat laakaovet ovat peräisin 1970-luvun saneerauksesta. Ovi toimistohuoneeseen (225).

3. kerros

Kolmas kerros on ollut alun perin asuinkäytössä. Tilajako on säilynyt alempia kerroksia paremmin. Eteläsivua vasten oleva kokoushuone (317) on säilyttänyt alkuperäisen hahmonsa, mutta viidestä ovesta kaksi on muurattu umpeen. Osa sisäovista on vanhanmallisia mutta uusia puisia peiliovia. Osa sisustuksesta on uusittu 2010-luvun peruskorjaustöiden yhteydessä.

Hallituskadun siiven kolmannen kerroksen suuri kokoushuone (317).

Kolmannessa kerroksessa on vanhanmallisia peiliovia.

Neuvotteluhuone (316) on sisustettu Olli Mannermaan Martelalle vuonna 1955 suunnittelemilla Kilta-tuoleilla.

Ullakko

1840-luvun vanhat hirrestä veistetyt kattotuolit ovat säilyneet ullakolla. Vanhoihin rakenteisiin on lisätty paikoin naulalevyliitoksia ja uusia tukia. Vanhat rakenteet ovat piiluttuja, myöhemmät lisäykset tunnistaa sahapinnoista.

Alkuperäiset seinät ovat punatiiltä. 1970-luvulla ullakolle on muurattu harkoista iv-konehuone (418). Laitteistoa ja teknisiä tiloja on uusittu 2010-luvulla, jolloin on myös lisätty teräksisiä kulkusiltoja ja -kaiteita. Ullakon betonilattia ei ole alkuperäinen.

Kattorakenteita on korjattu ja vahvistettu.

Kellari

Pihlflycktin talon Ritarikadun siiven kellarin vanhat rakenteet ovat 1840-luvulta. Tiloissa on tynnyri- ja ristiholvattuja kattoja ja paksut tiilimuuratut seinät. Osa väliseinistä on myöhempiä lisäyksiä. Osa huonokuntoisista holveista on rapattu 1970-luvulla piiloon, jolloin myös lattiapintaa on laskettu.

Tällä hetkellä tilat on vuokrattu KGB Helsinky -nimisen ravintolan käyttöön. Hallituskadulta alas kellariin johtava porras on 1970-luvulta. Osa ravintolan henkilökunnan tiloista sijaitsee Kirkkokatu 12:n kellarikerroksissa.

Baarin karaokelava.

Ullakon iv-konehuone (418).

Veistotyön jälkiä 1840-luvun kattorakenteissa.

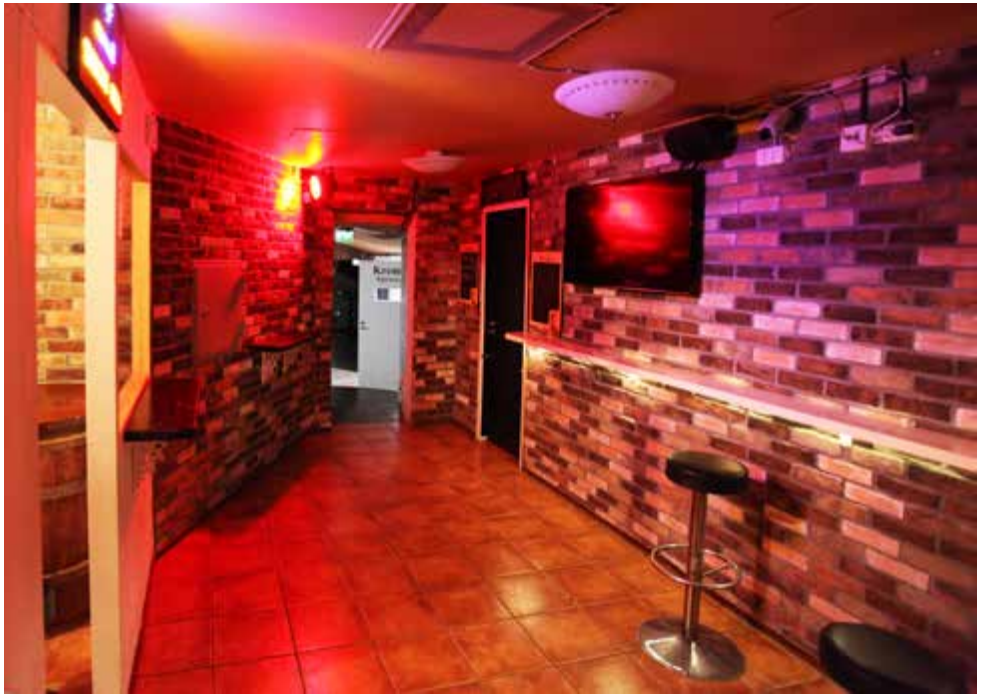

Kellarissa toimii nykyään KGB Helsinky -niminen baari.

–Nykytila–

Hallituskatu 3: Willebrandin talo

Julkisivut Hallituskadulle, Hallituskatu 3:n Willebrandin talo väritettynä

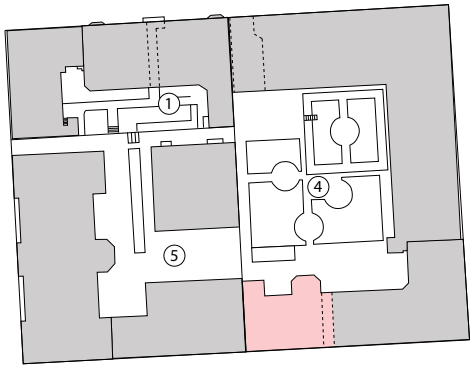

–Nykytila–

Kerros	Nykyinen käyttö
1. kerros	Maa- ja metsätalousministeriön toimitiloja, teknisiä tiloja
2. kerros	Maa- ja metsätalousministeriön toimitiloja
3. kerros	Maa- ja metsätalousministeriön toimitiloja
4. kerros	Maa- ja metsätalousministeriön toimitiloja
Ullakkokerros	Ilmanvaihtokonehuone

Hallituskatu 3:n Willebrandin talo on rakennettu monessa eri vaiheessa ja sillä on kirjava historia, joka näkyy myös rakennuksen ulkoasussa. Rakennus on suojeltu asetuksella ja asemakaavassa. Tässä esitetty kohdekäynti tehtiin 24.9.2019.

Kaupunginkirurgi Fredrik Pihlflyckt rakennutti Metsäsika-korttelin kaakkoiskulman tontilleen vuosien 1843 ja 1844 aikana varsinaisen asuinrakennuksen eli Pihlflycktin talon lisäksi myös kaksikerroksisen kivisen talousrakennuksen, jonka ensimmäisessä kerroksessa oli vaunuliitereitä ja toisessa kerroksessa asuintaloja.

Vuonna 1887 Knut Felix von Willebrand muutti talousrakennuksen asuinrakennukseksi arkkitehti Sebastian Gripenbergin suunnitelmien mukaan. Rakennus korotettiin kolmikerroksiseksi, laajennettiin pihalle päin sekä kiinni Pihlflycktin taloon, tehtiin uusi koristeellinen porras ja uudistettiin julkisivut.

Vuonna 1936, kun rakennus oli yliopiston käytössä, taloon rakennettiin vielä neljäs kerros. 1970-luvun alussa Willebrandin talo muutettiin virastotaloksi ja sisätilat uudistettiin. Pääporras entisöitiin. Taloa on peruskorjattu 2010-luvulla kahteen otteeseen ja osa pinnoista ja rakennusosista on tältä ajalta. Julkisivut on kunnostettu 2010-luvulla.

Willebrandin talon Hallituskadun puoleinen julkisivu on yleisilmeeltään uusrenessanssia kerrosten eri-ikäisyydestä huolimatta. Ensimmäisen ja toisen kerroksen julkisivut on muutettu vuonna 1887. Ensimmänen kerros on harkotettu ja sen suurten ikkunoiden paikalla on ollut alun perin vaunuvajojen ovet. Kadulta pääsee sisäpihalle vuonna 1887 rakennetun porttikäytävän läpi, jonka katossa on koristemaalauksia. Toinen kerros on matala. Kolmas kerros on muita korkeampi pääkerros. Sitä on korostettu päätilan konsoleiden tukemalla parvekkeella ja ikkunoiden yläpuolisilla kaariaiheilla. Neljäs kerros on muita vaatimattomampi. Kerrosten välissä on kerroslistat. Toisen ja kolmannen kerroksen välinen lista on muita koristeellisempi.

Willebrandin talon länsireunassa sijaitseva pääsisäänkäynti palvelee myös Pihlflycktin taloa. Sisäänkäynnin yhteydessä on koristeellinen, vuonna 1887 rakennettu pääporras. Ensimmäinen kerros on lähinnä kokous- ja neuvottelutiloja. Toisessa, kolmannessa ja neljännessä kerroksessa on toimistohuoneita. Koko rakennus on maa- ja metsätalousiministeriön käytössä. Toisessa kerroksessa on sisäyhteys Hallituskatu 5:n puolelle. Toisen ja kolmannen kerroksen tasoilla on sisäyhteys Pihlflycktin talon puolelle. Neljännestä kerroksesta pääsee Pihllfycktin talon ullakolle. Willebrandin talon ullakolle on lisätty ilmanvaihtokonehuone. Kellarikerrosta ei ole.

Willebrandin talo Hallituskadulta kuvattuna syyskuussa 2019.

Portaat

Willebrandin talossa on vain yksi porras (A), joka on rakennettu vuonna 1887. Tällöin talousrakennuksen itäsivulla ollut porras purettiin. Porras on Sebastian Gripenbergin käsialaa ja tyyliltään uusrenessanssia. Porrashuonetta on entisöity sekä 1970-luvulla että 2010-luvulla.

Portaan alin osa, pääsisäänkäynniltä Hallituskadun tasosta toiseen kerrokseen, on suora I-porras. Toisen kerroksen välitasanteelta on yhteys vastaanottotiloihin. Toisen ja neljännen kerroksen välillä porras on U-porras.

Ensimmäisen ja kolmannen kerroksen välinen osuus portaasta on vuodelta 1887 ja porrasaskelmat ovat kiveä ja tasanteilla on mustia koristeupotuksia. Ensimmäisen ja toisen kerroksen välinen porrashalli on rikkaasti jäsennetty pilasterein ja pylväin sekä polykromisesti maalatuin seinä- ja kattovyöhykkein. Toisen ja kolmannen kerroksen välillä on koristeellinen valurautakaide (1887).

Kolmannen ja neljännen kerroksen välinen porras on alempia kerroksia vaatimattomampi betoniporras, joka on rakennettu vuonna 1936 talon korotuksen yhteydessä.

Ullakolle johtaa erillinen, jyrkkä teräsporras, joka on rakennettu vuonna 1936 korotuksen yhteydessä.

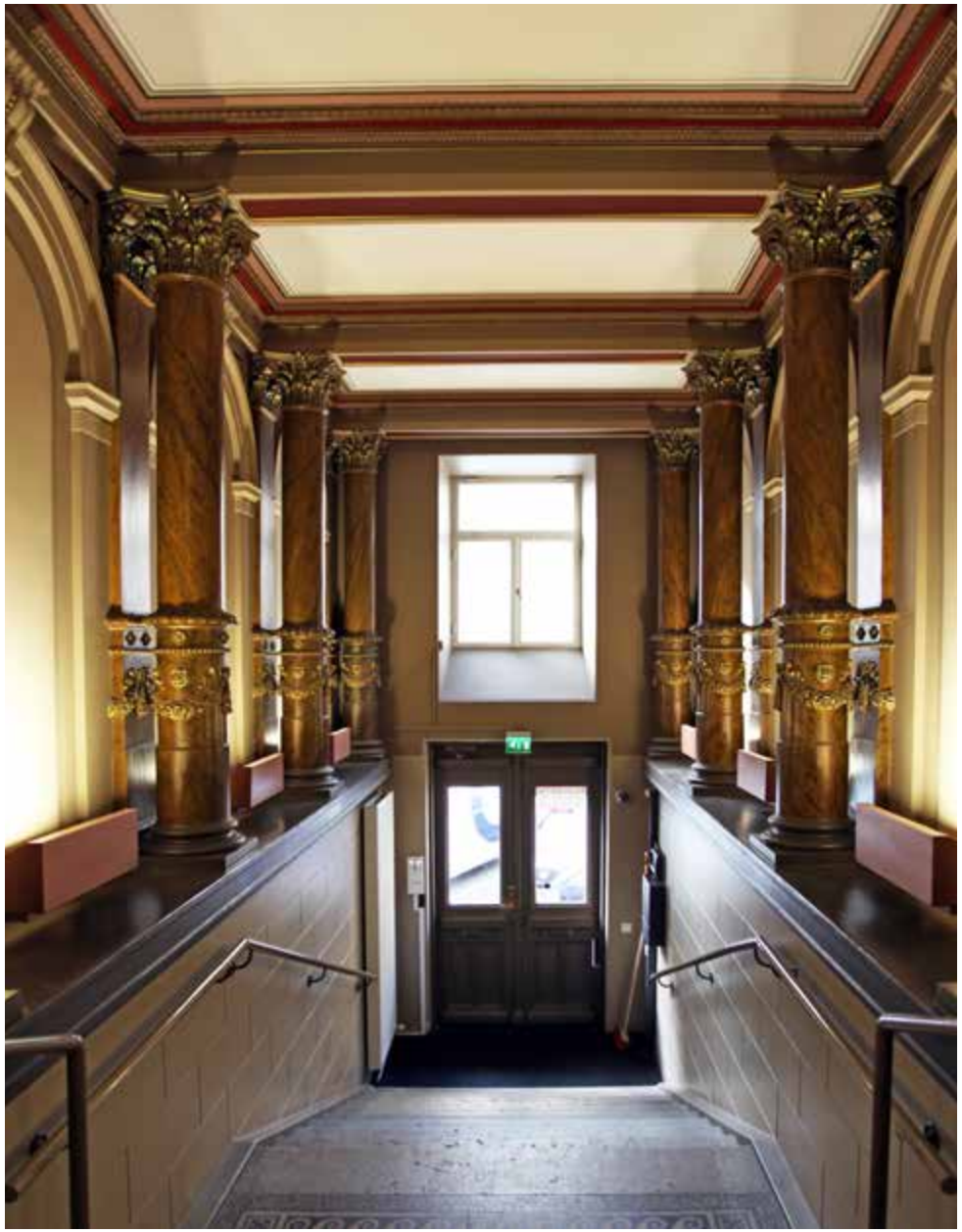

Willebrandin talon portaan sisääntulohalli on koristeltu uusrenessanssin tyyliin.

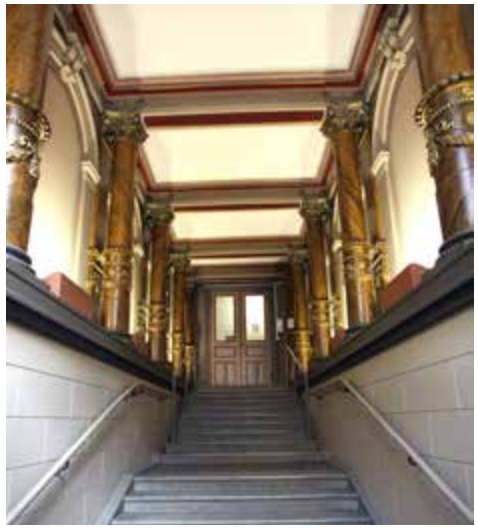

Portaan ensimmäisen ja toisen kerroksen välinen syöksy.

Porrashuone A (216) toisessa kerroksessa.

Hissit

Portaan itäpuolella on hissi, joka kulkee ensimmäisen ja neljännen kerroksen välillä.

1. kerros

On mahdollista, että osa ensimmäisen kerroksen rakenteista on 1840-luvulta, jolloin ensimmäisessä kerroksessa sijaitsi kadun puolella vaunutalleja ja pihan puolella muita liitereitä. Nykyisin ensimmäisessä kerroksessa on kadun puolella kokous- ja neuvotteluhuoneita ja pihan puolella aputiloja, sähköpääkeskus sekä lämmönjakohuone, josta on yhteys sisäpihalle. Ensimmäisen kerroksen länsisivulla on vuonna 1887 rakennetun portaan A sisääntulohalli (101).

Ensimmäisen kerroksen aulassa on alaslaskettu katto ja kivilattia, kadunpuoleisessa kokoushuoneessa (103) on parkettilattia.

2. kerros

Toinen kerros on ollut 1840-luvulla asuinkerros. 1840-luvun rakenteista on säilynyt mahdollisesti vain fragmentteja. Toisessa kerroksessa, porrashuoneen vieressä sijaitsee Hallituskatu 3:n rakennuksen vierailijoiden vastaanottoaula. Toisesta kerroksesta on sisäyhteys sekä Hallituskatu 5:n että Pihlflycktin talon puolelle. Käytävätiloissa on alaslasketut katot, toimistohuoneissa ei. Pääosa kerroksen toimisthuoneista on kapeita tiloja.

Ensimmäisen kerroksen aulan / käytävän (105) molemmin puolin on pääasiassa kokous- ja varastotiloja. Käytävän päädyssä on tuulikaappi, josta on yhteys ulos porttikäytävään.

Toisen kerroksen aulan (213) yhteydessä on virastomestarien tila (202).

Sisäpihan puolella olevassa erkkerissä on taukotila (210).

Ensimmäisen kerroksen tiloihin kuljetaan pääasiassa porttikäytävän kautta.

Toisen kerroksen käytävän (208) keskellä on muurtaman portaan nousu, joka ylittää Hallituskadulta pihalle vievän porttikäytävän.

Tyypillinen toisen kerroksen kapea toimistohuone (204).

3. kerros

Kolmas kerros on rakennettu vuonna 1887 Sebastian Gripenbergin piirustusten mukaan muita kerroksia korkeammaksi ja koristeellisemmaksi pääkerrokseksi.

Kolmannen kerroksen käytävätilojen katto on alaslaskettu. Toimistohuoneissa ei ole alaslaskua. Kolmannesta kerroksesta on sisäyhteys Pihlflycktin talon puolelle.

Eteläsivua vasten sijaitseva suuri työhuone (303) on rakennettu 1887 edustusasunnon päätilaksi. Huoneeseen liittyy koristeellinen ulkoparveke, joka sijaitsee Willebrandin talon katujulkisivun keskellä. Huoneen nurkassa on koristeellinen kakluuni, joka ei ole alkuperäinen. Kattomaalaukset on entisöity. Ovet ovat koristeellisia peilipariovia. Huoneessa on parkettilattia. Myös pihaa vasten olevassa viistonurkkaisessa neuvotteluhuoneessa (307) on parkettilattia.

Rakennuksen arvokkaimmassa huoneessa (303) on parveke Hallituskadulle ja koristeellinen uuni nurkassa.

Huoneen 303 hammaslistoja ja koristemaalauksia.

Toimistoissa on pääasiassa korkeat peiliovet. Aula (313).

4. kerros

Neljäs kerros on rakennettu vuonna 1936 Helsingin yliopiston kemian laitoksen esimiehen asuintiloiksi, jolloin paikalta on purettu vuoden 1887 ullakko- ja vesikattorakenteet. Tämän jälkeen tilajakoa on muutettu uusin väliseinin. Tilat on kunnostettu 2010-luvulla. Ovet ovat harmaaksi maalattuja laakaovia. Neljännen kerroksen aulan (416) katto on alaslaskettu. Willebrandin talon neljännen kerroksen itäpäädystä on sisäyhteys Pihlflycktin talon ullakolle.

Neljännen kerroksen käytävän (424) itäpäädystä on käynti Pihlflycktin talon ullakolle.

Ullakko

Ullakkokerros on rakennettu vuonna 1936, kun neljäs kerros on rakennettu. Ullakkotilan keskelle on myöhemmin lisätty ilmanvaihtokonehuone (502). Vuoden 1936 puisiin kattotuoleihin on lisätty joitakin uusia kitapuita ja naulalevyliitoksia ja käpäliä on vahvistettu. Ruodelaudoitus on uusittu. Ullakon lattia on valettu betonista.

Ullakolle noustaan porrashuoneen (415) jyrkkiä teräsportaita pitkin.

Tyypillinen neljännen kerroksen toimistohuone (403).

Vuonna 1936 rakennetun ullakon kattotuoleja on vahvistettu uusilla osilla. Lattia on betonia.

Hallituskatu 5

Julkisivut Hallituskadulle, Hallituskatu 5 väritettynä

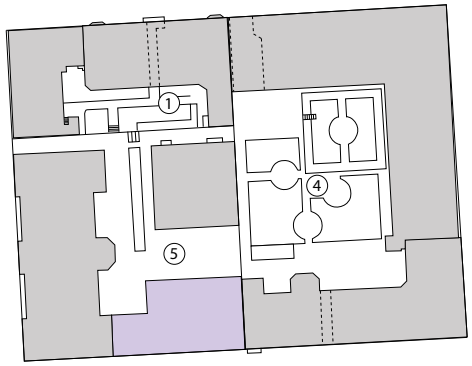

–Nykytila–

Kerros	Nykyinen käyttö
Kellarikerros	Teknisiä tiloja ja yhteyskäytävä
1. kerros	Maa- ja metsätalousministeriön toimitiloja
2. kerros	Maa- ja metsätalousministeriön toimitiloja
3. kerros	Maa- ja metsätalousministeriön toimitiloja
4. kerros	Maa- ja metsätalousministeriön toimitiloja
Ullakkokerros	Ilmanvaihtokonehuone ja varastoja

Hallituskatu 5 on Keisarillisen Aleksanterin-Yliopiston rakennuttama ja arkkitehti Gustaf Nyströmin suunnittelema, vuonna 1887 valmistunut rakennus, joka toimi yliopiston kemian laitoksena aina vuoteen 1973 asti. Kemian laboratoriotilojen lisäksi rakennuksessa oli myös henkilökunnan asuintiloja. Hallituskatu 5 on saneerattu perusteellisesti 1970-luvulla, jolloin sisätilat ja osa välipohjista uusittiin, pihasiipi purettiin ja rakennettiin kaksi uutta porrasta. Vuodesta 1976 lähtien rakennus on palvellut maa- ja metsätalousministeriön virastotalona. Rakennus on suojeltu asetuksella ja asemakaavassa. Kohdekäynti on tehty 24.9.2019.

Hallituskadun puoleinen julkisivu on säilynyt pitkälti ennallaan, mutta neljäs kerros on lisätty vuonna 1928. Julkisivun arkkitehtuuri edustaa eklektismiä. Ensimmäinen kerros on rustikoitu, sokkeli on graniittia. Kerrosten väliset listat ja räystäslista ovat voimakkaasti profiloituja. Seinät on rapattu ja maalattu. Ikkunat ovat kaari-ikkunoita ja kolmen ylimmän kerroksen ikkunat on niputettu pareittain. Ensimmäien kerroksen itäreunassa olevaa ulko-ovea ei enää käytetä aktiivisesti, vaan sisäänkäynti tapahtuu nykyisin Hallituskatu 3:n Willebrandin talon kautta.

Rakennuksella on ollut alun perin L-kirjaimen muotoinen pohjamuoto. Hallituskatu 5:n pihajulkisivun nykyinen ilme on peräisin 1970-luvun saneerauksesta, jolloin kadunvarsirakennukseen liittynyt pihasiipi purettiin. Vain osa pihan puoleisesta julkisivusta on alkuperäistä. Pihajulkisivun ikkunat ovat pääosin kuusiruutuisia, mutta pihajulkisivun länsiosassa on suuret, vaakajakoiset ikkunat, jotka antavat luonnonvaloa 1970-luvulla rakennettuun C-portaaseen.

Katto on loiva ja aumattu. Katon vanhimmat rakenteet ovat vuoden 1928 korotuksesta, mutta itäpäädyn ja pihan puoleisten lappeiden kattomuotoja on muutettu 1970-luvulla pihasiiven purkamisen yhteydessä.

Rakennuksen alle on kaivettu 1970-luvulla kellari, jossa on teknisiä tiloja ja yhteys naapurikortteliin. Kerrokset 1–3 on rakennettu 1884–1887 ja ne ovat vuonna 1928 rakennettua neljättä kerrosta korkeampia. Tilajakoa on muutettu uusin väliseinin 1970-luvulla, kun suurista laboratoriohuoneista tehtiin toimistohuoneita, sekä vuoden 2010 peruskorjauksen yhteydessä, mutta alkuperäiset keskikäytävät ovat säilyneet. Osassa toimistohuoneita on säilynyt alkuperäiset kappaholvit.

Hallituskatu 5 syyskuussa 2019.

Livady

Porrashuoneet ja hissi

Hallituskadulta toiseen kerrokseen johtava E-porras on vuodelta 1887, mutta se ei ole nykyisin enää käytössä. Porras on suora ja leveä kiviporras ja sen molemmin sivuin on koristeelliset, valurautaiset kaiteet, joissa on puiset käsijohteet. Seinien vanhaa maalauskoristelua on otettu fragmenttina esiin itäsivulla. Kattolista on leveä ja profiloitu.

Rakennuksen muut sisäportaat on purettu 1970-luvulla. C- ja D-portaat sijaitsevat purettujen portaiden paikoilla.

Kellaritason ja ullakkokerroksen välinen, kolmisyöksyinen D-porras on rakennettu vuosien 1972–1976 korjaustöiden yhteydessä. Porrassyöksyn keskellä on hissi. Hissi on uusittu vuonna 2010, jolloin hissikuilua jatkettiin ullakkolle asti. Porrashuoneen ensimmäisestä kerroksesta pääsee sisäpihalle.

Myös ensimmäisen ja neljännen kerroksen välinen luoteiskulman C-porras on 1970-luvulta. Porras on kaksisyöksyinen ja betonirakenteinen.

Kellari

Rakennukseen on kaivettu kellaritaso 1970-luvulla. Kellari sijaitsee D-portaan yhteydessä ja siinä on teknisiä tiloja sekä maanalainen yhteys valtioneuvoston muihin tiloihin.

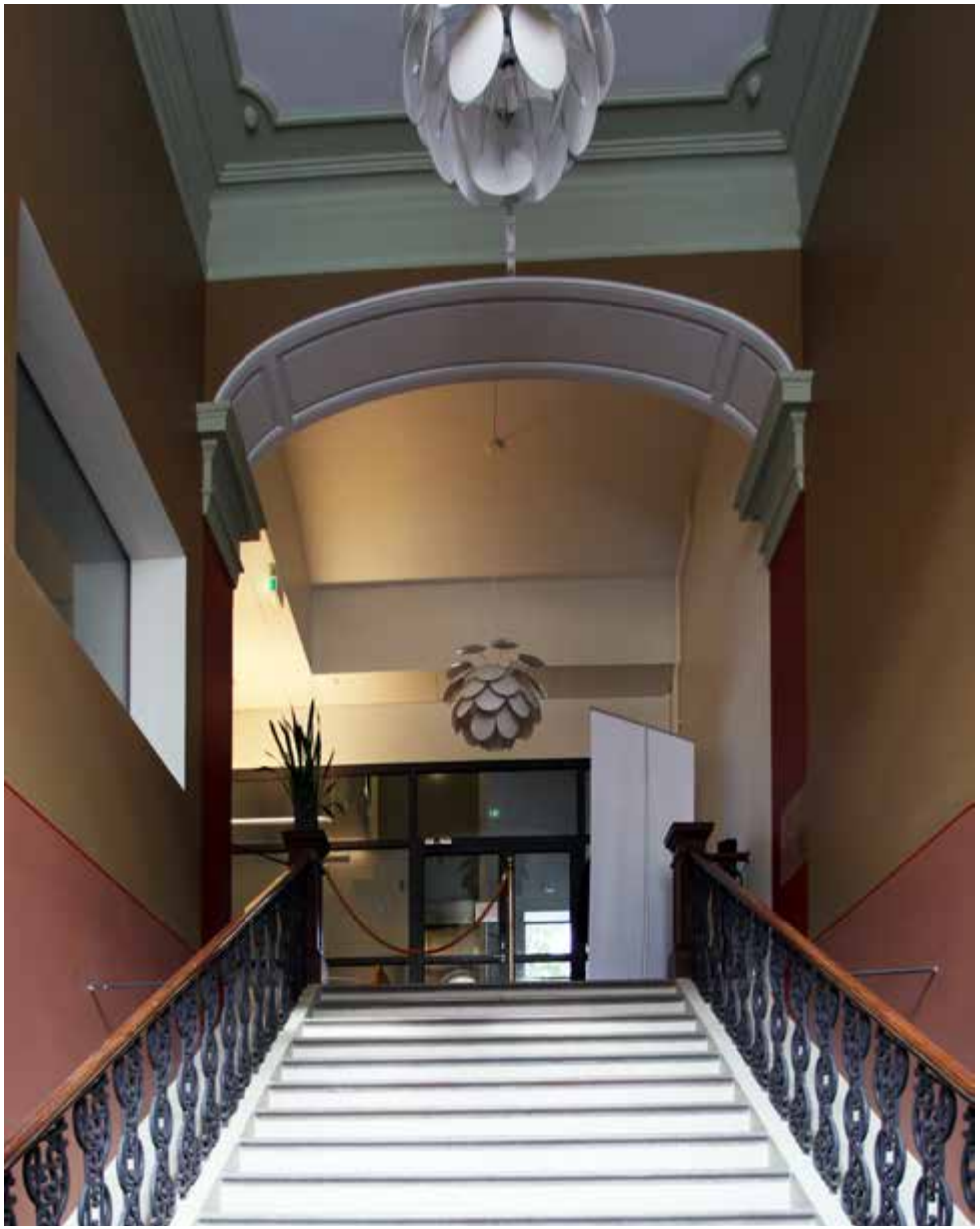

Hallituskadulta toiseen kerrokseen vievä, vuonna 1887 rakennettu E-porras (153, 253) ei ole enää aktiivikäytössä.

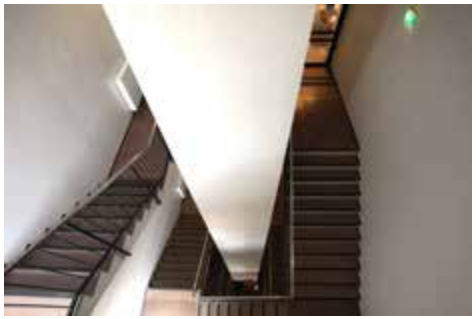

D-porras on rakennettu 1970-luvun saneerauksen yhteydessä. Porras kulkee kellaritasolta ullakolle. Portaan keskellä on hissi, jonka kuilua on jatkettu vuonna 2010 ullakolle asti.

Toimistokerrokset 1–4

Kerrokset 1–4 ovat maa- ja metsätalousministeriön toimistokerroksia. Osa tilajaoista on peräisin 1970-luvun saneerauksesta, osa vuoden 2010 peruskorjauksesta. Pintoja ja välipohjarakenteita on uusittu, mutta alkuperäiset keskikäytävät ovat säilyneet. Käytävissä on alaslasketut katot. Suurimmassa osassa tiloja on linoleumlattiat.

Ensimmäisessä kerroksessa on ollut alun perin muun muassa vahtimestareiden asuinhuoneita ja teknisiä tiloja. Nykyisin kerroksessa on kadun puolella ministeriön toimistohuoneita ja pihan puolella arkisto-, toimisto- ja neuvottelutiloja. Osassa tiloja on näkyvissä ratakiskoin tuetut kappaholvit.

Vuonna 1887 rakennetut toinen ja kolmas kerros ovat muita kerroksia korkeampia. Toisen kerroksen pihanpuoleinen entinen laboratorio on jaettu väliseinillä neljäksi toimistohuoneeksi ja käytäväksi. Osassa käytävän eteläpuolisia tiloja on säilynyt alkuperäinen hahmo.

Kolmannen kerroksen pihasivua vasten oleva avotyötila (358) on ollut alun perin laboratorio. Huoneessa on kappaholvit ja koristeelliset pilasterit. Osa tilasta on jaettu väliseinin. Kolmannen kerroksen kadunpuoleisissa toimistotiloissa on sekä alkuperäisiä että myöhemmin lisättyjä väliseiniä.

Helsingin yliopiston vuosina 1927–1928 rakennuttama neljäs kerros on alempia kerroksia matalampi. Kerroksen tilajakoa on uudistettu vuoden 2010 peruskorjauksen yhteydessä, jolloin osa toimistojen käytävänpuoleisista seinistä on tehty lasisina. Käytävällä on pilareita ja alaslaskettu katto.

Ensimmäisen kerroksen Hallituskadun puoleisen toimistohuoneen (170) katossa on säilynyt alkuperäinen, ratakiskoin tuettu kappaholvi.

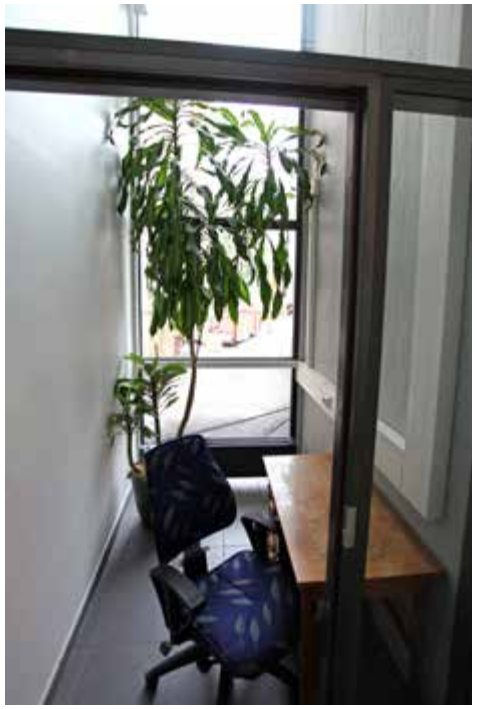

Puhelintila (155) 1970-luvulla rakennetun C-portaan takana.

Toimistokerrosten käytävien yhteydessä on pihan puolella taukotilat suurine ikkunoineen. Kuvassa on toisen kerroksen tila (256).

Ensimmäisen kerroksen käytävä (154A). Katto on alaslaskettu.

Ensimmäisen kerroksen arkistotila (161).

Kolmannen kerroksen kadunpuoleinen toimisto (369).

Kolmannen kerroksen käytävä (354D).

Kolmannen kerroksen suuren työtilan (358) paikalla on ollut alun perin laboratorio. Tilassa on kappaholvit ja seinäpilasterit. Huoneen käytävänpuoleisessa osassa on alaslaskettu katto.

Neljänteen kerrokseen on lisätty vuonna 2010 lasisia väliseiniä. Kuva on aulasta (454A).

Ullakko

Ullakkokerros on rakennettu vuosien 1927–1928 aikana, kun talo korotettiin nelikerroksiseksi. 1970-luvulla osa vesikatosta on uusittu pihasiiven purkamisen yhteydessä aiemmasta muodostaan poikkeavaksi ja tässä yhteydessä ullakolle on rakennettu myös iv-konehuone.

Nykyisin ullakon keskellä on puolilämmin varasto ja ilmanvaihtokonehuone sekä henkilökunnan sosiaalitiloja, jotka on rakennettu vuoden 2010 peruskorjauksen yhteydessä. Palo-osastoitu varasto on rakennettu vuonna 2016. Ullakon laitaosat ovat kylmää ullakkoa. Länsipäädystä on sisäyhteys Arppeanumin puolelle.

Ullakon peltiseinäinen käytävä (561).

Korkeisiin toimistotiloihin saadaan valoa ja avaruuden tuntua väliseinien yläikkunoista. Kuvassa on pihanpuoleinen toimisto (461).

Ullakolla on ilmanvaihtokonehuone, sosiaalitiloja ja varastoja. Kuvassa on kylmä pohjoisen puoleinen ullakkotila.

Arppeanum

Julkisivut Snellmaninkadulle, Arppeanum väritettynä

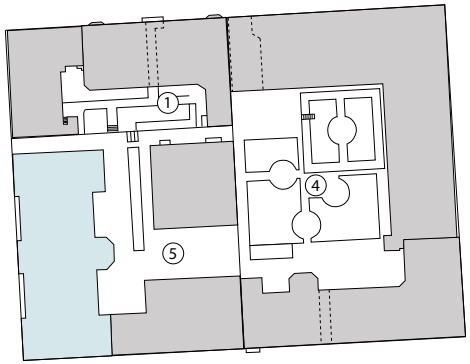

–Nykytila–

Kerros	Nykyinen käyttö
1. kerros	Valtioneuvoston kanslian toimitiloja ja teknisiä tiloja
2. kerros	Valtioneuvoston kanslian toimitiloja
3. kerros	Valtioneuvoston kanslian toimitiloja
4. kerros	Valtioneuvoston kanslian toimitiloja
Ullakkokerros	Ilmanvaihtokonehuoneet ja varasto

Arppeanum on Keisarillisen Aleksanterin-Yliopiston rakennuttama, arkkitehti Carl Albert Edelfeltin vuonna 1866 suunnittelema, 1869 valmistunut rakennus, joka toimi alun perin kemian laboratorio- ja museorakennuksena. Rakennuksessa oli myös henkilökunnan asuintiloja. Kemian laitos muutti vuonna 1887 Hallituskatu 5:n uudisrakennukseen ja Arppeanum muutettiin geologian laitoksen käyttöön. Ensimmäinen varsinainen perusparannus tehtiin vuosina 1983–1985. Rakennus muutettiin Helsingin yliopistomuseon ja valtioneuvoston käyttöön vuosien 2001–2003 kattavassa peruskorjauksessa. Yliopistomuseo muutti pois vuonna 2014 ja vuoden 2015 aikana rakennus korjattiin valtioneuvoston kanslian käyttöön. Arppeanum on suojeltu asetuksella ja asemakaavassa. Kohdekäynti on tehty 23.9.2019.

Arppeanumin arkkitehtuuri edustaa 1860-luvun pyörökaarityyliä ja siinä on vaikutteita venetsialaisarkkitehtuurista. Pyörökaaripäätteiset ikkunat on niputettu kahden, kolmen tai neljän ikkunan koristeellisiin kehyksiin. Julkisivut ovat säilyneet hyvin. Suurin muutos on ollut Hallituskatu 5:n kemian laitoksen rakentaminen kiinni Arppeanumin kaakkoiskulmaan vuonna 1887.

Nelikerroksinen rakennus on muurattu tiilestä, julkisivut on rapattu ja maalattu. Julkisivut on kunnostettu ja seiniin on palautettu alkuperäinen väritys. Snellmaninkadun puoleinen pääjulkisivu on hyvin säilynyt. Pääsisäänkäynti sijaitsee rakennuksen keskellä. Pihaportti on uusittu, mutta toinen portin pylväistä on vanha. Pohjoispäädyn sisäänkäynti on muutettu ikkunaksi. Pihajulkisivun puiset laboratorioparvekkeet on purettu, osa vanhoista sisäänkäynneistä on muurattu umpeen ja lisäksi on tehty uusia. Pihajulkisivun puolelle, sivurisaliitin viereen on lisätty piippu.

Arppeanumin aumakaton peltikate on uusittu. Osa vanhoista piipuista on purettu ja katolle on rakennettu uusia ilmanvaihtopiippua ja jäähdytyslaitos.

Myös rakennuksen sisäinan tilarakenne on hyvin säilynyt, vaikka käyttö on muuttunut kemian laitoksesta moninaisten vaiheiden kautta valtioneuvoston kanslian monitilatoimistoksi. Tilajako on palautettu pitkälti alkuperäistä vastaavaksi viimeisten korjaustöiden yhteydessä. Rakennukseen on lisätty joitakin keveitä väliseiniä ja hissi. Katto- ja seinäpinnoissa on ollut koristemaalauksia, joita on restaurointitöiden yhteydessä otettu fragmentteina esiin. Vanhat maalaukset ovat myöhempien maalikerrosten alla.Lattiapintojen tekstiilimatot ja salien alaslaksetut katot parantavat toimistotilojen akustiikkaa, mutta ovat poistettavissa. Talotekniikka on uusittu. Uunit on purettu jo 1930-luvulla keskuslämmitysjärjestelmään siirtymisen yhteydessä.

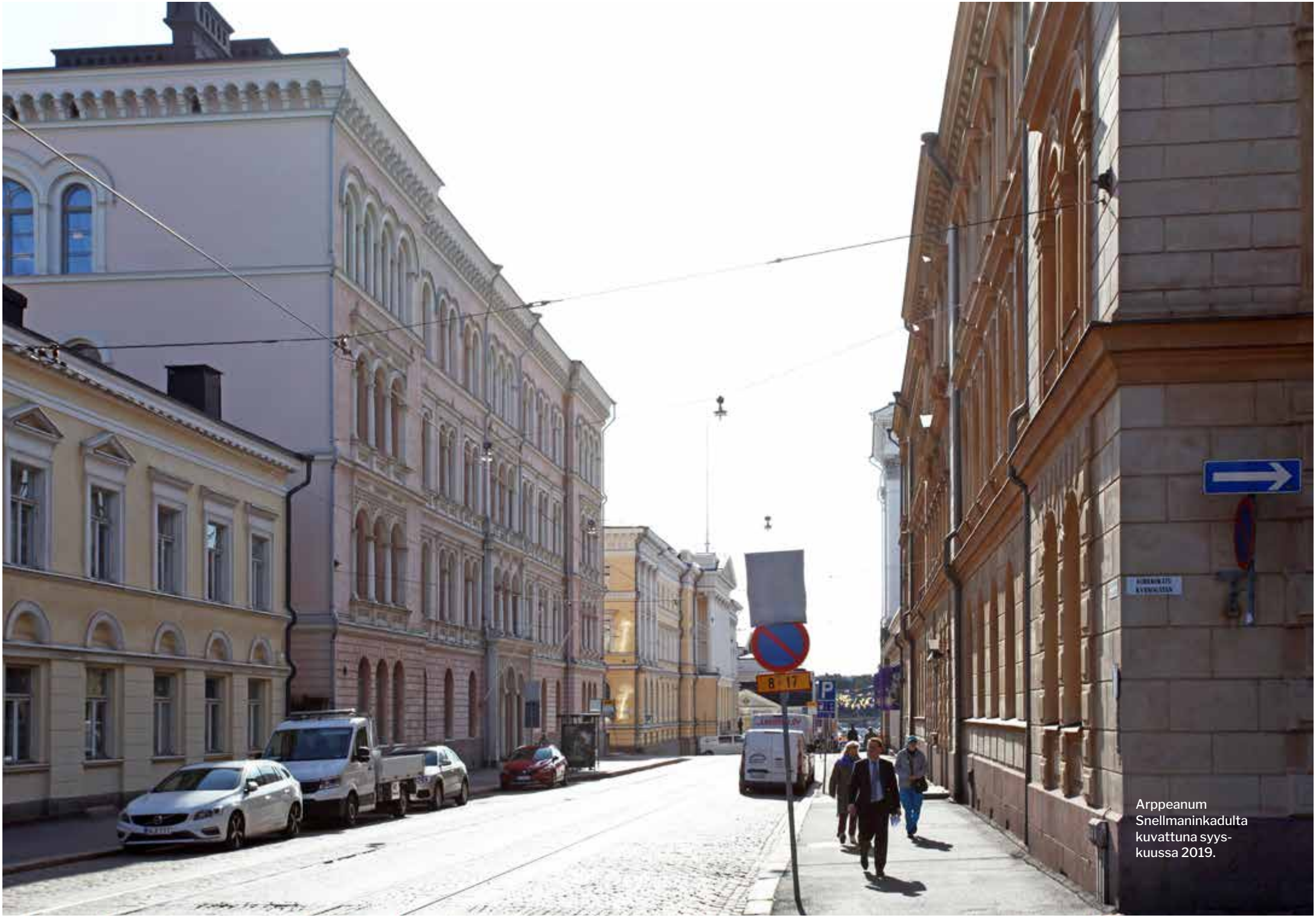

Arppeanum Snellmaninkadulta kuvattuna syyskuussa 2019.

Pääporrashuone

Arppeanumin erityisin tila on sen valurautarakenteinen pääporrashuone. Se sijaitsee rakennuksen keskiakselissa ja se johtaa pääsisäänkäynniltä neljänteen kerrokseen. Porrashuoneesta on yhteys myös sisäpihan puolelle. Porrashuone saa luonnonvaloa puolioktagonin muotoisen itäsivun ikkunoista. Porras on kaksisyöksyinen ja askelmat on kiinnitetty seinään. Kerros- ja lepotasanteita tukee valurautainen, akantusaihein koristeltu konsolikaaristo.

Porrasaskelmat ja lepotasot on päällystetty Englannista tilatuilla valssatuilla vinoristikkokuvioiduilla teräslevyillä (Pakkanen 1989, 69), jotka on entisöity 2000-luvun alussa kiinnittämällä irronneet teräslevyt uudelleen. Kannatinpalkit ja suurin osa holvikaarista koristeineen, porraskaiteet sekä valaisintolpat ovat Högforsin ruukin valmistamia. Valurautainen, koristeellinen porraskaide on alkuperäinen, mutta siihen on lisätty turvallisuussyistä 2000-luvun alussa korotusosa ja välipinnoja. Kaiteeseen kiinnitetyt sirot, valurautaiset valaisinpylväät ovat alkuperäisen kaasuvalaistusjärjestelmän osia, mutta niiden lasikuvuissa on nykyisin sähkölamput. Vanhat kaasuhanat ovat säilyneet. Porrasaskelmien alapintaan on äskettäin kiinnitetty uusia lisävalaisimia.

Osa porrashuoneen kattopinnoista on mahdollisesti alkuperäisiä (1869). Seinäpintojen kivi-imitaatiomaalaukset on tehty vuonna 1891 ja niitä on kon-

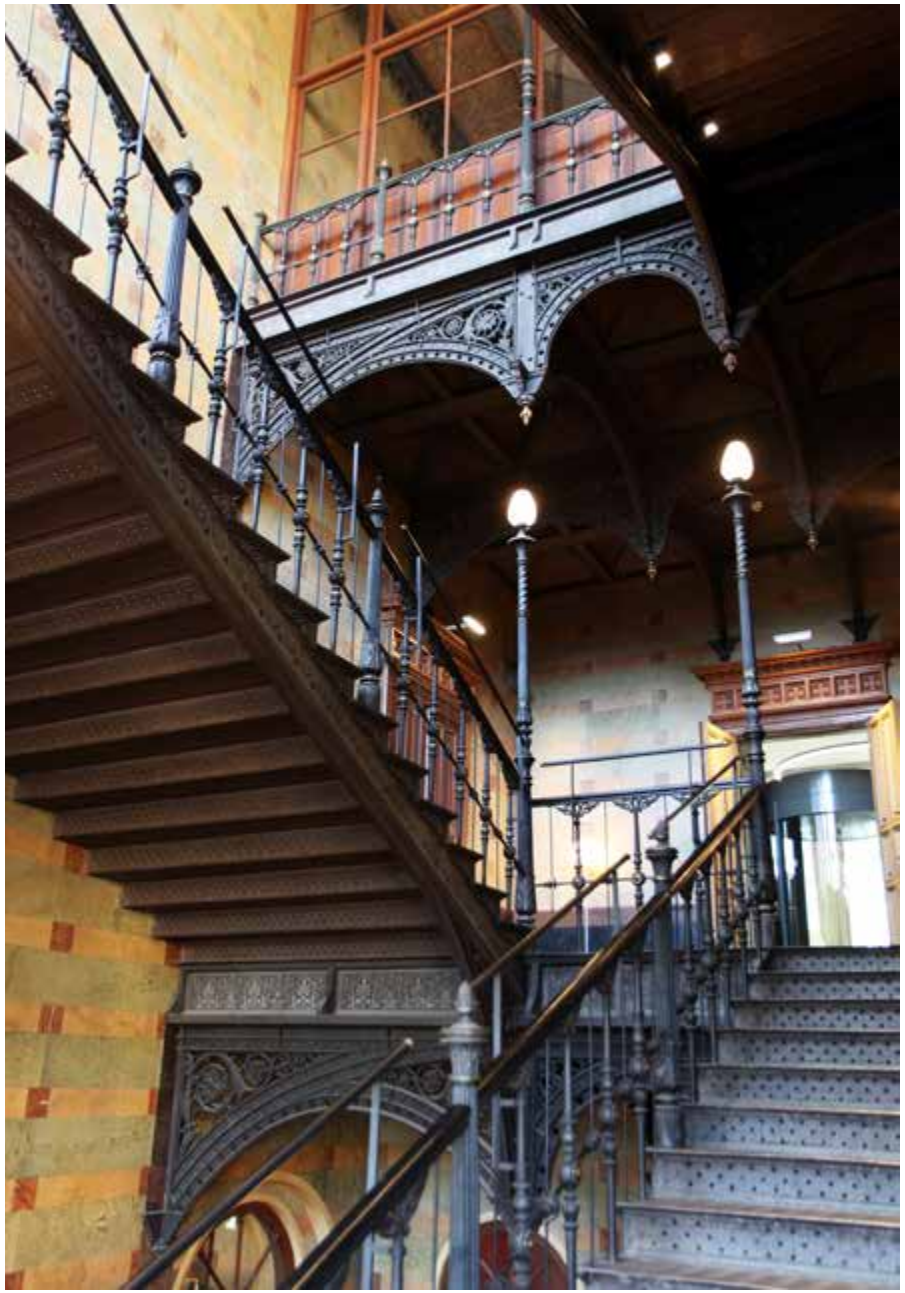

Pääporrashuoneen puolioktagonin muotoisen ulkoseinän korkeista ikkunoista lankeava valo siivilöityy teräsportaiden läpi. Porrassyöksyjen alapintaan on lisätty pieniä valaisimia.

Pääporras toisen ja kolmannen kerroksen tasanteelta. Kerrostasanteita tukee valurautainen, akantusaihein koristeltu konsolikaaristo. Sirot valaisinpylväät ovat alun perin toimineet kaasulla.

Pääportaan koristeellisiin porraskaiteisiin on 2000-luvun alussa lisätty turvallisuussyistä korotusosa ja välipinnoja. Seinäpintojen vuoden 1891 kivi-imitaatiomaalaukset on konservoitu.

Sisäpihalta ullakolle vievä vaatimaton sivuporras eli keittiöporras.

servoitu 2000-luvun alussa. Maalipinta oli kuitenkin lähtenyt lohkeilemaan ja maalausten uusi konservointityö on käynnissä.

Kerrostasanteiden tehdasvalmisteiset betonimosaiikkilaatat on asennettu vuonna 1897 (Okulus 2014, 39).

Porrashuoneen uunit on purettu 1930-luvulla, mutta niiden paikat erottuvat lattiapinnoissa.

Portaan ylimmälle, neljännen kerroksen tasolle on lisätty vuoden 2015 toimitilamuutoksen yhteydessä kevytrakenteinen, ikkunallinen seinä, joka rajaa erillisen eteistilan (402).

Ensimmäisen kerroksen porrashuoneessa (102) on nissi, jossa on aiemmin ollut patsas.

Sivuporras

Rakennuksen koilliskulmassa on sisäpihalta ullakolle johtava sivuporras, josta on alun perin ollut kolmannen kerroksen prefektin asunnon keittiöporras eli piian porras. Yhteyttä ensimmäisen ja toisen kerroksen tiloihin ei ollut, ja toisen kerroksen oviaukko on puhkaistu myöhemmin. U-portaan uritetut kiviaskelmat vaihtuvat neljännen kerroksen ja ullakon välissä tiiliaskelmiksi. Vanha rautaovi on alkuperäinen, mutta porrashuoneeseen on lisätty toiseen kohtaan uusi teräslasinen palo-ovi. Sivuportaan nurkissa on säilynyt vanhoja kylmäkaappeja.

Hissi

Rakennuksen pohjoisosaan, rungon keskelle on vuonna 2002 lisätty hissi. Sen vierestä on purettu 1. ja 2. kerroksen välinen pieni porras.

1. kerros

Ensimmäisen kerroksen pohjoisosassa on ollut alun perin kemian laboratoriotiloja, keskiosassa pääporrashuone sisäänkäyntihalleineen ja eteläosassa vahtimestarin ja rengin asuintiloja, pesu- ja leivintupa sekä varastoja.

Pohjoisosassa on nykyisin valtioneuvoston kanslian työhuoneita, laitehuone ja lämmönjakohuone. Pohjoispäädyn sisäänkäynti on sittemmin muutettu ikkunaksi, ensimmäisen ja toisen kerroksen välinen laboratorioporras on purettu ja paikalle on rakennettu siivouskomero ja hissi.

Pääsisäänkäynnin eteistila (101) ja porrashuone (102) on entisöity. Betonimosaiikkilaatat ovat vuodelta 1897.

Ensimmäisen kerroksen eteläosassa on työhuoneita ja iv-konehuone. Snellmaninkadun puoleisessa työhuoneessa (120) on ollut vuosina 1869–1887 vahtimestarin asuinhuone ja vuosina 1887–1956 slaavilainen kirjasto, joka käsitti muitakin tiloja. Käytävän lattiarakenteisiin on piilotettu talotekniikkaa. Kohdekäynnin aikana syyskuussa 2019 oli eteläosassa käynnissä uusiin sisäänkäyntijärjestelyihin liittyvät rakennustyöt.

Osa ensimmäisen kerroksen tiloista on holvattu.

Pääovien pitsimäinen koristeosa.

Toimistossa (121) on holvattu katto.

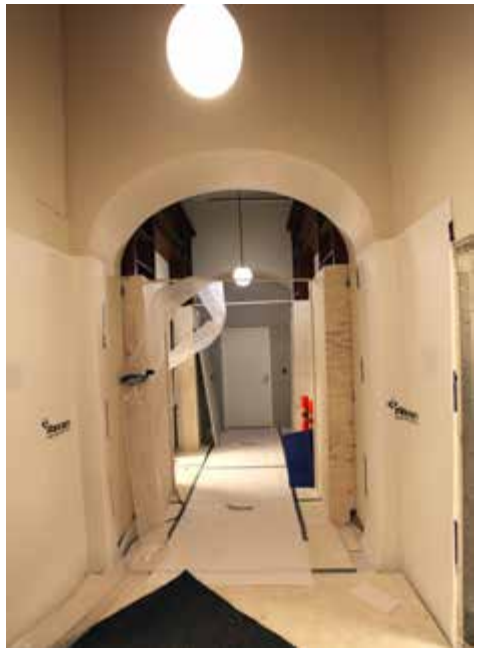

Ensimmäisen kerroksen etelänpuoleinen osa oli syyskuussa 2019 rakennustyömaana.

Pääsisäänkäynnin eteinen (101). Lattian betonimosaiikkilaatat ovat vuodelta 1897.

2. kerros

Toisen kerroksen pohjoisosassa on ollut alun perin kemian laboraotoriotiloja ulkolaboratorioparvekkeineen sekä alakertaan johtava pieni porras. Pohjoisosan tilajako on muuttunut ja paikalla on nykyisin valtioneuvoston kanslian toimisto- ja neuvotteluhuoneita sekä henkilökunnan taukotila (220). Pihajulkisivun puoleinen ulkoparveke ja porras on purettu ja tilalle on rakennettu wc-tilat ja hissi. Entisen synteettisen laboratorion paikalla on neuvotteluhuone sekä ristiholvattu museohuone (225). Museohuoneeseen ei ole pääsyä, mutta kemian laboratorioesineistö näkyy oven läpi.

Aulamaisen käytävän (223) katossa ristiholvit. Kalustus ja tekstiilimatot ovat vuodelta 2015. Vanha lautalattia on säilytetty tekstiilimaton alla. Seinäpinnan vanha maalauskoristelua on restaurointitöiden yhteydessä otettu fragmentteina esiin.

Pääosa toisen kerroksen alkuperäisistä oviaukoista on alkuperäisillä paikoillaan. Vain joitakin aukkoja on muurattu umpeen. Osassa toimistotiloja on kokolattiamatot. Kahvilassa (210) on vanha lautalattia. Tila on ollut alun perin prefektin laboratorio. Kahvilan ja luentosalin välisen aulan (209) lyhyt porras sijaitsee vanhan, puretun portaan paikalla.

Toisen kerroksen toimistotilassa (214) on näyttävät kattovalaisimet.

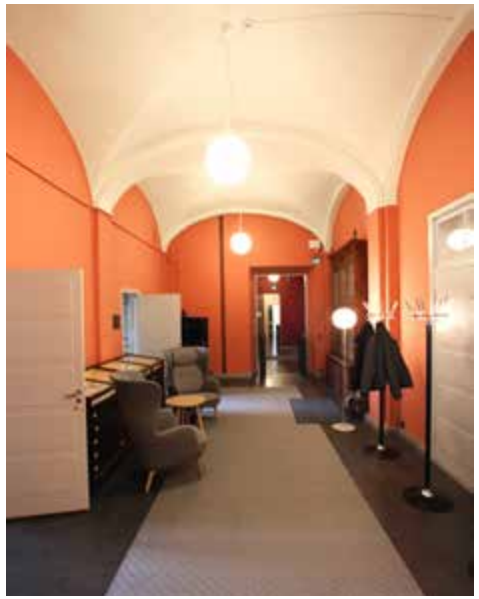

Aula / käytävä (221.1) ja ristiholvit.

Toimistotilassa (217) on säilynyt vanha korkea kirjahylly.

Museohuone (225) on suljettu pleksiovella.

Luentosali

Toisen kerroksen päätila on eteläpäädyn luentosali (207), joka on ollut alun perin kemian laitoksen auditorio. Salia käytetään edelleen muun muassa väitöstilaisuuksissa. Tila tunnetaan nimellä Arppeanum-auditorio.

Tila on säilyttänyt alkuperäisen hahmonsa. Sali on saanut alun perin luonnonvaloa kolmen sivun pyörökaaripäätteisistä ikkunoista, mutta itäsivun ikkunat on jouduttu muuraamaan umpeen vuonna 1887 Hallituskatu 5:n rakentamisen yhteydessä. Itäpäädyssä on hätäpoistumistieyhteys Hallituskatu 5:n puolelle. Salista on näköyhteys Senaatintorille.

Nykyinen kiinteä penkistö on vuodelta 1909 (Okulus 2014, 43), jolloin purettiin Edelfeltin suunnittelemat alkuperäiset istuimet.

Uunit on purettu ja korvattu seiniin kiinnitetyillä lämpöpattereilla. Luentosalin katossa on kattopalkisto, alaslaskua ei ole. Kattopintaan on kiinnitetty uusia valaisimia. Kattolistat ovat koristeellisia hammaslistoja.

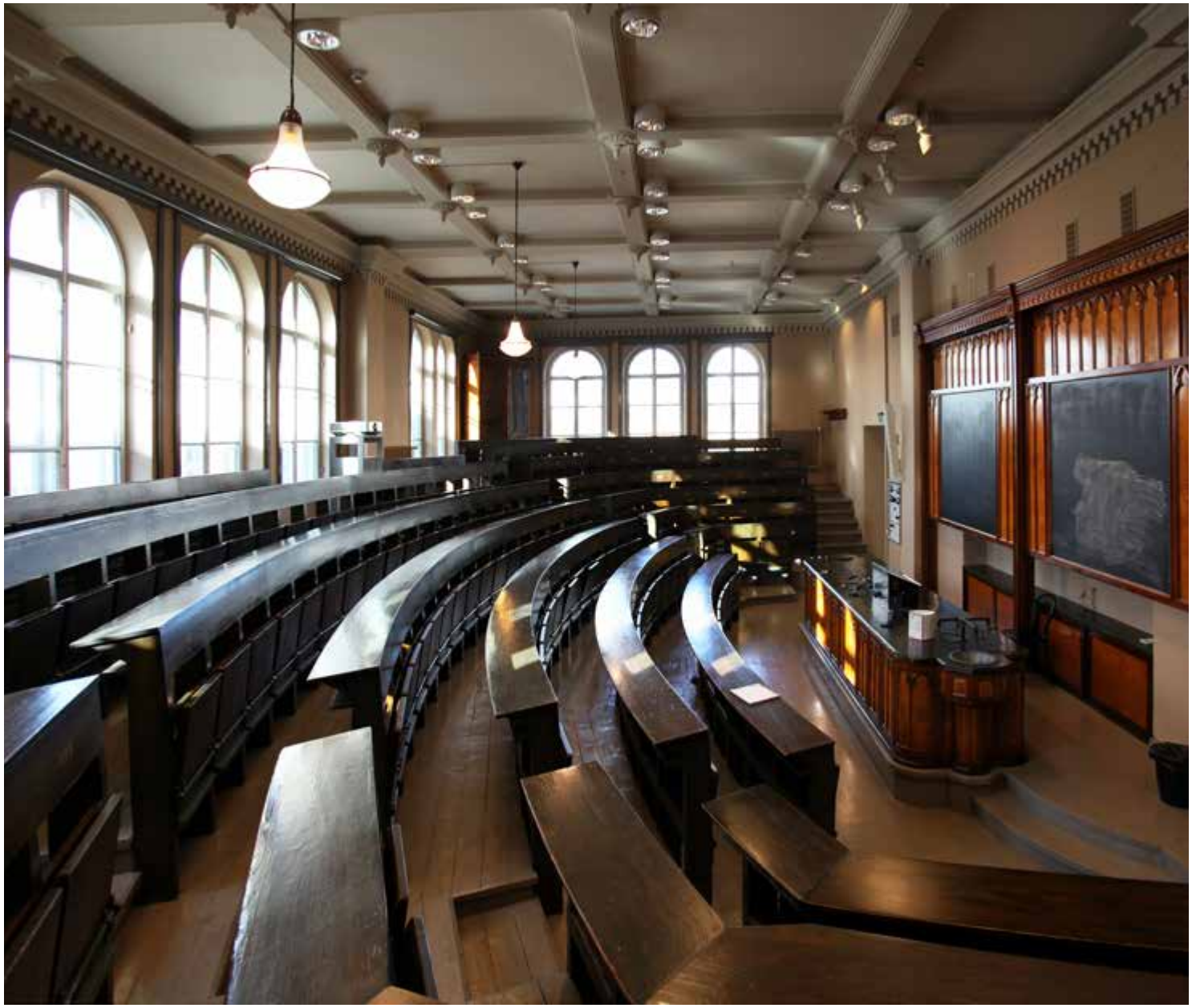

Toisen kerroksen eteläpäädyssä sijaitsevan luentosalin (207) kalusteet ovat peräisin vuodelta 1909.

3. kerros

Kolmannen kerroksen pohjoinen puolikas on ollut alun perin kemian laitoksen professorin asunto. Nykyisin tilat ovat toimisto- ja neuvottelutiloja. Pohjoissivua vasten olevan entisen lastenkamarin, nykyisen toimistotilan (321) sisäoven yläpuolella on kolme vanhaa kaari-ikkunaa. Entisen keittiön paikalla on neuvotteluhuone (328), johon on lisätty jossain vaiheessa parvi. Itäsivua vasten sijainneiden ruokasalin ja poikien huoneen välinen seinä on sittemmin purettu ja uusilla väliseinillä tilat on muutettu taukotilaksi (331), wc-tiloiksi (350 ja 351), käytäväksi (329) ja aulaksi (333).

Kolmannen kerroksen eteläpuoli on ollut alun perin yleisen mineraalikokoelman sekä geologian ja paleontologian kokoelman museo- ja näyttelytiloja, nykyisin valtioneuvoston kanslian toimistotiloja. Näiden salien katoissa on kattopalkistot ja itäsivua vasten olevassa toimistotilassa (303) myös neljä pilaria palkkeineen sekä seinäpilastereita.

Eteläpääty on ollut alun perin yhtä tilaa, mutta tila on jaettu kevyellä väliseinällä kahdeksi toimistotilaksi (307 ja 308).

Osassa toimistotiloja on vanhojen lankkulattioiden päälle vuonna 2015 asennettu tekstiilimatot.

Tilojen hierarkia käy ilmi oviaukkojen yläpuolisten koristelistojen koristeellisuudesta ja koosta.

Snellmaninkadun puoleisten kolmannen kerroksen tilojen oviaukot ovat samassa linjassa.

Neljä kantavaa pilaria toimistotilassa (303).

Kolmannen kerroksen eteläpäädyn toimistotilan (307) nurkassa on valurautainen kierreporras, josta pääsee neljännen kerroksen saliin (404).

4. kerros

Neljäs kerros on alun perin ollut kulttuurikerros, sillä siellä oli museo-, musiikki-, taidekokoelma- ja piirustustiloja. Nykyisin koko kerros on valtioneuvoston kanslian käytössä.

Pohjoispäädyn sali on Suomen ensimmäinen piirustussaliksi suunniteltu tila. Nykyisin sali on toimistotilaa (415), jossa on kokolattiamatto. Salissa on suuri, pohjoiseen suunnattu ateljeeikkuna.

Luoteiskulman huone on jaettu väliseinällä kahtia ja tehty neuvotteluhuoneeksi (414) ja aulaksi (413).

Entinen musiikkisali on jaettu uusilla väliseinillä taukotilaksi (422) ja wc-tiloiksi (451a ja 451b). Rakennuksen keskivyöhykkeen aulatilaan on lisätty vuoden 2015 toimitilamuutoksen yhteydessä wc:t, naulakot ja turvasulku. Sisäovet ovat alkuperäisillä paikoillaan ja käytävätiloja ei ole lisätty.

Rakennuksen eteläpääty on yhtä suurta toimistotilaa (404), joka on alun perin ollut yleisten ja suomalaisten etnografisten kokoelmien museotilaa. Huoneen itäseinässä on ovi, jota kautta pääsee Hallituskatu 5:n rakennukseen.

Neljännen kerroksen kattolistat ovat korkeat ja voimakkaasti profiloidut. Katot ovat reunoistaan kaarevia. Reunavyöhykkeitä lukuun ottamatta katoissa on sileät alaslaskut. Ovien yläpuolella on puiset, koristeelliset kehykset.

Toimistotilan (403) kattopinnan keskiosassa on alaslasku, jossa on akustoiva puuvillaruiskute.

Neljännen kerroksen pohjoispäädyn toimistotila (415) on ollut alun perin yliopiston piirustuslaitoksen piirustussali.

Neljännen kerroksen eteläpäädyn toimistotilan (404) on ollut alun perin yleisten ja suomalaisten etnografisten kokoelmien huone. Huoneen sivulla olleet uunit on purettu. Iv-kanavisto on kiinnitetty seinäpintaan. Katon keskiosassa on alaslasku, joka on purettavissa. Koristeelliset kattolistat on jätetty näkyviin.

Ullakko

Arppeanumin ullakko on ollut alun perin käyttämätöntä kylmää tilaa. Nykyisin ullakolla on ilmanvaihtokonehuoneet (2001–2003) sekä iv-kanavia. Vuoden 2015 korjaustyön yhteydessä ullakolle on rakennettu pieni varastohuone, jossa säilytetään vanhoja rakennusosia, kuten ovia ja valaisimia.

Kattotuolirakenteet ovat pääosin alkuperäisiä (1860-l.). Vanhat hirret ovat hireitä ja piilupintaisiä. Myöhemmin lisätyt kattotuolien rakennusosat ovat sahapintaisia. Ullakolla on alkuperäinen tiilinen palopermanto. Vanhat seinäpinnat on muurattu punatiilestä.

Neljännen kerroksen suurten salien yli kulkevat puiset ansasrakenteet näkyvät ullakkotilassa.

Ullakon seinien alaosassa on pieniä pyörökaaripäätteisiä ikkunoita. Katolle pääsee luukkujen kautta.

Vanhoissa kattotuolihirsissä näkyy veistojälki. Etualalla on alapuolisen salin ansasrakenne.

Ullakkotilassa risteilee paljon ilmanvaihtokanavia. Tiilinen palopermanto on alkuperäinen.

Porrashuone (441). Rakennuksen koilliskulmassa sijaitsevan keittiöportaan neljännen kerroksen ja ullakon välisen syöksyn porrasaskelmat ovat tiiltä. Tila on säilynyt alkuperäisessä, vuonna 1869 valmistuneessa asussaan.

Korttelipiha

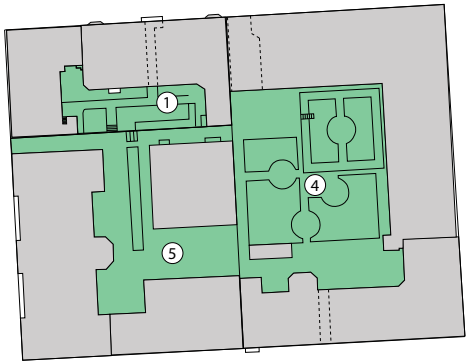

–Nykytila–

Metsäsika-korttelin pienoismalli 1970-luvulta. Etualalla on Ritarikatu. Kuva: OLA.

Valtioneuvoston käytössä oleva Metsäsika-kortteli jakautuu luoteiskulman tonttiin numero 1, lounaiskulman tonttiin 5 ja itäosan tonttiin 4. Kortteli kuuluu Vironniemen Helsingin vanha asemakaava-alue -nimiseen kiinteään muinaisjäännösalueeseen, sillä alueella on ollut asutusta jo 1640-luvulta lähtien. Maanrakennushankkeet tulee tehdä arkeologisessa valvonnassa. Lisäksi länsiosa korttelista on RKY-aluetta.

Metsäsika-korttelin sisäpiha on suljettu kaikilta sivuiltaan eli se on umpikortteli. Korttelipihalle pääsee Snellmaninkadun puolelta Arppeanumin ja Snellmaninkatu 7:n välisestä portista, Hallituskadun puolelta Willebrandin talon lävitse kulkevan, koristeellisesti maalatun porttikäytävän kautta tai kaikkien rakennusten pihanpuoleisista sisäänkäynneistä. Kirkkokadun puolella on vain maanalaisiin paikoitustiloihin johtava portti ja ramppi.

Korttelipihaa raajavat rakennukset ovat eri-ikäisiä ja -korkuisia. Vanhimmat, 1840-luvun rakennukset ovat kaksi- tai kolmikerroksisia. Vuonna 1981 valmistuneessa Kirkkokatu 12:n rakennuksessa on seitsemän maanpäällistä kerrosta, mutta koska rakennus sijaitsee korttelin koillisosassa, se ei varjosta pihaa. Korttelipihalla on vuonna 1981 valmistunut pihapaviljonki, jolla on kaksi maanpäällistä kerrosta, sekä maanalaisiin arkistotiloihin liittyvä F-portaan rakennelma, jolla on yksi maanpäällinen kerros. Lisäksi sisäpihalla on pienempiä varasto- ja jätekatoksia. Pihalla on sekä asfaltoituja pintoja että betonilaatta- tai luonnonkivipäällysteisiä alueita ja luiskia. Tasoerojen välissä on ulkoportaita.

Metsäsika-kortteli oli 1960-luvun lopulle asti täyteen rakennettu. Vanhat puiset piharakennukset ja tiilestä muuratut yliopiston siipirakennukset on purettu 1960-luvun lopulla ja 1970-luvun alkupuolella, minkä jälkeen pihaa louhittiin Kirkkokatu 12:n ja pihapaviljongin maanalaisia tiloja varten.

Pihan itäosassa on alapiha, jota kautta Kirkkokatu 12:n K1-tason tilat saavat luonnonvaloa. Alapihalla on istutuksia betonikaukaloissa. Myös ylätasolla on istutuskaukaloita ja lehtipuiden rivi sekä istuinryhmiä. Kirkkokatu 12:n osalta istutussuunnittelijana on 1980-luvun alussa toiminut maisema-arkkitehti Göran Engroos, mutta tämän jälkeen on tehty muutoksia.

Korttelipihaa on tutkittu tämän selvityksen puitteissa syyskuussa 2019. Piha-alue on ainakin toistaiseksi yleisölle avoin, sillä pihapaviljongin ravintola on kaikkien käytössä.

Korttelipiha kuvattuna Kirkkokatu 12:n sisäkulmasta kohti lounasta syyskuussa 2019. Vasemmalta oikealle näkyvät Hallituskatu 3:n Pihlflycktin ja Willebrandin talot, pihapaviljonki ja sen takana Arppeanum, ja äärimmäisenä oikealla näkyy Kirkkokatu 14:n itäinen seinämuuri.

Pihapaviljongin ja Hallituskatu 5:n väliin on istutettu lehtipuita. Osa pihasta on päällystetty asfaltilla, osa luonnonkivillä tai betonilaatoilla.

Kansallisarkiston Hallituskadun toimipisteen maanalaisiin arkistotiloihin pääsee sisäpihalla olevan F-porrashuoneen maanpäällisen rakennelman kautta.

Hallituskatu 3:n Willebrandin talon porttikäytävän katossa on entisöidyt koristemaalaukset.

Pihapaviljongin länsipuolella on luonnonkivillä päällystetty luiska.

Kirkkokatu 12:n kerroksen K1 ikkunat avautuvat korttelipihan alatasolle.

Pihan ylätasanteella on Tapio Junnon pronssiveistos ”Kilpimies”.

Katunäkymät ennen ja nyt

Snellmaninkatu 7, Kirkkokadun ja Snellmanninkadun kulma

Möllerin talo (nyk. Snellmaninkatu 7) vuonna 1922, jolloin se oli Kulutusosuuskuntien keskusliiton omistuksessa. Ensimmäisen kerroksen liiketilassa toimi Kruununhaan apteekki, jonka sisäänkäynti sijaitsi kulmassa. Kuva: Eric Sundström / HKM.

Näkymä kohti sosiaali- ja terveysministeriön käytössä olevia Snellmaninkatu 7:n ja Kirkkokatu 14:n taloja syyskuussa 2019.

Kirkkokatu 14, Kirkkokatua itään

Kirkkokatu kohti itää 1960- ja 1970-lukujen taitteessa. Kuva: Simo Rista / Osmo Lapon arkisto.

Kirkkokatu syyskuussa 2019.

Kirkkokatu 12, Kirkkokadun ja Ritarikadun kulma

Kirkkokadun ja Ritarikadun kulma vuonna 1928. Kuvan keskellä on Kirkkokatu 12:n puinen asuinrakennus. Oikealla on vuonna 1902 valmistunut Helsingin Uusi Yhteiskoulu, nk. Lucina Hagmanin koulu. Kuva: Eric Sundström / HKM.

Kirkkokatu 12 syyskuussa 2019.

Pihlflycktin talo, Ritarikadun ja Hallituskadun kulma

Näkymä Ritarikadulta kohti Pihlflycktin taloa 1900-luvun alussa. Kuva: A. E. Rosenbröijer / HKM.

Hallituskatu 3:n Pihlflycktin talo syyskuussa 2019.

–Nykytila–

Pihlflycktin talo, Willebrandin talo ja Hallituskatu 5, Hallituskatua länteen

Näkymä Ritarikadulta kohti Hallituskatua 1930-luvulla. Oikealta vasemmalle Hallituskatu 3 (Pihlflycktin talo ja Willebrandin talo), Hallituskatu 5 ja Arppeanumin eteläjulkisivu. Kadun päätenäkymänä on tuomiokirkon kulmarakennus. Kuva: Signe Brander / HKM.

Hallituskatu 3:n Willebrandin talo, Hallituskatu 5 ja Arppeanum syksyllä 2019.

Arppeanum, Snellmaninkadun ja Hallituskadun kulma

Arppeanumin kulma Senaatintorilta päin kuvattuna vuonna 1950. Kuva: Wickberg / MFA.

Arppeanum syksyllä 2019.

–Nykytila–

Katujulkisivujen ajoituskaaviot

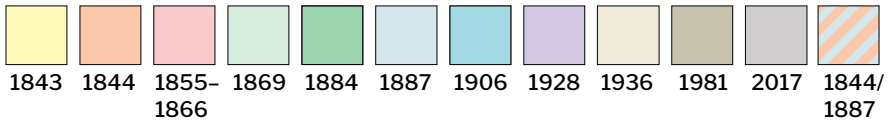

–Nykytila–

Kirkkokatu

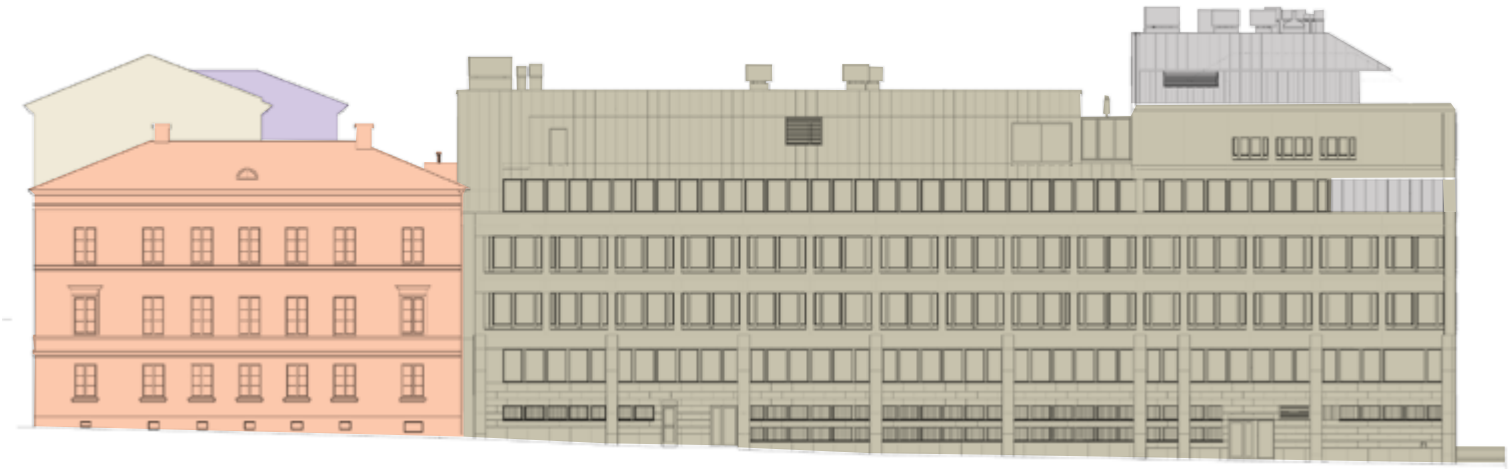

Ritarikatu

Hallituskatu

Snellmaninkatu

–Nykytila–

– JOHTOPÄÄTÖKSET –

Metsäsika-korttelin rakennukset edustavat useita eri aikakausia ja tyylejä.

Metsäsika-korttelin ominaispiirteitä

Korttelin historiaa lyhyesti

Metsäsian kortteli on ollut **Helsingin kehityksen keskiössä** jo kaupungin varhaisvaiheista asti. Alun perin Vantaanjoen suulle perustettu Helsingin kaupunki siirrettiin vuonna 1640 Vironniemelle, lähinnä nykyisen Kruununhaan alueelle. Tuolloin Metsäsian paikalla ollut kortteli sijoittui uuden kaupungin keskelle.

Helsinki sai Suomen pääkaupungin arvon vuonna 1812 ja uuden aseman mukainen edustava asemakaava laadittiin saman vuosikymmenen aikana. Metsäsian kortteli sai *Johan Albert Ehrenström*in suunnitteleman ruutukaavan mukaisen muotonsa kuitenkin vasta 1840-luvun aikana, kun katulinjoja muokattiin uusiksi. Samalla Helsingin kaupunki myi korttelin tontit yksityisille omistajille.

Metsäsian korttelin rakennukset ovat olleet historiansa aikana **useassa erilaisessa käytössä**. 1800-luvun aikana ne toimivat asuntoina, yliopiston tiloina, liiketiloina, leipomona, vaunuliitereinä, eläinsuojina sekä kaupunginkirurgin vastaanottotiloina. Ajan myötä korttelin toiminnat ovat yksipuolistuneet. Esimerkiksi 1950-luvulla kaikki rakennukset Snellmaninkatu 7:n ja Kirkkokatu 14:n taloja lukuun ottamatta olivat yliopiston käytössä. **Nykyään koko kortteli on valtioneuvoston virastojen käytössä**. Rakennuksia käyttävät erilaiset ministeriöt ja valtioneuvoston kanslia.

Kaikki korttelin rakennukset ovat kokeneet **useita muutosvaiheita**.

Ilmakuva 1970-luvun alusta. Kirkkokatu 12:n paikalla on pysäköintialue, koulurakennus ja sisäpihan rakennuksia, jotka purettiin myöhemmin. Kuva: Simo Rista / OLA.

Merkittävin korttelin kokonaisuuteen vaikuttava yksittäinen rakennusvaihe sijoittuu 1970-luvulle ja 1980-luvun alkuun, jolloin rakennettiin sisäasiainministeriön toimitalo Kirkkokadun ja Ritarikadun kulmaan. Toimistotalon tieltä purettiin esimerkiksi Kirkkokatu 12:n tontilla sijainnut Helsingin Uusi Yhteiskoulu ja kaikki sisäpihan rakennukset, joista osa oli 1970-luvun alussa vielä puurakenteisia.

Korttelipiha ja sen alla olevat maanalaiset kerrokset ovat kokonaisuudessaan peräisin 1980-luvulta. Myös Kirkkokatu 12:n toimistotalo on peruskorjattu vuosien 2014–2017 aikana. Itse asiassa korttelipihan keskellä sijaitseva pihapaviljonki on se Metsäsika-korttelin rakennuksista, joka on lähinnä valmistumisen aikaista asuaan. Kirkkokatu 12:ta lukuun ottamatta korttelin **katujulkisivut ovat säilyneet** olennaisilta osiltaan alkuperäistä vastaavassa asussa. Korttelipihan puolella muutoksia on tehty enemmän.

1980-luvulla valmistuneita rakennuksia lukuun ottamatta kaikki näihin päiviin säilyneet **Metsäsika-korttelin rakennukset on suojeltu** asetuksella valtion omistamien rakennusten suojelusta sekä vuonna 1988 vahvistetussa asemakaavassa.

Ilmakuva 16.5.1933. Edessä Valtioneuvoston linna, keskellä Metsäsika-kortteli, taka-alalla Säätytalo ja Suomen pankki. Kuva: Puolustusvoimat / Ingman.

Arkkitehtuurista

Metsäsika-korttelin **rakennukset edustavat useita eri aikakausia ja tyylejä**. Vanhimmat keskeisiltä osiltaan alkuperäisen kaltaisina säilyneet rakennukset ovat Snellmaninkatu 7 vuodelta 1843 sekä Hallituskatu 3:n Pihlflycktin talo vuodelta 1844. Molemmat ovat Suomen mittakaavassa **harvinaisia yksityisin varoin toteutettuja empiretyylisiä kivitaloja**.

Metsäsian korttelin suojelluissa rakennuksissa on useista muutos- ja korjausvaiheista huolimatta säilynyt **useita arvokkaita rakennusosia ja tiloja**. Näistä mainittakoon esimerkiksi Arppeanumin näyttävät valurautaportaat, Willebrandin talon pääporras, jugendtyylisen Kirkkokatu 14:n koristeporras, lukuisat kaakeliuunit sekä alkuperäiset ikkunat vedettyine lasiruutuineen. Lisäksi Snellmaninkatu 7:n vuonna 1865 uudistetun vesikaton alle on jäänyt kappale alkuperäistä vesikattoa, jonka katteena on käytetty tervalla kyllästettyä lumppupaperia. Snellmaninkatu 7:n kattofragmentti on tiettävästi ainoa Suomessa säilynyt esimerkki tästä aikoinaan yleisesti käytetystä vesikatetyypistä.

Lisätutkimusten tarve

Tämä selvitys on laadittu Metsäsika-korttelin kokonaisuutta silmälläpitäen. Yksittäisiä rakennuksia käsiteltäessä on pyritty keskittymään pääkohtiin ja rakennushistorian tärkeimpiin vaiheisiin. Arkkitehdit Mustonen Oy on tehnyt rakennushistoriaselvityksen Kirkkokatu 12:sta ja pihapaviljongista vuonna 2010 ja Arkkitehtitoimisto Okulus Arppeanumista vuonna 2014. Aedes Oy:n vuonna 2009 aloittama rakennushistoriaselvitys Hallituskatu 3:n rakennuksista on jäänyt keskeneräiseksi.

Kirkkokatu 14:n, Snellmaninkatu 7:n ja Hallituskatu 5:n taloista ei ole tehty kattavia selvityksiä. Tämä korttelselvitys toivottavasti vastaa moniin näiden rakennusten historiaa koskeviin kysymyksiin, mutta kattavien rakennushistoriaselvitysten laatiminen tulee varmaankin ajankohtaiseksi viimeistään sitten, kun näiden suojeltujen rakennusten seuraavaa korjaus- tai muutosvaihetta aletaan suunnitella.

Viereisellä sivulla: Helsingin empirekeskustaa ja Kruununhakaa ilmakuvassa vuodelta 2015. Metsäsika-kortteli on kuvan keskellä. Kuva: Helsingin kaupunki, Kaupunkimittauspalvelut.

– LÄHTEET –

Lähteet

Tutkimuskirjallisuus

Heinämies, Kati (toim.) 2003. *Helsingin yliopistomuseo – tiedettä, taidetta, historiaa : Arppeanum*. Helsingin yliopistomuseo, Helsinki.

Hietala, Marjatta; Helminen, Martti; Lahtinen, Merja (toim.) 2009. *Helsinki : Historiallinen kaupunkikartasto. Helsingfors : Historic Towns Atlas*. Helsingin kaupunki, tietokeskus.

Ilonen, Juha 2013. *Kolmas Helsinki. Kerroksia arjen arkkitehtuurissa.* AtlasArt, Helsinki.

Järvenpää, Eeva & Räihä, Sirpa 2007. *Vanhinta Helsinkiä : Kertomuksia Kluuvin ja Kruununhaan kortteleista*. Helsingin Sanomat, Helsinki.

Kervanto Nevanlinna, Anja; Kolbe, Laura 2012. *Senaatintori – Suomen sydämessä : esseitä.* Kustannusosakeyhtiö Siltala, Helsinki.

Knapas, Rainer (toim.) 2000. *Kruununhaka tieteen kaupunginosa. Helsingin yliopisto & Helsingin kaupunki*, Helsinki.

Manninen, Antti 2004. *Puretut talot : 100 tarinaa Helsingistä.* Helsingin Sanomat, Helsinki.

Ollila, Kaija & Toppari, Kirsti 1975. *Puhvelista Punatulkkuun : Helsingin vanhoja kortteleita.* Sanoma Osakeyhtiö, Helsinki.

Pakkanen, Veikko 1989. ”Kemian laboratorio- ja museorakennus / Geologian laitos. Snellmaninkatu 5.” Artikkeli teoksessa Pekkala-Koskela, Eea (toim.) 1989. *Yliopiston Helsinki.* Helsingin yliopisto & Sanomaprint. 67–72.

Rancken, A. W. 1926. *Helsingfors genom fyra sekler.* Söderström, Helsingfors.

Savolainen, Raimo 2007. Artikkeli “Willebrand, Knut Felix von” teoksessa *Suomen Kansallisbiografia 10*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. 552–554.

Stenius, Olof (toim.) 1969. *Helsingin asemakaavallinen kartasto. Helsingfors stadsplanehistoriska atlas*. Pro Helsingfors säätiö. Helsinki.

Valanto, Sirkka 2003. Artikkeli “Edelfelt, Carl Albert” teoksessa *Suomen Kansallisbiografia 2*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki. 439–440.

Wickberg, Nils Erik 1936. Artikkeli ”Yksityistaloja Helsingin Kruununhaassa empire-ajalla” teoksessa *Entisaikain Helsinki : Helsingin historiayhdistyksen vuosikirja*. I. K. F. Puromiehen kirjapaino.

Wickberg, Nils Erik 1981. *Senaatintori, Helsinki : Senatstorget, Helsingfors : The Senate Square, Helsinki : Der Senatsplatz, Helsinki*. Anders Nyborg A/S, Ryngsted Kyst, Denmark.

Sanoma- ja aikakauslehtiartikkelit

Arkkitehti 3/1971, 58. ”Projektikatsaus. Valtioneuvoston lisärakennus sekä Pihlflycktin ja Willebrandtin talojen saneeraus, Helsinki.”

Elonen, Heikki 1986. Artikkeli ”Pääkonttorin rakennuksista – Näkymiä Senaatintorilta ja Tallimäeltä”. Julkaistu Suomen Pankin henkilöstölehdessä nimeltä *Pankko* 6/1986, 8–13.

Lappo, Osmo & Suomala, Jussi 1983a. Artikkeli ”Sisäasiainministeriön toimitalo ja valtioneuvoston paviljonki. Kirkkokatu 12, Helsinki” *Arkkitehti*-lehdessä 3/1983, 28–35.

Lappo, Osmo & Suomala, Jussi 1983b. Artikkeli ”Ravintola Välskärin kellari. Hallituskatu 3, Helsinki” *Arkkitehti*-lehdessä 3/1983, 36–37.

Nissi, Aimo 2004. Artikkeli ”Rakennussuojelun ja restauroinnin oppitunteja” *Arkkitehti*-lehdessä 5/2004, 66.

Ruusuvuori, Aarno 1971. Artikkeli ”Helsingin kaupungintalo” *Arkkitehti*-lehdessä 3/1971, 29.

Tiilikka, Vesa 2004. Artikkeli ”Museopalatsi : Helsingin yliopistomuseo Arppeanum, peruskorjaus, Helsinki. Museum palace : Helsinki University Museum Arppeanum, renovation” *Arkkitehti*-lehdessä 5/2004, 56–61.

Vesikansa, Matti 1983. Artikkeli ”Muutoksen rajat. Ajatuksia Helsingin yliopiston geologian laitosrakennuksen kehittämisestä” *Arkkitehti*-lehdessä 3/1983, 21.

Selvitykset, asiakirjat ja muistiot

Aedes Oy 2009. *Hallituskatu 3. Rakennushistoriaselvitys* (luonnos). Tilaaja ja säilyttävä arkisto: Senaatti-kiinteistöt, Helsinki.

Arkkitehdit Mustonen Oy 2010. Helasvuo, Olli; Svartsröm, Niina & Mustonen, Tapani. *Sisäasiainministeriön toimitalo ja valtioneuvoston paviljonki. Rakennushistoriaselvitys ja arkkitehtuurianalyysi.* Tilaaja: Senaatti-kiinteistöt, Helsinki. (Julkaistu Senaatti-kiinteistöjen verkkosivuilla.)

Arkkitehtitoimisto Lindqvist & Uosukainen 1985. *Rakennuselitys. Kirkkokatu 14 – Snellmaninkatu 7*. Tilaaja: Rakennushallitus. Säilyttävä arkisto: Senaatti-kiinteistöt, Helsinki.

Arkkitehtitoimisto Okulus 2002. Winterhalter, Kati. *Arppeanum väritutkimus 2–3/2002*. Tilaaja: Senaatti-kiinteistöt, Helsinki. (Julkaistu Senaatti-kiinteistöjen verkkosivuilla.)

Arkkitehtitoimisto Okulus 2004. Winterhalter, Kati. *Arppeanum 2001–2003. Työmaadokumentointi.* Tilaaja: Senaatti-kiinteistöt, Helsinki. (Julkaistu Senaatti-kiinteistöjen verkkosivuilla.)

Arkkitehtitoimisto Okulus 2014. Tainio, Kersti & Winterhalter, Kati. *Arppeanum. Entinen Keisarillisen Aleksanterin yliopiston laboratorio- ja museorakennus. Suppea rakennushistoriaselvitys*. Tilaaja: Senaatti-kiinteistöt, Helsinki. (Julkaistu Senaatti-kiinteistöjen verkkosivuilla.)

Arkkitehtitoimisto Okulus 2019. Bonsdorff, Mikko; Sinisalo, Jarkko & Winterhalter, Kati. *Valtioneuvoston linna. Kortteliselvitys. Rakennushistoriaselvitys osa I.* Pdf-julkaisu. Tilaaja ja säilyttävä arkisto: Senaatti-kiinteistöt, Helsinki. (Julkaistu Senaatti-kiinteistöjen verkkosivuilla.)

Fatman Oy 2006. *Kiinteistön kuntoarviolausunto. STM Kirkkokatu 14. Kirkkokatu 14, 00170 Helsinki. 19.10.2006.* Tilaaja ja säilyttävä arkisto: Senaatti-kiinteistöt.

Konservointi T. Sonninen Oy 2011. *Maa- ja metsätalousministeriö, Hallituskatu 3. Sisätilojen väritutkimus 23.3.2011.* Tilaaja ja säilyttävä arkisto: Senaatti-kiinteistöt, Helsinki.

Linnanmäki, Selja 2008**.** Museovirasto. Muistio 17.1.2008. Diaarinumero 3/601/2008. Asia: *Pihlflycktin talon ravintolan säilyttäminen/muuttaminen MMM:n neuvottelutilaksi, Hallituskatu 3*. Säilyttävä arkisto: Museovirasto, Salama asianhallintajärjestelmä.

Manninen, Markus (MARK) 2018. *Valtion virastotalot 1809–1995*. Tilaaja: Senaatti-kiinteistöt, Helsinki. (Julkaistu Senaatti-kiinteistöjen verkkosivuilla.)

Museovirasto 2010. *Lausunto maa- ja metsätalousministeriön rakennuksen peruskorjaus-suunnitelmasta.* 13.12.2010. Dnro 123/603/2010.

Viinanen, Aune / RE-Suunnittelu Oy 2010. Suunnitteluohjelma: Restauroinnin periaatteet, rakennusluvan liitteeksi. A8488 Hallituskatu 3 MMM peruskorjaus. 31.8.2010. Tilaaja: Senaatti-kiinteistöt.

Verkkolähteet

Aalto-yliopiston kuvatietokanta Raami. https://raami.aalto.fi/kuvatietokanta
- Hallituskatu 3:n, Ritarikatu 6:n, Kirkkokatu 12:n mittauspiirustukset 1950, 1951, 1960 ja 1961. (Haettu 5.6.2019.)

Arkkitehtuurimuseo.
- Arkkitehtiesittely ”Osmo Lappo” 2012. http://www.mfa.fi/arkkitehtiesittely?apid=16534902 (Haettu 6.9.2019.)
- Arkkitehtiesittely ”Gustaf Nyström” 2012. http://www.mfa.fi/arkkitehtiesittely?apid=3854 (Haettu 2.9.2019)

Forsius, Arno 1999. Artikkeli ”Fredrik Pihlflyckt (1797–1869) – Kärkölän pitäjänsuutarin pojasta Helsingin kaupunginkirurgiksi”, julkaistu teoksessa Hassinen, Esa (toim.) 1999. *Päijät-Hämeen Tutkimusseuran vuosikirja 1998.* Tarkistettu 20.3.1999. Päijät-Hämeen tutkimusseura ry. Artikkeli on julkaistu myös Saunalahden verkkosivuilla: http://www.saunalahti.fi/arnoldus/pihlfly.html (Haettu 28.8.2019.)

Helander, Vilhelm 2006. ”Nyström, Gustaf”. Kansallisbiografia-verkkojulkaisu. *Studia Biographica 4. Helsinki*:

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997–. Julkaisun pysyvä tunniste URN:NBN:fi-fe20051410; artikkelin pysyvä tunniste http://urn.fi/urn:nbn:fi:sks-kbg-003323 (Haettu 29.8.2019.)

Helsingin kaupunki. hel.fi
• Helsingin uusi yleiskaava (2016) -aineisto. https://www.hel.fi/hel2/ksv/liitteet/2018_kaava/YK_2016_Tullut_voimaan_20181205.pdf (Haettu 3.6.2019.)
• Helsingin kaupunki 1970. *Helsingin kadunnimet, Helsingin kaupungin julkaisuja n:o 24*. https://www.hel.fi/static/tieke/digitoidut_asiakirjat/helsingin_kadunnimien_historia/pdf/Helsingin_kadunnimet_1.pdf (Haettu 27.8.2019.)
• Helsingin historia lyhyesti. https://www.hel.fi/hel2/kanslia/historia/Hgin_wwwsivut_1999/viraltieto/historia.htm (Haettu 15.10.2019.)

Helsingin kaupunginmuseo. helsinginkaupunginmuseo.fi
• Helsinki vuonna 1878 -pienoismallin valokuva. (Haettu 23.5.2019.)

Helsingin kaupunginmuseon kuva-arkisto. helsinkikuvia.fi
• Helsingin, Kruununhaan ja Metsäsika-korttelin arkistovalokuvia 1800-, 1900- ja 2000-luvuilta. (Haettu 27.5.2019 ja 6.6.2019.)

Helsingin kaupungin karttapalvelu. kartta.hel.fi
• Metsäsika-korttelin rakennusten kiinteistö-, tontti- ja rakennustietoja
• Helsingin asemakaavoja, yleiskaavoja ja karttoja
• Helsingin ortoilmakuvia vuosilta 1932–2018. (Haettu 14.4.2019 ja 3.6.2019.)

Helsinki region infoshare. https://hri.fi/fi/
• Helsingin asemakaavakarttoja
• Vuoden 1969 ortoilmakuva. (Haettu 5.6.2019.)

Helsingin Uusi yhteiskoulu. "Koulun historiaa". https://www.uyk.fi/Historia/ (Haettu 17.9.2019.)

Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto. jyx.jyu.fi
• Helsingin vanhoja karttoja ja asemakaavoja. (Haettu 5.6.2019.)

Kansalliskirjaston digitoidut aineistot. *Työtoveri* nro 1 1.1.1924, s. 27. Kuluttajaosuuskauppojen keskusjärjestöjen mainos. https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/binding/968400?term=Kirkkokatu&term=14&page=27 (Haettu 21.10.2019.)

Kansalliskirjaston ylläpitämä julkaisuarkisto Doria. doria.fi

Maanmittauslaitos. mml.fi
• Helsingin ortoilmakuva vuodelta 2017
• Helsingin peruskartta 2019. (Haettu 14.5.2019.)

Museoviraston kulttuuriympäristön palveluikkuna. kyppi.fi
• Rakennusperintörekisteri:
- Arppeanum, rakennusperintörekisterin tunnus 200112, www.kyppi.fi/to.aspx?id=130.200112
- Kirkkokatu 14 – Snellmaninkatu 7, rakennusperintörekisterin tunnus 200190, www.kyppi.fi/to.aspx?id=130.200190
- Virastotalo Hallituskatu 3 (nk. Willebrandtin talo), rakennusperintörekisterin tunnus 200135, www.kyppi.fi/to.aspx?id=130.200135
- Virastotalo Hallituskatu 3 (nk. Pihlflycktin talo), rakennusperintörekisterin tunnus 200088, www.kyppi.fi/to.aspx?id=130.200088
- Virastotalo Hallituskatu 5 (ent. HY:n kemian laitos), rakennusperintörekisterin tunnus 200004, www.kyppi.fi/to.aspx?id=130.200004
(Haettu 11.6.2019 ja 12.6.2019.)

• Arkeologiset hankkeet:
- Heikkinen, Markku 2006. Helsinki, Arppeanum. Arppeanumin pihan ja rakennuksen peruskunnostuksen maanrakennustöiden arkeologinen valvonta 2001–2002. Tutkimustyyppi: Valvonta. Ajoitus: Historiallinen. Raportin päivämäärä: 12.4.2006. www.kyppi.fi/to.aspx?id=113.7549 (Haettu 12.6.2019.)

• Muinaiskalupäiväkirja, arkeologiset kokoelmat:
- KM 4507:1-38 löydöt tontilta Kirkkokatu 14, Helsinki. Diarointipvm: 15.3.1905. www.kyppi.fi/to.aspx?id=126.22431 (Haettu 12.6.2019.)

• Helsinki. Arkkitehtonisesti ja historiallisesti arvokkaiden rakennusten luettelo. 1972. Tutkimustyyppi: Inventointi. Raportin id: 1173. www.kyppi.fi/to.aspx?id=117.1173 (Haettu 16.9.2019.)

• Kirkkokatu 14 – Snellmaninkatu 7:n rakennusta koskeva tutkimusraportti:
- Poutiainen, Kirsi 1984. Kirkkokatu 14 – Snellmaninkatu 7. Tutkimustyyppi: Väritutkimusdokumentointi. Raportin id: 2682. www.kyppi.fi/to.aspx?id=117.2682 (Haettu 12.6.2019.)

• Arppeanumia koskevat tutkimusraportit:
- Arkkitehtitoimisto Okulus Oy: Viitala, Tarja & Winterhalter, Kati 2002. Arppeanum/ent. Geologian laitos/Yliopistomuseo. Tutkimustyyppi: Väritutkimus, 1. osa. Raportin id: 2932. www.kyppi.fi/to.aspx?id=117.2932 (Haettu 12.6.2019.)
- Engel Suunnittelupalvelut 2002. A3181 Arppeanum. Pintakäsittelytöiden selvitys. Tutkimustyyppi: Inventointi. Raportin id: 5345. www.kyppi.fi/to.aspx?id=117.5345 (Haettu 12.6.2019.)
- EVTEK Muotoiluinstituutti, restaurointilinja: Yli-Rantala, Ari & Lidman, Toni 2001. Arppeanum/ent. Geologian laitos, Helsingin yliopistomuseo. Tutkimustyyppi: Väritutkimus. Porrashuoneen kivijäljitelmämaalausten puhdistus- ja värinkiinnityskokeet. Raportin id: 2878. www.kyppi.fi/to.aspx?id=117.2878 (Haettu 12.6.2019.)
- Helsingin Restaurointiateljé Oy, konservaattori T. Sonninen 2001. Arppeanum/ent. Geologian laitos. Tutkimustyyppi. Suunnitelma, puhdistus- ja värinkiinnitystkokeet. Raportin id: 2981. www.kyppi.fi/to.aspx?id=117.2981 (Haettu 12.6.2019.)
- Kuustie, Arja & Setälä, Ulla 2003. Arppeanum. Pääportaan konservointityöt syksy 2002–syksy 2003. Tutkimustyyppi: Restaurointi. Raportin id: 4540. www.kyppi.fi/to.aspx?id=117.4540 (Haettu 12.6.2019.)
- Lidman, Tony & Yli-Rantala, Ari 1999. Snellmaninkatu 3–5, väritutkimus. Tutkimustyyppi: Väritutkimus. Raportin id: 5343. www.kyppi.fi/to.aspx?id=117.5343 (Haettu 12.6.2019.)
- Mannerheimo, Hanne 2014. Arppeanum, Snellmaninkatu 3, Helsinki. Porrashuoneen seinämaalausten vaurioitumisen syyt ja konsolidointi. Selvitystyö kohteeseen sopivasta liimasta. Tutkimustyyppi: Väritutkimus. Raportin id: 4627. www.kyppi.fi/to.aspx?id=117.4627 (Haettu 12.6.2019.)
- Winterhalter, Kati (päiväämätön). Arppeanum. Snellmaninkadun julkisivun rappauskäsittelyn periaatteet. Tutkimustyyppi: Väritutkimus. Rappauspintojen käsittelyohje. Raportin id: 3608. www.kyppi.fi/to.aspx?id=117.3608 (Haettu 12.6.2019.)

Museoviraston karttapalvelu. kartta.museoverkko.fi
Kiinteät muinaisjäännökset, alueet ja pisteet -kartta
• Rakennusperintörekisteri, suojellut rakennukset -kartta
• Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut ympäristöt, aluerajaukset -kartta. (Haettu 3.6.2019.)

Museoviraston Kuvakokoelmat. kuvakokoelmat.fi
• Ritarikatu 6:n valokuva, ajoitus 1960–1970.

Pylon 2015. Historiaa kunnioittava tilamuutostyö. http://pylon.fi/referenssit/arppeanum/ (Haettu 3.12.2019.)

RE Group. Artikkeli "Senaatti Kiinteistöt, Maa- ja metsätalousministeriön peruskorjaus." https://www.regroup.fi/referenssi/senaatti-kiinteistot-maa-ja-metsatalousministerion-peruskorjaus (Haettu 2.9.2019.)

Rinne, Hannu 2018. "Vesikatto. Historia." https://www.perinnemestari.fi/kunnostaminen/historia-tyyli/vesikatto-historia (Haettu 2.10.2019.)

Salminen, Jari & Yksityiskoulujen liitto ry 2005**.** Suomen yksityisten oppikoulujen digitaalinen matrikkeli 1872–1977. "Helsingin Uusi yhteiskoulu 1899–" http://www.yksityiskoulut.fi/yksityiskoulujenmatrikkeli/uusiyhteiskoulu.htm (Haettu 17.9.2019.)

Senaatti-kiinteistöt. senaatti.fi
• Rakennushistoriaselvityksiä, jotka listattu osassa "selvitykset".
• Senaatti-kiinteistöt 2017. Nettiartikkeli "Astu peremmälle – tältä näyttävät sisäministeriön uudet tilat. Työympäristö ja työnteon tavat." Julkaistu 14.11.2017. https://www.senaatti.fi/tyoympari sto/inspiraatio/artikkeli/astu-peremmalle-talta-nayttavat-sisaministerion-uudet-tilat/ (Haettu 23.8.2019.)

Sinisalo, Jarkko 2000. "Wik, Jean". Kansallisbiografia-verkkojulkaisu. *Studia Biographica 4*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997–. Julkaisun pysyvä tunniste URN:NBN:fi-fe20051410; artikkelin pysyvä tunniste http://urn.fi/urn:nbn:fi:sks-kbg-004165 (Haettu 28.8.2019.)

Sjöblom, Kenth 2000. "Estlander, Gustaf". Kansallisbiografia-verkkojulkaisu. *Studia Biographica 4*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997–. Julkaisun pysyvä tunniste URN:NBN:fi-fe20051410; artikkelin pysyvä tunniste http://urn.fi/urn:nbn:fi:sks-kbg-005387 (Haettu 28.8.2019)

Uudenmaan liitto 2017. Uudenmaan litton karttapalvelu, voimassa olevien Uudenmaan maakuntakaavojen yhdistelmä 2017. https://kartta.uudenmaanliitto.fi/maakuntakaavat/index.html?x=387237&y=6672667&zoom=6&lang=fi&layers=0-0 (Haettu 9.12.2019.)

Valanto, Sirkka 2003. "Edelfelt, Carl Albert". Kansallisbiografia-verkkojulkaisu. *Studia Biographica 4*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997–. Julkaisun pysyvä tunniste URN:NBN:fi-fe20051410; artikkelin pysyvä tunniste http://urn.fi/urn:nbn:fi:sks-kbg-003347 (Haettu 28.8.2019)

Valtioneuvoston kanslia. vnk.fi
• Niskanen, Leena 2015. Artikkeli "Arppeanum. Historiallisesta miljööstä moderniksi monitilaksi." https://vnk.fi/documents/10616/234147/Arppeanum_esite.pdf/1e78d153-e0fa-447b-be8b-2c854460911d/Arppeanum_esite.pdf.pdf (Haettu 14.5.2019.)

Wikipedia 2019. "Gustaf Estlander". https://fi.wikipedia.org/wiki/Gustaf_Estlander (Haettu 4.9.2019.)

Wikipedia 2019. "Lucina Hagman". https://fi.wikipedia.org/wiki/Lucina_Hagman (Haettu 17.9.2019.)

Arkistolähteet

Arkkitehtuurimuseon kuva-arkisto (MFA)
Arppeanumin valokuvia 1900-luvulta.

Helsingin kaupunginarkisto (HKA)
Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluviraston asemakaavaosaston arkisto:
• Korttelisuunnitelmat vuodelta 1970.

Maistraatin arkisto (osa kaupunginarkiston kokoelmaa):
• Helsingin 1. kaupunginosan korttelin 2 Hallituskadun varren

tontin 1 rakennuspiirustukset vuodelta 1843;
• Helsingin 1. kaupunginosan korttelin 2 Kirkkokadun varren tontin 1 rakennuspiirustukset vuosilta 1840, 1842, 1863, 1864, 1876 ja 1877
• Helsingin 1. kaupunginosan korttelin 2 Kirkkokadun varren tontin 3 rakennuspiirustukset vuosilta 1848, 1881 ja 1875.

Helsingin kaupunginarkiston Sinetti-arkistotietojärjestelmä (HKA SIN)
https://yksa3.darchive.fi/YKSA3/public/archive/HELKA/
Tonttirekisterikortit
• Helsingin 1. kaupunginosan korttelin 2 Hallituskadun varren tontin 1 tonttirekisterikortti / Hallituskatu 3 & Ritarikatu 4
• Helsingin 1. kaupunginosan korttelin 2 Kirkkokadun varren tontin 3 tonttirekisterikortti / Kirkkokatu 12 & Ritarikatu 8
• Helsingin 1. kaupunginosan korttelin 2 Kirkkokadun varren tontin 1 tonttirekisterikortti / Kirkkokatu 14 & Nikolainkatu/ Snellmaninkatu 7
Helsingin vanhoja asemakaavakarttoja vuosilta 1820, 1874, 1888, 1970 ja 1979.
(Haettu 6.6.2019 ja 12.6.2019.)

Helsingin kaupunginmuseon kuva-arkisto (HKM KA)
Helsingin ja Metsäsika-korttelin arkistovalokuvia 1900-luvulta.

Lisäksi Helsingin ja Metsäsika-korttelin arkistovalokuvia 1800- ja 1900-luvuilta Helsingin kaupunginmuseon verkkopalvelun *helsinkikuvia.fi* kautta.

Helsingin kaupunki, Kaupunkimittauspalvelut
Helsingin ja Metsäsika-korttelin ilmakuvia vuodelta 2015.

Helsingin kaupungin rakennusvalvonnan arkisto (RakVA)
Helsingin 1. kaupunginosan korttelin 2 tonttien 1, 4 ja 5 rakennuslupa-asiakirjat, joiden pohjalta on laadittu kunkin rakennuksen rakennuslupakronologiat.

Rakennusvalvonnan sähköisen ARSKA-palvelun kautta ladatut Metsäsika-korttelin rakennusten rakennus- ja huoneistorekisteriotteet sekä yksittäisiä rakennuspiirustuksia.

Helsingin yliopistomuseon arkisto ja valokuvakokoelmat (HYM)
Arppeanumin ja Hallituskatu 5:n arkistovalokuvia ja rakennuspiirustuksia 1800- ja 1900-luvuilta.

Kansallisarkisto (KA)
Metsäsika-korttelin rakennuspiirustuksia, mapit:
• Iaa 536
• Iaa 541
• Iaa 917
• Iaa 932
• Iaa 933
• Iaa 934: 1–31
• Iaa 943: 1-8
• Iaa 944
• Iaa 2115: 31–40
Metsäsika-korttelin palovakuutusasiakirjojen asemapiirustuksia.
Tarmo, KA.

Museoviraston arkisto, Salama asianhallintajärjestelmä
Aineisto on tutkittavissa Museoviraston arkiston tutkijasalissa.

Kulttuuriympäristön tulosalueen asianhallinta, tunnus 47818. Valtioneuvoston päätös valtion omistamien kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelua Helsingin kaupungin alueella koskevassa asiassa, diaarinro: A233/IV/1980.

Salaman rekisteritunnus 373305. Pihlflycktin talon ravintolan säilyttäminen /muuttaminen MMM:n neuvottelutilaksi, Hallituskatu 3, diaarinro: 003/601/2008.

Salaman rekisteritunnus 458966. Virastotalo Kirkkokatu 14/Snellmaninkatu 7 rakennusten väritysvaiheiden tutkimusohjelma 1983, diaarinro: 1/0/1983.

Museoviraston Kuvakokoelmat (MV)
Helsingin ja Metsäsika-korttelin arkistovalokuvia 1800- ja 1900-luvuilta.

Osmo Lapon arkisto (OLA)
Kirkkokatu 12:n ja pihapaviljongin uudisrakennusvaiheen piirustuksia ja valokuvia 1970- ja 1980-luvuilta. Osa valokuvista Simo Ristan kuvaamia, osa Osmo Lapon.

Puolustusvoimat, Sotamuseon arkisto
Helsingin ilmakuvia vuosilta 1928, 1933, 1934, 1937 ja 1947.

Senaatti-kiinteistöjen arkisto, Helsinki (Sk)
• Metsäsika-korttelin rakennusten uusimmat piirustukset, muutosvaiheiden piirustuksia ja asiakirjoja, valokuvia, korjausraportteja, kuntotutkimuksia, väritutkimuksia, rakennusten kiinteistötietoraportit (KOKI).
• Arppeanumin, Sisäasiainministeriön toimitalon ja valtioneuvoston paviljongin sekä Hallituskatu 3:n rakennushistoriaselvitykset, Arppeanumin väritutkimus, Arppeanumin työmaadokumentointi, Valtioneuvoston kortteliselvitys.

Sisäministeriön arkisto (SMA)
Sisäasiainministeriön toimitalon (Kirkkokatu 12) uudisrakennusvaiheen arkistovalokuvia vuosilta 1980 ja 1981.

Suomen Pankin arkisto
• Snellmaninkatu 7:n (Mäyrälän) kauppakirja vuodelta 1937.
• Kaksi Snellmaninkatu 7:n (Mäyrälän) valokuvaa vuodelta 1948.
• Suomen Pankin henkilöstölehti *Pankossa* 6(1986 julkaistu artikkeli. (Kts. lehtiartikkelit.)

Suomen Apteekkariliiton kuva-arkisto
Snellmaninkatu 7:n rakennuksessa toimineen Kruununhaan apteekin ulko- ja sisävalokuvia 1960-luvulta.

Työväen Arkisto
Snellmaninkatu 7:n sisävalokuvat vuosilta 1923 ja 1929.

Suulliset lähteet

Flink, Seija 2019. Suulliset tiedonannot kohdekierroksella 8.3.2019.

Sähköpostit

Mattila, Bengt 4.9.2019. Apteekkari Bengt Mattilan sähköposti Mia Puraselle.

Ristimäki, Mia 25.6.2019. Suomen Pankin tiedonhallintapäällikön sähköposti Mia Puraselle.

Metsäsiaksi eli Mäyräksi nimetty K2-kortteli sijaitsee Senaatintorin koilliskulmassa, Helsingin tuomiokirkon itäpuolella. Korttelin tunnetuin rakennus on alun perin yliopiston kemian laitoksen tarpeisiin vuonna 1869 valmistunut Arppeanum tunnusomaisine valurautaportaikkoineen.

Metsäsian kortteli koostuu useita eri aikakausia ja arkkitehtuurityylejä edustavista rakennuksista, joista varhaisimmat ovat Suomessa harvinaisia empiretyylisiä yksityisin varoin toteutettuja kivitaloja, ja uusin 1980-luvun alussa valmistunut suuri toimitalo. Korttelin kaikki rakennukset ovat nykyään valtioneuvoston toimistokäytössä.

1980-luvun rakennuksia lukuun ottamatta kaikki korttelin rakennukset on suojeltu asetuksella ja asemakaavassa. Useista muutos- ja korjausvaiheista huolimatta rakennuksissa on säilynyt alkuperäisen arkkitehtuurin ominaispiirteitä, etenkin katujulkisivujen osalta.

LIVADY OSAKEYHTIÖ

Senaatti

ISBN: 978-952-368-036-4 (painettu julkaisu)
ISBN: 978-952-368-037-1 (pdf)